VÁMOS MIKLÓS

Sánta kutya

ATHENAEUM

Vámos Miklós

S á n t a   k u t y a

- egy élet -

ATHENAEUM
2023

IMÁTKOSZTAM

Galangolt a kolomp a kapunál, a kúglokke, amit Grószfáti tett ki. Szokom hívni Ópapának, az kedvesebb. Kolompot tett ki, olyant, amit a kú nyakába akasztanak, a főtehénkének a nyakába, aki legelöl megyen, és klinglizik a többinek, úgy vonulnak. Ha galangol a kúglokke a kapun, azt jelenti, tyütt valaki hozzánk, de én nem mehetek ki, mer kicsi vagyok. Vagyis klájn. Mongyák így is, meg úgy is, gánc egál.

Róza nánó szeretné, ha Grószmutinak vagy Ómamának hívnám, de ha Ómama, akkor mér bánik velem így? mér nem szeret? haragszok, azéris maradok a Róza nánónál. Ő Vucának hív, pedig azt meg én nem szeretem. Őrá hagyott éngem Fátim, mikor elment, rá lettem bízva, meg Ópapára, tartaniuk kell, pedig nem akarózik nekijük.

Galangol a kolomp, Hektor vúzik, és a lánca csikorog. Hektor ideodázik, ha tyün valaki, fut lenek meg fönek, ameddig a drót engedi, drót van neki az eperfa és a háza között, arrul lóg a lánca.

Nem értettem, mér nem indult Róza nánó megnézni, ki tyütt. Halc maul, du, Heki! - kiáltotta a Hektor kutyának, s kötött tovább. Rángattam a szoknyáját, figyeljen már. Ne cibáljál, Vuca! - monta, gyorsan abbahagytam. Jáccódtam a gombolyaggal, amiből a kötés lesz, nem szabad, ha észreveszi, vissza kell tennem a kosárba, de nem akarom, jó gurigatni errearra. Ha nagy leszek, nekem is lesz ilyen gombolyagom, sok gombolyagom, mindenféle színű, főleg piros, az teccik a legjobban, világít, annyira piros. Van a falon egy föstmény, Ópapa hozta a vásárból, aranyozott a karimája, és benne a képben kettő cirmos cica gombolyagozik, az ő gombolyagjuk fehér, a kosaruk piros, itt nálunk fordítva.

Róza nánó mindig rászól Hekire, hogy fogja a száját be, bár inkább, hogy hálc maul, de az ugyanaz. A kutyának a dolga a házőrzés, ugatni kell neki,

akkor meg mér nem kap dicséretet, mér kell rákiabálni, Ópapa is így szokta, akármi van, előbb ordít egyet. Lehet, hogy azér, mer ők öregek, és ha az ember öreg, nem szeret kimenni, nyögdécsel inkább.

Kume glájh! - kiáltotta Róza nánó, de befejezte a sort. Tudom már, hogy azér van a kétféle beszéd, mer sváb meg matyar, mind a kettők vagyunk mink. Csak néha nehéz, hogy melyiket mongya az ember, szerencse, hogy majnem mindenki ért mindent.

A végin csak lerakta a hosszú tűket Róza nánó, nem mertem hozzájuk nyúlni, pedig jó lehet csattogtatni, ha az ember elég sokáig csinálja, lesz a gombolyagból egy sál, egy mücni, egy pulóver, nem szabad nekem még, amíg ilyen kläjn vagyok. Ki a fene lehet? - Róza nánó indult a konyhába, kilesett az ajtó függönyén, morgott, gumicsizmába dugta dagadt lábait, amik esténként fájnak, azér áztatgatja lavórban, nyakába vette a vállkendőt, trappogott ki az ájnfurtos kerti kapuhoz. Kár, hogy sose nem visz, asziszi, megfázok, tél van, amiatt. Nem szereti, ha az udvaron vagyok, amikor kérem, hogy kimehessek, nekem is azt mongya: Halc maul, du, Vuca! - és nincsen izé, apelláta.

Bennem az a legjobb, hogy glüklihesz tyerek vagyok, Ópapa így mongya, Róza nánó meg, hogy éngemet majnem minden boldoggá tesz, ezért velem elég könnyű, csak összesen az az egy a baj, hogy enni nem szeretek, és viszont ha enni nem szeretek, akkor nem fogok nagyra nőni, de pedig szeretnék, méghozzá hamar, snel, snel, snel! Én glüklih vagyok, kivéve amikor enni kék, különben igen, és eszek azér, csak nem mindent, a káposztát főleg nem, pfúj. Ópapa szerint: Könyep tégedet ruházni, mint etetni!

Én ety boldog tyerek vagyok, az bisztos, mer ha beröpül ide nekünk egy smeterling a szobába, persze nem télen, akkor én sikongatok, a smeterlingnek is tudok örülni, Máli néni szeret kijavítani, hogy pillangó, gánc egál, gyönyörűszép a szárnya.

Ópapa aszitte, sírni fogok, ha megtudom, hogy az a smeterling a szemöldökfán csak azér kapaszkodott meg, hogy kilehelje a lelkit, és kilehelte, többé nem moccantotta magát, de nekem úgy is teccett, ebből

gondolta Ópapa, hogy én ety boldog tyerek vagyok. Esz isz gestorbn, Vuca! - monta Róza nánó, hiába, én egész karácsonyig vártam, hogy a smeterling fölrepüljön. Ópapa kidobta, míg én Máli nénivel építettem egy olyan snémánn. Picit sírtam, mikor nem találtam, pedig Róza nánó egyre ismételgette: Esz isz gestorbn, Vuca! - mégis reménykedtem, hogy erőre kapott, s hazaszállt a papájához meg a mamájához, ha élnek. Én a hónak is örültem, ugrándosztam benne: Róza nánó, Róza nánó, hull a sné, hull a sné, megmarad a fákon! és tyün a Szánkt Nikolausz! fogom kérni, Szánkt Nikolausz, bite, hozzál nekem ajántékot, dánke! - ebből is lehetett tudni, hogy ety boldog tyerek vagyok én.

Mostan direkte reménykedtem, hogy a Szánkt Nikolausz tyütt, azér ugat a Heki, pedig tuttam, éresztem, hogy mégse. A póstás tyütt, a Snájder Hánzi. Amikor engedik, kifutok hozzá, átkarolom a lábát, a fejemet odanyomom a szúrós nadrágjához, és kérem őtet: Hánzi póstás, hozzál kupertát nekem is, jó? Folyton ígéri, hogy legközelébb hétpecsétes levelet kapok tölle, amit őfelsége apástoli királyunk kűd, az ő kezitől származik! Úgyse hiszem, de biszonygatja, hogy Ferenc Jóska számontartja ám a monarhia valamennyi gyermekét, ránk veti ő a figyelő szemit.

Mutatták nekem az őfelsége apástoli király urunkat a pénzen, teccett, de azt már mégse hittem el, hogy körmöli a levelet az összes tyereknek, a boldogoknak, meg a többinek is, hát nem tudom. Az írás nehéz lehet, a lúdtoll nekem mindig pacáz, csak lopva firkálhatok, Róza nánó tiltja.

Hánzi kisalakú kupertát hozott Róza nánónak, ezt sem az apástoli király kűdte, túl klájn. Ópapa mindig kijavítja: Apostoli! - de szerintem jobb az apástoli, hiszen király apánk, vagy nem? A hokkerlira térdeltem, hogy lássak, majd leugrok gyorsan, Róza nánó azt se szereti, ha föltérdelek. Mér nem tyün már vissza Róza nánó a finom várm konyhába, a spórhelt az ebédhez van begyútva, pattog szépen. Láttam, hogy Róza nánó föltépte a kupertát, kihúzta a papírt, beleolvasott. Azután csak úgy maradt. A papír kicsúszott az ujjai közül, s a hóra esett. Hánzi póstás mutatta, magyarázta, de Róza nánó mintha nem hallaná, nem értené. Vusz isz gesén? - ágaskodtam, a hokkerli meglazult lába kibicsaklott, fölborultam, bevágtam a fejemet a spórhelt sarkába, aztán nem emlékszek másra.

Sokáig voltam csak félig magamnál, vagyis picit tuttam, hogy feküdök, picit nem. Amikor nem, akkor folyton kiabáltam, mesélték. Apa, gyere vissza, bite! -kiáltottam, nem értették, mér, de akkor tyütt nekem szembe Fáti, abban a sötét kabátban, amiben a két esküvői képen áll. Tyün néha a faluba a Bauer fotográfer, ő csinálta Fátiékról ezt a kettőt, csinált többet is, de azok nincsenek meg.

Mutira egész jól emlékszek. Ópapa megmonta, hogy Fáti fehér testrevalója a képen a plasztron, a sötét ünnepije pedig a szmuking. Erőlködök mindig, hogy tudjam látni Fátit olyannak, amilyen volt, nem pedig mint a két képen.

Már alig emlékszek a bő ingére neki, szerettem rajta a virágokat, csak akkor lehetett észrevenni, ha rájuk sütött a napocska. Fáti köténybe éreszte jól magát itt a faluba, sváb módi. Sokszor lestem, mikor vette a lábára a hímzett súpacskert vasárnap reggel, mer akkor a Gottimhiml is megpihen. Ha tuttam volna, milyen nehéz lesz visszaemlékezni, jobban megfigyelem. A súpacskerre csúnya időbe ráhúzta a faklumpát is, avval klopfolta a sarat. Mióta Fáti itthagyott, folyton nézegetem az esküvői képeket, főleg mikor egyedül vagyok a házba, nem szeretik, ha… nem szeretik. Szokom jáccani, hogy én lettem Fáti az esküvőn, oldalra dűtöm a fejem, hogy Mutiéhoz érjen, utána átállok a másik oldalra, akkor én leszek Muti, az ellenkező irányba dűtöm a fejem, hogy érezzem Fáti bajszát meg a dohányszagát. Apa, apuska, kum curük! - mondom sokszor, hátha meghallja, de hiába.

A doktor Barkofszki szerint nem kell izgulni, hallottam, ahogy matyarázza Róza nánónak és Ópapának, Máli néni is átjött. Csontja nem tört, monta Barkofszki, mindenesetre tartsák fekve, lehet, hogy agyrázkódása van. Natyon-natyon köszönjük! - monta Róza nánó. Ópapa kupertát adott neki, doktor Barkofszki zsebre rakta: Amennyiben szükséges, izenjenek értem! - a prémes kabátját Máli néni segítette rá. A doktor és a kúdoktor mindig siet.

Még kétszer kelletett hozzám elhívni doktor Barkovszkit, mer csak nem javultam, kaptam húslevest bajusztésztával, amit Róza nánó nagyon tud, de sajnos leöli hozzá a csibéket, sose árulja el, melyiket, én megsiratom őket, ahogy Mutit és Fátit siratom, ha senki se lát, mér nem

tyünnek má vissza? Doktor Barkofszki megnézte a torkom, benyúlt a kanállal, ökrendeztem, asztán lehúzta a szemem alját, és ennyi, biccentett, nem lesz semmi baj, csak ne hagyjanak fölkelni. Nem is hagynak. Komolyan akarom peszélni a doktor úrral, Róza nánó hangja éles, má ety hete nincs magánál ez a kisjány! Nem lesz semmi baj, monta doktor Barkofszki.

Szerintem én már majnem meg vagyok gyógyulva. Csak nincs kedvem appahagyni a betegeskedést, mer akkor ők appahagyják a kényesztetés. De akarnak valamit, attól féltem előre. Ópapa és Róza nánó leült mindig az ágyam szélire, olyan orcával, mint a templomban, jaj, akkor inkább alszok én. Baj van, tuttam, éresztem. Suttogva beszéltek, hadarva, svábul. Mintha akkor nem érteném. Hogyan mongyuk meg neki? - kérdezte Ópapa. Magának kell ezt! - felelte Róza nánó. Mér éppen nekem? Mer maga a férfi. Mit számít az? Szegény kis Vuca. Szegényke.

Ajjaj, sajnálnak, nagy a baj. Talán az van, hogy meghalok. Talán doktor Barkofszki mást mond nekik, amikor én nem hallom. Vagy Fáti? Vagy Muti? Vagy? Alszok, alszok én, nem vagyok itten. Attyuk be neki a tyótyszer! - monta Ópapa. Széthúzta a szájamat, Róza nánó belecsurgatta az orvosságot a kanálról, fú, de keserű, nyeldekelni kell erősen.

Kimentek töllem, rögtön fölültem az ágyban, imátkosztam, ahogy Róza nánó tanította, svábul, meg matyarul is, ki tudja, melyik a jobb. Miatyánk, kivagya mennyekbe, bite, add, hogy ne Fátival letyen baj, szenteltessék meg a te neved… Eccer csak megint ott ültek, Ópapa köszörülte a torkát: Nésszed tsak, Vuca, kaptunk ety rosz hír, ety szörnyű rosz hír. er isz gestorbn. tudod, mit jelenti? Tuttam, éresztem.

A halottakat ott vitték el a ház előtt, majnem minden héten vonult a menet, elöl a fekete gumirádlis kocsi, rajta a hosszúkás fadoboz, sokáig aszittem, abban szállítják a sok finom ételt, amit asztán a toron megesznek. Két torra vittek el éngemet, és három hóhcájtra, a hóhcájtokon finomabbat ettünk, gondoltam, azér hívják matyarul lakzinak, mer jóllakunk. A temetőben jártam többször, matyarázták, itt vannak a halottak, de nem mutatták meg, pontosan hol. Most Fáti meghalt, gestorbn, bisztos a szép szmukingjában,

a hófehér plasztronnal, a csukrétával a keziben, amit közösen tartanak Mutival az esküvői képen.

A halottak dógoznak? - kérdeztem töllük. Nem, má örök nyugalomba tértek -monta Ópapa. Jaj, de jó, akkor a papa tyühet haza, mer nem kell többet dógoznia! - énnekem úgy matyarázták, dóga van, azér nem tyün.

Nem néztek rám. Elfakadtam sírva, akkor nem tyün a papa, hiába gestorbn? -zokogtam. Róza nánó átölelt, a gombok rolla a homlokomba nyomódtak, fájt ez is. Talán még nem értettem akkor, hogy Fáti sose tyün már, de azt igen, hogy mostanába bisztos nem. Róza nánó megengedte, hogy a két esküvői képet bevigyem a zugomba, vagyis a sarokba, ahol a rácsos ágyam volt, föléje kis polcot csinált Ópapa, arra tettem. Majd innet vityásznak rád! - monta Ópapa. Tudok én vityászni magamra! Gút, zer gút.

A rácsos ágyat már kinőttem, két lábamszára átlógott a színesre pingált farudak közt. Szó volt rolla, hogy vegyenek-e nekem egy dikót, de régebben még várták, hogy Fáti megtyün. Csak tyün az a himpellér, és intézkedik a tyerekéről. nem arról volt szó, hogy ilyen hosszan ránk marad a kisjány! - monták.

Addig volt nekem jó, amíg Fátiról nem derült ki, hogy er isz gestorbn, addig szerettek éngemet, szeretett Róza nánó, szeretett Ópapa, szerettek a szomszédok, főleg leginkább Máli néni, de utána már nem kellettem senkinek, és tuttam, éresztem, hogy Muti is gestorbn, csak nem akarják megmondani, így maradtam egyedül, ví der klájne finga, egyedül a nagyvilágban, a nagy monarhiában, azon belül a matyarországban, és csak a fényképen szerethettem Mutimat és Fátimat. Vigyászok rájuk, mint a szemem fényire, éjszaka leveszem őket a polcról, édes drága szüleim, hát mér kelletett tinektek gestorbn, mér hagytatok itten, ahol csak teher vagyok Róza nánónak és Ópapának, ők nem szívesen pesztrálnak éngemet, úgy beszélnek erről, hogy ne halljam, de hallom, a hallásom az jó nekem, akkor is, ha közbe sírok.

Erőtetem, hogy én legyek a glüklihesz kindl, de nem sikerül, most már inkább fervájsztesz kindl lettem, akit sajnálni kell, mer se papája, se mamája, se kutyája, se macskája, az igaz, hogy itt van nekem a Heki a

kertbe, de ő nem az én kutyám, hanem a házé, aztat őrzi. Ópapa nem szereti, ha jáccok vele, fél, hogy megharap, de én tudom, hogy éngem a Heki sose bántana, mer én szívből szeretem, mindig simigatom, és eperfaággal legyezgetem, így zavarom el rolla a legyeket, a Hekit idegesítik, be is kapja őket néha, az meg éngem idegesít, hagy éljenek a legyek, bite, hagy éljen mindenki, aki még niht gestorbn.

Sokszor elképzelem, milyen lehet az a meghalás, nyaggattam Róza nánót, de a felnőttek nem bírják, ha egy fervájsztesz kindl nyaggatja őket, azt se, ha egy glüklihesz kindl, általában bosszúsak, ha valamit matyarázni kék, kűdenek el, hogy ehhez még klájn vagyok. Jó, klájn vagyok én, de attól még meg lehetne mondani, mi lesz, ha gestorbn? Kiviszik a temetőbe, já, de Fátit mér nem viszik? Hová lett? Azér lehetne matyarázni nekem, ha klájn vagyok, ha nem.

Mutiról se mondanak semmit, ő is csak úgy elment, és többet nem tyütt, tuttam, éresztem, hogy itthagyott végleg, közbe azér reménykedtem, hátha-hátha. Nem kellek én senkinek, teher vagyok Róza nánónak és Ópapának, nagy teher. Mér nem dobnak le akkor? Nem akarok teher lenni, nem kértem Fátit, hogy hagyjon itten, nem kértem Mutit, hogy egy reggel arra ébredjek, eltűnt, köddé vált. Hiába kérdezem Ópapát, ő csak: Frág dájne óma!

Dánke zer. Hiába kérdezem Róza nánót, mer ő meg: Frág dájnen ópa!

Dánke zer. Kit kérdezzek akkor én, a Heki kutyát?

Máli néni azér mondott nekem ezt-azt, szerinte Muti nem gestorbn, hanem megszöktették. Ennél többet nem lehet kivenni belölle, lájder. Mentem Ópapához, ő rám kiabált: Hatyad eztet abba te, amit montam, mekmontam, szétyentelen tyermek! - még csúnyábbakat is, svábul. Róza nánónál már nem is próbálkoztam. Szóval lehet, hogy megszöktették Mutit, ahogy Máli néni állítja, lehet, hogy nem. Máli néni szerint Fáti viszont elment a csatába. Micsoda csatába? Ugyan, Vuca, hát a háborúba, a világháborúba! küzd a harctéren a nemzet színe-virága! - hozzája sírt egy kicsit. Sírtam vele én is, bár nem tuttam, mi köze lehet Fátinak a színevirághoz, majdcsak kiderül eccer.

Tyüttek a nehezebb idők, és kezdett még roszabb lenni énnekem, Ópapa sokszor megvert, Róza nánó szerint sütőlapátkeze van, mégse elég az neki, leveszi a nadrágszíját, éngemet a térdire borít, és úgy csépel. Megfogadtam, nem sírok, nem ordítok, de kiszalad belöllem, amikor a fenekem úgy érzi, mintha beleharapna a szíj, s nem lesz vége, csak üt, vág, dumm, dumm, dumm, Róza nánó se tud kiszedni a kezei közül, nem is nagyon akar. Sokszor adok okot a verésre, például amikor leejtettem véletlenül a zsírosbödönt, vagy amikor az új szoknyámat szétszaggattam a fán. Sokszorabban nem adok okot a verésre, mégis kapom csőstül, amióta Fáti gestorbn, megharaguttak rám. Néha becsukom a szemem a kertbe vagy az uccán, úgy lépkedek, kíváncsi vagyok, tudok-e így menni egyenesen. Nem tudok. Fervájsztesz kindl vagyok, elhagyott. De főleg szétyentelen tyermek, lájder.

Azt se értem, mér tyüttem én a világra, ha terhire vagyok mindenkinek. Csak talán Máli néninek nem, ő azér örül, ha lát, szokott adni pitét vagy strúdlt, amit kitesz a lábtörlő mellé a tepsibe hűlni, és ami a legérdekesebb, az ő kutyája nincsen láncon, izgatott lesz a strúdl szagától, de sose mer beleenni a tepsibe, csak ott ugrándozik előtte. Vicsornak hívják Máli néni kutyáját, pedig natyon-natyon kedves, nem vicsorog, kilátszanak az összevissza fogai a szájából, azér lett Vicsor. A nyelve mindig lóg. Máli néni szereti a kutyáját, becézgeti, cirógatja, éngem is szeret egy kicsit, de Vicsort jobban. Vicsor szeret éngemet, nem jobban, mint Máli nénit, hagyja, hogy fésüljem a bundáját, szoktam odabújni a nyakához, átölelni őtet, és sírni a hosszú sárga csimbókjaiba bele.

Jó volna tudni, Ópapa mér mongya mindig, hogy a hazug embert könyepp utolérni, mint a sánta kutyát, ami matyar közmondás, és azt jelenti, sose szabad hazudni, mer úgyis kiderül. Mér mongya ezt Ópapa, és mér vert atyba-főbe, amikor letagadtam, hogy én jáccottam a bisztonsági gyútóval, mikor lángra kapott a szénakazal, mér ismételgette, hogy csak a ronty ember hazudja magát, közbe hiába kérdezem Fátiról, Mutiról, annyi a válasza, hogy Muti elutazott messzire, Fáti isz gestorbn, semmi többet nem kapok. Máli néni is elárulhatná, bár lehet, hogy lelkire kötötték, hallgasson, hallgat. Vicsor megmondaná nekem, ha tudná, de a kutyák keveset beszélnek. Eccer faggattam: No, Vicsor, figyeljél ide, szerinted él

az én Mutim? - és Vicsor nézett a nedves szemivel szomorún, bisztosan hallotta Ópapától vagy Róza nánótól az igazat, csak nincs szíve megmondani. Érdeklődtem nála Fátiról is, ugyanaz a nedves szem, csönd, ő legalább nem hazudik.

Dánke, Vicsor. Hogyha nagy leszek, ki fogom deríteni, mi történt az én édes szüleimmel, és ha tyerekeket szülök, márpedig fogok szülni ötöt-hatot, három fiút, az ziher, kettő vagy három jányt is, de sose fogok nekik hazudni. Mer a hazug embert könyepp, mint a sánta kutyát. És mer a biszonytalanság sokkal roszabb, mint a rosz, amit megmondanak.

Amikor először láttam Ópapáék házát, valahogy jobban teccett, mint ahonnat mi tyüttünk, itt olyan rendbe volt minden, majnem minden. Takaros, ahogy Muti monta. A takarosra sokáig aszittem, takarékos, mer Ópapa veri a fogához a garast, Róza nánó még nála is jobban. De igaz, takaros a hosszú tornácos ház, minden tavasszal átmeszelték, a meszesgödör és a góré szép kocka alakú. Ópapa mindent kiszámított és megtervezett, a földbe ásott kellerbe pünkt két centiméterre egymástól sorakoznak az aluttejes köcsögök, a polcon a kapusztalevélbe csavart túróbucnik, hátrább a szódásüvegek, a befőttek, legmesszebb a boroshordók, nagyság szerint. Söprűnyélen lógnak összeszáradt vursztok és oldalasak.

Kis egérkék laknak abban a kellerben, Ópapa üldözi őket csapdával és méreggel. Sírtam, könyörögtem, ne tegye, mer borzasztó, amikor a csapdában haldokolnak. Búta vagy te, Vuca, az egér a pincébe, az pünkt mint a hajszál benne a levesbe! -söprűvel csapkodta őket, ha átfutottak, szerencsére kormol a lámpa, rosz a látás. Én nekik drukkoltam, hiába parancsolt rám Ópapa, sose jelentem, ha meglátok egy egért. Inkább barátságot kötnék velük, sokáig nem sikerült, mer ahhoz szoktak, hogy az emberek ütik őket, fogózzák, mérgezik, és szerintük én is ember voltam, töllem is féltek, hiába matyaráztam, hogy én más vagyok, hiába montam kedveseket: Kum her, libling! édes pici egérke, ne fussál! kapsz töllem hamit! - sose bújtak elő.

Nehéz volt, mer ha kitettem nekijük egy kis tejecskét kupakban, Ópapa rögtön észrevette, lett kapsz. Titokban kelletett szeretnem őket, és

ellopkodnom a spek darabkákat a fogókból, úgy nézhetett ki az egérkéknek, mintha megenném elöllük. Néha megettem, de inkább Hekinek adtam, pünkt azér, nehogy az egérkék odacsábújjanak a szagra, ők nem tudják, hogy ha harapdálni kezdik a spek darabkákat, mingyá lecsap rájuk az éles drót.

Máli néni néha sír-rí, azér nyugtalan, mer a testvére is benne van a nagy háborúba, nehogy baja essék, Ópapa szerint viszont mek fokjuk nyerni eztet, a monarhia a győsztesek köszt lesz, és jó lesz. Igen, de énnekem is jó lesz? -kérdeztem tölle, aszonta, egész matyarországnak jó lesz. Hozzáfűzte matyarázólag, hogy matyarország benne van abba a monarhiába, Róza nánó meg azt, hogy nekem már most is jó, becsüljem meg magamat. Becsülöm, becsülöm, de énnekem nem jó, hogy Muti eltűnve, Fáti meg állítólag gestorbn, és senki nem akar beszélni rolluk.

Főleg akkor kell megbecsülnöm magam, ha munka van, már elég nagy vagyok ahhoz, hogy ne lógassam a lábam, nem lógatom, öt múltam, vigyázok a libákra, ha olyan az idő, hogy ki lehet őket hajtani a völgybe, és ha nem, akkor én adok nekik enni. Tömni kék beléjük a magot, de azt nem tudom csinálni. Nem fogom elég erősen a nyakukat, elszabadulnak, dühösen sziszegnek és bökdösnek is a csőrükkel, félek töllük, Róza nánó kinevet, azt mongya, nem veszi semmi hasznomat, pedig én becsülöm magamat, és teszem, amit kér.

Kenyértésztát is gyúrtam már, ágaskodtam a sámliról, szerintem jó lett, de Róza nánó félretette, hogy bepiszkoltam. Azér megsütötte a végin, odatta. Első kenyerem, gondoltam, melegen ettem, vittem belölle az egérkéknek is, Ópapa rájött, kikaptam. Ha roszat csinálok, nagy cula vagyok, ha Fátiról-Mutiról kérdezem, akkor még túl kicsi ehhez. Mihez? Nem mongyák.

Többször elgondoltam, neki kéne indulnom, és próbálni eltalálni haza.

A lakásunk, vagyis Fáti szerint villa, ahol voltunk, az ottan van, de Fáti és Muti valahol másutt. Esz tut mír vé. Mi soha nem is beszéltünk svábul, hanem csak matyarul, pedig Fáti tudott svábul, néha Mutinak is svábul monta, hogy én ne értsem, na, ezt most már nem lehetne csinálni énvelem.

Muti is beszélt svábul, de nem szeretett, rászólt Fátira, hogy matyarul kell, mer ez itten matyarország. Monarhiáról akkor még nem volt szó. A sváb hamikat azér Muti is szerette, főleg a gombócot, amit Róza nánó főz káposztával, olyan igazi jó svábosan, ahogy Fáti monta. Még annál is jobban azt az erdbrótot, amit Ópapa az erdőből hoz, ha talál, sokszor jár utána félnapokig. Muti szarvasgombának hívta, hát nem tudom, Máli néni korálgombának, de néha földi kenyérnek, az mongyuk ugyanaz, mint az erdbrót, tölle tudom, hogy ott kell keresni, ahol a vadmalacok túrnak, mer azok is imádják. Nekem csak picit adtak, mindegy, nem ízlett, vagy nem emlékszek, jobb szerettem volna tudni, most akkor kenyér vagy gomba vagy mi a frász.

Egyre nehezebb, hogy lássam, amit pedig láttam sokszor, a lakásunknak a belsejét például. Fáti a fotőjban üldögélt, három fotőj volt nekünk ottan, de az egyik rosz, eltörtek a féderek, és a srófok is majnem egészen kityüttek alul, arra nem ültünk, ha pedig vendégség volt, akkor Muti foglalta el, a sarkára csüccsent, de én tuttam, éresztem, hogy eccer össze fog rogyni az a fotőj, pünkt amikor én egyedül vagyok odahaza, és télleg. Nagy-nagy robajt hallottam, beszaladtam, a fotőj az oldalára hullott, egyik lába kiesett neki, el nem tuttam képzelni, hogy mér éppen akkor, amikor senki se ült rája. Elébb Muti tyütt haza, utána Fáti, borzasztó volt, hogy egyik se hitt nekem, pedig én ott se voltam, csak a robajra szaladtam be a szekrényből, mer az viszont igaz, hogy a szekrénybe üldögéltem, Muti ruhái alatt, Muti bársonykalapjában, amit szintén nem szabad. Meg is montam nekik, hogy a szekrényből futottam elő, amért bocsánat, viszont a fotőjhöz semmi közöm. Muti az orromat nyomogatta, aki hazudik, annak puha, hú, de puha a nózid, hú, de puha, hú, de puha, valljad be szépen, ugráltál a fotőjön! - hiába matyaráztam újra, hogy a fotőjnek a környékin se jártam, viszont beültem a szekrénybe, és a kalapdobozokat nyitogattam, azér meg lehet büntetni igasságosan.

Az orrom télleg puha volt, lájder. Fáti szentségelt: Már megint mit csinált ez a büdös kölök? - neki is teljességgel fölöslegesen matyaráztam, hogy ártatlan vagyok. Tyütt ő is avval, hogy a hazug embert könnyebb utolérni, mint a sánta kutyát, akkor már toporzékoltam, rémes, ha az ember nem tudja bebiszonyítani az igazát, ha nem hisznek neki, mer még csak tyerek.

Muszáj volt toporzékolni, muszáj volt sírni, muszáj volt a földre dobni magamat és rúgkapálni, ha az embernek a szülői sem hisznek, akkor kicsoda? - márpedig őnekik beszélhettem én, gánc egál.

Mostan öt múltam, és boldog lennék, ha Fáti-Muti nem hinne nekem, kezdve ott, hogy Ópapa és Róza nánó se hisz, sőt ők még annyira se, csak énnekem az nem fáj úgy, mer nem a szülőim, Grószeltern az mégis különbség. Nem bánnám, semmit se bánnék, ha Fátit visszakapnám, Mutit is visszakapnám, legalább egyiket. Hogyha választhatok, akkor Fátit, s megint úgy lenne, mint régen. Nem járja, hogy éngemet itthagytak a szülőim se szó, se beszéd, azt se tudom, mér. Ha sejtem, hogy itthagynak, sokkal jobban viselkedek nekik, csinálom, amire kérnek, sose hisztizek, mindig, de majnem mindig az igazat mondom, iparkodok jónak lenni, natyon-natyon jónak, akkor talán ragaszkodnak hozzám.

Tuttam, éresztem, hogy már késő, mivel én fervájsztesz kindl vagyok, nem bírom visszacsinálni, pedig lennék zer-zer-zer gút Róza nánónak és Ópapának is, ha attól. ha akkor… Inkább nem is gondolok erre, s ha tyün a fejembe, hogy bite-bite-bite! - gyorsan elhessegetem. Pedig nekem sírni kék, amikor azt nézem, hogyan lesz már énvelem, asszem biztos vagyok, hogy itten kell felnőnöm ebbe a faluba, ha betőtöm a hatot, kűdenek uskolába, ahová a többi tyereket a szülői kűdik, éngem meg a nagyszülőim. Reggel majd én etetem a háznál az összes állatot, délután segítek Róza nánónak, fogom csinálni a nagymosást, amit Róza nánó nem bír, most Máli nénit hívják, akinek fizetnek, nekem persze nem, én úgyse tehetek mást, a végin kapok egy férjet, lesznek tyerekeink, akkor a férj dóga ferdínen, az asszonyé hauzhálten, tyerekek és templombamenés. A végin fogja magát a szülő, s eltűnik, előbb az egyik, aztán a másik, addigra rendes esetben a tyerek már jól föl van nőve, és a saját tyerekeivel törődik.

Azt szerettem legjobban, amikor Fáti bőre kicsit szúrós volt, és a szivarjának a szaga tyütt a szájából, nézni is jó, amikor szíja, meg a füstkarikákat fújja. Montam neki, ha felnövök, én is szívom a szivarokat, de kiderült, hogy asszonynak, jánynak, nőnek nem való, mi legföllebb cigarettot szíhatunk, Róza nánó szerint az is pfúj, piszkolja a fehér függönyt. Emlékszek, Muti milyen finoman tutta fogni a cigarettot a hosszú ujjai közt, beledugta abba a barna szopókába vagy szipókába,

annak csak a legvégit dugta a szájába, és ha csücsörített, olyan alakú füstök tyüttek ki onnat, mint az ő pirosítózott ajka.

Akkor még család voltunk, és én Vica voltam, csak Róza nánó akasztotta rám a Vucát, amit különben utálok, amiatt Vucázik éngemet, mer van sok szó, amit kicsit roszul tanútam meg, legsokabbszor úgy, hogy úval, pedig óval van, és kinevetnek. Ha Vucának hívnak, elfordulok, mintha nem hallanám, de néha kapok egy flemmet, és muszáj menni. Ha hisztizek, akkor is Vucáznak, fertig. Ópapa időnkint pipázik a verandán, odabé Róza nánó nem engedi, kimegyek vele, szeretem a szagát, nem olyan jó, mint a szivarnak, kicsit kaparja a torkom, de meleg és bodoros. Mi volt az én Fátim? Ópapa annyit mond: Küpec - hogy mi az a küpec, nem matyarázza, kűd Róza nánóhoz. Minek, úgyse beszél ő se. Küpec, az mi? - kérdeztem Máli nénit, fogalma sincsen. Vagy nem akarja elárulni. A küpec, az bisztosan küp. Muti meg hauzhálten.

Muti úgy tűnt el a lakásunkból, hogy el se búcsúzott. Akkor a folyó már hetek óta hízott minálunk, folyton erről beszélt mindenki, tyün az ár, tyün az ár, féltem, Fáti fölolvasta a kurírból, az alsóvárosból kikőtöztetik a családokat, tuttam, éresztem, mi is bajba leszünk, montam Fátinak, aszonta, mi magasan vagyunk. Azt álmodtam, hiába vagyunk magasan, körbe-körbe valahogyan felénk lejt a föld, és minden víz hozzánk folyik, úszkálnak a bútorok a szobába, lassan az egész ház elindul lefele, ahogy a hajó, dobálózza magát, mint a szekér a köves hegyi lejtőn, düledeznek a falak, jaj, a tető lezuhan! - fölébredtem, kerestem Mutit, de már nem volt meg, aznap éjszaka ment el. Vitte a ruháiból a szebbeket, a kalapdobozokat, a mosdóállványa melletti polcról az összes kis üvegecskét meg a lapos izéket, tégajokat, amiből szokta kenni magát, nem esett jól utána a puszi, mer olyan zsíros volt, de most már jólesne, csak késő bánat, epgondolat. Fáti nem akart válaszolni, hogy Muti hova lett: Haggyá békén! - ami annyit tesz, hogy a tyerek ne tudja. Bánják is, hogy esz tut mír vé.

Amikor natyon-natyon elegem van, kiszökök Hekihez, őhozzá oda lehet bújni, a bundája meleg és cirógatós, lassan-lassan megnyugszok, nem haragszik, hogyha sírok, néz rám a nagy nedves szemivel, amit csak akkor látok, ha félrehúzom a csimbókokat, ugyanolyan bús, mint én, talán nekije

is eltűntek a szülői, és nekije se mongyák meg az igazat. Beszélgetünk is, értve ez alatt, hogy mesélem a dógokat, bisztos, hogy van, amit ért, sokszor válaszol nyögésekkel, legsokszorabb pedig sóhajtásokkal. Ölelgetem, csókulgatom, édes drága Hekikém, csak te vagy nekem igazán, mi lenne velem nélküled? Bólingat, érti, tudja. Egyetlen vigaszom ő. Meg persze - de ez már titok.

Csak Hekinek montam el: Heki, ez titok! - és ő tud hallgatni. Tud ám ugatni is, ha valaki közel tyün a kerítéshez, fölugrik, rohan, míg engedi a lánc, és vu-vu-vu-vu-vúúú! - a kutyák Muti szerint vaúznak, közbe vúúúznak, legalábbis Heki, meg Máli néni Vicsorja, jó, Vicsor néha vííízik is, de nem halljuk tölle soha, hogy vaú. Hekinek se montam el rögtön. Tartom a szám, kész. Nehéz így, napjába legalább háromszor kell valamit kitalálnom, hogy mér muszáj kimennem az udvarra, s ha nem figyelnek rám, zsupsz, hátra a létrához, föl a dáhbódnra, addigra persze a zsebembe kell legyen, amit vinni akarok… na, most majnem… pszt.

Amikor uskolába kűdenek, megtanulok írni-olvasni és számolni, de az nem olyan nehéz, már kicsit tudok is, ájnsz, cváj, dráj, fünf. áht, nájn, cén. Elf, zvölf. Fertig. Ha tudok írni, szerzek kupertát, papirost, kűdök levélt Fátinak és Mutinak, valahogy csak megkapják. Majd Isten és Hánzi póstás segedelmivel. Lehet, hogy Hánzi póstás ebbe többet ér. Vusz isz gesén, hogy az apástoli királyunktól se hoz semmit, pedig bisztosra ígérte. Megírom Fátinak, hogy ez nem igasság. Én nem bánom, ha küp, ha nem küp, csak tyüjjön vissza hozzám. Kum curük, Fáti, kum curük Mutilájn! Eh. nem kell kuperta, ha. nem akarnak. Vagy nem bírnak. Vagy ále bájde.

Hiába minden, én fervájsztesz kindl vagyok. Matyarul: hárfa. Hárfatyerek. Tuttam, éresztem, hogy bisztos már mindigre hárfa maradok. Sírni kell tölle. Mikor tyütt a Szánkt Nikolausz, eltettem két kis gyertyát, és ha natyon-natyon odavagyok, gyertyázok egy picit, pedig ferbótn, nehogy fölgyútsam a házat, de nem gyútom, mer a Heki hütéjébe bújok el, ottan gyertyázok, Heki is szereti, nézi, oldalra dűtött fejjel, és avval a pillantással, mintha ő is sírna velem, vagy azér, mer hárfa vagyok, vagy mer ő is hárfa. Imátkoszok is, de nem rendesen, hanem ahogy tyün a számra, énIstenem, jóIstenem, mommeg nekem, bite, milesz velem, dánke, ámen.

Először a kellerbe akartam tartani, de oda túl sokszor szalad le Róza nánó vagy kűdi Ópapát, hamar észrevennék, azér vittem föl a dáhbódnra, ott annyi sok a cókmók, hogy könnyebb elrejteni valamit. Találtam egy kalickát, papagájt tartottak benne, még én is emlékszek arra a madárra, sárga volt, meg ződ, meg picit kék, mikor tyüttünk látogatóba Fátival-Mutival, elcsudálkoztam rajt, addig nem monta senki, hogy a madarak beszélnek, Stefinek hívták a papagájt, avval kezdte: Stefi vagyok! - pünkt úgy peszélt, mint Ópapa, káromkodott svábul, amit akkor én még nem értettem, volt benne tájfel meg donnervetter, az bisztos. Tyüttünk eccer, kérdem: Hun a Stefi? Ópapa hímez-hámoz, Róza nánóhoz irányít, az meg átkarol, érzem a leheletét: Elszállott a Stefi madár. Hova szállott? és mikor száll vissza? - eszembe se jutott, hogy soha már.

Pindur üvegecske volt beakasztva a kalitkának a drótjába, abból ivott a Stefi madár, és egy nagyobb, abból ropogtatta a magocskákat. Ha meg akarta vizsgálni az embert, a fejecskéjét előbb jobbra fordította, aztán balra, úgy volt neki a két kicsi kerek szeme ódalt, ezt kelletett csinálnia, hogy lásson. Hekinek sem könnyítette meg a látást a Teremtő, teljesen betakarja a hosszú szőre, ajánlottam Róza nánónak, vágjuk le ollóval, de kinevetett, egyedül nem mertem, kés, villa, olló, tyerek kezibe nem való.

A hárfatyerekkel pláne szigorúak, ha roszat tesz, megverik, attól félve, hogy elkanászodik, nincsen neki szigorú Fátija, aki ráncba szedné. Nem értem, mér ráncba, mikor az az öregeknek van. Érdekes, a Stefi madárnak is volt ránca, pedig Róza nánó szerint hároméves se lett, mikor elszállt, kicsibben, mint én vagyok mostan. Mégis volt ránca a szeme körül meg a nyakán, sőt legtöbb a két lábacskáján, azok direkte mintha megöregedtek volna már.

Akkor búsultam, amért Stefi elszállt, vártam őtet, de mostan szerencse, hogy maradt a kalickája a dáhbódn végin a gerendára rakva, oldalára fektetve, hogy ne érjen a cserepekhez. Koszos volt, csupa smuc, nem értettem, hogyan került rá madárkaki, nem a szegény Stefié, mer kívül és fölül, talán beröpülnek ide a verebek, pfúj. Tisztigattam ronggyal, homokkal, úgy-ahogy rendbe hoztam.

Amikor először beletettem az én kis Mauzimat, rettegett, akart szapadulni, futott ide-oda, nekiverődött a drótoknak, nyugtattam, simigattam: Mauzika, ne haraguttyál, be kell zárjalak, és legyél csönbe, bite, mer szorulunk! Ő még nem olyan, mint Heki, még nem érti a szavakat, még nem bisztos abban, hogy én nem fogom bántani, mer mindenki más bántaná, talán Heki is, tudom, mit csinál egy macska az egérrel, de nem tudom, mit csinál vele egy kutya. Mauzika szífbajt kapna, ha Hekit meglátná, rohanna, amerre lát, már csak az hiányzik. Heki nem tyün fel ide, a dáhbódnra ritkán tyün valaki, ez a szerencse, meg az, hogy Mauzika annyira csöpp, az ő futkosása két lépésre se hallatszik, le bisztosan nem.

Ajjaj, most kimontam Mauzikát, pedig erősen elhatároztam, hogy tartom a szám, nem akarok bajt. Miótától Mauzikát lenn a kellerbe megtaláltam, nem vagyok olyan egyedül, ketten lettünk, vagy Hekivel hárman, de nem egészen, mivel ők nem ismerhetik egymást, lájder. Ottan feküdt a hasán a keller kellős közepin, aszittem, dögülve, viszont amikor lehajoltam gyászulni, láttam, rezeg a lába, még él! Mauzi, mi történt teveled? - tapogattam a puha hasikáját, meleg. A tenyeremre gurigattam s vittem gyorsan, nehogy Ópapa karmaiba kerüljünk. Tejjel próbáltam itatni, szájamba vettem egy szalmaszált, s csöppenként az övébe, de nem kérte, a szoknyámra ment, pedig vityászni kell rá natyon-natyon, drága a ruha, sose kapok újat, csak foltosat, más gyerekek után.

Beloptam a zugomba, az ágyamba, gondúkosztam, mi legyen, itt nem tarthatom, Róza nánó hamar rájön a pici kukacokról, amiket kakil, így jutott eszembe a dáhbódn, ahol általába senki nem keresgél. Csak az a baj, hogy odafönn majnem olyan hideg van, mint a szabadba, nincs üveg a kisablakon, a nap se süt be, szerencsére Mauzika bisztosan szokva van ehhez, a kellerbe sincs melegebb, sőt, Mauzikát védi a szürkefehér bundája. Napokba tellett, mire egészen magához tért, addig főleg csak búbiskált egész nap, semmi kedve nem volt futkorászni, ami pedig az egereknek rendes szokása.

Mondogatja Róza nánó, hogy mindjárt itt a karácsony, vagyis a vujnáhtn, bisztos lesz nekünk egy olyan jó nagy tánenbaum, amit szépen föl fogunk díszíteni, és alá hozza az ajántékot a Szánkt Nikolausz, illetve a Jesszus

Krisztus urunk, eccerre tyünnek ők. Az ajándék ugyanakkor érkezik, mint a kriszkindl, az a nagy tál a sok csokival és sütivel.

Várom, mit fogok kapni, s eszelgetem, mit kapjon Mauzika. Attól, hogy egérke, őneki is vujnáhtn a karácsony, és jár az ajándék meg a kriszkindl, amire Máli néni azt mongya, angyalfia. Nekünk régen Fáti hozatta haza a tánenbaumot, a karácsonyi fát, két férfi cipelte be a nagyszobába, sokáig vacakoltak vele, farigcsálták a szárát, hogy férjen a tartóba, fölért a plafonig a teteje, alig lehetett rárakni az aranycsúcsot, pedig azt én csinálhattam, Fátikám fölemelt magasra, Mutikám meg ágaskodva nyújtotta, vigyázz, Vica, nehogy leejtsed! -vigyásztam, és rájacsúsztattam a legfelülső ágra.

Istenkém, de csuda szépeket kaptam én a szülőimtől… volt az a háromkerekű bicikli például, volt az a nagy, piros labda, volt az a hajasbaba, amék cumizni is tudott, volt az a. volt, volt, volt.

Mauzika legjobban ropogtatni szeret, ha tudok lopni neki diót vagy mogyorót, és van még furcsaság, kedvence a túró, most már az ujjamról lenyalogatja, meg van teljesen szelídülve. Bisztosan hiányoznak neki a szülei, meg a tesvérkéi, meg az egész további fámílie, sok rokona lehet egy ilyen egérkének, csak most már elszakadt töllük, amióta velem van, azaz a padláson fönn, azóta ugyanolyan fervájsztesz kindl, mint én, még zuga sincsen, vagy hütéje, mint Hektornak, csak a kalicka, ami inkább madárnak való, de csak ez van, lájder. Ami időm van, vele tőtöm, próbálom tanítani beszélni, nincs kedve, se svábul, se matyarul, még vúzni se akar. Máli néninek van egy mókusa, az bukfencezik, az én Mauzikám igazából az égvilágon semmit nem tud, csak nézni rám, bizakodással, amitől én is teli leszek bizakodással, s várom, hátha jobbra fordul. fordulnak a. minden.

Még nem is tyütt a Vujnáhtn, már kaptam derült égből ajándék: Nasi! Eccer csak ott ült a spórheltnál, kanalazta a piros lábasból a hajdinakását, ő maga is olyan volt, mint az a lábas, kicsi, kerek, piros. Kapok belölle? -nyújtottam az ujjam, hogy dugjam a kásába, Róza nánó rácsapott a gyúrórúddal, svábul hadarta, micsoda viselkedés ez, inkább mutatkozzak be szépen, mer ez a kisjány a húgocskám. El is feledkeztem rolla,

mennyire fájt az ütés: Az én húgocskám? télleg? nem is tuttam én, hogy van nekem olyan! jaj, de jó!!! - nyakába ugrottam, leesett a lábas, a kanál, meg még az egyik csatja neki, mind leesett a porba, vagyis inkább sárba, ilyenkor télen a konyha alja csupa latyak, behozzuk a vizet a lábunkon az udvarról, túl agyagos itt a föld, csak lassan issza meg. A kása kiömlött, a kanál piszkos lett, a húgocska pityeregett, máris kaptam még egyet a kezemre, nagyobbat, mint az előbb, de nem bántam: Az én húgocskám? eddig mér nem montátok? és itt lesz mindigre?

Róza nánó haragudott, szidott, amért ledobtam a lábast, pocsétába ment a kása. Kiabált, hogy nekem folyton a zabáláson jár az eszem. Pedig nem igaz, ők monták, hogy éngem könyepp ruházni, mint etetni. De folyton azon vagyok, mit lophatnék Mauzikának, szóval énnekem Mauzika evésén jár az eszem. A lábasledobás viszont a nagy örömömbe történt, hogy húgocskám lett, ilyen hirtelen. Fáti-Muti mér nem szólt rolla? egyáltalán, ők tutták?!

Róza nánó megint jól leszidott, eridjek a csudába a kérdéseimmel, inkább viseljem magamat rendesen, és mutatkozzak be, de nem várta meg, hogy mongyam a nevem, hanem egész lassan beszélve, ahogyan a siketekhez szoktak, szavanként: Nasi, ez itt Vuca, fogjatok szépen kezet, vagy inkább csókoljátok meg egymást! Igen, de Nasi nem mozdult, bámult rám, azután a lábasra, talán sajnálta a kását, így nem fogtunk szépen kezet, és nem is csókoltuk meg egymást, hanem csak én fogtam meg a kezét, és én csókoltam meg a piros arcát. Nem szólt semmit, a szeme kerekre nyílt. Nasi? - kérdeztem, hogy jól értettem-e, erre mocorogni kezdett: Nasi, Nasi! - saját magára mutogatott. Olyan furcsán húzta az a-t, Naaasi, nem foglalkoztam én avval, annyira de annyira örültem, mindig akartam tesvért! Mikor Fátim-Mutim elment töllem, tuttam, éresztem, hogy sose lesz, most meg voltam bolondulva, legszívesebben végignyalogattam volna, ahogy Heki kutya szokott éngemet. Rögtön elhatároztam, hogy húgocskámnak megmutatom Mauzikát, mihelyt kicsit nem figyelnek ránk, tesvéreknek nem kell titok egymás közt, addig is ugrándosztam boldogságomba, míg Róza nánó rám parancsolt, hogy nyughassak. Mér kell nyughatni, ha az embernek húgocskája lesz?

Kiderült hamar, hogy húgocskám nem érti, mit mondunk, Róza nánót sem érti, hiába beszél neki olyan lassan, svábul se érti, matyarul se érti, csak találgatja, legokosabb mutogatni nekije. Ópapa, aki később tyütt meg, utálatos volt, mintha bántaná, hogy húgocskám itt van. Vártam-vártam, hogy valaki megmatyarázza. Próbáltam kérdezni Róza nánót, kűdött a dógomra, érjem be annyival, hogy Nasi a húgocskám lesz ezentúl, itt fog lakni velünk. Arra, hogy eddig mér nem lakott itt velünk, nem felelt, mutatta az ujjával, sipirc, különben kaphatok egy flemmet. Nagy, csontos keze van, a flemmek igen fájnak, megmarad a nyomuk napokig. Próbáltam Ópapánál, kérdezzem nagyanyám. Próbáltam Máli néninél, ő még kevesebbet tudott, mint én, tátotta a száját: Húgocskád? - még nekem kelletett biszonykodnom, hogy igen, megtyütt, itt lesz már nálunk.

Ópapa a dáhbódnról hozott le egy kopott kis ágyat, Róza nánó lemosta, a szalmazsákot eltüzelte, csinált egy újat, göröngyösre sikerült, nem baj, majd Nasi lealussza. De látszott, hogy abba a pirinyó ágyba Nasi se fér bele, csecsemőnek való. Izgultam, hogy amikor fölmásznak a dáhbódnra, megtalálják az én egérkémet, szerencsére nem, úgy látszik, volt annyi esze, hogy csöndbe maradjon.

Róza nánó örökké munkákat adott, dógoztam, aprófát hasgatni, az a legroszabb, túl nehéz nekem a balta, Ópapa szerint pünkt az a jó, súlyos baltával könnyebb. De alig bírom a fejem fölé emelni, és soká tart, először ki kell hozni a fészerből a fát, babára vágva vannak ott, föltenni egy ilyen babát a tőkére, hogy megálljon egyenesen, aztán fogni a baltát, ráeriszteni a babának a közepire, nem tudom, mire jó ez, mintha meg akarnánk tanítani a baltának, hogy utána hova csapjon, de télleg nem sikerül enélkül, végül tyün a suhi, ha szerencsénk van, a baba rögtön szétesik kisebb darabokra, lehullanak, a tőkéhez verődnek, meg egymáshoz, csilingeléssel, ez az egy a jó a hasgatásban. Az viszont a rosz, hogy nincs elég erőm, sokszor a balta beszorul, akkor már a babával együtt kell fölemelni, jaj de nehéz, sokat lihegek, a kezemet megnyomja a nyél, és gémberedik a hidegben. Mi olyan kesztyűt hordunk, aminek nincsen ujja, csak a tenyeret melegíti, Róza nánó sváb kesztyűnek hívja, a sváboknak nem fázós a kezük, de nekem igen.

Este olyan vacsorát kaptunk, hogy a tíz ujjunkat megnyaltuk utána, Máli néni mongya így, Ópapa meg, hogy a tíz ujjunkat és a tíz lábujjunkat, de ő svábul. Savanyú levessel kezdtük, utána tyütt a ludaskása, majd a mejjivel tőtött kapuszta, végin a cseresnyés rácsos, Róza nánó egész délután azt sütötte. Szembeűtettek húgocskámmal, hogy ne biszgeráljam, igazuk volt, biszgeráltam volna. Rögtön utána ágyba parancsoltak bennünket, őtet is az én ágyamba, a babaágyat pedig kitették a fészerbe. Gondútam, most végre elbeszélgetünk. Róza nánó nem engedte, hogy rendesen egymás mellé, hanem fejtől-lábtól, és amikor végre kiment, húgocskám mindjárt elaludt, lájder, hiába szólongattam. Rázogattam a lábát, kis pipaszár. Soká forgolódtam, szűkebb lett a hely, de Nasi melegített, és nem voltam egyedül. Figyeltem, mintha hallanám Mauzikám kaparászós futkosását odafönn, de bisztos csak képzeltem.

Hamar kiderült nekem, hogy húgocskám azér nem ért éngemet, mer ő se nem matyar, se nem sváb, hanem viszont rutén, kezdtem habozni, megmutassam-e Mauzikámat. Egész nehezen alakult, csak én akartam őtet, Sveszterkém inkább félt töllem, húzódott elfele, nem akarta, hogy beszéljek neki, hogy fogjam a kezét, hogy simigassam a copfjait. Lehet az, hogy valakinek, aki matyar, vagy jó, picit sváb is, annak a húgocskája, aki hipp-hopp itten terem, rutén? Nem tudom pontosan, mi az a rutén, de az bisztos, hogy nem matyar, nem sváb.

Máli néni szerint Nasi talán távoli rokon kisjány, puszta kedvességből nevezik húgocskámnak. De távoli rokon kisjány nem tyünne hozzánk mindigre! Máli néni erre megint a háborút emlegette, ilyen időkben minden megtörténhet, amikor nem kard, meg puska, becsületesen, hanem orvul a csatatérre öntik a mérges gázt, avval ölik az embereket. Gáz? - nem tuttam, mi az, elmatyarázta, hogy láthatatlan, mint a levegő, csak ha beszívod, megmérgez. Jesszusom, és itt is lehet? - befogtam orrom, de megnyugtatott, hogy nincsen veszély, a csatatér belgiumba van, meg gorlicébe, meg galipoliba, szóval messzire. Ide nem tyün? Hogy ne féljek, mi bisztonságba vagyunk.

Csak Mauzikám nem volt bisztonságba, mer Ópapát kűdözgette Róza nánó a dáhbódnra, hol a darálóért, hol régi zsákokért, és észrevette, hogy rusznibogarak fészkelték be magukat, ki kell irtani, majd ha enyhül kicsit,

még nem enyhül, gott záj lúb und dánk. A gott záj lúb und dánkot most tanútam, Ópapa mondogatja, régebben is mondogatta, de nem tuttam, mi az, nem jegyeztem meg. A hálisten sokkal rövidebb. Most arra érti, hogy Nasi épségbe és egésségbe van itten nálunk. Hol volna, ha eccer húgocskám nekem? De milyen az, hogy én nem tudok vele beszélgetni, és milyen az, hogy ő nem is akar? Mér fut elöllem, mér nem akar töllem semmit, mér nem akar velem semmit, mér nem akar éngem. Tudja egyáltalán, hogy nővérkéje vagyok én?

Eccer csak rátyüttem, mi lehet, rátyüttem hirtelen, hogy ez a Nasi ugyancsak hárfa, hárfagyerek, mint én! Azér nem mongyák, hogyan került ide hozzánk. Fölszöktem a dáhbódnra, tövirül hegyire elmeséltem Mauzikámnak: Hárman lettünk hárfák, vagy Hekit beszámolva négyen.

Este, amíg Róza nánó engedte, hogy égjen a lámpa az asztalon, rajzultam Nasinak egy irkába, amit még Fátitól kaptam, lerajzultam magamat, Ópapát, Róza nánót, Fátim-Mutim kézen fogva, meg őtet és éngemet is ugyanúgy kézen fogva, mutogattam, így tuttunk végre beszélgetni. Nógatni kelletett sokáig, fogja már a tollat, rajzuljon, mintha nem látott volna még kalamárist, vagy natyon-natyon büntették, ha lepacázta az asztalt, de én újságpapirost teregettem ki, szóval ebből nem lehetett baj. Ujjammal mutattam neki, én öt múltam, hát te? Erre mutatja, nyolc. Nem érti, megint böködtem magamra, én öt, plusz egy picike, és te? Megint a nyolcat mutatja, s utánoz, hogy plusz egy picike. Az nem lehet, sokkal kicsibb vagy! húgocskám vagy! nem érted, amit kérdezek?

Én megint az öt plusz, ő megint a nyolc plusz, hm, most akkor… Gondúkosztam. Aha. nem is aztat monták, hogy húgocskám, csak hogy Sveszter, lehet nővérem is, én vettem rögtön húgnak, mer annyival kisebbnek láttam.

Ha meg viszont nyolc plusz, akkor bisztos tud írni! Járni kelletett nekije uskolába! Firkálgattam én ákombákomokat, ahogyan a felnőttek írnak, tuttam S betűt, csak néha fordítva csináltam, nem maradtam a vonalak között, ahogy kéne. Nasi kezébe erőtettem a tollat, lökdöstem, írjál akkor, írjál, tyerünk! Végre odakörmölt valamit, motyogott hozzá, a nevét, nem Nasi, hanem Nataska, Nasi bisztos olyan, mint Vuca, átöleltem, felejtve,

hogy nem szereti, húzódott el, jó. Kérleltem, írjon még, odabiggyesztett néhány pár más szót, de nem matyarázta, mit, a betűk annyira furcsák voltak, sose láttam ilyeneket. Így írnak a ruténok? Lehet hogy az összes ruténok picik, csak én nem tudok rolla. Sok mindent nem tudok, mer nem mongyák.

Miótátul lett nekem a Sveszterkém, gyorsan telt az idő, sokkal gyorsabban, mint addig, talán amiatt, mer régebben vártam-vártam, hogy visszatyün Fáti, visszatyün Muti, és talán éppen akkor hagytam ezt végleg abba, amikor ő idekerült. Tanútunk mind a ketten egymástól szavakat, őneki ment a fejébe gyorsabban a mifajta beszéd, valahogy a matyar hamarébb, mint a sváb, bisztos mer velem volt többet, lassan-lassan már tuttunk beszélni kicsit. Inkább húzni kell belölle, sose magától. És persze hogy hárfa, amikor a szüleire kérdezek, azonnal sír, natyon-natyon sír. Lehet, hogy ugyanúgy otthagyták, mint éngemet. Talán neki se monták az igazat. Pedig hazug ember, sánta kutya, und zó vájter. Nem tudom, bíszhatok-e benne, annak ellenére, hogy Sveszterem, mer hátha… Még most se mutattam meg neki Mauzikámat, aki pedig egészen nagyra nőtt, és rendbe van az egéssége, és vidám és selymes és aranyos.

Odakünn befehéredett minden, tegnap még csöpögtek a jégcsapok, most megint nőni fognak, van egy, amelyik lelóg az ereszről majnem az ablak aljáig, mint egy tehénnek a lába, olyan vastag, s a vége pünkt pata alakú. Hívtam, Sveszterkém, menjünk csak ki, építsünk egy jó nagy snémánn, Róza nánó bisztosan ad nekünk répát, az lesz az orra, a lyukas vödör a fejin a káppe, három kerek széndarabka a kabátján a knopf, azzal fertig. Ehhez se volt kedve a hideg miatt, de milyen legyen a hó, meleg? Direkte az benne a jó, hogy hideg és porzik és ragad, lehet csinálni snébáll, megdobni vele a másikat, viszont az ablakra semmiképp se, ha betörik, kapjuk a flemm, ahogy kaptam én már eccer az idén. Kaptam sokszor, csak a véletlenül bedobott üveg miatt eccer.

Végül kityütt velem, s megépítettük azt a snémánn, de inkább azér én építettem, nem is lett olyan nagy, mint akartam, magamba nem tuttam eleget görgetni, mer úgy kell. Picit segített, ímmel-ámmal, nem látszott rajta, hogy ez mulatság, nem pedig kötelesség. Róza nánó sem örül, ha csinálom, hogy összepiszkolom a ruhámat, pedig csak összevizelem, nem,

vizesítem, na. A vizelést Máli néni mongya, én pisilésnek vagy pisálásnak tudom, Mutim néha viccelt velem, kérdezte, kell-e pislognom, Ópapa huggyozásnak mongya matyarul, de inkább svábul pisál, Sveszterkém pedig: pí-pí, mintha a csibéket hívogatná. Sokkal többet pisil, mint én, talán mer ő már nyolc.

Vasárnap tyütt velünk a templomba, mindketten ki lettünk őtöztetve tisztába, még fardagályt is kaptunk a kék szoknyánkba, azt a párnácskát, amitől úgy látszik, mintha volna fenekünk. Mise után Róza nánó leűtetett a hokkerlira, kezdte matyarázni, hogy Nasi az egy natyobb jány, mint én. Közbekottyantottam: A vállamig se ér! Róza nánó rám kiáltott, hogy ő mostan nem a magasságról beszél, ne értetlenkedjek, elég az hozzá, hamarosan be lesz kűdve az uskolába, csak nem ide a falusiba, hanem a városba, akkor majd csak hétvégin alszik velünk, addig is viszont kell neki tanúni, és fáradt, nem tud töllem aludni. Megint nem bírtam ki, beleszóltam: Hiszen alszik az, mint a tej! Róza nánó most már dühösködött, hogy mér nem vagyok képes végighallgatni őtet, mindenesetre Nasi kapja az ágyamat, éngem viszont kitesznek a fészerbe, nem a babaágyra, hanem hoznak egy dikót Kriszti tántiéktól, akik távoli rokonok, de gazdagabbak. Fölnőtt fekhelyet kapok, mintha már egész nagy volnék. Nem értettem, ábe vusz, mér kell éngemet kitenni, mér nem maradhatok Sveszteremmel, sose zavartam én őtet, felöllem tanúhat, amennyit akar.

Fájt, hogy kitesznek, hideg a fészer. Róza nánó belelátott a fejembe, monta rögtön, Ópapa dobkályhát tesz oda, befűt rendesen, hagynak tüzelőt, rakhatok rá, ha éjjel kihűl a fészer. Elállt a szavam tölle, mer sose engedték, hogy én rakjak a tűzre, pedig ha valamit, azt natyon-natyon szeretek. Addig ülök a spórhelt előtt, amíg el nem kűdenek onnat. Még jobb a máriaüveges kályha, ami odahaza volt nálunk, itten cserépkályha van, csak akkor lehet bámulni a tüzet, ha nyitva a nagyajtó, de Ópapa majnem mindig becsukja, nehogy túl hamar leégjen, spórolni kell. Az is eszembe jutott, hogy talán a fészerbe letyühet Mauzikám, talán el tudom dugni, persze kalicka nélkül.

Így is lett. Télleg rakhattam a tűzre, s már az este leloptam Mauzikámat rongyba bugyulálva, ott aludt velem, a pokróc alá vettem. Dűtötte a hátát a

hasamhoz, csiklandott a szőre. Legszívesebben hanyattán fekszik, keze-lába széttárva, tisztára mint egy kis mackó, amilyen a mesekalendáriumba van lerajzulva.

Csak most az lett a kérdés, napközbére hol tartsam az egérkém, vissza a dáhbódnra nem akartam tenni, ha megszokja a lenti meleget, bisztosan kap egy gripét odafönn a hidegbe. De a kalickát nem hozhatom ide. És ha kikódorog az udvarba? És ha Ópapa szembetyün neki? És ha betéved a konyhába a jó szagok miatt? Róza nánó még roszabb tud lenni, mint Ópapa, rögtön Ópapát fogja hívni, szóval nem eccerű. Kéne egy skatula, amibe jól belefér, amit nem rág szét, honnat vegyek?

Becsúsztattam a szalmazsákba, megkértem szépen, ne bújjon elő, ne zörögjön, ne moszgolódjon, hanem nyugton legyen, amíg visszatyüvök a früstükből. Nem tuttam, mennyire hallgat rám. Imátkosztam, baj ne legyen. Kis szelet sűtt szalonnát kaptam früstükre, a haját zsebre raktam Mauzikámnak. Sveszterkémnek nem ízlett, csak nyammogta, elkértem tölle a maradékot, azt is megkapja az egér. Mauzikám boldog volt velük. Ha elégedett, hunyorgat a pici szemével és fújdogál a pici szájával, natyon-natyon édes. Mikor jóllakott, nem mertem hagyni egyedül, bedugtam a kötényem zsebibe, rá a mántlt, az elég vastag. A kertbe mentem, ugrándosztam a hóban, picit kivettem az egerem, hadd lássa a snémánn.

Én annyira, de annyira szeretem a havat, még azt is, ha lapátolni kell, pedig a nagylapát nehéz, a kislapáttal viszont nem haladós. Beledugom a hóba a tenyerem, morzsolgatom a hópelyheket, míg vízzé válnak, ez nem olyan víz, mint amit a kútból húzunk, simább. Addig csinálom, míg Ópapa vagy Róza nánó rám nem szól, ők ezt nem értik.

A szürke felhőkből előbújt a nap, csillámos lett tölle a hó. Vundersőn. Mauzikámnak is teccett, szaglálta a kezemből. Épp tyütt oda Sveszterkém, észrevette őt, a szemivel kérdezte, hogy ez meg mi. Odamutattam neki. Láttam, nem fél tölle, kíváncsian bámulta Mauzikámat, bísztattam, simigassa, de azt nem. Mauzikám mackófekvésbe fordult, hunyorgatta a szemecskéjét, és fújdogált, matyaráztam, így jelzi, hogy jól érzi magát, élvezi ezt a csudálatos napsütést a télben, Sveszterkém közelébb hajolt, csak nézte, nézte, én meg boldog voltam, hogy a kettő,

akit szeretek, most ösmerkedik. Odafüttyintettem Hektort is, ne maradjon ki ebből, vidáman ugrándozott, orrával taszigált, ő így mongya, hogy szeret, s a nyelvivel nyalogat. Félretartottam Mauzikámat, nem tuttam, Heki mit szól hozzája, de nem izgatta a kutyát az egér.

Mi van az? - kérdezte Sveszterkém, nem értettem, az egérre bökött. Mauzikám még szaporábban fújkált, ennyire azér nem szokott, a szabad levegő, gondútam, s akkor éresztem, mozdulna, lazábban szorítottam, az oldalára dőlt, fejét leejtette a hüvelykemre, abbahagyta a hunyorgatást meg a fújdogálást. Vusz isz gesén?

Ujjammal megböktem a hasát, semmi, hirtelen észrevettem, hogy a kerek szemiből kiment a fény. Mi van veled, drága Mauzikám, rázogattam, jesszusom, térjél magadhoz, jaj, Mauzikám, ne, ne csináld, éppen ma, ezen a szép napon, jaj, jajjaj! Sírtam.

Sveszterkém kérdezte: Meghált? Nem akartam ezt hallani, odábbfutottam, lehelgettem, nyomkodtam, Mauzikám, bite, tyerünk, bite-bite-bite! Közbe tuttam, éresztem, minden hiába, megint elment töllem valaki.

Addigra Sveszterkém odahívta Róza nánót, aki natyon-natyon kiabált rám, dobjam el, de rögtön. Nem, nem, nem! - rohantam ki a kapun, pedig nem szabad azt se. Hátha nem érnek utol! De nem volt olyan szerencsém, Róza nánó Ópapát kűdte utánam, meg is fogott, kitépte a kezemből a pici testet, messzire hajintotta, visszaráncigált, hiába bőgtem, toporzékoltam, ezt se értette senki, büntetést kaptam, amért hazudtam, és amikor Sveszterkémnek szemére hánytam, hogy mér árulkodott, ő is sántakutyázott, ezt hamar megtanúta, elmehetnének a francba mind.

GONDOLKODTAM

Eccer vót, hol nem vót, vót eccer egy kisjány, aki nagyon bízott Istenben. Ha Őrá gondolt, megkönnyebbedett a lelke. Amég egész kicsi vót, nem merészelt szólani hozzá, csak imádkozott, és várta mindég, hogy Ő mondjon valamit. Mikor nagyobbacska lett, már vette magának a bátorságot, s az imákba beleszőtte kéréseit és kérdéseit. Várta a választ. Isten nem olyan könnyű eset, ritkán ád jelet. Vagyis szinte soha, nem törődhet vélünk egyenkint, hangyák vagyunk idelenn a fődön, születünk, futkosunk, meghalunk.

Én vótam az a kisjány, de most már felnőttem, és Örzse megsúgta az oratóriumban, hogy szerinte nincsen Isten. Mögsúgom neköd, Évikém, löhet, hogy Ő odafönn nem is létözik! - így súgta a fülembe, mert Örzse Szögedéből jött ide. Sokszor csúfulják az őzése miatt, pedig nem tehet róla, neköm nagyon is teccik, néha szándékosan utánzom. Néha mög akaratlanul. Dühbe gurul, ha csúfulják, de sohsem haragszik, vagyis hamar megbocsát.

Ugyanabban a kamarában vagyunk, pöttöm lyuk, csak három fekhely U alakban, itt úgy hívják, hencser. Azokon hencsergünk, most csak mi ketten, amikor nincsen dolog. De dolog van doszt, a tartásért cserébe kihasználják az időnket. Kegyelemkenyéren vagyunk, jobb, ha nem ugrálunk, különben egyből kihajítanak.

Zsuzsit, a harmadik stipendiumos jányt azért hajították ki, mert leejtett egy tálat. Halak vótak azon a tálon, és olyan szerencsétlenül alakult, hogy a Méltósága ölibe röpült az egyik. A Méltósága nagyon finnyás egy asszonyság, félni kell tőle mindenkinek, a Méltóságos viszont inkább csöndes, szelíd, galambősz férfi, pedig nem akárki, benne van a politikában. A Méltóságos, látva, mi történt, csak annyit szólt: Ni, egy repülő hal! - és nevetett. Erre Zsuzsi is nevetett, miközben kapkodta föl a halakat a szőnyegről, rakosgatta vissza a tálra, gyorsan a Méltósága öliből

is kimarkolta, majd főhajtva kínálta a tálat a soron következő vendégnek, épp az Esperes úrnak. Erre már rákiabáltak, mit képzel, ami a fődre hullott, azt megegyék? - kizavarták, s még aznap este útilaput kötöttek a talpára szegény Zsuzsinak. Nem hallottunk felölle többet.

Mikor idekerültem, boldog vótam, hálás a Méltóságoséknak, hogy éngem választottak sok-sok jány közül. Éngemet az Esperes úr ajánlott, amit aztán sokszor megköszöntem, apolgattam a kezit, húsos ujjai vannak, egy gyűrű egészen rászorult, mélyen bevág, aligha tudja azt lehúzni onnat este. Ha neköm gyűrűm vóna, abban is aludnék, csak a heti feredésnél húznám le, vigyázva, nehogy úgy járjak, mint Örzse a láncával, mit a bakájától kapott a búcsúban. Mink a nagy közös feredőteremben tisztálkodunk a cselédséggel, ami a lóistállóval határos, behallatszik a lovak mocorgása, patát váltanak, döbb, döbb, nem szeretnek ott állongani naphosszat, azt szeretik, ha kiviszik őket a völgybe mögdógoztatni.

Örzse a rácsos ablak párkányára rakta a láncát, amin lógott a pici amulett a szívbe talált nyílvesszővel, és amég mosdottunk a nagy tekenőben, a lánc valahogy lecsúszott onnat, sose találtuk mög, pedig éjszaka is próbáltunk nyomára akadni gyertya fényinél. Örzse vörösre sírta a szemit, pedig az a bakája már nincsen is mög, de akkor is, mert örök emlék, azt mongya. Örzsét én mindég nagyon mög tudtam értöni, nincsenek szülei, de még nagyszülei sincsenek, akik neköm vannak, csak most már egy másik országban. Éngem is sokat csúfultak az iskolában, amért összevissza beszéltem eleinte, értve ez alatt, hogy svábot kavartam bele, ahogy a Nagyszüleimtől hallottam, leginkább azon nevettek: Matyar vagyok! - sokat köllött erőlködnöm, míg leszoktam ezekről, de mái napig is be-becsúszik, hogy tyün, meg hogy kume gláih! Örzse nem bánja, ha csúfulják, elintézi avval: Szögedében így gyön szájra, na!

Nincsen ínyére a studium, fogadok, ha a Méltósága engedné, egyáltalán nem tanulna semmit. Úgyis a söprő végin rohadunk mög, édöseim! - hajtogatja. Hát, én nem akarok a seprű végin mögrohadni, inkább azt vallom, tanulj, tinó, ökör lesz belülled! - ami az Esperes úr szavajárása. Igen szigorúan veszi a Méltósága a tanulást, a hiányzó pro primo bé lesz zárva a nyári konyha melletti sufniba, pro secundo kukoricára térdepöltetve. Én mindent megteszek, hogy panasz rám ne legyen.

A Méltósága sokszor kéri, hogy csináljunk kardalolást. Zsoltárokat tanít nekünk, két vokszba vagyunk osztva, Örzse avval a vékony hangjával a Méltósága liblingje, az enyimé majdnem a legmélyebb, ezen nem változtathatok. Szereti, ha dalolunk népi énekeket is, és akkor eccer nem vót baj, hogy svábul daloltam, amikor rázendítettem: Wenn ich kumm, wenn kumm, wenn ich wida wida kumm! - tapsikolt, annyira teccett neki. Érdeklődött, tudok-e mást, elfújtam a Tanzer Svábot, örvendezett nagyon. Úgy belemelegedtem, hogy a végin kiszaladt a számon egy danke, aztán bocsánatot kértem.

Ő persze nem sejti, mennyire csúfulnak a többiek, ha svábolok. Mikor vettük a kuruc-labanc harcokat, rögtön lelabancoztak, Örzse próbált mögvédeni, kár vót, mert erre őtet leparasztozták, pediglen vannak mások is, akik ízesen beszélnek, például a Borcsa, ő bászél, ugye, mindent ásan mond, nagyobb baj, hogy lopkod, ha rajtakapjuk, tágra nyílt szemmel úgy tesz, mintha nem értené: Hát én ászittem, hogy áz már náktek nám káll! - nevetünk, így mögússza a pofonokat, amit elcsórt, úgyis visszavettük tőle.

Amikor idejöhettem, igazság szerint még semmit nem tudtam. Nálunk a falusi iskolában Schipecz tanító úrnak az vót a fontos, hogy nyugton maradjunk, és ha nem rosszalkodtunk, senkinek nem adott csikót. Schipecz tanító úrra sokáig fölnéztem, azt hittem, mindentudó. Tőle kaptam könyvet először kölcsönbe, rendes könyvet, a fészerben olvasgattam, gyertyacsonkokat gyűjtöttem egy dózniba, amiben Nagyapám vágott dohánya vót, amég le nem szakadt a fedele, abba nyomtam bele a viaszmaradékokat, lángra lobbantottam a kanócokat, eccerre mindég csak egyet vagy kettőt, csórtam biztonsági gyútót, ha tudtam, ha pedig nem, akkor be köllött lopakodnom a konyhába parazsat szerezni a spórheltból.

Csudálatos könyvei vótak Schipecz tanító úrnak, igen féltette őket, naponta tisztogatta tollseprővel, és vasárnap lehetett látni, ahogyan egyenként porolgatja az ablakban, óvatosan nyitogatva-csukogatva a lapokat. Ott lakott az iskola mögötti két szobában, rögtön az ajtónál állott Jónás, a csontváz, Schipecz tanító úr nem tudta, hogy Jónás, valamék rakoncátlan deák nevezte el, rettegtem attól. Sokszor beküldött, hozzak palavesszőt vagy téntát, amit zöld borospalackban tartott, abból köllött a kis üvegekbe tölteni, padonkint egy kis üveg vót három deákra. Schipecz

tanító úr hívott minket deáknak, sőt kicsi deáknak, amikor jókedve vót, ha viszont megharagudott, akkor mög ördögfattyának.

Eccer tanítás után belopakodtam a polchoz, nézegettem a könyveket, simigattam és szagolgattam is őket, Schipecz tanító úr kifigyelte, de nem lett mérges, adott egy szelet kalácsot, mondta, ez az ebédje, de már jóllakott. Ilyet se hallottam még, hogy valaki kalácsot ebédezzék, ő erre, mintha kitalálta vóna a gondolatom: Magamra minek főzőcskézzek?

Az első könyv, amit kaptam tőle, a Szép magyar olvasmányok vót, összeállította az ébredő magyar ifjúság épülésére Baronits Aurél ny. egy. tan. Történelmi históriák Simonyi óbesterről, Gábor Áronról, az egri vár hős védőiről, Jurisics Miklósról, Dugovics Tituszról et cetera, akikről sohsem hallottam még. Lassan, nehezen haladtam, mert olvasni se nagyon tanított a Schipecz tanító úr, beérte avval, ha az imádságos könyvben kijelölt versszakokat declamáltuk fennhangon, ám azokat nagyjából kívülről tudtuk.

A második, amit ideadott, Jókai Mór: A nagyenyedi két fűzfa, eléggé unalmas, sok olyan szóval, melyet nem tudok, és idegen szókkal is, a latin nem erősségem. A vége megríkatott.

A harmadik könyvet én választhattam, a fedele miatt húztam ki, bordó bőrbe kötötték, Schipecz tanító úr azt mondta, lehet, hogy ezt még nem fogom érteni, de nem bánta, vihettem. Ez teccett a legeslegjobban. A pórul járt házasságszédelgő, Maureau Pál humoros regénye, franczia eredetiből fordítá Hazaffy Sámuel. Kiadá Erdélyi Károly, Bpest, Sándor-ucca 15. Vót az első oldalon egy billog is: ifj. Kömíves Ferencz kölcsön könyvtára, alapítva 1910, 1. sorozat 417. szám. Az 1910-nek nagyon örültem, hisz akkor születtem én.

Maureau Pál humoros regényében olyan világot ismerheték mög, amiről nem is tudám, hogy létezik. Feredő szobák valának például, amikben valahogyan két csapból jött a víz, s az egyikből meleg! Úgy képzeltem, hordókat építettek a falba, az egyiket talán vasból, hogy a cselédek rakhassák alá a tüzet, hogyan másképp lehetne az a víz mindég meleg? Szó vót hotelekről, ahol laknak, de közben alul nagy teremben étkeznek,

kávéházakról, ottan csak isznak, pipáznak, szivaroznak, olvassák az újságot, lóvasútról, amelyen utaznak, olyan, mint nálunk a szekér, de mégis sínen, mint a vasút, medencékről, amikben úsznak, és télen is, mert házban vannak.

Páris városát örökre szívembe zártam. Azok a kertek! Azok a ruhák! Azok a kalapok! És folyton jeges puncsot ittak a la romaine, de megkóstolnám! Közbe mög mindég franczia szókat szőttek a beszédükbe, adieu, Madame, merci, Monsieur, bon soir, Mademoiselle, et cetera.

Mikor elkerültem onnat, Schipecz tanító úr nekem adta A pórul járt házasságszédelgőt, ha már annyira szeretem. Beleírta: Szépreményű tanítványomnak, nagy jövőt kívánva: Schipecz Demeter. Kezet csókoltam érte, ilyen drága ajándékot még senkitől nem kaptam. Elolvastam még többször. Így kezdődik: Ha férfi tönkre jut, az asszony végett esik, ha ellenben asszony vízbe öli magát avagy megmérgezi széngőzzel, az férfi miatt esik. Sokszor elgondoltam, milyen lehet az a vízbeölés, milyen lehet a széngőzzel a mérgezés, borzongtam, fuldokoltam.

Láttam, ahány könyv, annyiféleképpen írják a szavakat, ebben például vájjon a vajon, ugy az úgy, sohsem a sohasem, ez főleg teccett. Kérdeztem a Méltóságát, azt mondta, minálunk nagy az elmaradás, nem úgy, mint a francziáknál, ahol az akadémia megszabja, miként szabályos, persze a magyarok nem arról híresek, hogy betartanák a szabályokat. Na jó, de ez épp egy franczia regény! -mutattam. Erre kis butának nevezett, hiszen nem az eredetit olvasom, hanem Hazaffy Sámuel fordítását. Odáig ez valahogy nem rendeződött el az én fejemben. Heves vágyat éreztem, hogy megtanuljak francziául, nem fűztem hozzá reményt, amikor a latin is ilyen gyatrán megy, a coniugatio és a declinatio mindég összekavarodik nekem, hiába biflázom. A Méltóságának könnyű, ő anyai ágon franczia eredetű, amire nagyon büszke, de la Gouttes jány, ezt sokszor elmondja, az atyai ág viszont porosz, a von Tropferek több ízben udvari kamarások vótak különböző német császároknál, valaha réges-régen.

Tisztességesen beszélni itt tanultam én, Prókai tanár úrtól, aki híres költő, két verseskönyve is megjelent, Prókai Adolf: Fáklyák (hazafias versek), és

Prókai Adolf: Koszorúk (versek). De még az ő műveit valamért nem szabad olvasnunk, tiltja a Méltósága. Nagy szerencsém van, hogy bekerülhettem ide, ahol híres költő az egyik tanárom. Prókai Adolf nem is a kastélyban lakik, hanem hintón érkezik kedd reggel, és szerda estig marad, vendégszobát kap éjszakára.

A Méltósága Dolfikámnak hívja, Prókai tanár úrra nálamnál csak ő büszkébb, kérésére néha fölolvasást tart a kastélyban híres költőként, nagy vendégséget hívnak rája. Érdekes, szerkesztő úrnak szólítják, s nem költő tanár úrnak, minekünk Örzsével pedig mosogatni köll a konyhán.

Mi ketten vagyunk a legszögényebbek, stipendiumon. A tanítás minden jánynak ingyenes, de a koszt-kvártély a többieknek fizetős. Ha kimehetünk a kastélyból, ami szombat esténkint lehetséges, adnak egy kis költőpénzt, amit én majdnem mindég visszahozok, a ládámban gyűjtögetem egy harisnyába csomózva. Nem tudom, mire kuporgatom, de nem akarom eltékozolni.

Amikor idekerültem, egy rend ruhám se vót, Nagyszüleim haragudtak, hálátlannak neveztek, nem azért tartottak eddig, hogy most úrijányképzőbe kerüljek, annak hasznát úgyse vehetem soha, maradjak inkább náluk, persze köllöttem ingyen cselédnek, lábuk kapcájának, akit zavarászhatnak álló nap. Boldog vótam, amikor az Esperes úr meglátogatta a mi falusi iskolánkat, kihirdetvén, hogy a Méltósága bennlakásos tanintézete a vármegye valamennyi iskolájából fogad tanulókat, de csak a legkiválóbbak legkiválóbbjait, beleértve a magaviseletet és a katekizmusbéli jártasságot is. Azt se tudtam, hogy mi a katekizmus, csodálkoztam, mikor a Bibliából kaptunk kérdéseket, szerencsére én épp olyat, amiről beszélt Plébános urunk a misén.

Lett meglepődés, mikor Schipecz tanító úr közölte, hogy innet én lettem kiválasztva, az Esperes úr pedig beszélni akart Nagyszüleimmel. Ők jóformán végig sem hallgatták, sopánkodtak inkább, kein Geld, kein Geld, hajtogatták, míg az Esperes úr rájuk nem förmedt: Ki kér maguktól pénzt? a kisjány stipendiumon lesz! csak az a dolguk, hogy örvendezzenek!

Nem tudhatta, hogy az én Nagyszüleim örvendezni nem képesek. Mikor az Esperes úr távozott, próbáltak lebeszélni a Méltósága bennlakásos tanintézetéről, ijesztgettek, milyen sanyarú élet vár ottan reám, pálcával büntetnek, meg bezárással a sötét pincébe. Nem válaszoltam, pedig azt köllött vóna mondani, folyton vertek, bezártok, mi a különbség?

Vót nálunk néhány hónapig egy távoli rokon jányka, nekem beadták, hogy testvérem, közben pedig nem is rokonom, csak őnekijük, a szülei odavesztek a Nagy Háborúban, de ezt nem árulták el. Nagyszüleim egy darabig kényeztették, mert úgy vót, hogy küldik az örökségét, de szinte semmi pénz nem érkezett, állítólag adósságokat hagytak a szülői, ezért aztán egyik napról a másikra Nataska eltűnt. Tehát szó se vót testvérségről vagy rokonságról, pénz reményiben adták neki az élést-szállást. Sveszterkém ugyanolyan hirtelen tűnt el, mint ahogyan megjelent az életemben. Magyarázatot nem kaptam, azt mondták, elutazott. Slussz-passz.

Magyarázat ritkán van, s ha mégis, ritkán hihető. Később azt állították, bennlakásos iskolába ment, közben pedig árvaházba küldték. Sánta kutyák, falkában. Meséltem Örzsének Nasiról, abban maradtunk, hogy akkor se tennénk árvaházba egy szerencsétlen kisjányt, ha mögszakadnánk a munkába, míg Nagyszüleim igen messze vótak a mögszakadástól. Mindenesetre neköm a bennlakásos, az valami ígéret földjének hangzott, mert amiatt tettek éngemet ki a fészerbe, hogy ő tanulhasson, szóval a bennlakásost csodás helynek képzeltem. A Méltósága tanintézete tényleg csodás hely Nagyszüleimhez képest. A jányok többsége csúnyán beszél a Méltóságáról, gúnyolják a sok nehéz nyaklánc, karkötő, gyűrű miatt, ám én nem értek egyet, aki gazdag, annak van, és ha már van, mért ne hordja?

Amikor ideutaztam, Nagyapám vitt a vasútállomásra szekéren, Nagyanyám annyi fáradságot se vett, hogy kikísérjen, Nagyapám a ládámat a kocsi peronjának a sarkába tolta be, féltem, nehogy ellopják, benne vót mindenem, semmit se hagytam otthon, ha ugyan otthonom vót az neköm.

Egész úton a ládán ültem, ott is aludtam, hiába ajánlgatta a kalauz úr, hogy majd ő rajt tartja a szemit. Nem sejtettem, mikor lesz, hogy újra látom

Nagyapám vagy Nagyanyám, sőt kérdés, látom-e őket valaha, azóta mindenesetre nem jöttek, én se utaztam haza, pedig már több mint öt esztendeje, hogy megérkeztem ide. A Nagy Háborúnak aztán vége vót, a kommünnak is vége vót, Nagy-Magyarországnak is vége vót, és Nagyszüleim faluja többé nincs is Magyarországban, közbe fekszik a határ, fegyveres katonák silbakolják, csak útipasszussal lehet átlépni. De nem ám Svábországhoz csatolták, pedig abban a faluban minden második ember sváb, hanem Csehszlovákiához, most aztán tanulhatnak csehszlovákul, gondolom.

Nagyszüleim levelet szinte sohsem írnak, úgy látszik, mögvannak nélkülem. Vagy azért, nehogy bele kölljön tenniük egy papírpénzt, mert úgy szokás. Én se sokat írok. Mit írjak? Kiskoromban félreértettem, azt hittem, hárfa vagyok, nem pediglen árva, mikor ezt elmeséltem, a Méltósága nagyon nevetett, csipkedte a pofám, és kaptam egy hosszúkás csokit, dupla papirosba csomagolva, adtam belőle Örzsének.

Mint sokan, én se hallottam annak előtte a Méltósága tanintézetéről, ami kísérleti iskola, franczia mintára, azt köllene itten bebizonyítani, hogy a modern pedagógia vívmányaival a származási hátrányok megszüntethetők. Ez izgatja a Méltóságát, és ezért drukkol főleg nekünk, legágrólszakadtabbaknak, mert főleg mi tudnánk bizonyítékul szolgálni. Ez az egyetlen ok, ami miatt talán mégse köll annyira rettegnem, hogy mögvonják a stipendiumot tőlem. Örzse azt mondja, fütyül rája, ha mögvonják, hát mögvonják, beáll cselédnek, hisz itten se más. De nincs igaza, azonkívül Örzse és én az kettő, én nem akarok cselédkedni, nekem terveim vannak, sokra akarom vinni. Az a célom, hogy legyek egy országos hírű költő, mint Prókai Adolf, vagy egy országos hírű orvos és kutató, mint doktor Kochár Iván, aki fizikát és biológiát tanít nekünk, de közben a kastély orvosa, s ugyanakkor Sósfürdőre is átjár rendelni, vagy egy országos hírű politikus, mint a Méltóságos, akinek gyakran föl kell vonatoznia a Parlamentbe, hetekig marad Budapesten.

Neköm sokkal nehezebb lesz, mivel nem férfi vagyok, hanem jány, azaz kisasszony, fehércseléd, nő, azt se tudom, vót-e már női politikus benn a parlamentben, de azt tudom doktor Kochár Ivántól, hogy van női orvos a világban, és Prókai Adolftól, hogy női költőnek ott van mindjárt

Szendrey Júlia, Petőfi Sándornak özvegye, vagy Dukay Takács Katalin, akiről mást nem árult el, és az antik időkben ott vót az a Szaffó, ha jól értettem, biztos majd tanuljuk őket.

Már évek óta éltem a cselédszárnyban, melynek a hátulsó traktusa a dormitórium, vagyis a bennlakás, fönt a fizetősök szobái, lent a mi kis kamaránk, amikor doktor Kochár Iván megvizsgált, mert annyira sápadtnak látott, kicsit szédelegtem is, őszerinte vérszegény lettem, adott kanalast: Halolaj, ezt kell bevenni, Évike, reggel-este!

De hiába, azóta még jobban szédelgek, sőt hányok is, szedem azért rendesen, egy ilyen híres orvostanár nem tévedhet. Kérdezte, vót-e jószüleimnek betegségük, mondtam, fogalmam sincs, semmit se tudok róluk. Megmagyarázta, hogy az eltűnt személyeknek utánuk lehet nézni, ami a háborút illeti, vannak lajstromok, a falusi jegyzők is adnak útmutatást, ha hozzájuk fordulunk. Amennyiben óhajtom, ő szíves örömest segít. Persze hogy óhajtom, míg élek, hálás leszök! Prókai tanár úr, aki ezt hallotta, kijavított: Leszek! - én mög bocsánatot kértem, tudom, leszek, ez csak Örzse hatása.

Prókai Adolf tanár úr néhány hét múlva hívatott, a kastély könyvtárszobájába küldtek utána, ott vót doktor Kochár Iván tanár úr is, igen komoly orcát öltöttek. Prókai tanár úr intett, foglaljak helyet az egyik bőrfotőjba, akkora vót, mint egy fél szekér, de komolyan, mélyre süppedtem belé. Kérsz-e egy korty vizet, Évike, vagy esetleg valami mást? - kérdezte Kochár tanár úr. Nem vótam szomjas, azt pedig nem tudtam, mi mást lehet. Megijedtem, olyan sokáig tartották a csöndet. Rémülten pislogtam reájuk, végre megszólaltak, eccerre és akadozva, kérvén, fogadjam higgadtan, ami következik.

Az következett, hogy pöcsétes papírokat mutattak, három darabot, elolvasni őket nehezen tudám. A régi igeidőket, miket eleink oly bőven használtak vala, kiváltkép kedvelém, amiótátul grammatica órán megismerkedék velök. Vagy inkább megismerkedém, mert ikes alakzat, ami Prókai tanár úrnak a vesszőparipája. Elég az hozzá, mutatták azokat a hivatalos írásokat, ám a legkisebb mértékben sem gondoltam, hogy édes

Szüleimről lehet bennük szó, egészen amég meg nem mondták a tanár urak. Akkor elöntött a forró verejték.

Prókai tanár úr beszélt főleg, halkan s távolról jutottak a mondatok a fülembe. Hogy ne vegyem szívemre a hírt, igyekezzem akként tekinteni, mintha nem rólam vóna szó, hanem egy másik kisjányról, elvégre ennyi év után az idő már

idegenné teszi a múltat, pláne fölmenőinkét. Doktor Kochár tanár úr meg, hogy az alma gyakran messzire esik a fájától, erre ő sok-sok példát hozhatna. Prókai tanár úr meg, hogy eszembe se jusson azt hinni, bárki másként gondolna itt rám, mint eddig, attól, ami a papirosokban áll. Igen, de mi áll a papirosokban? -ugrált a szemem rajtuk.

Álmomba se gondoltam vóna, hogy… amit azok a hivatalos írások tanúsítottak. Az első egy jegyző levele, melyben az állott, hogy Mutim, az én Anyukám, Szülőanyám, Édesmamám atyja török származék vót, Magyarországra menekült, nem tudni, mi okból, Prókai tanár úr szerint talán politikából, Musztafa Tevelinek hívták. Kávémérést nyitott Posony városában, ott vette feleségül Torda Máriát. Egyetlen jányukat, a Mamámat, onnat szöktette meg egy trieszti kereskedő, aki hajókkal szállított fűszert s gyarmatárut.

Nem vót lélekjelenlétem kérdeni valamelyik tanár urat, hogy mi az a gyarmatáru, gánc eg. nem, hanem mindegy. Anyukám még csak a tizenhatodikban járt, mégis összeállott avval a trieszti kereskedővel, sőt született egy gyerekük, énelőttem kettő évvel! Tessék, íme lett énnekem nővérkém! Csak nem áll róla a papirosokban más egyéb, nem tudhatom, él-e, hal-e.

Istenem! Örzse szerint ha élne, már mögkeresett vóna. Viszont hátha ő se hallott rólam! Ugyanez vonatkozik az én Mamámra, talán fogalma sincsen, merre található. Mamámnak a sorsa homályba vész, nem világlott ki az írásokból, azt én is tudom, hogy eltűnt, mindenesetre kilencszáztizennégy ótátul semmi hír felőle, írta az a jegyző.

A következő papiros a házasságlevélnek a hiteles lemásolása egy másik jegyzőtől. Édesmamám hozzáment Édespapámhoz kilencszáztizenegyben, ami főleg azért furcsa, mert éngemet tízben szült, ami több mint gyanús, előbb szoktak házasulni, aztán gyereket világra hozni, és akkor még nem számítottuk azt a bizonyos nővéremet, aki hamarabb lett nálamnál. Örzse fölvetette, mi van, ha nem is az apám az apám? Hanem akkor kicsoda? - á, butaság.

Azért befészkelte magát ez a gyötrő gondolat, az igazat megvallva, Apukámra nem hasonlítok csöppet se, mindég úgy hittem, amiatt, hogy jány vagyok. Talán. azonban. hm. Mikor az a házasodás történt, Apukám foglalkozása lókereskedő vót, Anyukámé kasszírnő, ezt sem ismertem, Örzse bezzeg mondta rögvest, hogy aki a pénztárban trónol a kávéházban, na ja, ha eccer kávémérésben nőtt föl. Hogy a kasszírnők kikapósak, állította Örzse, ezen összeverekedtünk, legalábbis karmolásztuk egymást dühödten.

A harmadik papirosban még kevesebb örömöm tellett, mert az a csendőrségtől vót, olyan hivatali nyelven, hogy majdnem minden szót meg köllött magyarázniuk. Papámat osztrák fődön öt ízben kapták csalárdságokon, miket foglalkozása körében követett el. Nem értettem ezt, de Prókai Adolf tanár úr elmagyarázta. Nyilván Papám becsapta a vevőket a lovakkal, avagy különféle futtatásokon hamisan fogadott, avagy megsúgta pénzért, hogy melyik lova a gyors. Mindenesetre lefogták, törvényszék elé állították, három évre tömlöcbe vetették, azonban már a másodiknak végin szívroham vitte sírba. Csakhogy, ezt írta a csendőrség, a tetemért senki nem jelentkezett, minélfogva az állam jeltelenül fődelte el, ahogyan a bűntevőket szokás, ekképpen sírja valójában nincsen… érted? - várakozón nézett rám. Bólogattam, értem, értem én, tehát az én Papámnak sírja valójában nincsen, motyogtam inkább, mint kérdeztem. Sajnos, felelte a két tanárom nekem.

Ezeknél rosszabb híreket aligha kaphattam. Amint kiszédelegtem az ülőfülkés folyosóra, lehuppantam az első bemélyedésben a hűvös kőpadlatra, ölemben a pöcsétes papírokkal. Bár meg se tudtam vóna, ami bennük áll! Ottan végre sírhattam, a tanár urak előtt tartottam magamat erősen. Micsoda dolog, hogy éppen az én Papámat kapták a csalárdságon,

mért nem valaki mást? Hogyan lehet az, hogy ebből Nagyszüleim semmit nem meséltek? Máli néni a háborúra kente rá Papám eltűnését, én meg azután Mamámét is, közben csak úgy otthagytak. Papámnak legalább vót jó indoka, hogy ne jelentkezzék, törvényszék, tömlöc, szívbajhalál, ezek méltánylásba vehető indokok, de Mamámat mi tartotta, mi tartja vissza? - fájt rettentőn, sírtam, nem hangosan, próbáltam magam visszafogni. Reménykedésim szertefoszlottak, Papám sose tér meg hozzám a jeltelen fődelésből, Mamám se valószínű, ha él, biztosan megint kasszírnő valahol egy messzi városban, el tudta feledni a jányát egészen. Az a legokosabb, ha én is kivetem őtet a szívemből, amit mondani könnyebb, mint megtenni.

Soká bujdokoltam a kertben, bőgtem, nyugtatgattam magamat, aztán újra bőgtem, lementem a patakpartra, a szemem egészen kisírtam, mindenki észre fogja venni, kérdezgetnek, nem álltam készen rá, maradtam inkább odakünn. Hiába, mert jöttek-mentek, elébb a lovászok vezették kantárszáron a hátasokat, aztán a konyhások hozták az üstöket behomokozni.

A bokor mögé húzódtam, mely doktor Kochár Iván szerint szerb licfa, nem is vettek észre, csak a Méltósága épp a kavicsos ösvényen sétált arra, tehát hátulról pillantott meg, rám szólt, vegyek meleg ruhát, csípős a szél, de amikor látta, milyen állapotban vagyok, rögtön átkarolt, bevitt a földszinti kis szálába, hozatott ozsonnát, ami kakaóból, kávéból és franczia kiflikből állott, amikbe lekvár vót, itt süti Julcsa néni, párisi recipe alapján.

Gondoltam, hamarosan el köll mondanom, mi bajom, de ő már tudta, vigasztalt, sírd ki magad, ha jólesik, Évike. s ne érezzed magadat árvának, hanem mintha családtag volnál minálunk. Nem az, hogy árvának érzöm… - kezdtem, kijavított, hogy érzem, ne utánozzam Örzsét. Bocsánatot kértem, magyaráztam, mennyire óriási csalódás, ha az ember Papájáról kiderül, hogy olyasféle, mint a Sobri Jóska vagy a Rózsa Sándor, akikről tanultunk. A Méltósága kinevetett, szó sincs róla, emezek betyárok, míg az én atyám csupán rossz útra tévedt, legfőképp azért, mert nem sikerült tisztes megélhetést teremtenie magának és családjának, amiről csak részben tehet ő. Ha igazságosabb lenne a társadalmi fölállás, akkor mindenkinek jutna elég. Hogy értem-e, kérdezte, hümmögtem, mire tovább magyarázta. Nézzem csak meg például őket, a Méltóságos Úrékat,

szerintem igazságos-e, hogy ebben a kastélyban laknak, amiért nem tettek semmit, úgy örökölték a Méltóságos szüleitől, a hozzá tartozó uradalommal együtt, s abból élnek, hogy az uradalomban a parasztok meg a zsellérek dolgoznak. No persze, vetettem ellene, de a főd a Méltóságos Úréké! A Méltósága nevetett, biztos, hogy az számít, hogy kié, nem pediglen az, hogy ki verejtékezik rajta nap mint nap?

Akkor mint egy fáklya, az gyúlt a fejemben, hogy igaza van! Mög az is gyúlt, hogy én ezt az igazságot már régebben tudtam, valahogyan rájöttem, de annyira hálásnak érzöm magam irányukban, hogy szántszándékkal elfeledtem, pedig Örzse szok mondani efféléket, én csitítom.

A Méltósága érdeklődött, mivégre hallgatok? Mondtam, meg vagyok rendülve, amért ő eztet így tartja, nem hittem vóna. Nem csak ő tartja így, hanem a Méltóságos Úr is, mert ők a korszerűség és a haladás okvetlen hívei, s arra készülnek, hogy az a feudális, provinciális Magyarország, amelyben élünk, meg fog változni, jő majd egy nagy-nagy morális megtisztulás, nem túl sokára. Akkor majd úgy fogjuk elosztani a termést, a javakat, az országnak a kincseit, hogy mindenkinek jusson belőlük.

Jesszusom! - mög vótam hatva, hogy a Méltósága, épp a Méltósága gondolkodik ilyen nemes szívvel, alig vártam, hogy elmesélhessem Örzsének, aki pedig folyton lázadozik ellene. Csak aztán meg eszembe jutott, hogy a kommün idején ki lett hirdetve nagyjából ugyanez a célkitűzés, akkor még Nagyszüleimnél laktam, a fészerben, pedig Nasi már sehol se vót, mégse kőtözhettem vissza a zugomba, jellemző. Az ottani Méltóságosékat a leninfiúk úgy rugdosták ki nemcsak a majorból, de az egész környékről, hogy az öreg Méltóságos abba belehalt, az állítólag nálánál is öregebb Méltóságát pedig sohsem láttuk viszont, hírek szerint kórházi intézetbe kőtözött Stájerországban.

Ópapát megpofozták a leninfiúk, mert szerintük nem akarta elárulni, hogy a faluból ki vót ellenük a hangadó, pedig Ópapa honnat tudta vóna? Alig értette őket, eccerre beszéltek, de más baj nem lett, csak az a pár flemm. Ópapa mindég gyűlölettel beszélt a kommünről, én nem sokra rá idekerültem. Pár éve Örzse eccer csak azt mondja: Möghalt a Lenin! - ekkor tudtam meg, hogy az is egy ember vót, egy orosz ember. Kitől

hallott róla Örzse, arról fogalmam sincsen. Lackó bácsi, a kocsis, az bújja az újságot mindég, talán őtőle.

Eldadogtam a Méltóságának a kommünt, szörnyűködött: Megbolondultál te, hogyan hasonlíthatod az én eszméim a Kohn Béláéhoz, meg a többi büdös zsidóéhoz, akik a kommünt csinálták?! Nem Kún Béla? - kottyantottam közbe. Kohn az, csak azért hívatta magát Kúnnak, hogy magyarnak higgyük. Mért, nem is magyar? Jaj, Évike… nem magyar az, hanem zsidó, mint az összes elvbarátai, eszedbe ne jusson velünk egy lapon említeni, amikor ők csak a hatalomra meg a rablásra vágytak, s eladták a hazát, összeszövetkezve a hasonszőrű külföldi elemekkel, aminek az lett az eredménye, hogy bevonultak Magyarországra a román hadak. Hosszan magyarázta, hogy ő, mármint a Méltósága nem ilyesmit akar, sejthetem, különben még túl fiatal vagyok a politikához, később, ha majd megérek rá, ád nekem olyan könyveket, amelyekből világossá válnak a dolgok.

Kakaóztunk. Vártam, hogy most már küld kifele, ideje csatlakoznom Örzséhez, aki elátkoz, ha nélkülem köll segédkeznie a konyhán, s dupla munka jut rá. A Méltósága azonban ráért, mesélte, mi mindent hozott a Méltóságos úr a legutóbbi külföldi utazásáról, Berlinben és Münchenben járt. Vásárolt többek között egy gyútó automatát, ami fölöslegessé teszi a gyufát. A Méltósága cigarettát dugott a hosszú szipkájába, odatartotta a gyútó automatát, ami egy kis vasládika vót, a fedelét fölkattintotta, s egy sróf gyors megcsavarásával kilobbantotta belőle a lángot! Hihetetlen! Akárhányszor megcsavarhatja, mindég tyün. jő a láng?! A Méltósága bólogatott, pontosan, míg csak ki nem fogy belőle a benzin.

Azután odaterelt a komódhoz, állott rajta egy különös fadoboz, az elejin posztótakarás, mög egy üveglap, és két fekete gomb. Bekapcsolom neked! - az egyik gombot elfordította, hátrahőköltem, döngicsélni kezdett a zene, mintha a dobozban benne vóna a cigányzenekar, ríttak a hegedűk, de mégse közelről szólt, hanem inkább messziről, furán ropogva. Addig én sohsem láttam rádiót, illetve sohsem hallgattam, csak olvastam róla regényekben. Világvevő rádió! - a Méltósága ingatta fejét a muzsikára. Hát ingattam én is, hallgattuk, elandalodva, míg végül kikapcsolta.

Mutatott még egy könyvet, azt is a Méltóságos hozta Berlinből, ha idősebb volnék, kölcsönadná, szerinte tudnám olvasni a sváb miatt. Az van abban leírva szórul szóra, amiről az imént beszélt, mi a teendő a politikában, igaz, hogy Németországra dógozva ki, de attól még Magyarországra is igaz. Nézzem meg, mi történik Lengyelországban mostan, Pilsuccki marsall bevonult a katonáival, átvette a hatalmat, immár az lesz, amit ő parancsol. És az jó? - tényleg nem tudtam, mért beszél arról a marsallról, erre megharagudott, ha rendet tesznek egy országban, az csak jó lehet, nem gondolom? Bólogattam.

Magyarországnak is rend kell, mondta, határozott kezű vezetés, akkor nem így állnánk, akkor a pénzünk nem válna értéktelen sajtcédulákká, akkor nem lophatnának jöttment panamások az államkasszából, akkor nem szégyenletes kutyakomédia zajlana az Ország Házában, hanem fegyelmezett munka, akkor nem lehetne mellébeszélni, időt húzni, himihumizni, akkor benyújtanák a haladás érdekében szükséges törvénycikkelyeket, akkor meg is szavaznák, és amint hatályossá válnak, be is tartatnák… Különben ez még magas neked, pedig napnál világosabb, ebben is le van fektetve! - lóbálta az orrom előtt azt a német könyvet, csak a címét tudtam kibetűzni. Mein Kampf. Értettem a svábból. A Méltósága az ingaórára tekintett, látta, milyen későre jár, küldött a dolgomra.

Mentem, a fejem dugig tele kavargással, mindenek fölött Szüleimmel, akikről annyi mindent mondtak nekem az írások alapján ma, amennyit az elmúlt tíz évben összesen sem hallottam felőlük, és az a különös, hogy csupa rosszat, mégis örültem a híreknek, tudni valamit vagy bármit mégis jobb, mint a bizonytalanság, persze abból is maradt bőven, hisz az én Mamám hol lehet? és a Nővérem? - sejtettem, hogy a következő napokban csak ezen töprengek majd. Nem csoda, ha a konyhán két tányért is eltörtem, Julcsa néni nyakon legyintett, de ő sohsem haragszik igazán.

Örzse morgott, amért késtem, nem vót kedvem belekezdeni ottan, sokak füle hallatára. Dógoztam fürgén, kimelegedtem, a verejték belepte a bőröm mindenütt. Az a rádió milyen csudás egy szerkezet! Többé nem is köll zenekart hívatni, ha a Méltóságáék bált adnak, elég bekapcsolni a muzsikát. Hogy mik vannak. És a gyútó automata! Akik ezeket kitalálják,

biztos nem közönséges emberek. Jó vóna annyira pallérozott elmévé válni, hogy nekem is eszembe jusson valami, ami előreviszi a haladást.

Tartok tőle, hiába vagyok én a harmadik legjobb itt a tanintézetben, végül mégis cseléd maradok egész életemre, ahogyan Örzse jósolgatja. Mikor kicsi gyerek vótam, úgy képzeltem, hamar lösz egy férjem, és szülöm a gyerkőcöket egyre-másra. De semmi kedvem férjhez, abból mög, amit Örzse csinál a kimenős napokon, köszönöm, nem kérek. Elballag a faluba, az egyórás gyalogolás, aztán addig illegeti-billegeti magát a templom fenekinél a háromszögletű térségen, míg valamelyik férfi kísérgetni kezdi, főleg bakák ezek a férfiúk, ha kieresztik őket a kaszárnyából, igyekeznek ők is be a faluba, nekik is egy óra járás, csak épp az ellentétes irányból. Kár szépíteni, Örzse egy bakamári, micsináljak, ha eccer szeretem őtet. Viszont bakamári én nem leszek, eszembe sincsen magamra vonni a Méltósága haragját.

Ha előretekintek a jövőbe, nem látok semmit. Talán rövid ideig élek nagyon, és itt a temetőben kapok nyughelyet, Örzse sírni fog, a Méltósága is ejthet érettem egy-két könnyet, de kész. Nagyszüleim már meg is feledkeztek arról, hogy létezem, az én Mamám pedig… s a Nővérem… ha ugyan egyáltalán.

Elbőgtem magam, senki sem értette, mért, annyira igyekeztem pedig tartani magam, de hiába, Örzse ölelgetett, hogy ugye nem ő bántott mög, ha igen, ne haragudjak. Julcsa néni adott egy karika vastag kolbászt: Nem köll ám pityeregni, jányom, eccer minden jóra fordul!

Már mindenki vélem foglalkozott. Nem tudtam, hogy így szeretnek, ettől megvigasztalódtam, kaptam még két karika kolbászt, az egyiket lopva Örzse szájába dugtam. Dógoztam tovább, miattam ne legyen fönnakadás. Hozták a frissen fejt tejet a tehenészek, abból is ihattam egy pohárral, csudás ital a tejecske, pláne amég langyos, az imént jött a tőgyből. Nagyszüleimnél a kú. a tehénkéket sokat fejtem, be tudtam spriccenteni egyenest a számba, ha nem figyeltek rám, mert ha észrevették, haraguttak. Szinte mindég és mindenért haragudtak. Áh. nem számít.

Jött Lackó bácsi, kapott egy kupica rumot, amivel az esti sütemény tésztáját ízesítette Julcsa néni. Az van, mesélte Lackó bácsi, hogy bátor emberek fogták magukat, oszt eeröpűtek az éjszaki sarokhoz! Mit zagyvái máá megint? - Julcsa néni hátba veregette: Ha tudom, hogy máá bepityizált, nem adok kendnek inni! Forduljak le a székről, ha nem igaz, újságba olvastam! Miféle újságba? A Pesti Futárba. Pesti Futár? - Julcsa néni nem hitte: Honnét vett vón maga olyat? Az a táskás úr hagyta az ülésen, akit be kellett vinnem a vasúthoz, és az első óódalon szerepel, hogy repülőgéppel eeröpűtek, hajszálpontosan át az éjszaki sarokra.

Tanultunk fődrajzot, tudtam, északi s nem éjszaki, láttam is a fődgömbön a sarkokat, de azt nehezen tudtam elképzelni, hogy valaki átröpüljön rajtuk, én persze félreértettem Lackó bácsit, úgy hittem, az illető egy röpülő géppel behatolt a fődgömbbe a Déli-sarkon, s végighaladva odabenn, a tengely vonalában kiszállt az északin.

Irigykedtem, szerettem vóna véghezvinni olyasmit, amivel rákerülhetnék az újság első oldalára. Ahol a Méltóságos Úr gyakran említve vót, hogy beszélt az Ország Házában, eccer a képe is megjelent, alig lehetett ráismerni, annyira magából kikelve szónokolt, látszott pár másik férfi is, nyugtalanul föl vótak ugorva.

Amikor a Méltóságos odafönn van a politika végett, gyakran szokott telefonozni, a kastélyba be van szerelve a telefon, ebből is látható, hogy a Méltóságáék tényleg haladnak a korral. Eccer, egyetleneccer ott vótam, mikor csilingölni kezdett, nem tudtam, mit tegyek, leemeltem a villáról a kis hallgató csövet, a fülemre nyomtam, csupán recsegés jött ki belőle, visszaraktam gyorsan, hátha bajt csináltam evvel.

Régen, még mikor a Nagyszüleimmel laktam, titokban dédelgettem egy egérkét, Mauzikámat, már én azt hittem, végképp megfeledkeztem őróla, de vannak olyan napok, amikor folyton az eszemben jár. Jó vóna, ha itt is szert tehetnék egy egérre vagy más kicsi állatkára, de csak egy ződ gyíkom van. Próbáltam a szállásunk párkányára édesgetni a verebeket morzsával, amire odaérek, mindég elröpülnek, túl gyávák. Említettem Örzsének, kinevetett. Őneki nincsen szüksége madárra vagy egérre, elmúlatja az időt különféle bakákkal.

A ződ gyík csak félig-meddig az enyém, nem nagyon akar barátkozni. Kinn a falon szokott mászkálni, ha jó az idő, napozik. Egyébként a résben lakik az ajtófélfa mellett, legalábbis abból látom előbújni.

Rengeteg türelem köllött, míg bebizonyítottam, hogy tőlem nem köll félni. Sok időt töltöttem avval, hogy egészen lassan csúsztattam feléje az ujjaimat, s ha megmerevedett, inkább nem folytattam a közeledést. Összesen eccer hagyta, hogy megérintsem a farkát. Ennél tovább nem jutok véle. Ha jutnék is, egy ződ gyíknak nem biztos, hogy jó vóna benn a kamarában. Úgy hívom, Lizy, bár nem tudom, miből derül ki egy ilyen gyíknál, hogy fiú vagy jány. Szoktam vinni neki fűszálakat, hátha szereti, eccer egy csöpp tejet is odapottyantottam fölé a falra, az se érdekelte. Nem erőltetem.

A Méltósága pincsijét néha simogatom, franczia neve van, Totó, nagyon bizalmatlanul pislog, nyilván átlátja a helyzetet, én nem vagyok családtag, kegyet gyakorol, ha tűri. Talán a Méltósága megengedné, hogy én sétáltassam a szobajánya helyett, ha beszélnék véle, de nincs bátorságom, így is túl sok gondot okozunk. Majdnem minden hónapban el köll küldenie valamék jányt, mert nem tanul, mert kiszökdös, mert lop. Hívatják az emeleti kis szálába, ami az iskolának az officiuma, s aztán eltűnik, Lackó bácsi viszi a kofferjával együtt a vasúthoz, többé sohsem nem hallunk felőle. Félni köll, nehogy az embör jánya a sorsukra jusson, csak Örzse nem fél, őneki ganz egal, ő úgy mondja: ole zanc. Neköm nem. Itt akarok maradni, kijárni az iskolát, hátha akkor viszem valamire.

Néha hónapok szaladnak el úgy, hogy tanulok, teszem a konyhán meg a ház körül, amit köll, és nem filozofálgatok, máskor mög nem vagyok képes szabadulni a sok-sok gondolattól, ami szaladgálni kezd az agyamban, éjjelnappal forgatom őket szünet nélkül, egyik hozza a másikát, nincs pardon, mintha valami hirtelen fölverné az iszapot, és utána a bolydult iszap kavargatná magamagát. Illetve a vizet, ha már ezt a példát hozom, s a hullámzás sehogy sem akar elcsitulni. Így megy, végül ugyanolyan hirtelen abbamarad, ahogyan kezdetét vette, és jó darabig nyugtom van tőlük, mármint a gondolatok ármádiájától. Megfigyeltem, hogy ha Lizyvel foglalkozok, általában kezdődik a filozofálgatás, de emiatt mégse akarom elhanyagolni. Nagyapám utálta, ha magamba

mélyedve ücsörögtem a kemencesutban, rám is szólt, ne mélázzak annyit, megárt. Nem bírom eldönteni, tényleg árt-e, mindenesetre könnyebb az élet, ha nem nyűglődök azon, mi vót, mi lesz. Okosabb arra figyelni, ami éppen mostan van.

Éppen mostan az van, hogy megvesz bennünket az Isten hidege, pedig tavaszodik. Lizy ritkán mutatkozik, nyilván ő is fázódik, remélem, nincsen baja, csak odabenn a résben melegebb van. Prókai tanár úr látta fagytól kivörösödött arcunkat-kezünket, szólt az érdekünkben, mire a Méltósága tétetett egy kis fekete kályhát az alvó kamaránkba, kaptunk hozzá nemcsak fát, de szenet is, körötte kuporgunk sámedlin, takaróba csavarodva. Ilyen rendes a Méltósága, mög a Méltóságos is, bármennyire fúj rájuk Örzse. Énszerintem ők ketten a világon a legrendesebbek, nekem legalábbis jótevőim.

Múltkorjában hívatott a Méltósága a földszinti kis szálába, kupertákat köllött hajtogatnom és csirizelnem, ő borintéknak hívta, megint bált adnak, szétküldik a meghívást vagy háromszáznak. Kérdeztem, hogy a rádiómuzsikára táncolnak-e, de nem, lesz zenekar, mert mint mögtudtam tőle, a rádióban nem mindég muzsikálnak, sokszor beszélnek inkább, kihirdetik, mi újság az országban és külföldön.

Odajött az íróasztalhoz Totó, a pincsikutya, kocogott a kis körme a kazettás parkettán, a hátára hengeredett, lopva vakargattam picit a hasikáját, nyögdicsélt, s így ez mégse maradt lopva. A Méltósága mondta, teccik neki, hogy ennyire szeretem az állatokat, kérdezte, milyen foglalkozást űznék legszívesebben, amég férjhez nem megyek. Nem megyek én férjhez soha! Miért nem? Á, nincsen ahhoz kedvem. De miért nincs? Mer a férfi mind állat. Honnét veszed? Örzsétől. Örzse ennyire ért hozzájuk?

Erre csak vonogattam a vállam. Akkor a Méltósága elmesélte, hogy az én koromban őtet már hárman megkérték, akiket kikosarazott, várva az igazit, aki aztán a Méltóságos Úr lett. Könnyű a Méltóságának… - beharaptam a szám, nem mertem folytatni, nógatott, bökjem ki, ne féljek. Hát, hogy ő olyan körökben forgott, ahol vótak Méltóságos Urak, de én nem forgok körökben egyáltalán, neköm legföljebb a bakák tennék a szépet a templom

mögött, ha egyáltalán odamennék. A Méltósága szerint ez az élet rendje, a jányokat férjhez adják a szüleik, esetemben ő fogja pótolni a szülőket, kinéz egy megfelelő jövendőbelit, csöppet se búsuljak, ne is aggódjak.

Soká hallgattunk, nem búsultam, de aggódtam. Megint vakargattam Totó hasát, s mondtam, hogy én az állatokat sokkal jobban szeretem, mint az embereket, és ha lehetne, mindég állatokkal foglalkoznék. Ezt a Méltósága zokon vette, szóval akkor én boldogabb lennék tehenészként, mint óvókisasszonyként? Nem tudtam mit felelni, egyiket se bírtam elképzelni. Kisebb állatokra gondoltam, mondtam, és meséltem Lizyről, nem köllött vóna, undorodva hallgatta, hogy ő utálja a csúszómászókat, kígyót, békát, gilisztát, gyíkot, s ha talál egyet a házban, jaj nekem! Lizy a falban lakik. A fal-ban? - a Méltósága hideglelősen ismételte, megijedtem, a végin parancsot ád a jószágigazgató úrnak, hogy irtassa ki, ahogyan a rusznibogarakat, én azokat is sajnáltam. Kívül lakik, nem hévül… azt se tudom pontosan, merre! - nem akartam elárulni, hol a Lizy rése.

Talán túlzottan óvatos vótam, hisz a Méltósága annyira jószívű, nem bántaná az én Lizymet, más egy szép ződ gyík, és más a fekete rusznibogár, aki mindent összejár és megkóstol, Lizy bezzeg finnyás, akár a grófkisasszonyok. Én nem lehetek finnyás. Már csak egy évem van itt, mer a kísérleti tanintézet abban is kísérleti, hogy hatosztályos. Semmi fogalmam nincsen, miként alakul a sorsom annak utána, mindég abban bizakodtam, majd a Méltósága elrendezi valahogyan, s ha ő nem, akkor az Úristen. Valamék a kettő közül.

Épp ezért vót akkora hatalmas megdöbbenés, derült égből villámcsapás, mikor eccer csak mindőnket összegyűjtöttek az oratóriumban, ahol az istentiszteletek szoktak lenni, a tanárok ott álltak az oltár előtt, sötét ruhában, komor orcával, tudtam, éreztem, baj van, nagyon nagy baj.

Köllött várnunk sokáig, azt hittem, a Méltóságára, ám ő nem mutatkozott. Prókai Adolf tanár úr hosszú beszédet tartott az ország állapotjáról, nem értettük, mit akar evvel, a végén azonban kiderült, hogy a legrosszabb, amitől tartottam, az van: mehetünk Isten hírivel innét, a tanintézetet be köll zárni. És a Méltósága mit szól ehhez? - kérdeztem hosszabb csönd után. Prókai Adolf tanár úr egyik lábáról a másikra állt: Semmit se szól, őszintén

sajnálja, de rákénytelenednek. ez is a bankok lelkén szárad, nem adnak több hitelt a birtokra a sok adósság végett, így dobra kell verni. tudjátok, mit jelent az?

Tudtuk. Jesszusom, hová induljak, mitévő legyek? - bénultság vett rajtam erőt, eccerűen képtelenségnek tűnt föl, hogy így vége szakadhat ennek az egésznek. Még sok kérdésünk lett vóna, ám a tanár urak kitereltek bennünket, s magunkra hagytak, a jányok rémülten csiviteltek, ahogy a fecskék, ha vihar közeleg. Örzse szívogatta az orrát, gúnyosan mosolygott, mint aki azt kapta, amire számított, pedig erre ő sem számíthatott.

Beszaladtam a kastély földszintjére, gondoltam, megkeresem a Méltóságát, sejthettem vóna, hogy már se híre, se hamva, Julcsa nénitől hallottam, elutazott még az este, Lackó bácsi vitte ki a vasúthoz, a Méltóságos úrról sincs hír, úgy vót, hogy ő ma tér haza Bécsből, de mégse jött. A belső személyzetnek fölmondtak, csak a jószágigazgató úr marad egy-két emberrel, fölügyelni az értékesítésre, az uradalmat eladják, a kastélyt is, a bútorokat is, az állatokat is, a szekereket is, mindent. Mondd meg, Évikém, vénségemre mihez kezdjek, kihez forduljak? - Julcsa néni kövér cseppeket sírt. Ezt én is megkérdezhetném, annyi a különbség, hogy még nem vagyok vén.

Csomagoltunk. Kaptunk pénzt útiköltségre a jószágigazgató úrtól, aszerint, hogy mit mondtunk be úti célul. Örzse odasúgta, jó messzi várost köll mondani, annál többet ád. Ő Sopront mondta be, én Budapestet, zavaromban hirtelen azt hittem, az esik távolabb.

Búcsúzkodtunk. Örzse tényleg a fővárosba készült szerencsét próbálni, gondoltam, megyek vele. Szerettem vóna vinni Lizyt is, kerestem, nem bújt elő, hiába szólongattam. Már a ládám Lackó bácsi fölrakta a kocsira, öt másik jányéval együtt, amikor még visszafutottam a repedéséhez: Szervusz, Lizy, én megyek! hallod, Lizy, el köll mennem, és ha nem jössz ki, itt leszel hagyva, nem várhatok! Lizy, Lizikém, hallasz éngem? én vagyok, Éva, Évi, Évike!

Elbőgtem magam, Lackó bácsi már pattogtatta az ustort, és akkor, akkor végre előbújt a kis ződ gyík, próbáltam óvatosan megfogni, és akkor, akkor

aztán előbújt még egy, mög még egy, mög még egy.

Jesszusom, melyik az én Lizykém? - nem tudtam, oly egyforma vót mind, oly egyformán másztak fölfelé, rám se hederítve. Talán nincs is köztük. talán már nem is él, jó ideje nem láttam, lehet, hogy ezek a gyerekei. vagy az unokái. vagy a testvérei. vagy semmi kapcsolat, csak olyasfélék, mint ő, amilyen ő vót. Mert kicsik és gyíkok. És félnek és ződek. És sehogy sem akarnak megszeretni.

ALAKULTAM

Korán keltem aznap, de nálam is korábban az égi fények, ragyogott odakünn a világ, még abba a homályos kis odúba is beszűrődött belőle egy kevés. Arra gondoltam, milyen jó, hogy az Úristen néha ilyesfajta ünnepet rendez az embereknek, csak mi nem tudjuk, mikor, miért. Annyi baj legyen, elég, ha élvezzük. Általában nem becsüljük, ami megadatik, azt sokkal inkább, ami nem.

Abban az évben szereztem segédlevelet telefonkészítő-javítóként. A Ferenciek terén kellett vizsgázni, az Ipartestületben, először elméletből, azután gyakorlatból. Én voltam az egyetlen nő a telefonosok közt, pedig a központokban még véletlenül se találni telefonosúrfit, hanem csak telefonoskisasszonyokat, de azoknak nincs segédlevelük, mindössze ahhoz értenek, hogy benyomják a banándugókat a megfelelő aljzatokba. Póstásúrfik sincsenek tudtommal, csak póstáskisasszonyok. Én is ültem a kapcsolótáblánál egy darabig, nem akartam ott rekedni, pláne hogy láttam, minél idősebb a telefonoskisasszony, annál nagyobb veszélyben forog az állása, pontosabban ülése, ugye, hisz egész nap ott rostokol a széken. Az se jó, ha szünet nélkül kapcsolni kell, s az se, ha nincs hívás, értelmetlenül múlik az idő, olvasni nem lehet, tiltják, beszélgetni sem szabad, azért mégis mindig folyik a pletykaparti orr alatt.

Megkaptam a segédlevelet a ceremónia végén, kezet rázott velem mind a három ipartestületi úr, akik a kék drapériával letakart asztal mögött állva osztogatták az okleveleket, utána kaptunk egy pohár piros bort koccintani, meg tepertős pogácsát, amit a frissen végzett cukrászok hoztak ajándékba, saját gyártmányuk, a frissen végzett fotográfusok pedig megörökítettek bennünket, gondosan összerendezve csoportképnek. Mi, frissen végzett telefonkészítő-javítók mit tudnánk beadni a közösbe?

A rokonok lenn várták az újsütetű segédeket az épület bejáratánál, csak rám nem várt a kutya se. Ezen túl még azzal is kiríttam a többi közül, hogy

harmincegy évesen jóval korosabb voltam náluk. Meg azzal, hogy már majdnem mindenki tudta, hová helyezkedik el. Ott járkáltak a gyári hiénák a teremben, vették fölfele például a varrónőket a cérnagyárba, a posztógyárba, a pamutgyárba, aláíratták a kontraktot, s itták az áldomást az ipartestületi borral. Engem csak a Phoenix Villamos Motorok hívott, a részvénytársaság saját telefonjait karbantartani, önálló központjuk volt, és hat nagy iparteleрük, egymástól távol, jelezték, hogy ez nem tölti ki a munkaidőt, egyéb apróbb javításokat is végeznem kell. Nem sok kedvet éreztem ehhez, kértem néhány nap gondolkodási időt. Most kicsit hadd élvezzem, hogy szakma van a kezemben. A segédlevelemre az asszonynevemet írták az előre nyomtatott vonal fölé, Kádár Andorné, idegennek éreztem.

A többieket a hozzátartozók csokrétákkal fogadták, én csupán egy szál vörös szegfűt kaptam a szakvezetőmtől, betűztem a kosztümkabátom gomblyukába. Kisétáltam a Dunához, az egész városból ezt a folyót szeretem leginkább, tetszik, hogy olyan széles, lusta, mégis erős sodrású, fodrozódik és csillog a fényben.

Indultam a rámpán a rakodópartra, hogy ottan valahol majd leülök sütkérezni. A Dunáról nekem már mindig szegény éhenkórász József Attila jut eszembe, aki olyan kegyetlenül megölte magát. Látszott a tekintetében, hogy baj lesz, idegesen és türelmetlenül viselkedett, mint akinek megy a vonata, bár ezt nem szerencsés mondani vele kapcsolatban. Egy ízben én váltottam meg a jegyét a Britannia szállodába, a Nyugat-Barátok Körébe, vagyis a belépés ingyenes volt, viszont az ozsonna kötelező legkevesebb egy pengő húszért. Igazából Editét akartam csak kifizetni, de félreértettek. Edit épp akkor ismertetett össze a költővel a foyer-ban, tudván, mennyire szeretem a verseit. Ő csak végigmért, nem szólt semmit, fura kézfogása volt, egyszerre elomló és erőteljes.

Hétfői napra esett ez a találkozás, a Britannia sárga termében rendezték az irodalmi salont, Adyról hallgattunk psychologiai előadást A zseni és a vérbaj címmel. Ott tudtam meg, hogy majdnem mindennap gyülekezik a fővárosi intelligencia a Britanniában, kedden verseket szavalnak, szerdán írók olvasnak föl, csütörtökön Nagy Endre vezet vitát, pénteken képzőművészeti témák. A szombat a nők napja, leginkább ez izgatott, ám

aztán mégse mentem többet, sok volt az a pengő húsz énnekem, pláne hogy tévedésből háromszor kellett leszúrnom. A költő észre se vette, hogy befizettem, azt hitte, ingyenes, mert az állott a táblán: BELÉPŐDÍJ NINCS. MINDEN NYUGAT-BARÁT HOZHAT VENDÉGEKET. Csak egészen alul, kis betűkkel: Egységes uzsonnaár P 1.20.

A kockaköves rakodópartot végestelen-végig lépcső szegélyezte, amelyen akár be is gyalogolhattam volna a vízbe, kiterített hírlapokon üldögéltek a gigerlik és az ideáljaik, néhányan levetett cipővel és fuszeklival, mezítelen lábukat a folyóba lógatván hűsítkeztek. Szívesen követtem volna példájukat, de szégyenkeztem, meztelen bokával és térddel, nyilvános helyen? Tétováztam, végül odatelepedtem, kifűztem a pertlit, leügyeskedtem magamról a harisnyát, fölhajtottam a szoknya végit, talpam a víz felszínéhez érintettem. Csókolgatták a hullámkák a bőröm, előbb bokáig, majd térdig. A nap áttűzött lehunyt szemhéjamon, vörös karikák ugrándoztak alatta. Keskeny rést nyitottam pilláim között, láttam a fényben fürdőző királyi palotát, a Halászbástyát, a Várkert-kioszk oszlopsorát, a Dunán imbolygó két pici csónakot. Rég éreztem magam ilyen nagyszerűen.

Hirtelen búgás-vijjogás kezdődött, egy pillanatig azt hittem, csupán az én fejemben, ám a férfiak és nők kapkodva rángatták magukra a zoknit, a lábbélit, szaladtak a lépcsőn, át az úton, a rémisztő hang nem csillapult. Mért szirénáznak? - kérdezte egy begazolt masamód mellettem. Tűz van, válaszolta a lovagja, aki cvikkert viselt az orrán, elbizonytalanodott: Vagy megtámadták Budapestet?

Tehát sziréna, gondoltam, tűz vagy háború. Jobban szerettem volna a tüzet, ha választhatok, sokat cikkeztek tavaly a lapok arról, milyen hősiesen bombázták Anglia városait a német repülők. A templomba! - vezényelt a cvikkeres, önkéntelenül követtem őket meztélláb, cipőm s harisnyám a kezemben.

A híd hóna alatti templomba futottunk, a durva szirénázás követett minket. Én alig tudtam benyomakodni, olyan sokan kerestek menedéket ott, az asszonyok szinte kivétel nélkül térdre ereszkedve imádkoztak, félhangos zsolozsmájuk már-már elnyomta a kinti búgást-vijjogást. Féltem

nagyon, letérdepeltem melléjük, miután lábamra rántottam a fuszeklit s a cipőt, az Ő bocsánatát kérve tiszteletlenségemért. Hiszekegy. Miatyánk. Üdvözlégy. Segítsél, Istenem, hogy ne legyen baj. Ámen.

Időtlen idők óta nem jártam az Ő házában, arra sem emlékeztem, mikor gyóntam-áldoztam utoljára, furdalt a lelkiismeret. Miért segítene egy ilyen eltévelyedett báránykán? Jó, akkor a többiek kedvéért, akik betartják valamennyi parancsolatot, s minden vasárnap eljönnek ide, miattuk ne legyen se háború, se tűzvész! Eszembe jutottak a gyerekkoromban sokszor hallott szavak: Nagy az ő hatalma és kegyelme. Lássuk, gondoltam.

A szirénázás nem szűnt, nyomultak egyre a templomba odakintről, csupa aggódó arc, nekem meg az járt a fejemben, mennyire bízunk a templomokban. Fölidéződött, amit Anyám mesélt valaha réges-régen, hogy az ő Apja a saját két szemével látta, amikor a lipótvárosi új templom rettentő dördüléssel összedőlt egy délutánon, asszem, nyolcházhatvanhétben. Tél volt, mesélte Anyám, mesélte neki az Apja, aki arra sétált az uccán, mert a környéken lakott. Később, amikor hazatért, csupa szilánk és törmelék a lakás, az ablakok üvegét benyomta a légnyomás, lepotyogtak a plafonról a stukkók is. Még el sem készült egészen az a templom, amit most Bazilikának hívnak, máris építhették újra. Biztatgattam magam, ne félj, ilyen katasztrófa száz évben ha egyszer történik.

Anyai Nagyapámat és Nagyanyámat nem volt szerencsém ismerhetni, születésem évében haltak meg, súlyos betegségben, úgy emlékszem, Anyám ezt mondta kábé négyéves koromban. Hallottam valakitől, hogy járvány volt akkor, fertőző agyvelőgyulladás, talán az vitte el őket. Vagy nem. Sosem lehet tudni, miről derül ki utóbb, hogy nem igaz. Minden történet teli van sánta kutyával. Atyai Nagyszüleim, akik néhány évig neveltek, belém verték, hogy a hazug embert könnyebb utolérni, s a többi, azonban lassacskán rá kellett ébrednem, hogy ez csak olyan szólás-mondás, amit éppen azért ismételgetnek unos-untalan, nehogy észrevegyem, milyen sokszor vezetnek félre.

Egyszer meglátogattak itt, Budapesten. Kalauzoltam őket a városban három napon át, s én sem mondtam meg nekik az igazat, hogy két

szerencsétlen vénember érkezett hozzám Nagyszüleim helyett, akik olyan alázatosak a vicinével, mintha hercegkisasszony volna, akik szívbajt kapnak a villamos csöngetésitől, akik úgy tesznek, mintha valódi családi szeretet fűtené a keblüket. Három nap s három éjjel vettem a nagy levegőket, kibírtam, hogy ne koppintsak az orrukra, hogy részt vegyek a melodramában, melyet általam nem ismert okból játszottak, alakítottam a nekem szánt szerepet.

A negyedik nap reggelén a früstüknél robbant ki, ami addig belém fojtódott. Nagyanyám ugyanis kijelentette: Mi tékedet oly natyon szeretünk, Vuca, tékedet szerettünk mindig a lekeslekjoppan! Éreztem, szétdurran a fejem, ordítottam: Hát szeretet az, amikor Nagyagyámék örökké a szememre hányták, hogy tartaniok köll? amikor örökké dolgoztattak? amikor örökké vertek? amikor száműztek a fészerbe a rokon kisjány kedviért??? No, lett haddelhadd, Nagyapám magából kikelve üvöltözött, ők mindent megtettek, amire tellett az erejükből, háládatlan kölök vagyok, szégyenkezik helyettem is. Nagyanyám sírt-rítt, hiszen ők tejben-vajban liirösztöttek… - és így tovább, többé nem volt kedvem ellentmondani, két tutyimutyi vénségnek úgyis hiába olvas be az ember.

Tejben-vajban fürödni… - elképzeltem. Jó lehet az?

Amikor a szirénázás végre abbamaradt, kimerészkedtünk a templomból, fejbe vágott a fény, varázsosan sütött a nap, az iménti búgás-vijjogás sehogyan sem illett e békés időhöz, már abban sem lehettem bizonyos, hogy valóság volt, nem rossz álom. A sorstársak, akikkel átéltem, sebesen szétszéledtek, mintha ők sem akarnának emlékezni rá. A templom előtti gyepes térségen ugyanaz a kép fogadott, mint a szirénázás előtt, nagyapák sétáltak az unokájukkal, anyukák tolták a babakocsit, néhány kutya is futkosott körbe-körbe. Akkoriban a kutyákat jobban szerettem a gyerekeknél, az egyik odajött, szálkás szőrű foxi, szagolgatott, megnyalintotta a kezemet, nem bántam volna, ha nincs gazdája, s követ, de persze jött a tulajdonosa, széthízott asszonyság, méregetett, milyen jogon barátkozom én az ebével, továbbálltam.

Soká gyalogoltam, végül az Andrássy-úton kötöttem ki, gondoltam, meglepem magam valamivel annak örömére, hogy immár okleveles

telefonkészítő-javító volnék, reményteljes szakma van a kezemben. Nézegettem a boltok ablakait, hasonlítgattam a portékákat és az árakat. A Párisi Nagy Áruházba tértem be, hosszadalmas gusztálás után vásároltam egy türkizkék köves kalaptűt, épp elégszer fújta le rólam a kis Bonk kalapomat a szél. Drága volt, utólag bántam könnyelműségem, no de hát egyszer élünk. Már nem maradt időm, hogy hazamenjek, négyre rendez-vous-t beszéltem meg Edittel a Japánba, el is fáradt a lábam, jólesett leülni a teraszon.

Edit és a férje sokat forgolódott értelmiségi körökben, a Japán a törzshelyük. Őket nem zavarta, hogy milyen sokat kérnek egy nyavalyás kávéért. Engem sem zavart, mivel általában csak vizet ittam, azt ingyen adták. Negyedórát késtek, ami az ő esetükben pontos érkezésnek számított. Edit modern táncot tanít olyan lányoknak, akik varietészínpadra óhajtanak kerülni, a férje zugügyvéd. Kérdeztem tőlük, mit hallottak a szirénázásról, vonogatták a vállukat, nem tulajdonítottak jelentőséget neki, Edit férje úgy vélte, légoltalmi gyakorlat lehetett. Bár igaza volna.

Ücsörögtünk, míg ránk setétedett, Edit át-átszökkent más asztalokhoz, úgy látszott, mindenkit ismer. A férje maradt velem, városszerte Butykosnak hívták, mert szeretett pityizálni, talán csak én - különben föl nem foghatom, mely okból - ragaszkodtam a becsületes nevéhez: Buda. Sokan és sokat heccelték azzal: Edit helyett egy Pest nevű hölggyel kellett volna egyesülnie, illetve: Ha megöregszik, Óbuda lesz. Méla mosollyal tűrte.

Én még mindig úgy éreztem, keveset tudok a szerelemről, azt azonban a vak is láthatta, hogy Buda halálosan bele van esve Editbe. Ültünk a kávéházi asztalkánál, mindketten láttuk Editet, amint nekünk be nem mutatott férfiakkal flörtöl, Budának ez is tetszett: Ugye, milyen édes asszony? - kérdezte újra meg újra. Biccentettem, hisz mit lehet erre válaszolni? Megmutattam Budának az oklevelemet, kézcsókkal gratulált, ám eközben is a nejét leste boldog áhítattal. A világ legszerencsésebb embere, gondoltam. Edit nála tizenkét évvel volt fiatalabb. Kettejükön kívül mindenki sejtette, hogy e kalendáriumi adatnak elébb-utóbb jelentősége lesz.

Búcsúztam, indultam utamra. Az Oktogonnál egy rikkancstól megvettem a 8 Órai Újságot, abból tájékozódtam. Jesszusom, az oroszok bombázták Kassát! Ha ebből nem lesz háború, akkor semmiből. Olyan izgatottság vett rajtam erőt, hogy minden porcikámat elöntötte a verejték. Mire jó az oroszoknak, ha egy felvidéki magyar városra bombákat hajigálnak? Évekkel később tudódott ki, hogy az oroszok mit sem tehettek az egészről, német provokáció volt, hogy casus bellit kreáljanak. A politikában végképp nem igaz semmi sem, sánta kutyák tömkelege futkorászik az úgynevezett történelem lapjain. Azt az újságot soká őrizgettem a fiókban, így tudom, hogy l941. június 26-ikán történt mindez, tehát harmincegy voltam. Fáradt öregasszonynak éreztem magam.

Egész addigi életemben mást se csináltam, csak dolgoztam, húztam az igát. Nem számíthatok másra a jövőben sem. Gyereket nem szültem, s már kevés rá az esélyem. Napjaim azzal telnek, hogy előteremtsek valahogyan annyi pénzt, amennyi élelemre, ruházkodásra, lakásra szükséges, másra jóformán nem is jut időm. Mindig arra vágytam, hogy ezen fölül legyen egy kis luxusom, azaz tegyek valami tökéletesen fölöslegeset, legalább hétvégén. De ritkán adódott rá alkalmam, szinte soha, hétvégén is dolgoztam, mióta az eszemet tudom. Nagyszüleimnél a ház körül, az állatokkal. Azokban az években, amikor a kísérleti tanintézetbe jártam, a konyhán cselédkedtem. Mikor onnan el kellett jönnöm, Örzsével utaztam föl ide a bűnös városba, ő hamar megtalálta a Conti-uccai nyilvános házat, én családoknál próbáltam elhelyezkedni, ám rajtam kívül több ezer felvidéki lány próbálta ugyanezt, s akkor az erdélyiekről még nem is beszéltem.

Örzse ajánlott be a Madame-jának, ott kaptam szállást és munkát mindenesként, azt hittem, átmenetileg. Ami aztán jó hosszúra nyúlott. Takarítottam a lányok szobáját, tisztogattam a hipermangánfoltos fajansz lavrokat, mostam-vasaltam az ágyneműt, a törülközőket. Egy kis padlásszobában húzhattam meg magam, a porcelángombos vaságy minden teret kitöltött, nem bántam. Az sem zavart, hogy a Madame a többi új lányéval együtt intézte a papírjaimat, és nyilvántartásba vettek kéjhölgyként. Eszembe se jutott, hogy tiltakozzam, elfogadtam, hogy ők tartsanak el, jelentéktelen különbség, ha csupán másodlagosan veszek részt

a betérő úriemberek kiszolgálásában. Hiszen én vittem föl nekik a pezsgőt, az ételt, ha rendeltek, a szivart, s minden egyebet.

A nyilvánosban a lányok kivétel nélkül betétesek voltak a póstatakarékban, csak én nem tudtam félretenni egy huncut krajcárt sem a nyomorúságos béremből. Amikor bejött a pengő, izgatottan számítgatták az átváltást, ezt az egyet megspóroltam. Minden mindegy hangulatomban nem figyeltem sem erre, sem másra. Sokáig maradtam ott, teljes bénultságban.

Már elmúltam húsz, mikor történt valami, amitől hirtelen fölébredtem hosszan tartó téli-nyári, tavaszi-őszi álmomból. Egy úriember rendre Örzsét akarta, ha kellett, várt reá hajnalig. Meg akarta menteni, ajánlott szöktetést, házasságot, arany ékszereket, pénzt. Örzse kikacagta. Ez a férfi egy téli éjszakán Örzse nyakára csavarta az egyik általam vakítóra fehérített törülközőt, s megfujtotta őt, majd sorsára hagyta. Az itteni lányok legkevesebb délig alszanak, így délig nem zavartuk. Én nyitottam rá az ajtót. A szőnyegen hevert, nyelve szinte a nyakáig lógott, eltorzult arcán valamennyi ér szétpattant. Sikítani sem voltam képes. Ezek után aligha szükséges indokolnom, nem volt többé maradásom a Conti-uccában.

Tudakozódtam, s fölkerestem Jóska bácsit, aki a Méltóságosék kertészetében dolgozott, aztán mikor menesztették őt is, Budapesten lett üveges és képkeretező. Befogadott egy időre, a műhelyben aludtam, az öreg recamier-n, melyben a törött rugók recsegtek, ha moccantam. Az ő felesége ajánlott be Zsigmondékhoz cselédnek, utána Hevesiékhez, ahol a gyerekekre vigyáztam, és takarítottam is. Főleg a könyveket kellett porolnom sokat, plafonig érő szekrényekben volt az a rengeteg kötet, nagy becsben tartotta őket az úr, kettesével kivenni, elvinni az ablakhoz, óvatosan egymáshoz ütögetni, aztán letörölni puha ronggyal, s vissza a helyére, de pontosan oda, mert hol ábécé szerint voltak fölrakva, hol a tartalmuk alapján.

Volt két kutyájuk, vizslák, sétáltattam, mosdattam, kefélgettem őket, ezt szerettem legjobban. Amikor behurcolkodhattam a cselédszobájukba, csillapult az a rettegés a jövőtől, amely gyötört, mióta a Méltósága tanintézetéből mehettünk Isten hírivel. El tudtam fogadni, hogy hátralevő

éveim így teljenek, gyermekek pesztrálásával, házimunkával, cselédszobái vaságyon. A városi életben legjobban az tetszett, hogy volt az a parányi mosdókagyló a meszelt falon, és fölötte rézcsapból éjjel-nappal jött a folyó víz! Sokszor nyitogattam-csukogattam, csak mulatságból.

Hevesiék egy bérpalota legfölső emeletét foglalták el, de az egész épület az övék, a végén már engemet küldtek, hogy a lakóktól összeszedjem a pénzt, annyira bíztak énbennem. Kapcsolatba kerültem amazok cselédlányaival, akartak barátkozni, esténkint beszélgettünk a körfolyosón, örömmel hallottam, hogy nem kapok sokkal kevesebbet náluknál. Hozzájuk képest engem igen rendesen etettek, reggeli-ebéd-vacsora plusz ozsonna, aludttej vagy szelet kalács, mikor mi van a konyhán.

Megdöbbentett, hogy ezek a lányok szinte kivétel nélkül lopdostak a gazdájuktól, ha bótba küldték őket, letagadták a visszajárót, enyves kezükhöz ragadt minden az éléskamrában, a nyitva felejtett komódban, a kanapé résébe hullott aprót is eltulajdonították. Kinevettek, amikor mondtam, ilyet én sose tennék, a tisztesség nekem fontosabb. Hazudtak is szemrebbenés nélkül. Legtöbbet arról beszéltek, milyenféle férfiakkal találkáznak kimenő napjukon, és tódítottak feszt, amelyiknek bakája volt, az tizedesről regélt, amelyiknek meg tizedese, az őrmesterről.

Kérdezték, én kivel járok, senkivel, nem foglalkozok ilyesmivel. Nem hitték, magukból indultak ki, úgy gondolták, valami príma férjjelöltre bukkantam, azért titkolom, nehogy lecsapják a kezemről. Pedig elég, ha rám néznek, kinek kellenék én, akin a világon semmi nőies nincsen? Mellem-fenekem úgyszólván semmi, egy pár hosszú kar, meg egy pár hosszú láb, ez az én testi mivoltom, arcom tojásdad, akár a gyermekeké, hajam fiúsra vágom, mert nem elég dús. Örzse barátnőmhöz hasonlítva magamat világos, hogy semmi keresnivalóm a férfiaknál.

Örzse olyan volt, szegény, mint némelyik angyalszobor a Méltóságosék kertjében, mejjes-faros, dimbes-dombos, kacér pillantású, lobogó fürtű. Nem csoda, ha olyan kapós lett a Conti-uccában. Irigyeltem a kinézetit, de azt nem, hogy esténkint négy-öt ismeretlen ember ölelését kell fogadnia zokszó nélkül. Ő nem bánta, többször mesélte, mily nevetségesek, amint ott lihegnek rajta, játssza nekik, hogy élvezi, s igyekszik másra gondolni.

Leggyakrabban Szögedén járt az esze, a Tisza-parton, ahol alkonyatkor meztelenül fürdőzött a pajtásaival. Nagyon elő tudta adni, hogy jó az neki, amit a férfiak művelnek, bezsongtak, mikor sikongatni kezdett. Színésznő vagyok én, mondogatta, az ágy az én pódiumom, möghajlok, ha köll, de nyelnöm nem muszáj.

Én elsüllyesztettem magamban a női hajlamokat jó mélyre, ennek a kis viccének az értelmire csak akkor jöttem rá, amikor néven is nevezte, mit tesz möghajolva ő. Tudomásul vettem, hogy életem a munkálkodásról fog szólani, vagyis arról, hogy másoknak kell dolgozzak látástól vakulásig, mire egy kis szabadidőhöz jutok, férfiakhoz semmi kedvem, beérem azzal, ha kipihenhetem magamat. Hevesiéknél jobb helyet aligha találok, vigyáztam erősen, nehogy hibát vétsek.

Szerettem kisétálni a Dunakorzóra, bámészkodni. Lestem a gazdag ifjú párokat a szállodasor teraszain, figyeltem a feszes hátú, bajszos pincérek működését -akkoriban minden pincér legalább bajszot növesztett, jó részük pofaszakállt is, gondolom, a tekintély végett. Az ő munkájuk igen tetszett, nők akkor még inkább csak a kasszában ültek, legalábbis a jobb helyeken.

Egy ilyen bámészkodásomon megszólított egy pörgekalapos ember: Rámösmersz-e, szép kisasszony? Oda se pillantottam, tudtam, ősrégi ismerkedő furfang ez: Eridjen, aszfaltbetyár, mert fölíratom a rendőrrel! Erre kezd nekem handrikálni svábul, félreértem, mi tényleg ismerjük egymást, még a Schipecz tanító iskolájából, nem emlékszem őrá? Akkor fölemeltem a tekintetem, de már a hangja is visszarepített Nagyszüleim falujába, megláttam a gérokkos felnőttben a bőrnadrágos kisfiút, aki volt, a nagyobbak rendszeresen verték, mindig kakaskodott. Pauli! - a nyakába ugrottam. Vuca! - s ő az enyimbe. Annak idején nem törődtem vele, talán mert egy-két évvel fiatalabb nálam, vagy mert annyira ki tudott tyünni a sodrából, okosabb volt kerülni. Egyik iskolás társunkat úgy nekilökte a vaskályhának, hogy nemcsak a haja égett meg hátul, hanem az egész nyaka is.

Elfogadtam a meghívását egy italra, a Vörösmarty-térre vitt, hoch elegáns cuklerájba, amilyenben én még soha nem jártam. Üveg mögött sorakoztak a különleges sütemények, a csokisak, a mázasak, a töltöttek, soknak a

nevit se tudtam. Amikor a karót nyelt pincér, akinek Kossuth-szakálla volt, érdeklődött, óhajtok-e valamely desszertet, haboztam. Pauli otthonosan mozgott e környezetben, kirendelt háromféle kis sütit, fehéret, sötétet, sárgát, mind pindurka kerek papírtányérkán állott, egy hosszúkás porcelántálon Pauli közelebb tolta: Mi nyom? - kérdezte. Azt feleltem: Semmi se nyom! - erre nagyon nevetett, kiderült, minyomnak hívják ezt az édességet, francia recipe, igen ízlettek azután.

Pauli hízelgett, hogy én Arlettyre emlékeztetem, rápirítottam, ugyan már, legföljebb a hajam, máskülönben igazán nem ütök arra a híres francia moziszínésznőre, ugyan én filmen nem láttam, csak uccai plakátokon. Pauli erősködött, tiszta Arletty vagyok, higgyek neki. Nem hittem, a Conti-uccában volt alkalmam tanulmányozni a férfiakat, ám ezt nem említettem Paulinak. Mesélte, hogy ő kitanulta a szabást-varrást, jelenleg katonaszabóként működik, egyenruhákat készít megrendelésre, a nyalka tiszt urak nem sajnálják a pénzt, így egészen jól keres.

Beszélgettünk a régi dolgokról, sokat tudott a gyerekkoromról, ismerte Máli nénit, a mókusára is emlékezett. Élethűen utánozta Schipecz tanító urat, csapkodtam a térdem, arra kértem, tartson szünetet, elszoktam én az ilyen nagy viháncolástól, és már olyan hangulatba kerültem, hogy akármit mesélt, nevettem. Utoljára a Méltóságoséknál éltem át ilyesmit, amikor este szórakoztattuk egymást a lányokkal. Valahogyan Szüleimre terelődött a szó, elmondtam neki, amit tudtam. Meresztette rám a szemit, honnan veszem? Hát Prókai Adolf és doktor Kochár Iván tanár uraktól. Pauli csóválta a fejét, sajnálja, hogy ilyen szavakat kell használnia, de a tisztelt tanár urak hazudtak nekem. Micsoda? - föl voltam háborodva, hogyan hazudna Prókai Adolf tanár úr, aki híres költő és doktor Kochár Iván, aki nemcsak a fizika és biológia tudomány világhírű tudósa, hanem még uraságok orvosa is, lehetetlenség.

Pauli sóhajtozott, ezek szerint nekem fogalmam sincsen, hogy valójában kicsoda Prókai Adolf, de ő fölvilágosít, Prókai Adolf nemcsak irredenta, de kifejezetten hitlerista, eredeti neve Béla, Hitler iránti hódolatból változtatta Adolfra. Politikai beállítottságától függetlenül Prókai Adolf esetén az a lehetetlenség, hogy igazat beszéljen, mivel köztudottan

notórius hazudozó, így nem csoda, ha e rablómesét adta elő, mert az igazság sokkal kényelmetlenebb. Elhallgatott. Rászóltam: Mondjad már!

A te édesapád, mesélte Pauli, miután az édesanyád megszökött hazulról, bánatában betegre itta magát, már rég nem foglalkozott lovakkal, psychiátriai intézetbe került, ott gyógyítgatták, míg tudta fizetni. Utána kéregető lett, szállodák s kávémérések környékin tanyázott, alkalmi hordárnak ajánlkozott, olykor egy kortyintás pálinkáért, máskor krajcárokért, ezt a nagyszüleid igen szégyenlették, attól is tiltották szigorúan, hogy tégedet látogasson. Egyszer mégis fölbukkant, de a nagyapád néhány markos legényt fogadott, s a szó szoros értelmében kiverette, elébb a kocsmából, majd a faluból, úgy kullogott el véresen, sántikálva, megalázva. Később, a kommün idején, akkor már Várdán tengődött, beválasztották a vörös direktóriumba, aztán bujkálni kényszerült, égre-földre keresték, amikor végül lefogták, a vörös direktórium miatt zárták börtönbe, ott pusztult el, ez az egy igaz abból, amiket neked bemeséltek. Az volt a vezérelv a megtorlásnál, hogy köztörvényesként ítéljék el a tizenkilences politikaiakat, hitvány bűnözőként.

Hosszan ültem kupán kólintva. Ha ott lett volna Nagyapám, megfujtom puszta kézzel, vihetnek aztán engem is a tömlöcbe. Nagyanyámra ugyancsak haraggal gondoltam, ám őt mégsem bántottam volna. Pedig inkább ő volt az úr a házban. Ekkora gonoszságot nem tételeztem föl róluk. Lám, idővel minden hazugságról lehull a lepel, sánta kutya, satöbbi. És… és a Mama… őróla mit…? - kérdeztem félénken, boldog voltam, mikor Pauli azt felelte, róla semmit, csak hogy elhagyta az apádat. Hála Istennek, motyogtam, Pauli értetlen arccal nézett rám, de nem magyaráztam meg. Talán addig jó, amíg semmit. Viszketett a tenyerem, még aznap írtam Nagyszüleimnek, a levél egyetlen dühödt szemrehányássá lett. Póstafordultával megkaptam a csattanós választ, Nagyapám írta, a hálátlan szó hétszer szerepelt benne, az pedig, hogy ezennel kitagadnak, háromszor. Tagadjatok. Le vagytok tojva.

Papa a vörös direktóriumban. Nem találtam szavakat. Elbúcsúztam Paulitól, sejtettem, kerülni fogom a társaságát. Ha így folytatnánk, azt hihetné, kapható vagyok egy kis flörtre. Pedig nem. Ha netántán mégis,

akkor sem ővele, aki nálamnál fiatalabb. Betöltöttem akkortájt a huszonnegyediket, de hozzám férfi úgy még nem ért. Egyszer-kétszer próbálkoztak ugyan a Conti-uccában, úgy összekarmoltam őket, hogy megemlegették.

Alvajáróként bolyongtam a sötét uccákon, alig figyelve arra, merre járok. Ennek következtében egy rossz hírű ház elé keveredtem, és pechemre igazoltattak, azt hitték, magamat kelletem üzletszerűleg, túl hevesen vitatkoztam, jobb lett volna mosolyogni, bevittek az őrszobára, ahol lecsapott rám a múlt: a Conti-uccai időkben nyilvántartásba vettek, így hiába beszéltem, ott tartottak éjszakára.

E szerencsétlen véletlen folytán elvesztettem a kenyérkeresetem és a lakhatásom, négy év után Hevesiék anélkül bocsájtottak el, hogy védekezésem meghallgatták volna, azt mondták, nem bízhatják rám se a gyerekeket, se az értékeiket.

A kutyákat nem említették.

Álltam a járdán, két kis vulkánfíber kofferral, nem tudtam, hová induljak, mihez kezdjek. Egy kávémérésből telefonoztam Editnek, megengedte, hogy néhány éjszakát náluk töltsék. Butykos ígérte, elintézi, hogy a rendőrségen töröljenek, vagyis újra tiszta legyen a lapom. Befogadtak, igen, ám minden hangsúlyuk és arckifejezésük jelezte, alig várják, hogy eltakarodjam onnan.

Jelentkeztem hirdetés alapján csomagolási munkára a Diana Sósborszeszgyárba, föl is vettek. Csokoládét kellett sztaniolpapírba hajtogatnunk megadott módon, ami eleinte sokkal lassabban sikerült nekem a normánál, ám azután belejöttem. A teremfelügyelő mondta, hogy szabadon ehetünk, amennyit kívánunk, de kivinni tilos. Na, gondoltam, ez csodálatos, élelmiszerre többé nincs gondom, dugig eszem magam tejcsokival, utána aligha lesz kedvem vacsorázni. Sajnos azonban már a harmadik nap émelyegtem a szagától is. Ennek dacára vagy három esztendőt húztam le a Dianában.

Sok-sok átmeneti megoldás után találtam tűrhető szállást magamnak, egy munkatársnőm ajánlott be özvegy Turándynéhoz a Hajós-uccába, aki hadiözvegy, négy szobát ad ki ágyrajáróknak, kettesével. Két változat van, magyarázta özvegy Turándyné, vagy szerzek egy lakótársnőt, és felezhetjük az uccai kisszobát, ez a drágább, vagy beköltözöm a cselédszobába Kádárhoz, aki állandóan éjjeles, osztozhatunk azon a helyiségen, más bútor nincs, csak a keskeny dívány, a szűk szekrény meg a mosdóállvány, vécé a gangon. Kádár reggel fél nyolcra ér haza a munkából, addigra el kell mennem, ő viszont estéli fél nyolcig köteles távozni, így sose találkozunk, félalbérletnek hívják az ilyet, ez a legolcsóbb, amit kínálhat, a vasárnappal sincs probléma, akkor Kádár mindig elutazik. És a Kádár, az a neve vagy a foglalkozása? Özvegy Turándyné hahotázott, ne vicceljek, mióta dolgoznak kádárok az Államvasutaknál? Kádár úr forgalmista, igazán fess ember, de mindegy az magácskának, úgyse talákszik vele soha, pont ez a félalbérlet lényege.

Ekként lettem félalbérlő a Hajós-uccában. Múlt az idő, lassabban, mint szerettem volna, de gyorsabban, mint szokott. Érdekes, hogy amikor tavaszodott, gyakrabban emlékeztem a múltra, mint más évszakokban. Képtelenség, hogy az én Papám a vörös direktóriumban vitézkedett volna Várdán. Szívesen hallottam volna részleteket erről. De kit kérdezzek?

A Diana depójában önköltségi áron vehettünk édességet, sósborszeszt, fogpasztát, vagyis szinte mindent, ami a gyárban készült. Váratlan ötlettől vezérelve egyszer pakkot állítottam össze, régi kalapdobozban, s föladtam Nagyszüleimnek. Olyan sokára, majd egy esztendővel későbben válaszoltak, hogy már nem is számítottam rá, azt gondoltam, komolyan vették a kitagadást, ha eszembe jutottak, elhessegettem őket a fejemből. Képeslapot küldtek! Hátoldalán színes rajz, csiricsári virágcsokor kínai vázában. Remélik, jól megy sorom, nincsen semmi bajom, szükséget nem szenvedek semmiben, hála Istennek nekik is jól megy soruk, nincsen semmi bajuk, szükséget nem szenvednek semmiben, mindazonáltal köszönik a küldeményt, szeretettel vették. Csókoltatnak. Kész. Nagyanyám írta, de Nagyapám is aláfirkantotta a nevét. Sírtam mérgemben. Elment az eszem, hogy ajándékot küldtem, ez most schwarz auf weiB kiderült. Fogd már föl, hogy nincsen senkid!

Fölfogtam. És belázasodtam. Kamillateával kúrálgattam magam, s ittam sósborszeszt, abból mindig volt készletem. Éjszaka nem aludtam, hánykolódtam, agyonverejtékeztem az ágyneműt. Már pirkadt, amikor végre álomba merültem. Így történhetett, hogy nem ébredtem föl időre. Arra riadtam, hogy egy hitlerbajszos fiatalember ül az ágy mellett a hokkerlin, s azt ismételgeti: Tessen fölkelni, én jövök! Nem értettem, mit akar, hova jön, a szám nehezen formálta a szavakat: Maga kicsoda? mit keres a szobámban? - addigra ráeszméltem, hogy Kádár úr lehet, a forgalmista, tényleg fess, ahogyan özvegy Turándyné beconferálta, viszont mostan én megszegtem az egyezséget, ami azonnali hatályú fölmondással járhat, özvegy Turándyné beconferálta ezt is.

Elnézést kértem, magyaráztam, hogy a lázas betegségem végett aludhattam el, ha lenne szíves félrefordulni, kikelnék rögvest. Ő odaállt az ablakhoz, nekem háttal, fölfigyeltem rá, milyen izmos az ülepe, és a karján feszült az aprókockás zakó. Na jó, gyerünk! - föltérdeltem, másra nem emlékszem, elájultam. Mire magamhoz tértem, délutáni félhomály a szobában, s szelíd hortyogás, nem értettem, honnét szűrődik át. Kádár úr ott feküdt az ágy mentén a kopott rongyszőnyegen, pörge kalapját az arcára húzva.

Benne vagyok a slamasztikában. Mit tegyek, csöndben illanjak el, vagy óvatosan ébresszem föl? Félálomba süppedten vártam, kivert a verejték, pállott íz és szag vett körül, szégyenkeztem, mert belőlem jött.

Jobban van, Kisnadsád? - Kádár úr a kalapja alól figyelhetett engemet. Köszönöm… bocsásson meg… Kádár úr, ha nem tévedek! - kezet fogtunk, bántott, hogy az enyimé olyan izzadt, ő nem zavartatta magát: Pihengessék csak, ha egyszer gyöngélkedik, nincsen semmi baj, én majd itt alszok! -visszaborította az arcára a kalapot. Alszom, javítottam önkéntelenül, Prókai Adolf tanár úr kíméletlenül belénk verte a szabatos stílust, s az ikes ige volt a vesszőparipája neki, vagy ahogyan ő mondta, a Violon d'Ingres, úgy ejtjük: violon dengr. Hát, Kisnadsád, nekem édes mindegy, hogy alszok vagy alszom! -dünnyögte Kádár úr.

Őszintén fájlaltam, hogy tanító módjára corrigáltam, ahelyett hogy megköszönném a szívjóságát, alapjában véve tényleg mindegy. Prókai Adolf azt hitte, a szabatos stíl a legfontosabb a világon, na ja, a költő úrnak

inkább azzal kellett volna foglalkoznia, hogy miket beszél, mai eszemmel pontosan tudom, ő is csak egy hibbant irredenta volt, zsidó- és cigánygyűlölő, aki több könnyet ejtett a trianoni békével elveszített részekért, mint bárki élő emberért. A notesza címoldalán az a fölirat díszelgett: CSONKA MAGYARORSZÁG NEM ORSZÁG, EGÉSZ MAGYARORSZÁG MENNYORSZÁG!

Edit a Vajna és tsa könyvkereskedésben megmutatta a köteteit. Hogy ez a Prókai milyen uszító versekkel piszkolta be azokat a szép sima lapokat, gyalázat! Strófáiban a felbőszült nemzet lesújtott ellenségeire, folyt a gonosz zsidók vére… Hogyan tisztelhettem egy ilyen stupid állatot?

Kádár úrig terjedő életemben tartózkodtam a másik nem képviselőitől, vagy inkább tartottam tőlük, Nagyanyám véleményét öntudatlan elfogadtam, úgy is mondhatnám, örököltem, és szegény Örzse is ezt erősítette meg: a férfi mind állat, arra teremtette őket az Úristen, hogy szomorítsák a nőket, részegeskedéssel, verekedéssel, naplopással, ami pedig az ágyban történik, azt csak elviselik az asszonyok, erre kényszeríti őket a házasság szerződése. Máli néni is így gondolkodott.

Kádár Andor leomlasztotta a vastag kőfalat, melyet a férfiak és személyem közé építettem. Levett a lábamról? Ez csak akkor volna igaz, ha nem fekvő helyzetemben közelít hozzám. Délután, mikor a szunyókálást mindketten abbahagytuk, hátát a dívány oldalának támasztotta, s elmesélte az életét, kendőzés nélkül, időrendben, úgy, ahogyan vele megestek a dolgok születése óta. Senkit nem hallottam még ilyen élvezettel fűzni a szavakat egymásba. Tisztán láttam magam előtt mindazt, amiről szólott, szinte én is vele voltam, s az emberek, akikről beszélt, közeli ismerőseimmé váltak. Elbűvölt tehát. Bár nem mindig tudtam odafigyelni, zúgott a fejem a láztól.

Cirógatott, nem zavarta, hogy dől rólam a verejték, én visszacirógattam, ő a nyakam, vállam, alkarom részesítette előnyben (keblem felé is tájékozódott volna, azt nem engedtem), én a domború térdét, erős tenyerét, tarkóját vettem célba. Ennél jobb nincsen, gondoltam, mikor homlokcsókkal búcsúzott, s ment az Államvasutakhoz, forgalmazni, vagy a fene tudja, mit csinál a forgalmista.

Repestem az örömtől, hirtelen minden megváltozott, s ami nem, az is derűsebb fényt kapott. Szerettem volna valakinek beszámolni erről, ám föl nem kelhettem, ha egyszer beteg vagyok, pedig a láz dacára akkor már csodásan éreztem magam, fejembe szállt a szerelem, gondoltam. Addig kopogtattam a falon, míg özvegy Turándyné rám nyitotta az ajtót, soká nem hagyott szóhoz jutni, lamentált, tartsam tiszteletben, hogy nappal semmi keresnivalóm itthon. Nem jöttem dühbe, higgadtan előadtam, hogy Kádár Andor úr szíves engedelmével betegeskedem, megkérleltem, kivételesen hívja föl nekem telefonon Editet, mondja neki, hogy legyen szíves látogasson el hozzám, segítségre szorulok.

Edit hamarabb befutott, mint reméltem, hozott aspirint, fügebort, konyakmeggyet, rá lehet számítani. Etetett, itatott, mosdókesztyűvel lecsutakolt. Tiszta hálóinget húztam, most aztán tényleg úgy éreztem, mintha újjászülettem volna. Edit odakucorodott a díványra a lábamhoz, én meg halkra fogottan (özvegy Turándyné gyakran fülel odaát) elmeséltem neki az egészet. Edit csillogó szemmel figyelt, s közbe-közbeszúrta: Hiszen ez nagyszerű! - boldog volt, mintha ővele történne mindez, ilyen egy IGAZ BARÁTNŐ, csupa nagybetűvel.

Akkor már jó ideje kapcsolatban álltunk. Egy véletlen folytán ismerkedtünk meg, gyakran járt abban a házban, ahol Jóska bácsiék laktak, jött a varrónőhöz a földszint négybe. Egyszer annyira sietett, hogy nekem rohant, elejtettem a kézitáskámat, kiesett és kettétörött a pudrié, amit még szegény Örzsétől kaptam. Edit azt hitte, a tönkrement tárgyat siratom, pedig én Örzse miatt bőgtem. Bemutatkozott, azonnal nekem ajándékozta a saját pudriéját, amiről csak később tudtam meg, hogy aranyból van, míg az enyém, vagyis Örzséé trombitarézből volt, természetesen.

Pusmogtunk Edittel özvegy Turándyné kisszobájában, ittuk a fügebort, s ő fejtegette, miképpen foghatnám meg Kádár urat, akit nagyszerű férjanyagnak minősített. Legokosabb volna úgy maradnom, az a biztos megoldás. Persze, és ha mégse vesz el, akkor mehetek a nyilvánosba, mi? Edit kinevetett, azt én csak úgy adjam be neki, hogy áldott állapotba kerültem, valójában védekezzem. Megmondtam erre, hogy mi tisztán szeretjük egymást… szóval nem tettünk semmi olyat, mint ami a Conti-uccában zajlott, szerelmünk sokkal nemesebb, mélyebb, magasabb rendű.

Mire ő: Hogyan lehet valami egyszerre mélyebb és magasabb? Nem válaszoltam, ő meg: Hülye tyúk! - nagyon csóválta a fejét.

Mintha Nagyanyámat hallanám: Dumme Gans!

Tudtam én jól, hogyan védekezhetik az ember lánya a nem kívánt gyermekáldás ellen, láttam, miként jártak el a Conti-uccában. Ám valahogyan biztosra vettem, hogy nekünk Kádár úrral nem szükséges e módszerekhez folyamodnunk. Midőn majd, egyszer… AZT… hát nem fogjuk megszentségteleníteni ilyesmivel. Szívem minden melegét Kádár úrra akartam sugározni, oly nagyon bíztam őbenne, mint talán még senkiben, szilárdan hittem, hogy nekem rosszat soha nem tesz, fájdalmat nem okoz.

Amint reggel hazatért, ott folytattuk, ahol az este abbahagytuk. Aznap még nem mentem dolgozni, pedig gyógyultnak éreztem magamat, de annyira csodálatos volt, hogy úgy dédelgetett, ahogyan engem talán csak Édesanyám, és arra alig emlékszem már. Megmosta az arcom, a kezem, eligazgatta a frizurám, aztán lecsücsült ugyanoda, a dívány mellé, ahová tegnap is, most már azonban úgy, hogy a fejét az ölembe hajthassa. Gyerekkoráról mesélt, kirándulásokról Ráckevére, ahol az apja szokott pecázni, és Gödöllőre, ahol az egyik nagymama él. Csavargattam a fürtjeit, melyek összevissza kunkorodtak, csiklandván a karom. Kevés vártatva pertut ittunk.

Andor, én. én egyszerűen nem hiszlek el! - mondtam, mikor ránk alkonyodott. Nyugodtan elhihetel pedig, itten vagyok, ilyen vagyok! Nem javítottam ki, szinte jól állott neki a szabályszegő ragozás. Talán már egy ágyban aludtunk volna, ha ő nem éjjeles, mint rendesen. A következő nap mentem a Dianába dolgozni, most először történt, hogy nem bírtam nyugton ülni a fenekemen, izegtem-nyüzsögtem, számláltam a perceket a kerek faliórán, remélve, hogy hazaérhetek, mielőtt Kádár Andoromat az Államvasutakhoz szólítaná a kötelesség. Műszak végeztével futottam ki a nagykapun, rohantam a villamos után, méghozzá kétszer, mert az átszállásnál is, így nyertem háromnegyed órácskát, amit együtt tölthettünk. Vettem a boltban csécsi szalonnát, már hallottam tőle, hogy az a kedvence, friss kenyeret, kovászos ugorkát, s egy üveg piros bort. Nem hiszlek el,

ismételgettem, immár csupán magamban. Vacsorához ittuk a piros bort, és szívtuk a szivart közösen, szájról szájra. Ez volt a mi szerelmi életünk akkoron.

Az én Kádár Andorom a világ legfigyelmesebb férfiúja! Ezt sem könnyű elhinni. A következő alkalommal, mikor beszélhettem a teremfőnök úrral, megkértem szépen, rakjon át engem az éjjeles sihtába, családi okból, plusz az a pici pótlék is jól jön, mosolyogtam reá teljes erőmből. Megtette. Boldogan száguldottam

Andoromhoz, vittem neki egy doboz Trabucco szivart az ünnepi bejelentéshez, ám mielőtt megszólalhattam volna, átkarolt: Nagy újságom van a maga számára, drága Kisnadsád (ha viccelődött, nem tegezett), hétfőtől nappalosként dolgozok, nem pediglen éjcaka! Tátva maradt a szám. Nevessek vagy sírjak?

Kacagtunk sokáig, amelyikünk végre csitult, azt a másik újra berántotta a röhögés örvényébe. Én sorsot akartam húzni, ki változtasson, ám ő azonnal fölajánlotta, hogy visszakéretőzik az éjcakába. Így is lett.

Özvegy Turándyné meresztette a szemit, mikor közöltük vele, hogy mi a helyzet. Ez itt nem a nyilvános! - mondta. Kádár Andorom erre bársonyos hangon így szólott: Nadsád, ezt meg se hallottam! - olyan barátságosan pislogott, hogy szállásadónknak torkán szorult a folytatás.

Beletrafált. Akkor már éjjelesek voltunk mind a ketten, s egyik este munkába igyekezvén, megálltam másfél saroknyira a Diana Sósborszeszgyártól, hogy a kioldódott cipőpertlim befűzzem, cúgosat hordtam, az tartja a bokám, sihta végére be szokott dagadni. Már a harisnyám húzogattam, sötét pamutharisnya volt rajtam, az szeret lecsúszni, ahogy ott görnyedek, jön egy alak a hátam mögül, letegez, mint egy bakamárit, kétértelmű megjegyzéssel: Azért hordasz feketét, mert már rég elvesztetted? Nekem több se kellett: Szórakozzék maga a kedves anyukájával, aki rafiaszoknyás lokáltáncosnő Kairóban! Mire ő: Pofa be, te ribanc! Szájon vágtam, alulról, lendületből. Szűzanyám, rendőr volt, sőt két rendőr, hiába exkuzáltam, rövid úton bevittek. Persze, a Conti-ucca

miatt megtalálták a nyilvántartásban, Buda ezek szerint egy lépést sem tett értem, csak ígérte, fene a belit.

Ablaktalan terembe zártak, amit függőleges rácsok választottak el a másiktól, a rácsban volt az ajtó, rajtam kívül csupa olyanféle nő volt ott, bűzlöttek az alkoholtól s a cigarettától. Szépen vagyunk, gondoltam, mi lesz, ha Kádár Andorom tudomást szerez arról, hogy a jövendőbelije - ha annak tekint - afféle uccai lány? Nekem hisz inkább, vagy a rendőrségnek, a papíroknak, a látszatnak? Az én bizonyítékom Örzse lehetne, aki azonban nyugszik a csöndes temetőben, szemét lezárta a halál - már csak az hiányzik, hogy dalra fakadjak, ezt szegény Örzse énekelgette folyvást. A rács mögött egy rendőr üldögélt, pici asztalnál, s az esti lapokat olvasgatta fütyürészve. Az agyoncicomázott nők egymással fecserésztek, olyan hangzavar volt, hogy szinte fájt.

Várni kellett, egyenként vitték kihallgatásba a delikvenseket, mikor sorra kerültem, már szürkült odakünn. Girbegurba folyosón vezettek, melynek sehogyan sem akart vége szakadni, újabb és újabb rácsos ajtók állták utunkat, melyeknél őreim bántón csörgették a kulcscsomót.

Kívülről irodafélének látszott az a helyiség, ahová érkeztünk, bévülről nagyobb cellának, egy emeletes ágy, egy tintafoltos íróasztal, mögötte a szék, támlája hátára valaki ráceruzázta: BARC. Izgatottságom csillapítandó, találgattam, mit jelent, s mely okból írták oda. Magamra hagytak, ezt nem értettem, valahonnan messziről karcos sípolás hallatszott, még távolabbról vonítás, talán csecsemő, vagy macska, esetleg fiatal lány? Múltak a percek, sose jönnek már? Leülni nem mertem, szívem összevissza kalapált. Siettettem volna az időt, nem tudtam, mi vár reám.

Sötét borostás, civil ruhás férfi nyitotta a piszkosfehér ajtót, majd be is vágta maga után, a döndülésből kiderült, hogy vasból készült. Na, te cafka, vetkőzzél! - ezt mondta. Fülemnek nem hittem, megismételte durvábban, s mire méltatlankodhattam volna, már odateremtett az elmeleteságy alsó fekhelyére, szólani nem bírtam, küzdöttem foggal-körömmel, erre mellém térdelt, véresre pofozott, rugdalt is. Vasalt csizmája elébb a harisnyám, majd a bőröm szaggatta szét.

Szegény Örzse annak idején állította, nőt megerőszakolni nem lehetséges, ha kellően elszántan szorítja össze a két combját. Igen, de bekövetkezett a pillanat, mikor már úgy éreztem, jobb túlesni rajta. Ernyedten tártam magam szét, készen a tüzes, hasító fájdalomra, melyről másoktól hallottam elégszer, a vártnál kisebb szenvedéssel járt, bár lehet, hogy mint patkoláskor a lovakét az orrfogó, a csizma verte sebek elvonták a figyelmem. Alig véreztem, az a nyomozó mégis szitkozódva korholt, miközben a sliccét gombolgatta: Mért nem szóltál, hogy havibajos vagy? Nem kérdezted, motyogtam, erre ő belerúgott az ágyba, s ordított: Nem őriztünk együtt disznót! - az volt a legfőbb gondja, hogy ne tegezzem. Megfenyegetett, ha okoskodom, rám húzzák a hivatalos közeg elleni erőszakot, hisz minden ok nélkül megtámadtam az uccán egy rendőrbiztost. Nem okoskodom én, mondtam. Biccentett, kiment, döndült megette az ajtó.

Asszony lett a lányból, gondoltam, a nóta zümmögött a fejemben, ilyen hülye vagyok én. Nem így képzeltem. Sírtam. Bátorítgattam azt a nőt, aki én voltam, már úgysem csinálhatok semmit, jobb, ha túlteszem magam a történteken. Faluhelyen, ahol felnőttem, sok cseléden és szolgálón tett erőszakot a gazda, megszokott dolognak számított, hamar belepte szégyenüket az idő pora. Kivéve ha fattyat szültek azután, kétségbeesésbe taszítva a törvényes örökösöket. Fizikai fájdalmamat fölülmúlta a lelkem kegyetlen sajgása.

Heverhettem még, aztán jött két fogdmeg, s a szó szoros értelmében kihajítottak az épületből. Féloldalra estem a kövezeten. Világosodott, valahol a távolban csörömpölt az első villamos. Föltápászkodtam, zsebkendővel törölgettem a lábamról a vért meg a koszt, szakadt harisnyámat úgy-ahogy fölráncigáltam, na, indulás. Nem lévén errefelé ismerős, lépkedtem a fényesebb uccák irányába. Egy villamosremízhez jutottam, ott érdeklődtem. Négyszeri átszállással veszkelődtem haza. Soká tartott, ritkán járnak a villamosok ilyen hajnali órán.

A következő napokban csapás csapást követett. Elküldtek a Diana Sósborszeszgyárból. Sose derült ki, hogy a drága rendőrök értesítették őket, vagy a mulasztásaimból lett elegük. Özvegy Turándyné fölmondta a szobát, holmi unokahúgára hivatkozva, aki Budapestre jön tanulni,

szerintem ebből egy szó sem igaz, irigykedett, amiért oly szépen egymásra találtunk. Az sem kizárt, hogy titokban tervei voltak Kádár Andorommal, de hiába, ő az én Kádár Andorom - ez tűnt az egyetlen biztos pontnak életemben. Meg az, hogy ami velem a rendőrőrsön történt, azt soha nem mondhatom el senkinek, legkevésbé éppen őneki. Egy ideje arra készültem, hogy odaadom Kádár Andoromnak, amim van, illetve volt, mert ilyen cudarul elvették tőlem, tulajdonképp semmiért, nem sok öröme telhetett énbennem annak a nyomozónak. Miért is halogattam?

Kádár Andorom másik albérletet szerzett, bútorozott szobát a Vilma királynő útján, talpalatnyi otthont, melynek azonban külön bejárata volt, nekünk maga a paradicsom. Hajcihő nélkül esküdtünk össze, lehetett volna lagzink az ő szülőfalujában, de nem akarta, hogy a család kiköltekezzék miattunk, meg kéne hívni boldogot-boldogtalant, én még kevésbé óhajtottam, minek a rongyrázás, amikor fenn az ernyő, nincsen kas? Városi módra, polgári esküvő volt, tanúnak Editet hívtam, férjecském pedig az öccsét, Zoltánt. Jó testvérek.

Nászútra a lillafüredi Palotaszállóba vitt az én Kádár Andorom, noha az a három nap többe volt, mint az ő havi keresménye. Vonogatta a vállát, egyszer élünk. És a mennyország? - vetettem ellene. Majd meglátjuk, ha megérjük, felelte ő.

Első este főfájásra és fáradtságra hivatkozva még halaszthattam a nászéjszakát, a másodikon már nem volt mentség, elérkezett az a pillanat, amikor döntenem kellett, sánta kutyaként kezdem házaséletem, avagy gyötrelmes vallomással.

Ám ekkor végre egyszer szerencsém volt. Férjecském nálam is jobban izgult, így a döntő pillanatban, hogyan is fejezhetem ki, csütörtököt mondott. Vigasztalhatatlannak tűnt, hiába csitítgattam, csókolgattam, hiába bizonygattam neki, hogy ettől én csak még inkább szeretem, hogy van időnk, lesz módunk ezt csinálni egy egész életen át. Kádár Andorom könnyes arccal rázta a fejét, s hajtogatta: Tudtam… éreztem! - amivel újra szíven talált.

Feküdtünk az ágyon, olyan széles volt, amilyent csupán a Méltóságáéknál láttam, elhatároztam, hogy elébb-utóbb szert teszünk egy ekkorára, még ha az egész szobánkat betölti is. Férjecskémről szakadt a víz, állandóan bocsánatot kért, változatos szavakkal. Pekkes ember vagyok én, mondta, így, két kával, nagyon tetszett, akkor én is pekkes vagyok, feleltem rá - reméltem, sosem tudja meg, ártatlanságomat illetően tényleg pekkesek voltunk mind a ketten.

Másnap bűnbánó arccal sürgölődött köröttem, minden kívánságomat teljesítette, este hosszan tartó pezsgős vacsora, mely után csókkal és simogatással merítettük álomba egymást - AZ nem történt meg. Harmadnap sem, igaz, már délben előállott a Palotaszálló nyitott kabrioléja, hogy kivigyen az állomásra. Ily rendhagyóan indult az én kapcsolatom a férfiúi nemmel.

Visszacsöppentünk az életvalóság szürkéjébe, Kádár Andorom vállát nyomták a gondok, mert az Államvasutaktól leépítették, munkát kerestünk mind a ketten. Éhen vesztünk s uccára kerültünk volna, ha nincsen egy kicsike tartalékunk, de volt, legalábbis addig, amíg föl nem éltük. Hamar beláttam, hogy én csupán takarítónőként vagy vendéglőben kézilányként nyerhetek alkalmazást, rendőrségi nyilvántartásom bármikor utolérhet. Férjecskémnek elővigyázatosságból a Conti-uccai félreértést óvatosan tudtára adtam. Csak nevetett azzal a kisfiús mosolyával: No, ha semmi más nincsen, a nyilvánosba visszamehetel! - persze viccelt. Nyakon legyintettem, szintén viccből.

Végigkilincseltem sok irodát és éttermet. A visszautasítások sorozatától mind kevesebb öntudattal adtam elő mondókámat. Már-már fontolgattam, hogy fölkeresem a Conti-uccai Madame-ot, amikor észrevettem a Bucsinszky üveges ajtaján a cédulát: KONYHAI MINDENEST FÖLVESZÜNK! Nem volt esélyem egy ilyen drága kávéházban, a teraszról pislogtam be az L alakú terembe, vörös falak, tisztára súrolt linóleumpadló, zord arcú pincérek pengeélesre vasalt öltözékben, pont én hiányoznék ide, szakadt veréb.

Közel hozzám két férfi sakkozott a teremben. Nyújtott koponyájú, hegyes bajszú, egzaltált tekintetű az egyik, tagbaszakadt, vállas, kopaszodó a

másik. Láttam, nem babra megy a játék, izzott a feszültség köröttük. Föltűnt, milyen kopott a zakójuk, a bajszosé a mandzsettánál el is volt hasadva. Ebből merítvén erőt, bementem, csodák csodája, fölvettek mosogatni, próbaidőre, váltott műszakba, másnapi kezdéssel. Mégsem vagyok én annyira pekkes! Távoztamban csókot hintettem a két sakkozó úrnak.

Mikor már a Bucsinszkyban dolgoztam, az egyik pincérfiútól kaptam kölcsön egy József Attila-kötetet. Rongyos kis füzet. Olvasgattam azokat a verseket, s megértettem, hogy nem csak énnekem fáj nagyon. Olyan jólesett, még este is sírdogáltam. Kádár Andorom nem értette, mi ütött belém. Mutattam a strófát. Ő úgy olvasott, hogy közben picit mozgott az ajka. És te ezért sírsz? - kérdezte, mikor a végére ért. Nem tudtam megmagyarázni. Nem is akartam. Mióta Pestre kerültem, keveset olvastam, szinte semmit, verseket soha.

A Kádár szülők igen istenes emberek voltak, Szomor nevű falucskában éltek, apósom foltozó varga. Vendégeskedtünk náluk, nagyon kitettek magukért, ebédre három fogás volt, ludaskása, tetején májdarabokkal, sertéshússal töltött káposzta, túrós béles. Anyósom túrós béleséhez foghatót sem annak előtte, sem azóta nem ettem. Én ugye róm. kat. voltam, ők viszont reformátusok, kérésükre zokszó nélkül adtam reverzálist, születendő gyermekeim hadd kövessék az apjuk vallását, ezen ne múljék. Pláne hogy még mindig nem tettünk semmi érdemlegeset utódainkért. Kádár Andorom kerülte a témát, s én nem türelmetlenkedtem, egyéb téren oly tökéletes volt köztünk az összhang. Tudtam trükköket, hallottam-láttam eleget a Conti-uccában, ám úgy éreztem, a mi kapcsolatunkhoz nem méltó a női fortélyozás.

Zoltán sógorom a vágóhídon dolgozott, egyszer hozott nekünk disznótorost.

A csikókályhán főzőcskéztünk, férjecském imádta táplálni a tüzet, ott kuporogtunk mind a hárman a szőnyegen, arcunkat sütötte a hőség, kipirultunk. A disznótorost igen szeretem, szegény apám gusztusát örököltem. Kiváltképp a májas hurka a kedvencem, épp ezért csodálkoztam, amikor minden ok nélkül kihánytam az egészet, ott, a szoba

sarkában. Férjecském azt hitte, túlontúl sokat ittam, gyorsan szellőztetett, a friss levegő jót tesz. Én azonban egészen mástól tartottam.

Amitől féltem, bekövetkezett. Igazi nagy pekkem volt, úgy maradtam attól a szemét állattól a rendőrőrsön, kit még csak föl sem jelenthetek, hiszen azt éppen őnáluk kéne megtennem. Edit, újra csak Edit segített, ő vitt el orvoshoz, hogy

bizonyosságot szerezzek, majd azután az angyalcsináló asszonyhoz abba a tabáni sikátorba, melyet kevéssel később lebontottak, eltörölvén a föld színéről a düledező viskót, ahol hajszál híja elvéreztem. A pekk nem jár egyedül. Mindegy, megmaradtam. Sosem fogom elfeledni: december harmadika volt. Bőgtem, pedig örülnöm kellett volna, nagyszerűen elrendezte az Úr, hogy nem kellett megszülnöm annak a ganyénak az ivadékát. Kádár Andorom nem gyanakodott, alvást színleltem, mikor megjött. A másnapi reggelinél kérdezte, miért vagyok olyan sápadt, havibajomra céloztam, ennyivel beérte.

Később megtudtam, nem csak az én magzatom szállt föl az égbe. Körülbelül épp akkor vetette magát a vonat alá József Attila. Sírtam, sírtam. És - magam sem hittem - verset írtam. Gyalázatos kis költemény lett, egy búbánatos dal zsolozsmázott a fejemben, amit még gyerekkoromban tanultam, annak ritmusára húztam rá az én soraimat, nem használtam írásjeleket, József Attilát majmolva. Eldugtam a papirost, nehogy Kádár Andorom kezébe kerüljön. A második strófára emlékszem csak.

Meghalt valaki bennem

Magamból kivéreztem

Érte kellett megtennem

Elmúlását éreztem

Sosem merészeltem volna megmutatni szegény József Attilának - vagy bárki másnak.

Kádár Andorom az Államvasutak után nagy nehezen elszegődött egy pallérhoz, Rákosligeten dolgoztak, hordta a téglát, keverte a maltert, amit a pallér kifejezésével mindig ganyénak mondott. A ganyé nekem odáig azt jelentette: trágya. És: hitvány ember. Sajnos a pallér is az volt, először becsapta a férjem, azután el. Hála Istennek, fölvették segítőnek egy lovaskocsira, mely szállításokat és költözködéseket vállalt. Jobban keresett, de esténként igen fájlalta a gerincét.

Immár szembe kellett néznem azzal ténnyel, hogy Kádár Andorom úgy szeret, mintha a húga volnék, s nem az asszonya. Türelmem elveszítvén, egy este döfleget sütöttem, abban a faluban, ahol én nevelkedtem, borozáshoz e száraz tészta járja. Ittunk jóféle pirosat, az ő szülei pincéjéből valót, s amikor már kellően kipirultunk, hirtelen nekiszögeztem: Tulajdonképp miért nem élünk házaséletet? Hímezett-hámozott, ám ezúttal nem tágítottam, mondja meg schwarz auf weiB, hogy mi folyik itt, ha nem tetszem őneki, minek vett el, ha valami más van a háttérben, tudni akarom. Erre ő előhúzta a brieftaschnijából az én szerencsétlen versemet, az asztalra helyezte, kisimítgatta, s várta a magyarázatot. Na Kádárné, megint pekked van, gondoltam. Nem volt mit tennem, bevallottam a titkom, csodák csodája, egészen megkönnyebbültem. Kádár Andorom nem látszott haragosnak, inkább földúltnak, fogadkozott, berohan a rendőrségre, s agyoncsapja azt az állatot. Valamiképp világos volt, hogy nem gondolja komolyan, így nem nyugtatgattam. Visszatértem a kiinduló kérdéshez: Mi történik, pontosabban, mi nem történik velünk az ágyban, és mely okból? Hosszú másodpercekig lesütötte a szemét, utána bevallotta, neki is van egy titka. Elhallgatott, nógatnom kellett. Amikor végre megmondta, azt hittem, lefordulok a székről. Kádárné, jól kifogtad.

Ott ült Kádár Andorné, huszonnyolc évesen, örök hűséget esküdve valakinek, aki sarokba szorítván bevallotta, hogy ő a maga részéről akar ugyan, de nem tud. Engem is akar, gyereket is akar, AZT is akarja, sajnos azonban… Ez van. Ezt kaptam én, bele a pofámba. Percekig nem voltam képes megszólalni. Ganyé! Micsoda ganyé!!! Erős vágyat éreztem, hogy véresre karmoljam, hogy leszaggassam a fülét, hogy kitépjem egyenként minden szál haját, hogy addig csavarjam az orrát, míg a két lyuk elébb fölfelé, majd újra lefelé néz. Sőt hogy megfosszam incriminált testrészétől.

Ám nem tudtam rá haragudni eléggé, olyan összetörtnek látszott, tekintetében a rosszalkodáson kapott kutyák jellegzetes pillantására ismertem, fülét is akként sunyta le, ahogyan ők.

Barátságosra kényszerített hangon érdeklődtem: Férjecském, aranyom, miért nem közölted velem e nagyszerű hírt, mielőtt egybekeltünk, hm? - választ nem kaptam. Meg kellett ismételnem a kérdést fenyegetőn, akkor végre kibökte, félt, hogy eldobom magamtól. Mehetsz a jó büdös francba, te pekkes ember! -mondta erre Kádárné, vagyis én. Pedig addigra már faképnél hagytam, rohantam az uccán, cél és szándék nélkül, kontyom kibontotta a légvonat. Kádárné mindent megtett, hogy asszonynak lássék, a haját is megnövesztette, s már elég hosszú volt, föltűzhette.

Pontosan emlékszem, hogy talán ez volt a legelső eset, amikor fennhangon beszéltem rólam, mintha egy másik személy lehetnék, egy ismerős, vagy olyasvalaki, akit a moziban látok. Azon sem csodálkoztam volna, ha Kádárné válaszol, netán vitába száll velem.

Hiába szaladgáltam a háztömbök körül, elébb-utóbb csak vissza kellett térnem Kádár Andoromhoz, hites férjemhez. Kádár Andorné, a pekkes asszony elhatározta, válik azonmód - ám amint megláttam, milyen aggódó arccal fogad, könnytől nedvesen, elhatároztam, megbocsátok. Ő arra hivatkozott, hogy nem csak AZ van a világon, ígérte, tejben-vajban füröszt (ezt mintha már hallottam volna valahol), lehozza a csillagokat, minden kívánságomat teljesíti, kivéve AZT az egyet, ugyebár.

Próbáltam szokni a gondolatot, hogy így múlik el az én életem, oldalamon fiúbarátszerű férjjel, gyermektelenül. Majd szétrepedtem a mardosó gondolattól, hogy ennek fényében talán okosabb lett volna időben bevallanom a rendőrségi affért, illetve annak következményét, hiszen ha megszülöm a rohadt állattól sarjadt magzatom, lehetne gyermekem, s Kádár Andorom sem szólhatna semmit. Késő bánat eb gondolat, sánta kutya stb.

E hintázásban kínlódtunk, hol Kádárné nem bírta tovább, míg én találtam mentségeket Kádár Andoromnak s okokat e házasság fönntartására, hol én akartam válni, míg Kádárné intett türelemre, hisz hol találok még egy

ilyen arany embert? Ám végül csak betelt a pohár, elköltöztem csöndben, a válásról egyikünk sem ejtett szót. Ő mindenben segített, húzta a stráfkocsit, melyen a nekem jutó bútordarabokat s egyéb motyómat szállítottuk át új albérletembe, a Király-uccába. Praktikus lett volna, ha még mindig a Bucsinszkyban mosogatok, két perc alatt besétálhatnék, ám azt az állást már elveszítettem. Dolgoztam néhány hónapig a Lloyd Filmszínházban mint vécésnéni, itt láttam először Arlettyt, a francia moziszínésznőt, akire állítólag hasonlítanék A párizsi szélben, hát, nem tudom.

Buda, az Edit Budája mégis elintézte, hogy töröljenek a rendőrségi nyilvántartásból. Megint szerencsét próbáltam családoknál mint házicseléd, végül egész príma helyet találtam a Guerrini testvéreknél, egy terézvárosi villában. Az első szinten lakott az öcs, a másodikon a báty, aki gyakorlatilag soha nem tartózkodott otthon, zenész volt, tangóharmonikás, párizsi lokálokban lépett föl, onnan küldözgette haza a pénzt a feleségének meg a gyerekeinek. Mindkét emeleten három-három kölök, itt is, ott is két fiú, egy lány, pindurkák, vasaltam pelenkát rogyásig.

Megváltásnak éreztem, mikor Edit egyik ismerőse révén bekerülhettem a Lipót Központba telefonoskisasszonynak. Albérletet a Szondi-uccában találtam. Időközben utánajártam, a Méltósága intézetében töltött éveket beszámították, különbözetivel levizsgázhattam a polgáriban. Azután az ipartestületiben telefonkészítő-javítóként segédlevelet nyertem, ezt már említettem. Addigra Kádár Andorné harmincegy volt, megfáradt öregasszonynak érezte magát, s a jövőtől már nem várt semmit.

Kevés örömöt leltem az életben, talán csak az tett boldoggá, ha ehettem. Sokan irigyelték az étvágyam, a híres evőkémet, ahogyan Edit mondta. Inni is szerettem, főleg a száraz piros borokat, bepityizáltam, s akkor már jól voltam, mert végre semmi, de semmi se fájt.

Aznap, amikor átvettem a segédlevelem, áztattam a lábom a Dunában, s az oroszok (vagyis mint később kiderült, a németek) megbombázták Kassát. Késő este lementem a Szondi-uccai gangos ház udvarába. A két nagy ecetfa tövében állott egy pad, arra ültem, s merengtem a jövőn. Enyhe szellők fújdogáltak.

Halk nyöszörgés, vagy inkább sípolás ütötte meg a fülem, hát egy sündisznó futkorászott a fa tövében nagy boldogan, kopogtak a pici körmei a keramitkockákon. Hogy kerülsz ide? és minek örülsz annyira? - nyújtottam feléje a kezem. Lefékezett, odaügetett hozzám, szimatolta az ujjaim. Attól tartottam, mindjárt szúrós gombóccá gömbölyödik, de nem félt tőlem, hagyta, hogy megsimogassam. Abban a pillanatban tudtam, többé nem vagyok egyedül. Óvatosan az ölembe emeltem, a hasa a combomhoz szorult, éreztem a szíve dobogását. Isten hozott.

Kicsit nyugtalankodtam, mit fog szólni a házinéni Tüsihez. Bár talán őt is leveszi a lábáról, ha bemutatom neki.

ZÜMMÖGTEM

Szólt a rádió, jó zene a jó ebédhez. A nyers délelőtti fényben a kések-villák-kanalak muzsikáltak a tányérokon. Hirtelen megszakadt a zene, s egy érces férfihang közölte, hogy a német csapatok bevonultak Budapestre. Óriási csörrenés: abban a tágas étteremben szinte valamennyien elejtettük az evőeszközöket. Halálos csend támadt. Ki-ki számlálhatta önnön pulzusát a torkában. Ezután az összes vendég fölugrott, egymást taszigálták az előtérbe, rohantak a lépcsőkön a szobákba, kapkodva csomagolni.

Schelle Éva utolsóként állt fel az asztaltól, amikor Jóska így szólt: Nós? A férfi gyakran alkalmazta e hosszú óval ejtett szócskát, kérdésként, kijelentésként, vagy csupán gondolatainak bevezetőjeként. Schelle Éva pontosan értette, hogy ezúttal a „nós” azt jelentette: Ámbár nem veszünk részt a tömeghisztériában, fölmegyünk azért mi is, ugye? Sejtettük, hogy az idilli tavaszolásnak vége. Odafenn Jóska akkurátus mozdulatokkal cigarettát csavart magának: Nós? -vagyis: Csináljak neked is? Schelle Éva rázta a fejét, ő tulajdonképpen nem dohányzott, csak ez a férfi, az élettársa, gyermekének apja olyan gusztussal szívta, hogy meg-megkívánta tőle.

Jóska kitárta az ablakot. Künn hullott a hó. A férfi tűnődve eregette a füstkarikákat. Ugyanebben a pózban bámulta a kinti világot tegnap, miután ide megérkeztek. Ami szép, az szép! - dünnyögte. Szavajárása volt ez. Akkor vakítón sütött a nap, most mintha visszatérne a tél. Schelle Éva nem várta ki a következő „nós?”-t: Dönike? - kérdezte. Vigyáznak rája, mondotta Jóska. Körülbelül öt perc telt el így. Egy gyerekdal zümmögött az agyamban. Virágéknál ég a világ, sütik már a rántott békát. Végül a férfi elnyomta a csikket s a szemétkosárba dobta, a hamutartót pedig kitörülte a lavórból megnedvesített fölmosóronggyal. Sóhajtott. Előhúzta a vulkánfíber bőröndöt a szekrény aljából.

Így szerzett Schelle Éva tudomást a német megszállásról. Lám, már megint egyes szám harmadik személyben beszéltem magamról. Az a másfél óra oly lassúsággal múlt, mintha megállt volna az idő. Befejezvén a csomagolást, leültem az ágyra. Annak ellenére, hogy maradt időnk a vonatindulásig, Jóska megragadta a bőrönd fülét, szinte alig hallható „nós?”-sal. Vettem a sottis kabátom, a selyemsálam és a zöld vadászkalapom. Utóbbit épp erre az alkalomra kaptam tőle. Örültem, noha nem az én ízlésem szerint való. Igyekeztem megszokni. Jóska nyilván úgy vélte, kiadós erdei sétákhoz bizonyos mértékig vadásznak kell öltöznöm. Ő erdésznek álcázta magát, zöld kantáros nadrág, simléderes sapka, fokos alakú bot. Ráadásként frissen szerzett tudása a tűlevelű fákról. Ha nem a második napon szakad vége az egy hetünknek, engem is kitanít. Balzsamfenyő. Tömjénfenyő. Kékfenyő. Lucfenyő. Feketefenyő. Kaliforniai jegenyefenyő. Egyszerű erdei fenyő… Mire az előcsarnokba értünk, az már zsúfolásig megtelt a távozni szándékozó vendégekkel. Kint hóvihar támadt, a szálló bejáratához sodorta a havat. A londinerek alig tudták széttaszigálni a vastag fakapu szárnyait. Nem bántam volna, ha ottragadunk, bár igen nyugtalan voltam Dönike miatt, így mégis inkább sietni akartam a vasúthoz.

Schelle Éva, míg él, emlékezni fog arra a napra. Tizenkilencedike. Vasárnapra esett, hiszen szombaton érkeztünk Lillafüredre, a Palotaszállóba. A sors különös szeszélye folytán a nászutakat ott szoktam bonyolítani. Igaz, Jóskával már több éve voltunk együtt, de alighogy összekerültünk, jött Dönike, az édes kettes megszűnt az életünkben, így valamiféle kései nászútnak szántuk azt a hetet negyvennégy márciusában.

Egyetlen könyvet vittünk Lillafüredre, A Pál utcai fiúkat, a Hajós utcai antikváriumban vettem. Rászoktunk, hogy hangosan, fölváltva olvasunk magunknak és a másiknak. Akin a sor, annak a válla öblébe oda lehet bújni. A regénybe már a vonaton belekezdtünk. Szerencsére sokáig csak ketten ültünk a kupéban, így Jóska izmos vállát és mellkasát nem kellett nélkülöznöm. Minden porcikáján a fiatalság erejét véltem érezni, noha csupán kettővel ifjabb nálam, kilencszáztizenkettes, pontosabban kettő és féllel.

Szurkoltunk Nemecseknek a Pullman-kocsiban. A Palotaszállóban első esténken odáig jutottunk, hogy Geréb beírta Bokát a fekete könyvbe, mert nyitva hagyta az ajtót. Reggeli előtt Geréb elárulta a grundot, ezt a részt Schelle Éva olvasta. Jóska szerette a hangszínem, sokszor megdicsérte. Hogy utána mi történt, nem derült ki, mert regényt a nagy sietségben ottfelejtettük a szobában.

Komoly késéssel futott be a vonat Budapestre, a vágányoknál állig fölfegyverzett német katonák silbakoltak. Nós. - sóhajtotta Jóska, ez azt jelentette, nem számíthatunk semmi jóra. Szívesebben hívtam volna Józsefnek. Megismerkedésünk estéjén kijelentette: József csak a Bibliában van, Jóskázzam, ha szeretem. Jóskáztam. A Phoenix Villamos Motorok Rt. központi telepén ismertem meg, én a telefonközpontban dolgoztam, azonban villanyt is szereltem nő létemre, nagy föltűnést keltve gyárszerte. Tanultuk az ipariskolában a váltó-és egyenáramot, a dinamót, a transzformátort, nem olyan komplikált. Mindez addig tartott, míg fölvettek egy villanyszerelőt, Tóth Józsefet. Visszavonulhattam a telefonokhoz, s rám bízták az elektromos depót is. Aranyéletem lett.

Mikor összejöttünk, még élt Tüsi, a sünöm, akit Schelle Éva az udvaron talált. Boldogan rohangászott összevissza, olyan megindító volt, éppen ez kellett akkor őneki, egy boldog lény a közelébe. Az ágy alatt tartottam, abban a kemény skatulyában, ami még a dianás időkből maradt, a kantinban adták, mikor nagyobb adag gyári terméket vásároltam. Az oldalát kilyuggattam, hogy kapjon levegőt. Talán nem hallatszik ki a szobából, amint sebesen üget körbe-körbe a dobozban estétől reggelig, pillanatnyi szünetet sem tartva.

Éjszakánként lopva megsétáltattam az udvaron, bizakodván, hogy senki nem vesz minket észre. Négy napba tellett, s kiderült, miért volt annyira izgatott a kis sün. Vasárnap délelőtt arra lettem figyelmes, hogy a skatulyában síri csönd honol. Óvatosan fölemeltem a fedelét. Tüsi ott hevert az oldalán, élettelenül, mellette öt pindurka halott kölyke, a vajszínű köldökzsinórok végén. Terhesen került hozzám az istenadta. Isten adta, Isten elvette. Hallottam elégszer gyerekkoromban a misén, ha meghalt valaki: Isten adta, Isten elvette, úgy történt, amint az Úrnak tetszett, áldott legyen az Úr neve. Nem értettem, azért áldjuk, mert elvette a szerettünket?

Schelle Éva órákig nem volt képes abbahagyni a zokogást. Hat kis halott. rettenetes. A magasabbik ecetfa tövében temette el, két gallyból keresztet tákolt, odaszúrta fejfául a földbe. Míg abban a házban lakott, nem bántották az arasznyi mementót. Mindig azt juttatta eszembe, hogy emberi számítás szerint én már véglegesen lemaradtam a szülésről. Harmincegy múltam. Ember tervez, Isten végez. Vagy ahogy Jóska szokta mondani: Kiszámíthatatlan a sors… szerencsére.

Alighogy összejöttünk, úgy maradtam tőle. Euforikus boldogságom zavaros korszakra esett, decemberben jártunk, rögtön az elején Nagy-Britannia hadat üzent Magyarországnak, mi meg Amerikának. Olvastam az újságban, hogy Németországban minden hat évnél idősebb zsidónak JUDE feliratú sárga hatágú csillagot kell viselnie a karján, a röverjén vagy más jól látható helyen. Ugyanígy a megszállt Lengyelországban. Nálunk hatályba lépett a III. zsidótörvény is, mely szerint nem zsidónak zsidóval házasságot kötni tilos. Zsidónak minősül mindenki, akinek két nagyszülője a négyből az izraelita hitfelekezet tagjaként született. A zsidók kiszorultak az ügyvédi, színészi, újságírói és egyéb kamarákból, üzleteiket legföljebb strómanok révén tarthatták meg.

A hadiüzemek élére katonai parancsnokokat neveztek ki. Zárolták a honvédelmi ipar számára szükséges nyersanyagokat. Felvidéket, Kárpátalját, Erdélyt és Bácskát megszállták a magyar katonák, ám azt mindenki sejthette, hogy az igazi haddelhadd még csak most következik. A cukrot, a húst és a zsírt már jegyre adták. A kenyér egyre barnább lett, mert a malmok a búzát csak nyolcvanöt, a rozsot hetvenöt százalékosan őrölhették ki. Hamarosan korlátozták a lakásonként megvehető szén és tűzifa mennyiségét is. Az emberek ész nélkül vásároltak, mindenki azt hitte, a háborút úgy vészelheti át, ha teli a kamra.

Schelle Éva a szíve alatt növekvő pindurka emberpalántára összpontosított. Meg sem fordult a fejében, hogy milyen szörnyűséges világra hozza gyermekét.

Ha csak tehette, sétáltatta a szabad levegőn, úgy képzelte, ettől lesz egészséges, meg attól, ha ő minél kevesebbet idegeskedik. Ennyit igazán megtehet az ember lánya a magzatáért.

Jóska nővérénél laktunk, kétes hírű környéken, az Ó utcában. Szerettem átballagni a Vilmos császár útján a Bazilikához, megkerülni, hogy a főbejárat széles lépcsősorához jussak, ahol a galambokat nagyobbacska gyermekek s töpörödött mámikák kézből etették. Két sildes sapkás kamasz árulta a madáreledelt, szürke staneclikben. Néha vittem a zsebemben kenyérdarabkákat, de a pénzért vásárolható magvakat jobban szerették azok az elkényeztetett tubik. A stanecli zörgésére rögtön gyülekeztek.

Olykor be is ültem a templomba, ámbár mindig nagyon hideg volt a padsorokban. Kiváltképp akkor időztem ott hosszasan, ha épp nem miséztek, lelkemnek jólesett a mély csönd, a neszek tompán visszhangzottak. Egy ízben, arra igyekezvén, láttam, amint az Andrássy úti kereszteződésben átvitték az automobiloknak szóló, nagyméretű betonfélgömbökön álló jelzőtáblákat a széles úttest túlfelire, mert az ország a jobb oldali közlekedésre váltott. Magyar, német és olasz nyelvű figyelmeztetéseket is kiraktak: JOBBRA HAJTS!

Nós, robogunk jobbra… a rohadt mázoló birodalmába! - mondta Jóska, Adolf Hitlert titulálta így. De én tudtam az újságokból, hogy egész Európában jobbra hajts, balra előzz! a szabály. Csupán a britek, a Nagy Britek ragaszkodnak a balra hajts, jobbra előzz!-höz.

Jóska kizárólag a szocdem lapot bújta, az volt a Bibliája. A fontosnak vélt mondatokat tintaceruzával aláhúzta, a fontosnak tekintett cikkeket kivágta, s egy mappában gyűjtötte, időrendi sorrendben. Velem úgy bánt, mint jóindulatú, de képzetlen nőszeméllyel, mert én az általa nélkülözhetetlennek tartott Marx-Engels-brosúrákat nem olvastam. Szervezett munkás se voltam. Okosabbnak tartottam, ha távol maradok a szakszervezettől, a dalárdától és vasárnapokon a nagyréti kirándulásoktól. Jóska lelkes beszámolóiból értesülhettem ezekről. Az emberek törökülve hallgatták a szemüveges előadókat, akik elmagyarázták a szebb jövőhöz vezető út stációit.

Azért nem esküdtünk össze, mert mi (értsd: Jóska és Jóska) nem hiszünk a családban, a magántulajdonban, a kizsákmányolásban, a házasságban és a rosseb tudja, még miben. Mondjuk, férjhez menés előtt válnom kellene Kádár Andortól. Fogalmam sincs, él-e, hal-e. Nem számít. Megkutyáltam

magamat: Szemináriumra nem megyek, szabadtéri szemináriumra pláne nem, családonkint egy osztályharcos elegendő! Jóska hitetlenül rázta a fejét: Pedig milyen okos vagy te, Schelle Éva, különben. Na ja, különben okos vagyok.

Ünnepélyes fogadalmat tettünk, hogy e kapcsolatban csak az igazat, csakis az igazat! - esküdtünk rá, jobb tenyeret a szívre. Ennek következtében, mikor ő meglátta az egy-két órás újszülöttet a pólyában, teketória nélkül szaladt ki belőle: Drágám, inkább gyíkra hasonlít, mint csecsemőre! - mert elzöldült az én Dönikém a hosszas vajúdás alatt. Istennek hála, az orvosok hamar életre keltették a tetszhalottságból, sebesen váltogatott hideg-forró fürdőkkel. Nekem hónapnyi időnek tűnt, mire fölsírt.

Gyík… - Schelle Évának már csak ez hiányzott. Jóska hiába vigasztalta, potyogtak a könnyei. Nem. nem azért sírok, amiért gondolod, mondtam, ám sem a hely, sem az idő nem volt alkalmas arra, hogy meséljek a ződ gyíkocskákról, akiket a Méltóságáék falrepedéseiben hagytam.

A hasam alakjából a gyakorlottabb szemű asszonyok lányra tippeltek - tévedtek. Kisfiút szültem Jóskának, három kiló hatvan dekásat, ötvennyolc centiset.

Valamelyest túlhordtam, olyan hosszú körmökkel született, amilyeneket a Conti-ucc. hagyjuk. Ezt az egyet még Jóskának sem meséltem el. Nem, kettőt. Rendőrségi fölcsinálómról is hallgattam mélyen. Vannak dolgok, amelyeket a férfiak nem érthetnek meg, még az ennyire derekak sem.

Jóska mindent elkövetett, hogy nekem jobb legyen a kezdeti nehéz hetek során.

Szerencsére nem mondta, hogy tejben-vajban fog füröszteni. Szó nélkül ellátott, mosott, vasalt, takarított. Ezt nem néztem ki belőled! Mire ő: Ilyen a jövő férfitípusa. Egyszóval boldog ember lehettem végre. Olvastam A boldog embert Móricz Zsigmondtól, Schelle Éva nem olyan boldog ember volt, mint annak a főhőse, hanem igazi, hamis tudat nélküli boldog ember, sőt boldog asszony.

Mikortól Dönikét kivihettem már az utcára, sétáltam vele, amennyit csak tudtam. Toltam a babakocsiban fáradhatatlanul. Soha annyi figyelmet a férfiaktól nem kaptam, mint szoptatós koromban. Alig csordogált a tejem, mégis igen kikerekedett a mellem, talán emiatt guvadt a szemük. Persze úgy tettek, mintha Dönikémet bámulnák, volt is rajta mit, pöttöm vasgyúrónak született, Jóskára ütött.

Ditke szívesen elkísért, ha útba ejtettem a lakását. A vicivel üzentem föl. Ditke hatalmas borravalókat adott neki. Ditke akkoriban már föllépéseket is vállalt. Szerepelt moderntánc-esteken a Goldmark-teremben, és minden pénteken egy viharvert orfeumban Újpesten, a Ruzicska utcában. Egyveleget adott elő Latinamerikai ritmusok címmel. Foxtrott, tangó, rumba, szamba, mindegyikhez jelmezt váltott. Hívott, nézzük meg Jóskával, mikor még csak a hetedik hónapban voltam. Majd egy óra hosszáig kellett villamosoznunk. Amikor a fináléban banánszoknyában és fekete parókában rázta a seggit, nem örültem. Az én babám egy fekete nő! - énekelte a zongorista. Ditke nem értette, mi a problémám: A pénznek nincs szaga. Erre nem válaszoltam. Okosabb, ha az ember a saját háza táján söpröget.

Sétáltunk Ditkével ketten, Dönikémet is beleszámítva hárman. Bár ő nem sétált, hanem rázta magát a babakocsiban, ki is esett volna, ha nincs odaszíjazva. Csevegtünk bohóságokról. Szóba került Butykos, az ex-férje. Aztán Bendegúz, a mostani lovagja. Csak úgy emlegette: A Beau-m! Ez a Bó-ja, azaz Bendegúz akasztotta rá a Ditke nevet, viharos sebességgel elterjedt a baráti körben. Már én is Ditkéztem. Bóm jobb, mint a bróm! - vihogtunk, iskolás lányok módjára.

Úgy éreztem magam, mintha most, harminc fölött élném a bakfiskoromat, amit annak idején kihagytam. Illetve átugrottam. Talán, mert oly hamar elvesztettem a szüleimet. Akinek nincsen apukája, nincsen anyukája, az kénytelen felnőni sebesen. Hiszen aligha számíthat a felnőtt világ segítségére. Kisgyerekes anyaként, Jóskával az oldalamon végre elereszthettem magamat. Annak dacára, hogy az én Tóth Józsefem szintén gyerek. Csak ő más területen. Az ő játéka a szakszervezet, a szocdem párt, az osztályharc s a többi.

Hétágra sütött a nap, a Tőzsdepalota előtt leültünk egy padra. Ditke a terveiről beszélt. Saját pódiumot akart, ahol felléphet, és majd taníthat is. Bendegúznak volt pénze, avagy inkább a családjának, az apja és a nagyapja is patikatulajdonos. Ditke nem akart a Bó-jától kérni. Mért nem? Csak… ennyi! -így zárta le. Viszont akkor honnét szerzel? - kérdeztem. Barátnőm egy bizonyos báró Imreffy Kornélt emlegetett, aki szívesen megnyitná a tárcáját, ha cserében ő is megnyitna ezt-azt. Jó, de te nem vagy kúrva! - szaladt ki a számon. Dehogynem! - mondta Ditke halálos komolysággal. Röhögtünk, immár bármicsodán. Ő bökdösni kezdett. Visszabökdöstem, azt hittem, szórakozik. De csak nyomta a mutatóujja körmét az alkaromba. Végre megértettem, néznem kell valahová. A túloldali padon két férfi ücsörgött. Egymásba karolva, szorosan összesimulva. Az alacsonyabbik rám pillantott. Tekintetünk találkozott. Kádár Andor volt az. Meg a. fiúja. talán vőlegénye?

Lelepleződvén, Kádár Andor kínosan vigyorgott. Föl akart pattanni, hogy odajöjjön üdvözölni, ám az a másik nem engedte, két kézzel markolt beléje. Szóval. így. Újabb sánta kutya, gondoltam. Sőt. Láttam már, hogy Kádár Andor egyik lába térdből hiányzik, otromba fatuskó áll ki a rövidre vágott nadrágból. Jaj. igen. Agyamba ötlött, hogy hallottam valakitől: kinn járt a fronton, súlyosan megsebesült.

Nem tudtam, mit tegyek. Ditke nógatott, menjek oda, elvégre mégiscsak a férjem - papíron. Képtelennek éreztem magam, hogy szembenézzek vele, s a ténnyel: talán akkoriban is férfiak után kujtorgott, amikor összeházasodtunk. Miért kellett azzal az óhéber dumával kábítania, hogy nem működik neki?

Schelle Éva fölpattant, megragadta a babakocsi fogantyúját, toltam Dönikémet sebesen a Bank utca felé, Ditke loholt utánam, magas cipősarkai élesen kopogtak az aszfalton. Szívesen megtárgyalta volna velem, amit láttunk, ám én nem akartam. Ennyi! - jelentettem ki, ahogyan ő szokta. Ökrendeztem. Állandóan azt láttam magam előtt, mit csinálhat Kádár Andor és az a másik az ágyban. Istenem. ezért nem akart engem. velem. Napokig émelyegtem, a végén már dugdostam az ujjam a torkomba, mégsem sikerült hánynom.

Kevéssel e találkozást követően Ditke megnyithatta a Ditke Tánc Studiót az Erzsébet körúton. Nagyon elfoglalt lett, ritkábban találkoztunk. Sose mertem érdeklődni, hogy a Bó révén az atyai s nagyatyai patikákból, vagy báró Imreffy Kornéltól származott-e az induláshoz szükséges tőke.

Jóskám nem kedvelte Ditkét, burzsuj kúrva, mondta rá. El kellett ismernem, volt ebben valami. Nekem sem hiányzott annyira, mint régebben. Dönike, Jóska és a munkám tökéletesen kielégített. Csupán három hónapra maradtam otthon a kisfiammal, annak utána hordoztam a Phoenix kisdedóvójába. Amint Dönike gügyögni kezdett, vele gügyögtem boldogan.

Schelle Éva ekkor ébredt tudatára, hogy ha valakit szeretek, vagy azt hiszem, szeretem, vagy csak sok időt töltök vele, annak a kifejezésmódja ragad rám, mint a bogáncs. Dönikével úd beszéjek, ahod ő, szejpítünk, jaccsolunk, kacajászunk. Jóskával a marxi terminológiát használom, a mennyiségi változás átcsap minőségi változásba, világ proletárjai egyesüljetek, tőke és fasizmus jegyesek (ez különben József Attilától van).

Egyet-mást el is fogadtam az ő nézeteiből, igaznak találtam, hogy ki vagyunk zsákmányolva, s reméltem, hogy a munkásság és parasztság még az én életemben lerázza magáról a rabigát. Azt, hogy a vallás a nép ópiuma, nem hittem, Jóska hiába agitált. Ha jutott rá időm, el-eljártam a templomba. Midőn szükségét éreztem, gyóntam, áldoztam. E napokon meglepetésemre bibliai fordulatok csusszantak ki a számon, a Getsemáné kertjét úgy emlegettem, mintha benne laknék. Ditkével viszont, ha lendületbe jöttem, olyan szabad szájúan társalogtam, mintha hozzá hasonló mondén nő volnék. Mégse mondta rám senki, hogy sánta k… kúrva.

Visszatérek oda, amikor Schelle Éva 1944. március 19-ikének estéjén megérkezett Jóskával az Ó utcába, a kurtára sikeredett lillafüredi tavaszolásról. Nagyobb társaság és gyászhangulat fogadott bennünket. Rögtön azt hittem, Dönikével történt valami, hála Istennek, tévedtem.

Még mindig Jóska nővére s a férje osztotta meg velünk a szoba-konyhás lakást. Jóska állandóan fogadkozott, szerez önálló otthont, ám sosem talált számunkra alkalmatosat, illetve olyat, amelyet megengedhetnénk. Jolán, a

nővére szívesen marasztalt, nélkülünk ők is nehezen bírták volna fizetni a lakbért. Jolán férje, István a póstán dolgozott csomagválogatóként, de félni kellett, hogy B-listázzák kommunista nézetei miatt. Jolánnak az volt a foglalkozása, hogy munkát keresett.

Rajtuk kívül most ott szorongtak a konyhában Jóska szülei és a harmadik testvérük, Jancsi. Csüggedten és szótlanul dohányoztak. Dönikét bemenekítettem a szobába, Jolánék vetetlen ágyára. Eszembe jutott, Lillafüred egészen közel esik Miskolchoz, Jóska valószínűleg ezért vitt oda, számára ismerős terep. Logikusabb lett volna, ha mi látogatunk el az öregekhez. Később értettem meg, épp azért jöttek a szülők az utazásunk alatt, hogy az ágyunkban éjszakázhassanak.

A konyhában már egyszerre kiabált a négy férfi. Jóska apja kétségbeesetten ismételgette: Mától fogva német gyarmat vagyunk! Erősködött, hogy Jolán és Jóska mirnix dirnix utazzék vissza Miskolcra, idefönn nem lesz jó világ. István megjegyezte, Miskolcon se lesz jobb. Jézus Mária, Szent József! - mondotta Jóska anyja minden lélegzetszünetben. Egyre sűrűbbé vált a füst, mégse nyitották ki az ajtót, nehogy a gangra hallatsszék a vita. A házmesterről és egy földszinti lakóról tudtuk, a nyilaskeresztes párt tagjai. Elálmosodtam, de nem fekhettem le, azt se tudtam, hol fogunk aludni ennyien. Végül a látogatók maradtak a konyhában, a gyerekágyat bevittük a szobába, s mi négyen osztoztunk Jolánék dupla heverőjén.

Másnap a gyár előtt csoportokban cigarettázó férfiak és nők latolgatták, mi a teendő. Úgy látszik, politikai döntésekhez dohányozni kell. Végül szájról szájra járt a hír, hogy a szervezett munkások gyászszalagot tűznek ki. Két idősebb szaki osztogatta a fekete pamutcsíkokat. Jóska azonnal a zakójára gombostűzött egyet. Baj lesz ebből, éreztem, baj, nagy baj. Nem szóltam semmit, Jóska utálta, ha anyáskodom. Pedig időnkint megóvhattam volna.

Délre a Gestapo kezdte szisztematikusan összeszedni a gyár területéről a fekete szalagosokat. Ravaszul csinálták, az altisztet küldték értük egyenkint, aki a főmérnöki irodába kísérte őket. Csupán ebédnél kezdtünk gyanakodni, mert egyik sem jött vissza. Suttogva vitatkoztunk, mit tehetnénk. Elveszítettem a fejem, rohantam volna az igazgatóságra

rögvest, csakhogy mióta a gyár gazdát cserélt, teremtett lelket sem ismertem ottan. A Phoenix eredeti tulajdonosai, Ullmannék időben kereket oldottak a zsidókat sújtó korlátozások és tilalmak elől. Állítólag Amerikában vedelik a pezsgőt, s vagdossák szelvényeiket. Jóska szerint a gazdagok fő tevékenysége a pezsgővedelés és ez a vagdosás.

Biztosra vettem, Jóskámat szabadon engedik, elvégre nem követett el semmit, csak gyászolt. Hogyan bizonyíthatnák rá, hogy nem halt meg senkije? Ha van egy csöpp esze, szegény Rizsa nagynénjére hivatkozik, akit két hete temettek Diósgyőrött. Úgy volt, hogy lemegyünk, de nem tudtuk kire bízni Dönikét. Jolán és a férje vett részt a temetésen a nevünkben is.

Az én Tóth Jóskám sem aznap este, sem egész héten nem keveredett elő. Pedig a lefogottak döntő többsége fokozatosan hazajöhetett. Más kérdés, hogy a Phoenixből azonnal kirúgták őket. Engem behívatott a főmérnök, felsőbonczai Kárpáthy Ottó, egy nálam legalább tíz évvel fiatalabb férfi. Néhány hónapja foglalta el Winkler bácsi helyét. Winkler bácsit úgymond egészségügyi nyugállományba küldték. Nyílt titok, hogy zsidó mivolta végett távolították el. Pedig ő aztán mindent tudott az elektromos áramról, a villanyos motorokról és mind a hat telepről.

Felsőbonczai Kárpáthy Ottó megkövetelte, hogy előtte vigyázzba álljunk, de fogalma se volt semmiről. A diplomáját bekeretezve kirakta az íróasztala mögé a falra. Eszerint Charlottenburgban végzett. Schelle Éva a latin szövegű, díszes okirat betűire függesztette a szemét, míg a főmérnök fenyegető szavait hallgatta. Ne kövessem a velem élő személyt azon a veszélyes úton, szavalta felsőbonczai Kárpáthy Ottó emelkedetten, amelynek a végén a bitófa áll. Tudtam, e fordulatot A kőszívű ember fiaiból kölcsönözi. Megkérdeztem, mit tud a velem élő személyről, azt mondta, kérjek információt az illetékes hatóságoktól. Köszöntem irántam való jóságát, faképnél hagytam. Mikor a titkárnők szobájába értem, már elfutotta a szemem a könny.

Nyolc phoenixest tartottak odabenn a Fő utcában, rokonaik és barátaik összegyűltek a hármas gyártelephez közel eső Búfelejtőben. A vendéglő a szemközti temető miatt kapta a nevét. Ezúttal is sötét ruhás családi

csoportok foglalták el az asztalok zömét. Kisírt szemű asszonyok, komor képű férfiak.

Az oldalteremben ültünk le, fokozatosan kiszorítván onnan mindenki mást. Hangulatunk szakasztott akár az övék. A Vas- és Fémmunkások Szakszervezetéből jött egy középkorú ember, vagy inkább bácsi, tőle hallhattuk, hogy Jóskáék ellen izgatás és hazaárulás jogcímén akarnak vádat emelni. Látogatást még senkinek nem engedélyeztek, de a törvényes házastársaknak fognak. Kádár Andort idézvén: Pekk! - ebből kimaradok. Szükségük lesz ügyvédre, e téren számíthatunk a szakszervezet jogászára, ám hatékonyabb volna egy rutinos védőügyvéd, ami nem olcsó mulatság. Jaj… ebből is ki kell maradnunk. Én konokul reménykedtem valamely csodában. Hétfőn még életem oszlopa volt Tóth József, gyermekem apja. Ma, pénteken pedig már izgató? Hazaáruló?! Börtöntöltelék?!?

Kerestem Ditkét, nem találtam sem a lakásán, sem a studióban. Végül a Japánban bukkantam rá. Egy díszegyenruhában feszítő rendőrtiszttel kávézott.

Integettem neki az utcáról, jöjjön ki. Mégse mondhattam el neki épp egy rendőrtiszt jelenlétében. Ditke azonban jelzett a kezével: Később! Nem várhattam. Odaültem az asztalukhoz. A férfi fölpattant, bokacsattogtatva bemutatkozott: Báró Imreffy Kornél, csókolom a kacsóját! - s megtette. Kiderült, hogy főtiszt, alezredes. Játszottam a ráérős úrinőt, közben majd szétrobbantam az idegességtől.

Amikor a férfi a harmadik sör után végre távozott a toilette-re, elhadartam Ditkének az egészet. Rázta a fejét, most nem segíthet. Durr, az agyam. Az sem érdekelt, hogy a környező asztaloknál rám figyeltek. Segítened kell! nincs más megoldás! nem érted?? - ráztam a vállánál fogva. A pincér már iramodott felénk, hogy rendreutasítson. Ditke a számra tapasztotta a tenyerét. Nem hittem az orromnak. Vaníliaillatot árasztottak az ujjai. Mintha madártejben áztatta volna. Megígérte, hogy beszél a báróval még aznap este. Esküdj! - förmedtem rá. Esküdött. Mire a férfi előkerült az illemhelyről, már az utcán battyogtam hazafelé, reménykedve.

Az alezredes csupán annyit intézett el, hogy egyszer meglátogathattam az én Tóth Jóskámat, a szülei társaságában, kivételes engedéllyel. Több kilót fogyott. A szeme még nagyobb volt, mint korábban, szinte világított abban a félhomályos helyiségben. Ne aggódjatok érettem, kikerülök mirnix dirnix, mondta. Különben is ole zánc az én személyes sorsom, most ennél sokkalta nagyobb a tét. Ole zánc… - ez Örzse szavajárása volt, de ő a-val ejtette.

Elgyöngültem. Tóth Jóska hozzám fordult: Nós? Nem küldtek el a Phoenixtől, feleltem. Utána azt kérdezte: Nós? Dönikével minden rendben, várunk haza, feleltem. Alig kezdtünk beszélgetni, amikor a smasszerok félbeszakítottak, lejárt az idő. Elvitték. A rácsos ajtóból még rám pillantott, arcán játszi mosollyal. Mint aki élvezi a cécót.

Soká nem láttam ezután. A Fő utcai vizit április elsejére, szombatra esett. Úgy éreztem, becsaptak minden férfit, aki börtönbe záratja magát politikából. Április bolondja, május szamara. Hétfőn hullani kezdtek a bombák a városra. Lerohantunk az óvóhelyre, Dönike torkaszakadtából zokogott, nem tudtam megnyugtatni. Schelle Évát sem. A fiam fülébe zümmögtem minden gyerekdalt, amit csak ismertem. Recefice bum-bum-bum!

A rádió bemondta, hogy az angol és amerikai gépek többsége célt tévesztett, nem sikerült megbénítaniuk hazánk vasúti közlekedését és a dunai hajózást. Ami

szép, az szép.

Számítottam rá, hogy elveszítem az állásom a Phoenixnél Jóska végett, csak arra nem, hogy ilyen hamar. Nem voltam már egyedül, a magam jövőjénél fontosabb a fiamé. Imádkoztam érette. Meg Jóskáért. A fiamnak apa, nekem társ kell. Nem akartam beletörődni, hogy ily rövid ideig jutott osztályrészemül a családi boldogság. Mi maradt belőle? Dönike, persze. Dönike, mindörökre, ha ez a kategória használható emberi léptékben. Meg a kis csokor emlék Jóskáról. Kaján fintora. Cigányosan barna bőre. Pattogós, rövid mondatai. Szocdem szentenciái. A „nós”. Mindezek híján sehogyan se találtam a helyem.

Elképzeltem, mi lesz jövőre. A háború csak befejeződik. Ámbár évek óta ebben bízunk. S azután? Fogadkoztam, keresek másik állást, ha lehet, olyat, ahol több a fizetés. Találok. Vagy nem. De egy lépést se tettem, mintha megbénultam volna.

Majd… majd. Végső esetben megint elszegődöm egy étterembe konyhalánynak. Míg a világ világ, mosogatásra szükség lesz, arra nem találtak föl gépet. Dönikét iskolába járatom. Példásan tanul. Különben szíjat hasítok a hátából. Jóska mondaná így. Elemi, polgári. Aztán szakmát szerez. Nem lehet villanyszerelő, állandóan aggódhatnék, mikor csapja meg az áram. Fodrász, például. Női fodrász. Akinek szalonja van a belvárosban. Még jobb volna, ha tovább tanulhatna, de arra aligha adódik mód. Gazdasági írnok. Póstamester. Erdész. Jegyző. Ügyvédbojtár. Végül megfelelő házasság, akár vidéken. Kisvárosi szépséggel, illő hozománnyal. Gyerekek. Három. Fiú, lány, fiú. Én odaköltözöm, vezetem a háztartást. Á, inkább néhány utcányira lakom, s átjárok babázni. Dolgoznom nem kell, van a fiamnak annyi, hogy engem is segéljen. Amilyen kevésből kijövök, az őneki semmiség. Igen, Schelle Éva, és fölébredsz, hogy a bilibe lóg a kezed! - vélné Jóska.

István és Jolán soha nem szólt, hogy a terhükre volnék. De szégyelltem, hogy élősködöm a nyakukon. Aháznegyed az háznegyed. Oly nehezen voltunk, hogy esténként már csak haricskát főzhettünk, íz nélkül. Néha Dönikének sem jutott egy korty tej, vizes tápszert kapott. Csöppet sem zúgolódott a szentem, nyeldekelte vitézül. Mindig jó gyerek volt, anyukája büszkesége. Tudta, mivel szerezzen örömöt. Ha rosszkedvűnek látott, ugrándozott az ágyán, ezen akkor is elnevettem magamat, ha éppen sírtam.

Egész nap sírtam, amikor híradást kaptam: Jóska két társával megszökött, mialatt a Fő utcából át akarták szállítani őket valahová. Másik börtönbe? bíróságra? a Gestapo valamelyik titkos hadiszállására? Állítólag svábhegyi villákban kínozzák halálra delikvenseiket. Ekkor már hiába ugrándozott Dönike. Napokig képtelen voltam kikelni az ágyból. A fiam is elhanyagoltam, Jolán etette.

A szökevény törvényen kívül helyezi magát. Statárium vonatkozik rája. Habozás nélkül agyonlőhetik, ha elkapják. Márpedig elkapják… Jóska

szülei fölutaztak meglátogatni. Vigasztaltak. Hagyjatok nekem békét! - ordítottam, toporzékoltam.

Üzentem Ditkéért. Csak látni akartam. Csak elmondani, mi történt. Csak egy kis együttérzésre vágytam. Úgysem segíthet. Nem mutatkozott.

Schelle Éva belebetegedett a helyzetébe. Nem hívtak hozzá orvost, miből fizessék a honoráriumot? Jolán prizniccel próbálta leszorítani a magas lázat.

A házban lakó patikussegéd följött szívességből, úgy vélte, tífusz. István nem hitte.

A kiütések később jelentkeztek. Schelle Éva hánykolódott, félrebeszélt. Jolán mesélte később, svábul hadarásztam. Értesítették a Vas- és Fémmunkások Szakszervezetét, az ottaniak kerítettek orvost. Valóban hastífuszt kaptam. Állítólag a tetvektől. Volt belőle bőven. Kórházba vittek. Piros cédulát tűztek a lakás ajtajára, Jolánék egy darabig nem mehettek ki. Az egész ház minket utált. Imádkoztam, csak Dönike el ne kapja. Könyörgésem meghallgatásra talált. Hálából úgy döntöttem, eztán nem hanyagolom el a misét. Hetekig nem láthattam a fiacskámat. Sóvárogtam utána, hússzaggató fájdalommal.

Mire kissé jobban lettem, s kikászálódhattam az ágyból néhány tétova lépésre, már meleg napok járták. Nyárelő. A kórterem mosdója fölötti repedt és kopott tükörben megpillantottam egy idegen arcot. Az is repedtnek és kopottnak látszott. Ez nem én vagyok, gondoltam. Schelle Éva csak nézett rám. Úristen, de megöregedett. A haja foltokban kihullott. A bőr ráncosan lifegett a pofacsonton. A szem homályos. Vagy csak e fakó foncsorozásban?

Kérleltem az orvosokat, engedjenek már haza. Még egy hétig erőnek erejével benn tartottak. Nem tudtam semmit. Jolánék nem árulták el, hogy Dönike odakinn átesett a torokgyíkon. Ugyanolyan szerencsésen, mint én a tífuszon. Amikor végre magamhoz ölelhettem, feleakkora súlyúnak éreztem, mint amikor elváltunk.

A szövetségesek partra szálltak Normandiában. Itthon hamarosan föloszlatták a politikai pártokat. A nyilasok gettóba terelték a zsidókat. Nem jutott el a tudatomig. Jolán és István esténként az angol rádió magyar nyelvű adásait hallgatta, lehúzott redőnynél.

Akár egy fej káposzta, úgy töltöttem egymásba folyó napjaimat. Találgattam, Jóska merre járhat. Egyáltalán, az országban van-e még? Kap-e valakitől kanál levest, falás ételt, korty bort? Schelle Éva még borúlátóbb volt, bármily hihetetlen, én tartottam benne a lelket. Mi lesz velünk?

Baljós hírek érkeztek Jóska papájáról, fiához híven viselkedett. A gyárat, ahol nemcsak ő, de már az ő apja is ott állt az esztergapadnál, hadiüzemmé nyilvánították. A németek őrizték és ellenőrizték. Bizonyos gépek újra meg újra bedöglöttek. Idősebb Tóth Józsefre terelődött a gyanú, szabotázsakciók résztvevőjeként. Elvitték. Addig verték, amíg mozgott. Olyan súlyos állapotba került, hogy talán föl sem épül.

Istenem… ezt a családot még az ág is húzza. Jolán Miskolcra utazott, hogy édesanyja támasza lehessen. István kora hajnalban elment a póstára, úgy éreztem, egy hónapba telt, mire délután visszatért. Vánszorgott az idő. Vánszorogtam én is.

Nyomorogtunk, a szó legszorosabb értelmében. Megesett, hogy koldultam, Dönikével a vállamon. Szégyenpírtól lángolt az arcom, de Schelle Éva azt mondta, nem számít. Szégyenkezzenek ők. Akik miatt ebbe a helyzetbe süllyedtem.

Kevesen adtak alamizsnát, hiába nyújtottam feléjük a kezem esdeklőn. Éheztem. Két cső odakozmált főtt kukoricát kaptam egy utcai árustól ingyért, mikor aznapra összecsomagolt. Amúgy kettő negyvenért árulta. Három hete még pengő tíz volt. Befaltam az egyiket. A másikkal Dönikét próbáltam jóllakatni. Kiköpdöste. Hiába, pici még ő ehhez.

Ha Dönike nem lett volna, esküszöm, a Dunának megyek. Vagy leugrom a szakállszárító hídról a vasúti sínekre, amikor jön a vonat. Vagy lúgot iszom. Eszembe se jutott, hogy mások még nagyobb slamasztikába

keveredtek. Mikor Jolán visszaérkezett, megtudtuk, idősebb Tóth József örökre nyomorék marad. Jóska üzenetet küldött a szüleinek egy bajtársával. Jól van, csak ennyit. Nekem semmit. Nós. Le vagyok szarva én. A fiammal együtt. Ami szép, az szép.

István vigasztalt, lefelé már nincsen út, így szükségképp csak fölfelé mehetünk.

Tévedett. Az orosz csapatok átlépték a határt. Rendszeressé váltak a bombázások. A városban különös égett szagot éreztem mindig és mindenütt. Hallucináció? Nem hinném. Kövér patkányok grasszáltak az utcánkban, fényes nappal. Elhagyták a süllyedő pincét. A légópincét. Ahová lerohantunk, amikor fölbőgtek a szirénák. Visítottak a bombák, mielőtt becsapódtak. Rengett alattunk a föld. Recefice bum-bum-bum. Schelle Éva az öklét harapdálta félelmében. Én arra gondoltam, talán nem volna olyan rossz, ha eltalálna egy bomba. A pillanat tört részébe se telne, s nem léteznék. De ott reszketett Dönike az ölemben. Kevés hasznomat vehette. István és Jolán nélkül éhen pusztultunk volna.

Az ostrom heteire Schelle Éva csak hézagosan emlékszik. Látja maga előtt a légópincében dróton himbálódzó petróleumlámpát. Rémült arcokat a pisla fényben. Az első orosz katonát, aki még nálunk is ijedtebb arccal lopakodott le a lépcsőn, davajgitárját fogva mindannyiunkra. Azt kérdezte: Zsermáni? Schelle Éva vonogatta a vállát, minthogy Zsermányi, a nyilas házmester napok óta nem mutatkozott. Ez azonban félreértés, vagy inkább félrehallás volt. A katona németek iránt tudakozodott: Dzsermáni? Nyemci nyet, válaszolta István, mü kommunyiszti!

Sosem gondoltam volna, hogy tud oroszul. Kiderült, hogy csak ezt a néhány szót. Hamarosan az is, hogy a katona nem orosz volt, hanem román. Kért egy csésze teát. Nikoláj Alexandru! - mondta, és saját magára bökdösött. Jöttek azután a társai, románok szintén. Az egész szakasz. Nem értettem. Kézzel-lábbal magyarázták, hogy ők az előőrs, mindjárt befutnak az oroszok. Szivarral kínálgatták a férfiakat, kurta, szopókás rudacsokkal. Én is rágyújtottam. Letüdőztem. Hánytam.

A katonák indultak tovább. Kérték a hátsó kapu kulcsát, hogy az udvaron át juthassanak a 45.-be. Ám a kulcsokat csak a házmester adhatta volna oda, ő ugye elpucolt. Vagy a légóparancsnok, aki szintén nyilas volt, őt kórházba vitték sípcsontlövéssel. Az udvaron érte. Láttam a pince lőrésre emlékeztető rácsos ablakán át, amint összecsuklik. Lába száráról a patikussegéd vágta le a nadrágot. Zsebórányi sötét lyuk a térd alatt.

A románok arra távoztak, amerről jöttek, a főbejáraton át. Felugatott a géppuska. Sokan elestek közülük a házunk tövében. Sötétedéskor megjöttek az oroszok. István velük is közölte, hogy nyemci nyet, mi kommunyiszti! Örültek. Veregették a hátát. Elvették az óráját. Aztán a miénket. Megállt az idő, gondolta Schelle Éva. Akkor pedig eztán már mindig január 16-ika lesz. Mindig délután fél hat. Mindig kilencszáznegyvenöt.

Amikor kimehettünk az utcára, a németek még vadul lőttek a Keleti pályaudvar tájékán, idehallatszott a nehéz ütegek bőgése. Kenyeret akartam szerezni. Nem sikerült. Lóhúst kaptam egy ismeretlentől, szemem láttára hasította ki a járdán fekvő döglött állatból vadászkéssel. Undorom leplezve megköszöntem.

A mi házunk nagyjából épségben átvészelte az ostromot. Ez volt a kivétel. Amerre jártam, alig maradt ép ablaküveg. Valakitől azt hallottam, hogy a Podmaniczky utca sarkán kenyeret osztanak egy teherautóról. Nem volt igaz. Vagy mire odaértem, elfogyott. Battyogtam még egy darabig, hátha találok nyitott pékséget.

Az Erzsébet körúton rám tört az ájulatos fáradtság. Egy elgörbült lámpavasnak támaszkodtam. A Ditke Tánc Studio helyén romhalmaz. Belövés vagy bomba? A fölső emelet, ahol Ditke oktatta a modern táncot színpadra vágyó lánykáknak, leomlott. A hosszanti falat borító embermagasságú tükrökből csupán a középső állt ott a semmiben. A hárompedálos Bösendorfer zongora, melyre Ditke olyan büszke volt, az emelet szélére sodródva, ferdén lógott, hátsó lábai megakadtak a törmelékben. Csodálatosképp a nyitott kottásfüzet a tartón maradt, a zongorista néni odacsíptette hajcsattal. Lapjait lebegtette a szél. Ami még ennél is furcsább: egy ötévesforma kisfiú üldögélt a zongora előtt,

olyasfajta prémes sapkában, amilyet a szovjet katonák viseltek. És énekelt. Azt énekelte: Virágéknál ég a világ, sütik már a rántott békát! Schelle Éva meg én önkéntelenül fújtuk vele a refrént. Zimmezumm.

SAJNÁLTAM

Amikor a vasajtó rádöndült, a nyirkos falnak támaszkodott. Na, most már nem vagy Solti elvtársnő, nem vagy Füles, nem vagy honfitárs, ember se vagy, csak rohadt ellenforradalmár. Vagy pimasz ribanc, ha feleselsz a kihallgatóddal.

Odalenn nedves a kövezet, nem akarózott lerogynia. Itt senki nem ordít. Figyeld a csöndet. Dobolt a vér a koponyájában. Lehunyta a szemét. Sajnálta magát. Emiatt szégyellte is. Tiszta erőből azt képzelte, nem a sötétség miatt nem lát semmit, hanem mert nem is akar. Nem a vasajtó miatt nem hall semmit, hanem mert nem kíváncsi a külvilágra. Rohadtul fájt a szája, talán még jobban, mint a szabás-varrás előtt. Újra átélte, amint az ólommal bélelt gumibot az állkapcsára sújtott. Vörös villámlás, fekete mennydörgés. Két foga kitört, kettő megrepedt. Összevarrták az ínyét a betegszobán. Nem orvosok ezek, hanem hentesek. Úgy is néztek ki. Majd elmúlik. A sírban minden elmúlik.

Olyan ez a szűk helyiség, mint egy függőleges kőkoporsó. Most vagyok a legközelebb a halálhoz. Pedig az elmúlt hónapokban adódtak veszélyes helyzetek. Mindegy. Gondolj valami másra, Füles. Élvezzed a magányt.

A magánzárka egyetlen előnye. Magányzárka…

Valaha ablak lehetett fejmagasságban itten, de befalazták, kitapogathattam. Úgy érzékeltem, a szokásosnál kisebb téglák ezek, éleik töredezettek. Nyilván az idekerülők kapargatják körömmel. Másuk nincs. Keresztbe rakta a téglákat a pallér, úgy, hogy a rövidebb oldaluk mutatott felém. Mindenekelőtt megszámláltam. Hatvanhat darab. Legalább nem ötvenhat. Fázott a derekam, próbáltam állni a lábamon falra dőlés nélkül. Túl gyönge voltam hozzá. Akaratom ellenére letoccsantam a bokáig érő vízbe. Mindegy. Tényleg mindegy.

Amióta behozták, Füles sokat gondolt Ditkére. Évek óta nem látta. Sőt. van talán egy évtizede is annak, hogy Ditke megharagudott rá. A háború után. A névváltoztatás miatt. Illetve. sokkal bonyolultabb. Ahogyan minden.

Jólesett fölidézni a vonásait. Hibátlan alakját a dresszben, amint a stúdiójában piruettezik. Hosszúkás tenyerét, vörösre festett körmeit. S az ujjai vaníliaillatát. Ditke maga volt a tökéletes nő, a kiegyensúlyozott polgári élet jelképe. Soha semmiből nem csinált problémát. Ha gusztusa támadt egy férfira, lefeküdt vele. Akit el akart hagyni, azzal szelíden szakított. Ha vágyott valamire, addig küzdött érette, míg megszerezte. Milyen volt szőkesége, nem tudom már, szavalta Füles félhangosan. Szája megtelt vérrel. Óvatosan nyalogatta az operált ínyét.

Amikor Ditke újra fölbukkant Budapesten, nem szőke volt, hanem kopasz. Sörtekopasz. A Rákóczi úton találkoztak össze, a Nemzetinél. Szombaton, délidőben. Az óra alatt, ahová Ditke oly sok randevút beszélt meg a régi szép időkben. Ő nem ismerte föl Ditkét abban a ráncos, villogó tekintetű emberben, akit első ránézésre férfinak vélt. Piszkosszürke sísapkát viselt az az illető, ez szembeötlött, hiszen nyár volt, meleg nyár. Fogalmad sincs, ki vagyok, igaz? - kérdezte Ditke. A hangja, talán csak a hangja maradt a régi. Ne sírjunk, mondta Ditke. Még inkább sírtak. Tényleg ne sírjunk, mondta ő. Még-még inkább sírtak. Üljünk le! Hová? A járda szélére.

Egymás szavába vágva mesélték, kivel mi történt utolsó találkozásuk óta. Füles a Telefongyárban dolgozott, mióta ott újra megindult a munka. Dönike immár hároméves, jól van. Jóska csak az ostrom után került elő. Amikor a nyilasoktól megszökött, fölvette a kapcsolatot egy Pestre került iskolatársával, aki a borsodi kommunisták összekötője volt. Tőle kapott hamis Schutzpass segítségével Miskolcra utazott. Nem látogatta meg a családját, túl veszélyes lett volna. Csatlakozott a hegyekben tanyázó maroknyi ellenállóhoz. Igyekeztek hadianyagot szállító vonatokat fölrobbantani. Mire a szovjet csapatok elfoglalták a megyét, ők már Magyarországi Kommunisták Antifasiszta Csoportjának nevezték magukat. Rövidítve: MOKÁN. Nagyon pici csoport voltunk, mesélte Jóska, de nagyon mokán!

Akkor most újra együtt a család, kérdezte, vagy inkább dünnyögte Ditke. Ráztam a fejem. Mi már elidegenedtünk Jóskával. A mozgalomban összeállt egy nővel, bizonyos Tamarával. Tamara, a hős partizánlány jóval vonzóbb számára, mint én, a hős családanya. Így megy ez, mondta Ditke, és miért nem adott életjelet legalább? Félt, hogy bajba kever. Most aztán támogat legalább? Küld néha pénzt… nem érdekes… te meséljél, mi történt veled? Ditke levette a sapkáját, képzelheted. A koponyája olyan törékenynek tűnt, hogy újra bőgtem. Még ő vigasztalt.

Miután Ditke báró Imreffy Kornélt, a rendőr alezredest elhagyta, egy színésszel költözött össze. Biztosan ismered a nevét, Erdei Levente, sok mozifilmben játszott kisebb szerepeket. Bólogattam, noha sose hallottam róla. Erdei Levente pályája lezárult, amikor összekerültünk, mondta Ditke. Közbekottyantottam: Olyan öreg? Ditke arca vassá keményedett: Nem, olyan zsidó… ennyi!

Az Erdei család Hartyánban élt, Erdei Levente oda tért vissza, miután a színházi életből eltávolították. Paraszt vagyok, hajtogatta, nevemhez híven erdei ember!

Úgy élt, úgy öltözött. Ditke gyakran meglátogatta. Erdei Levente a szülei földjén dolgozott, szántott, boronált, etette az állatokat. Csak az erdő alján adott elő néha legkedvesebb szerepeiből, amikor a madarakon és a fákon kívül senki nem hallotta. Fogadalmat tett: embernek többé nem játszik. Ditkének egyszer mégis megengedte, hogy e szabadtéri előadáson részt vegyen. Lenni vagy nem lenni, az itt a kérdés. Hamlet nagymonológját angolul is tudta. Sokáig világkarrierről ábrándozott. To be or not to be, that is the question. Ditke megtanulta a szöveget mindkét nyelven. Nagyon szerették egymást. Házasságra készültek.

Amikor a családot a többi zsidóval együtt negyvennégy júniusában a közeli szövödébe internálták, Ditke velük ment. Az üzemcsarnokban a betonon éjszakáztak. Takarót szinte senki nem hozott, hiszen csak kézicsomagot engedélyeztek. A szövöde már nem működött, tulajdonosa is köztük volt.

A keretlegények szigorúan ellenőrizték, hogy foglyaik kitűzzék a sárga csillagot. Amikor megtudták, hogy Ditke nem tartozik közibük, felszólították, távozzék.

Ő maradt. Puskatussal lökdösték ki a kapun. Visszamászott a kerítésen. Férfiruhába bújt, haját rövidre vágta. Néhány nap múltán az őrök rájöttek a turpisságra. Egyikük megpróbált erőszakot tenni rajta, Ditke oly elszántan védekezett a körmeivel, hogy inkább föladta.

Aznap este a hartyáni plébános jött ki a szövödébe. Ditkével akart beszélni. Az áztatóban, négyszemközt váltottak szót. Megkérdezte, Ditke vajon az ő egyháza tagja-e? Materialista vagyok! - Ditke. De nem is izráelita, ha nem csalódom?! - a plébános közelébb hajolt, savanyú borszagot árasztva. Mi a rossz nyavalya köze magának ahhoz? - Ditke messzebb húzódott. Tanácsolom, azonnali hatállyal utazzék el innét, amíg nem késő. Már most is késő, mondta Ditke. Nagyságos asszonyom, hallgasson rám. napokon belül munkatáborba viszik ezeket. onnan már nincsen visszaút. Nem baj, amennyire EZEK tudnak dolgozni, annyira én is. Meg fogja bánni! Lehetséges. köszönöm a fáradságát, tisztelendő úr, miattam nem érdemes aggódnia. Aznap este összeszedték tőlük az órákat és az ékszereket.

Hajnalban gyalog terelték a menetet a hat kilométerre lévő vasútállomásra.

Kilencven embert zsúfoltak abba a vagonba, ahová ők kerültek. Levente apja szerint a k. u. k. időkben maximum nyolc ló vagy negyvennyolc ember kerülhetett egy teherkocsiba. A kübli másfél óra alatt megtelt. Tartották a lelket egymásban és az öregekben. Levente nővére is velük volt, elvesztette uralmát az idegei fölött, folyamatosan sikoltozott, alig tudták megvédeni egy harcias férfitól, aki le akarta ütni.

A vonat rengetegszer fékezett, sokat álldogált a nyílt pályán, de a vagonajtót csak másnap este nyitották rájuk a fegyveres kísérők. Akkor derült ki, hogy a kocsiban négy idős ember már nem él. A tetemeket a töltésre dobták, ott maradtak.

Sokáig azt hittem, mesélte Ditke, ez a legborzalmasabb, vinni tovább a nyitott szemű, merev hullák tekintetét. Levente hajnal felé a pici ablakhoz nyomakodott, kihasználva, hogy az előnyösebb pozíciót elfoglalók aludtak. Parányi lyukak voltak a nyitható fémlapon, azokon át leselkedett. Szűzanyám, Lengyelországban vagyunk! - súgta. Micsoda? El tudtam olvasni az egyik táblát, Katowice, az Lengyelország, vagy nem? Ditkét megbénította a rémület. Legrémesebb álmaiban sem gondolta, hogy külföldi munkatáborba szállítják őket. Mi értelme? Zsidók Lengyelországban is vannak, ki-ki dolgoztathatja a sajátjait.

Harmadnapra érkeztek Birkenauba. Vezényszavak, kutyaugatás. Német katonák, elemlámpák. ARBEIT MACHT FREI. A férfiakat és a nőket azonnal elválasztották. Ők ketten egészen addig szorongatták egymás kezét, míg egy német katona Ditkét csizmával oldalba rúgta. Leventét soha többé nem láttam, mondta Ditke keményen, vége, ennyi!

Haj- és szőrzetvágás. Zuhanyozás. Számtetoválás az alkarba. Deszkaváros. A barakkban, ahová őket beosztották, priccsek sem voltak, a földön aludtak. Mégis szerencsésnek mondhatták magukat, mert naponta egy közeli üzembe kísérték át őket dolgozni. Ágyúkba való lövedékek hüvelyeit válogatták és tisztogatták. Doktor Mengele személyesen végezte a szelektálást az Appellen hetenként. A meztelen, magasba emelt kezű nők sorsáról tizedmásodperc alatt döntött, kesztyűs ujjainak finom intésével. Ditke valamennyi ismerősét elgázosították.

Ne, ne…! - egész testem görcsbe rántotta a zokogás, úgy éreztem, ha Ditke még egy szót mond, eszméletem is elveszítem. Ő azonban vállat vont, ha mi átélhettük, kibírod, hogy végighallgassad! Erdei Leventét, mint Ditke megtudta, már odaérkezésük napján elgázosították, mert gyerekkori csípőficama okán kissé húzta a lábát. A németek csak a hibátlan emberpéldányokat voltak hajlandóak halálra dolgoztatni.

Késő ősszel, egy minden eddiginél alaposabb válogatás után a megmaradtakat átvitték a güBentali, sokkal kisebb lágerba. Itt is hadiüzem volt, repülőgépalkatrészeket poncoltak, hármasával egymásba csúsztattak és csomagoltak. Több száz fiatal nő végezte a munkát, egy akkora betonépületben, mint a Nyugati pályaudvar. Tucatnyi német asszony

felügyelt rájuk, néha adtak egy falást az ebédjükből, pedig már ők is főtt krumplin, hagymán és céklán éltek.

A lágerlakók nem olvashattak újságot, nem hallgathattak rádiót, ennek dacára valamiképpen érzékelték, hogy a Harmadik Birodalom az összeomlás határán áll.

Egy majdnem egész napos szirénázás után a gyárat őrző katonák és a munkavezetők szétszaladtak. Ditkéék kióvakodtak a kapun. A portásfülkében sem ült senki, a sorompó fölhúzva. Ameddig a szem ellátott, égett az erdő, a völgyben a házak is.

Néhányan közülük visszatértek a táborba, a többség várakozó álláspontra helyezkedett. Ditke két cseh nővel elindult gyalog arrafelé, amerre a hazájukat sejtették. Éjszakánként mentek, nappal pajtákban, kazlakban húzódtak meg. Németországban hengeresre és tömöttebbre rakják a kazlakat, nehezebb bebújni, de ha sikerült, aligha vehették őket észre. Ahogyan közeledtek a fronthoz, egyre többször kaptak segítséget. Május volt, mind magasabbra kúszott a napkorong. Egy német gazdaasszony fölfogadta őket cselédnek, tanyája széles folyó partján volt, melyről kiderült, az Elba. A gazdaasszonyt Frau Chemnitusnak hívták, a férje Oroszország fölött tűnt el, Messerschmitt vadászgépével együtt.

Ott söpört rajtuk át a front. A házat gazdaasszonyostul szétlőtték az aknavetők -nem derült ki, hogy a szövetségesek vagy a németek. Ditke fájlalta, hogy Frau Chemnitust el sem temethették. A keresztnevét sem tudták. Ők hárman megúszták a rájuk omló istállóban, a lezuhanó gerendákat megtartotta a négy térdre rogyó barom, két ökör, két tehén.

Továbbhaladván, Schoxenben egy átmeneti lágerba kerültek. Senki nem törődött velük, de kaptak valami kis hideg reggelit, délben és este pedig egy-egy csajka meleg levest. A tábort orosz katonák tartották fönn. Aztán szinte vezényszóra eltűntek, amerikaiak jöttek a helyükbe. Majd az amerikaiak szívódtak föl, s megint az oroszok vették át a hatalmat.

Ditkéék alig éreztek különbséget. Reggelire az oroszok teát adtak lekvárral, az amerikaiak kávét tejporral. A schoxeni lágerban Ditke

találkozott néhány csontváz külsejű magyar férfival, különböző haláltáborokban szabadultak föl. Tőlük hallotta, hogy lehet kérni hazatérő igazolványt. Arra pedig a Komintern keretéből vételezhet elemózsiát az útra. A cseh nők prágaiak voltak, ők is kaptak igazolványt, de arra nem adtak kosztot a raktárban. Testvériesen elosztották Ditkéét.

Másfél hónapba telt, mire gyalog, szekéren és vonaton eljutottak Prágába. Ott villamosra szálltak. Német szó ütötte meg a fülüket. A két prágai nő megvadult, előretolakodott a vezetőhöz. Addig hepciáskodtak, míg az oldalukra álló többi utassal egyetértésben leparancsolták a németeket. Pedig katonaszökevénynek látszottak.

A két nő marasztalta Ditkét, ám ő folytatta útját, előbb Pozsonyba, majd Budapestre. A magyar határ után szovjet tisztek özönlöttek a vagonokba, mindenkit kikergettek, fenyegetően rázva a géppisztolyukat. A civilek a vagonok tetejére másztak föl. Ditke attól félt, leesik és szörnyethal, másokkal történt ilyesmi.

Június huszonhetedikén futott be a vonat a romos Nyugatiba, mesélte Ditke, a peronon rengeteg ember özönlött a kocsik ajtajához, ám nem fölszállni akartak, hanem hírt kapni szeretteikről, fényképeket mutogatva kérdezgettek felőlük.

Jézusom, tehát már negyedik napja itt vagy, miért nem jelentkeztél? - kérdeztem. Ditke megint a vállát vonogatta, nem tudtam, hogy élsz. Hallgattunk. Csak ültünk ott a járdaszélen, jéggé dermedt bennünk az idő, a meleg napsütés dacára. Egy teherautó kanyarodott be előttünk, fülsértőn csörömpölve a kockaköves úttesten. A bántó hang magamhoz térített, megkérdeztem, hol lakik. A Délibáb utcában, a zsidó árvaházban fogadták be átmenetileg, a JOINT küldte oda. Kapott a Deportáltakat Gondozó Bizottságtól némi pénzt, kétnyelvű igazolványt, ruhautalványt és jegyet a Váci úti fertőtlenítőbe.

Fülesnek a fertőtlenítő fájt a legélesebben. Költözz hozzám, még ma! Ditke nem válaszolt, fejébe húzta a sapkát. Talán egy vékony kendő is megtenné, gondoltam, nyár van. Lehet, hogy nincsen kendője. Majd én adok neki.

Nehezemre esett fölállni, úgysem siettem sehová. Dönikére Zsazsa, a kolléganőm vigyázott, akivel együtt laktunk egy hónapos szobában a Dob utcában.

Kérdeztem Ditkét, éhes-e, rázta a fejét, bőséges reggelit kapott a JOINT konyháján. Hallgattunk megint. Gyomrom elbődült, kacskaringós korgással jelezve ürességét. Én nem kaptam bőséges reggelit a JOINT konyháján, ez járt a fejemben, mondani nem volt bátorságom, úgy hangzana, mintha azt akarnám, hogy engem is pátyugasson a zsidó segélyszervezet. Semmit nem akartam. Vagy amit mégis, az lehetetlen: meg nem történtté tenni mindazt, amit elmesélt. Őrület, hogy ezt csinálták vele… velük. Vérzett a szívem Ditkéért, azért a régi, lenge nőért, akit egész életemben irigyeltem, akire mindig hasonlítani vágytam, nálam jobban csupán a férfiak rajongtak érte, akiket előbb-utóbb tönkretett. Most ült mellettem a járda peremén, egészen tönkretéve.

Füles reménytelennek érezte, hogy valaha is föltápászkodjék onnan, mázsás súllyal nyomták a vállát a hallottak. S a halottak. Ditke keménynek tűnt. Belül is ilyen?

Füles hirtelen rájött, a barátnője még azt sem tudja, hogy őt már mindenki Fülesnek hívja. Megmondta neki. Ditke nem értette: Füles? te? mért?? Füles elbizonytalanodott, hát. a Micimackó Fülese miatt. én is olyan szomorkás vagyok. Szomorkás? te? mióta?? Erre nehéz válaszolni, ugye. Kilencszáznegyvennégy tavaszától, motyogta. Mért, mi történt akkor? Füles gyanakodott, Ditke talán viccel, de nem. Nyelt egy nagyot, válasz helyett elmesélte, hogy Dönikének a Micimackót olvasta föl esténként, még ma is ezt teszi, pedig már mind a ketten fejből fújják. Dönike úgy döntött, ő maga Micimackó, a mamája pedig Füles, aki elveszítette a farkát. Én nem számítok, mondta Füles füleshangon, ezzel Dönikét mindig megnevettette. Ditke komoly maradt.

Füles nem folytatta a fülesezést: Persze, te azt se tudhatod, hogy én most már nem vagyok Kádár Andorné, elváltam, és visszavettem a nevem. Ez volt az első hír, aminek Ditke örülni látszott: Tehát Schelle lettél megint! Nem. magyarosítottam. Tessék? Magyarosítottam Soltira. mi bajod? Ditke ordítani kezdett: Szégyelled az apád nevét? és vajon mért? talán túl

zsidósan hangzik?? Eridjél te a francba, motyogta Füles, könnyei függönyén át látta, Ditke levegője végleg elfogyott a kiabálástól, görcsösen zihált. Átölelte, simogatta a hátát, s a fülébe duruzsolta: Hülyeállat, nem zsidósan hangzik, hanem svábosan! én félig sváb vagyok, nem emlékszel? egyébként Dönike kedvéért… nem akartam, hogy Schelle legyen, ha már nem lehetett Tóth.

Kádár Andor históriájának legújabb fejleményéről már képtelen volt Ditkének beszámolni. Még folytak a harcok a Dunántúlon, amikor megnyitotta kapuit a Terézvárosi Kis Színpad. Vegyes esztrádműsorokkal, melyeket Kádár Andor konferált. Füles egy kézzel pingált plakáton olvashatta a nevét:

A MIKROFONNÁL KÁDÁR ANDOR. A programból kiderült, hogy a férfi paródiákat is előad benne, utánozza többek között Karády Katalint és Josephine Bakert. Egyszóval nőimitátor, gondoltam. Mindegy, fő, hogy megvan!

Az első adandó alkalommal fölkereste, aláíratta vele a válási papírokat. A férfi készséges volt és barátságos, küldött Dönikének egy fél szelet svájci csokoládét, melyre visszahajtogatta a sztaniolpapírt. A bíróság épületében még nem fűtöttek, mikor elválasztottak Kádár Andortól, a bíró csak addig húzta le egyujjas kesztyűjét, amíg aláírta saját határozatát.

Néhány héttel ezután két civil ruhás nyomozó jött értem, már a demokratikus rendőrségtől, lakótársnőm halálra váltan engedte be őket. Sebtében rábíztam Dönikét, noha szilárdan hittem, hogy csak valami félreértés. Ugyanabba az épületbe vittek, ahová annak idején Tóth Jóskámhoz mehettem beszélőre. Kádár Andorral szembesítettek, kérdezték, fölismerem-e? Nem kellett volna fölismerhetetlenre verni! - volt a nyelvem hegyén. Igen, ő az, mondtam. Elvezették, s legalább másfél óráig faggattak, honnan ismerem, mit tudok a nyilas időkbeli tevékenységéről. Semmit se tudtam, értelemszerűen. Kerekedett a szemem, amikor dokumentumokkal igazolták, hogy Kádár Andor egy svábhegyi nyilas fészekben rettegett verőlegényként kínozta a foglyokat. Ezt Füles már nem akarta Ditkére zúdítani, elég neki a maga baja.

Kötöttem az ebet a karóhoz, lakjék nálam, illetve nálunk, legalább átmenetileg. Visszautasította. Nyugtalankodtam Dönike miatt, kértem, legalább kísérjen el, hogy megmutassam neki Micima. a fiamat. Ditke rázta a fejét. De miért nem? Csak. Ditke. kérlek! Sóhajtott. Majd nagyon lassan, tagoltan: Nekem soha nem lehet gyermekem. érted?! föl tudod fogni?! hagyj békén!!

Nem értettem, mit kéne tennem. Süket vagy? hagyjál békén! menjél innen, te. te névváltoztató!!! Ditke. én. - nyúltam a keze után, hevesen félrelökte az enyémet. Fülesnek nem maradt más választása, fölkászálódott a járdaszélről, szoknyáját leporolta, s kotródott.

Rajtakapott vétkesnek éreztem magam. Tízlépésnyiről visszafordultam. Ditke merev háttal ücsörgött az aszfalton, akár egy szobor. Hol keresselek? Ditke nem válaszolt, csak a tenyerével intett, tűnés. Nem akarja, hogy keressed.

Szeptember végén Füles moziba ment a munkatársaival. A Telefongyárban is Fülesezték, Dönikét bevitte egyszer, tőle hallották ezt a nevét. Balla Béla, a TMK csoport vezetője szervezte a csoportos mozilátogatást. A Mafirt Híradóban mutatták, amint francia városokban kopaszra nyírják a kollaboráns nőket, akik német katonák szeretői voltak. Budapesti képek következtek, a Dunába dőlt hidakkal. A mély hangú bemondó így folytatta: Hazánkban is sok konkoly keveredett a búza közé. A háborúban rossz útra tévedtek igyekeznek megbújni a homályban, ám az igazság lángját nem lehet elfojtani! Íme, ez a lengyel származású asszony a piacon kereste a kenyerét, egy burgonyaárus standon! - mutatták a széles arcú nőt, parasztosan kötött kendővel a fején. Kiderült, hogy egy német haláltábor kegyetlen blokowája volt, az egyik áldozata leplezte le, nyílt utcán! - ebben a pillanatban Ditke tűnt föl a vásznon, rángatta annak az asszonynak a pufajkáját, háttérben a Nemzeti Színház látszott, a jelenetet tehát majdnem ott vették föl, ahol mi ketten ültünk a járdaszélen.

De hogyan? Épp arra jártak a Mafirt híradósai? Vagy megrendezték, a valósághoz hűen? Szembesítés a Kürt utcai kapitányságon! - jelentette a bemondó. Mindez alatt drámai zene harsogott. Ditke szája szétszakadni készülő oválissá torzult, amint közvetlen közelről üvöltött a megrettent

asszony képébe. A bemondó az igazságszolgáltatás angyalának titulálta Ditkét.

Füles nyakát feszítette a görcs. Ez így nem jó. Sehogyan sem jó. A további tudósításokra nem tudott odafigyelni. Ha Ditke ennyire megváltozott, talán én sem vagyok a régi. Más a tekintet, a tartás, a gondolkodás, a beszéd… Mi maradt azonos?

Amerikai filmet adtak a híradó után. Veronica Lake játszotta a főszerepet, jobb szemére fésült hullámos fürtökkel. E frizura azután a gyárbéli hajadonok közt elterjedt. Fülest is próbálták rábeszélni, ám ő úgy érezte, harmincöt évesen már nem ildomos a vampot játszania. A lányok az öltözőben hevesen cáfolták. Vegye végre észre, mennyire kerülgeti őt Balla Béla, a gyári vicckirály.

Nőssel nem kezdek! Negyvenhárom óta különköltözött, mondták a lányok. Szóljon, ha elvált! Átadhatták neki, mert kevéssel ezután ebédidőben odajött hozzám, bokáit katonamód összecsapta, s fejet hajtott: Szólok, Füles! Attól fogva járogattak. Kacsintsál, ha hozzám akarsz jönni! - Balla Béla. Majd kacsintok, de még én is csak most váltam el. Zsenánt, mondta a férfi. Szerettem ezt a zsenántot, úgy ejtette, mintha francia szó volna. Talán az is.

Amióta a magányzárkában kuksolt, Füles gyakran gondolt arra, mennyire kibasztak vele. Nagyon sajnáltam őt. De a többieket is. A csúnya szavak a harcok során ragadtak rám. A kúrva életbe, hogy énnekem ennyi férfiért kell izgulnom! Dönike, Balla Béla, s azért Tóth Jóska is… mi lehet velük? Miért nem adnak életjelet valahogyan? Ha Dönikének baja esik, akkor. AKKOR!!! - tíz körmével kaparta a vakolatot, míg az éles fájdalom eszéhez térítette. Ujjbegyeiből csorgott a vér.

A fia még óvodába járt, amikor már kikérte magának a becenevét: Ne hívjá Dönikének, jendben? - édesen jaccsolt. Jendben, Dönike! Most tizennégy éves, de az anyjának nehezen áll rá a szája a Dénesre. Ha nem Dönikézi, Micimackózza. A fiú már azt sem szereti. Dé-nes! Sol-ti Dé-nes!

Talán Ditkének volt igaza, hagyhattam volna a francba, nem mindegy, hogy Schelle vagy Solti? Engem úgyse szólítanak így, gondolta Füles. Micimackónak jobb azért, hogy magyar neve lett.

Dönikét Füles már első osztályos korában járatta különnémetre. Egyszer a fiú azzal jött haza az óráról: Füleske, tudtad, hogy a Schelle mi mindent jelent? Csöngettyű, mondta ő tétován. Na ja. und?! - megmutatta a szótárban: Schelle (die) [~, ~n] 1. csengettyű, csengő. 2. (főként többesben) bilincs. 3. (közbeszédi) nyakleves. 4. (kártyában) tök.

Dönikének ez nagyon tetszett, szóval mi, Schellék, bilincsek vagyunk! Nem. mi Soltiak lettünk, mondta Füles kihűlő ajakkal. E pillanatban kezdte mérlegelni, hogy talán el kéne eresztenie Balla Bélát. Negyvenkilencet írtunk, a férfi már Balla Béla elvtárs volt, a RAFILM pártbizottság agit-prop titkára, a szociálizmus rendíthetetlen prófétája. Bizony, rögtön el kellett volna ereszteni, amint a legelső jelet vette az antennád, hogy unja a fenenagy családi boldogságot. De már ő volt a harmadik fontos férfi az életedben, aki csak úgy kisétálna belőled, igyekezted megtartani.

Füles sóhajtozott. Hátára dermedt az alsóneműje, az utolsó tárgy, ami nála maradhatott szabad életéből. Fölsőruháit és minden egyebét elvették, a cipőjét is, a szükségesnél néhány számmal nagyobb rabinget s -nadrágot kapott, lábméreténél valamivel kisebb bakancsot, fűző nélkül. Sejtette, elővigyázatosság ez, nehogy kárt tegyen magában. Elég kárt tesznek ők bennem… különben is, mire használhatnám a két szaros pertlit? Mekkora faszok, basszná meg őket az isten! Ne beszélj így! - szólt rá Füles önmagára, vagy legalább Isten nevét hiába ne vegyed. Kussoljál, bazd meg. kúrvára mindegy, hogyan beszélek.

Soha nem érezte még ilyen brutálisan kettéhasadva a lelkét. Két külön személy lettem. Elbeszélgetünk. Összeveszünk. Ki kéne békülnünk. Na, légy szíves! -kérte Füles azt a másikat. Kabbe! - amaz a seggét mutatta neki. Jól elleszünk. Pofa be, míg úrinő vagyok!!! Úrinő, te?! Tarcsad a szádat, te hülye picsa, mert kihúzod a gyufát! Igazán? és mi lesz? megütsz? - meredtek egymásra gyilkos indulattal, levegő után kapkodva.

Agyába ötlött a réges-régi emlék: nagyszülei falujában egyszer elindult világgá. Tízéves volt, vagy még annyi sem. Motyóját egy törülközőbe batyuzta, úgy tervezte, nagyapja biciklijén karikázik el, a völgy felé. Bicajozott már sokszor, Máli néni női kerékpárján, de azt nem merte elemelni. Szemre alig tűnt nagyobbnak a rozsdás férfibicikli, melyet az istálló falának dűtve tároltak. Szinte soha nem használták. Úgynevezett Waffenrad volt, a k. u. k. hadseregben rendszeresítették, a nyereg mögötti két fémrúd közé be lehetett tolni a puskát.

Alkonyat után tolta ki a Waffenradot az útra, a batyut a csomagtartóra kötözte, baj nélkül jutott a horhosba. Jócskán maga mögött hagyta az utolsó házat is, Diósi bácsiékét, immár teljes sötétségben battyogott, s a bicikli mintha egyre nehezülne, vészesen dőlt feléje, a kerekek ugyanúgy cuppogtak a sárban, mint az ő lábai. Föl kell ülni rá! - kitapogatott egy út menti fát, a Waffenradot a törzsének támasztotta, a lánctakaró vasra állva sikerült átvetnie a lábát, s a kerékpár egészen lassan megindult, vészesen imbolyogva. Minden pillanatban fenyegetett az eldőlés veszélye, rémülten egyensúlyozott. Taposni kell a pedált! - biztatta önmagát, teljes súlyával ránehezedett az egyikre, majd a másikra.

Sikerült függőlegben tartania a Waffenradot, annyira szorította a kormányt, hogy a fémen tisztán érezte a kezének csontjait. Jobb hüvelykje a csöngő (hm, Schelle) pici fémkarjára tévedt, s a fölhangzó csilingelés úgy szállt az éjszakában, akár egy boldog kacagás.

A bicikli már lendületesen gördült lefelé a lejtőn, egyre gyorsabban. Lobogott a haja, bőrét súrolták a hűvös áramlatok - hirtelen észrevette önmagát azon a Waffenradon, szemből, akárha odalenn álldogálna, amerre a kerékpár zúdult, immár fékezhetetlenül. Látta azt a begazolt kislányt, görcsbe rándult arccal és hordósra fúvódott szoknyával, latolgatta, miként kaphatná el, amikor egyrészt elszáguldott mellette a bicikli, másrészt belévillant, hogy hiszen ő ül a nyeregben! miként lehetne két helyen egyszerre?

Ezt soha senkivel nem merte megosztani, maradjon sánta kutya örökre. Hosszan feküdtünk ott, félájulatban. Diósi bácsi talált ránk, s vitt haza

szekéren. Nagyapa elvert a Waffenrad miatt, nagyanya fölpofozott a törülköző és a szökés miatt. Csak ezután vizsgálták meg a sebesüléseket.

Zárták-e Jóskát magányzárkába negyvennégyben a nyilasok? Nyilván. Biztosan ott is vagánykodott. Vagányzárka.

Nyilallott a fölszabdalt állkapcsa. Megint a nagyapja jutott eszébe, aki állandóan a fogait fájlalta. Pálinkás vattával kúrálgatta, s szitkozódott, keverve a sváb és magyar káromkodásokat. Füles ki sem tudta számítani, milyen sok éve nem látta a nagyszüleit. Egyhamar aligha fogja, negyvenhatban kitelepítették őket Németországba. A falujuk a bécsi döntések után visszakerült Magyarországhoz, s ezen a potsdami egyezmény sem változtatott. A szomszéd település, ahová vásárba jártak, maradt elcsatolva.

Akkoriban írt a nagyanyja egy segélykérő levelet Fülesnek, tanúsítsa, hogy ők mindig magyar érzelműek voltak. Tévedés, hogy vonatkoznék rájuk a 12.330/1945. M. E. számú kormányrendelet. Annak dacára, hogy a legutóbbi népszámláláskor magunkat német nemzetiségűnek vallottuk be, írta a nagymama, eztet mink csupáncsak avégbül tettük meg, mivel a nyilaskeresztesektől igen félődtünk.

Félődtetek, mi? én meg legyek a kedvetekért sánta kutya?! - Füles apró darabkákra szaggatta a levelet. Jól emlékezett, milyen magasról nézték le a nagyszülei a magyarokat. Paraszt! - ez az ő szájukból annyit tett: magyar. Érezte, meg kéne bocsátania, két szerencsétlen öregemberről van szó, mégsem volt képes rá.

A magányzárkában már sajnálta őket. Hagytad, hogy a nevüket szégyenszemre kifüggesszék a községházán, hogy vagyonukat elkobozva földönfutóvá tegyék őket, s rendőri kísérettel egy vasúti kocsiba zsuppolják, melyről csak egy számukra ismeretlen bajorországi faluban szállhattak le. Füles sehogyan sem tudta megtalálni emlékezete sivatagában annak a német településnek a nevét. Nagyszülei az elmúlt tíz esztendőben sosem jelentkeztek. Idáig nem bánta, most

hirtelen a két öreg is a súlyos veszteségek rovatába került. Szinte biztos, hogy már nincsenek az élők sorában. Derengett neki, hogy a nagyapja el-eljárt a Volksbund gyűléseire. Akkor pedig úgysem számított volna a te tanúskodásod. Vagy igen?

Apró izzadságcsöpp görgött az alkarján lefelé. Csiklandozta. Odanyúlt a másik kezével, pici valamire tapintott, mi ez? - óvatosan a vasajtó kulcslyukához emelte a tenyerét, ahol vékonyka pászmában beszivárgott a napfény. Ó… egy hangya. Hogy kerülsz te ide, ahol a madár se jár? - óvatosan a mutatóujjára vette. Eltévedtél? Vagy te is hepciáskodtál a kihallgató tiszteddel? Mi lesz veled itt a sötétben? Társaidat merre hagytad?

Füles élvezte a pirinyó érintéseket: a hangya egészen lassan grasszált a csuklója irányába. A parányi lábacskák leheletkönnyű nyoma megnyugtatta. Már nem magányzárka, ha ketten vagyunk benne. Vigyázz, nehogy leessél!

Tűnődött, mivel táplálhatná. Megnedvesítette a kézfejét, hogy a hangya olthassa a szomját, ám amaz most fölfelé masírozott, látszólag céltalanul. Füles inkább sejtette, mint látta. Alkarját szőke pihék borították, melyeket a férfiak, akik szerették őt, izgatóan cirógattak. Olyanok lehetnek a hangyának, mint egy-egy bokor. Vagy inkább nád. Nem, az túl merev. Sás.

Hangyácska, hogy hívnak tégedet? Kapsz nevet, jó? Légy te. Hanna? Nem légy - hangya! Az ilyesfajta szóviccelés Balla Bélától ragadt rá, aki rögtön azzal indított: Szólítson a rím kedvéért Balla Béllának, vagy Bala Bélának, ahogy teccik. Fülesnek mind a kettő tetszett, de Balla Bélát most inkább hagyjuk. Fölvetődött benne, hogy tragikus sorsú ifjúkori barátnője után Solti Örzsének keresztelje a hangyát, e néhai lány emlékére választotta ő a Schelle helyett a Soltit. Á, hagyjuk Örzsét békén. Legyen Róza, már persze ha lány. Nő. Asszony. Vagy Anton, ha fiú. Férfi. Bácsi. Honnan lehet tudni a nemét és a korát? Itt benn sehonnan. Kinn esetleg egy állatorvostól. Vagy a Nagy Brehmből. Lehunyta a szemét. Ismételgette félhangosan: Róza. Anton. Róza. Anton. Hát. úgy érzem, fiú. Legyen a neved Anton. Hallod, Anton? Jól vagy, Anton? Köszönöm kedves kérdésed, én szarul. Füles is szarul, de büszkén.

Ágyban, párnák között tért magához, furán gomolygó ködben. Első rémült gondolata Anton volt. Megtalálta a párnáján. Hogyan kerültünk mi ide, Anton? -kérdezte tőle. Szintén zenész? - szólt át a mellette lévő ágybéli sorstárs. Kontra Margitnak hívták, Füles érezte, okosabb, ha nem gyárt vicceket erre. Kontra

Margit mesélte, az a hír járja, hogy az őrök eszméletlenül találtak Fülesre a magánzárkában, s minthogy nem is akarózott visszanyernie az eszméletét, továbbá a szája szélére zavaros hab ült ki, megfigyelésre hozták ide Tökölre. Tökölön vagyunk? - Füles föl akart ülni. Ám az ágyhoz volt szíjazva a válla és a combja. Ez az idegosztály, anyukám! - Kontra Margit jelentőségteljesen mosolygott, ugyancsak odabéklyózva. Aztán elárulta, ő a maga részéről schisophreniát szimulál. Fülesnek leesett az álla. Hogy ez neki miért nem jutott eszébe, ápolónő létére! Semmi értelme játszani a hőst, ki kell szabadulni innen, bármi áron. Vár a fiad odakinn! Eleget búslakodtál, eleget sajnáltad magad, cselekedjél, Füles!

Igyekezett fölidézni az eü-szakiskolában tanultakat. De majd hét évvel ezelőtt volt már, hogy megszerezte második szakmáját, s átnyújtották az oklevelét, abban az épületben, ahol korábban az Angolkisasszonyok tanintézete működött, az Irányi utca három alatt. Azért jelentkezett oda, mert már nagyon elege lett a telefonok összecsavarozásából, műszak végén úgy érezte, hangos zúgás szivárog a fejéből a fülén át. Ápolónőre mindig szükség van, gondolta.

Eleinte fülészeten, utóbb szemészeten nővérkedett, így az ideg- és elmebetegségek terén vajmi kevés tapasztalattal rendelkezett. Gyorstalpaló módon képezték ki őket az eü-ben, de azért tartott két előadást egy recsegő hangú idegorvos is. Schisophrenia, az a hasadásos elmezavar, igen. Megbomlik az izé. a pszichikai folyamatok rendje… valami efféle. Kettészakad az én! Kontra Margit ezt próbálja szimulálni. Jézusom, lehet, hogy nekem szimulálni se kéne? - Füles elbizonytalanodva süppedt önmagába. Várta annak a másiknak a jelentkezését. Ezúttal hiába.

Okosabb, ha én nem kacérkodom azzal, hogy mímeljem a schisophreniát. Ne játsszunk a tűzzel. Füles emlékezett, milyen bravúrosan leplezte le doktor Rózsa, a szemorvos a csalókat. Noha ott fordítva történt, a

páciensek azon erőlködtek, hogy ne vegyük észre a szemük gyöngülését. Például a masiniszták, akik rendszeresen jöttek felülvizsgálatra hozzánk, a MÁV Kórházba. Valószínűleg az idegorvosoknak is vannak kisded trükkjeik ellenünk.

Füles minden figyelmét Antonnak szentelte, így gyorsabban múlt az idő. Két hétig tartották Tökölön, a másodikon már szíjazás nélkül. Ezek voltak fogsága legbékésebb napjai. Szomorkodott, amikor visszavitték a Fő utcába. Antont sikerült becsempésznie épségben. Neki mondta el, milyen cinikusak a nyomozók s durvák a verőlegények. Már nem sajnálta magát annyira, mert érezte, sajnálja őt Anton, a hangya.

Képtelenség, hogy évekre börtönbe zárjanak, ki neveli föl a fiamat? Jó, hogy már nem olyan kicsi, de azért… Jóska nem törődhet vele, őt az elsők között fogták le. Ennek hallatán föllélegeztem, kezdettől azt hittem, elesik a harcokban, minden adottsága megvolt, hogy hősi halottként végezze. Már negyvennégyben is arra számítottam, hogy vértanúságot szenved. Mint az apja, akit súlyosan megnyomorítottak a gestapósok ütlegei, csigolyasérülései sírba vitték. Negyvenhétben Miskolcról Budapestre hozták a hamvait, s ünnepélyes, lassú gyászzenével újratemették, mint az antifasiszta ellenállás kiemelkedő alakját. Posztumusz kitüntetést is adományoztak neki. Jóska mondta a gyászbeszédet, illetve inkább csak nyögdécselte, könnyeivel küszködve. Mások mesélték, Füles nem ment oda. Kapott ugyan hivatalos értesítést, Ditke szarkeveréseinek dacára, de jobb a békesség. Minek zavarjam Ditke köreit? Jóska fölugrott aznap este: Mér nem jöttél? beteg vagy? Nem, tapintatos.

A háború után Tóth Jóska szovjet katonai egyenruhában zörgetett a hónapos szoba ajtaján, ahol hármasban éldegéltünk, Zsazsa kolléganőm, Dönike és én. Nyakába ugrottam. Nem kellett volna. Lehámozott magáról. Teljes szívemből örvendek, hogy jól vagy, jelentette ki gondterhelten. Mondtam én ilyet? -hangom kicsorbult az ingerültségtől. A kinézetedből vontam konzekvenciát! -leült az asztal mellé. Tekintetemet kerülte, aranysárga nadrágja hibátlanul vasalt élét igazgatta. Megkérdeztem: Akarod látni a gyereket? Jóska a rácsos ágy felé pillantott, melyben Dönike délutáni szunyókájába merült. Hát nem ő az? De, csak gondoltam, esetleg közelebbről is szemügyre vennéd. netántán megsimogatnád. vagy

tennél végre bármilyen emberi gesztust! - utolsó szavaimat lehalkítottam, nem akartam fölébreszteni a fiam. a fiunkat.

Hosszabb csönd támadt. Őszintén szólva másféle fogadtatásra számítottam ennyi idő után, mondta ő. Én is. ne kerteljünk, te már nem szeretsz? Nem így fogalmaznék, de. változások történtek. úgy tudnám kifejezni, hogy a mennyiségi változás átcsapott minőségi változásba, ha érted, mire célzok. Hogy hívják? Nem tudom, miért kell rögtön így. Azt kérdem, mi a neve!? Tamara. együtt harcoltunk a MOKÁN-ban. persze, te talán nem is tudsz arról -magyarázni kezdte, mely módszerekkel küzdöttek ők, a magyarországi kommunista antifasiszták odafönn Borsodban.

Dönike nyújtózkodva fölült. Csodálkozva bámulta a számára teljesen idegen férfit. Hároméves idegrendszere mégis jeleket adott neki, mert teli szájjal rámosolygott. Jóska olyasféle eltúlzott vigyorral közelített feléje, amilyet némely férfiak kötelezőnek vélnek, ha gyerekkel próbálnak bánni. Nyújtotta neki a kezét, Dönike bátran megragadta a hüvelykjét. Jóska habozott, hogyan tovább. Szerintem nem jutott eszébe a neve. Addigra mi ketten már Füleseztük-Micimackóztuk egymást, ez nem tartozott Jóskára.

Hallgattam. Sajnáltam a fiam, amiért apa nélkül kell fölnőnie. Sajnáltam önmagam, amiért Jóska-korszakom véglegesen lezárult. Ő hamarosan távozott. Már az előszobában állt, mikor átadta az ajándékait, a gyereknek orosz csokoládét, nekem usánkát hozott, és egy üveg román konyakot. Ki volt a bácsi? - Dönike. Jóbarát.

Az a füles sapka máig megvan. Idén még nem vettem elő, olyan enyhe ősz volt, amíg lefogtak.

Jóska ritkán jelentkezett. A gyerek születésnapja tájékán általában beállított valamiféle ajándékkal. Füles nem gátolta, hogy a férfi találkozzon Dönikével, nem is segítette. Oldja meg, gondolta. Amikor a fiú már iskolába járt, az apja olykor-olykor megvárta a tanítás végén a nagy, fekete, lefüggönyözött autóval. Könnyen elkápráztathatott egy kisfiút, megengedte, hogy odatérdeljen az ülésre a kormányhoz és nyomja a dudát, míg a sofőr kissé idegesen ücsörgött hátul. Füles egyszer kileste őket. Jóska néhányszor elkérte a Dönikét a napköziből, s megebédeltette a

Tündében, a kerthelyiségben, ha engedte az idő, vagy odabenn, ahonnan a rántott hús tömény szaga sosem szellőzött ki. Jóska is mindig rántott húst rendelt, bécsit, ahogyan ő mondta, abban sose csalódik az ember. Dönike igazat adott neki, bár ő a vendéglői kosztot mindig kissé ízetlennek érezte, erről Füles tehetett, mert a fokhagymát nyakló nélkül használta, annak erős zamatát kereste a fiú minden ételben.

Amilyen arányban emelkedett Jóska szerencsecsillaga, olyan mértékben hanyagolta a fiát. Mama, mért nem láthatom gyakrabban a papát? - Dönike. A munkája miatt… tudod, annyira bizalmi állásban dolgozik, hogy ott is kell aludnia… ritkán jöhet ki a hivatalából. A fiú jóval később mesélte egyszer, hogyan képzelte azt a hivatalt gyerekfővel: úttörőtáborra emlékeztetett, emeletes ágyon aludtak a bizalmi férfiak, reggel közös torna, este tábortűz.

Negyvenhatban költöztünk össze Balla Béllával, az ő Menyasszony utcai családi házában, ahonnan a szülei kihaltak, az ex-Balla Béláné pedig Szilvásváradra hurcolkodott. Az én Ballám valóra váltotta régi álmát: beiratkozott a Műegyetem gyengeáramú szakára, esti tagozatra. Negyvenkilencben már nem Balla Bélla volt, hanem Balla elvtárs, csoportfőnök a Rádió- és Filmtechnikai Vállalatnál. A RAFILM a belügy alá tartozott, ilyen értelemben a volt szerelmem a mostaninak a főnöke lett. Balla elvtárs műszaki csoportja végzett minden elektronikus föladatot a párt és a minisztérium számára.

Esténként lelkesen magyarázta, milyen komplikált probléma behangosítani egy nagy térséget, hogyan kell kábelezni és mikrofonozni a legmodernebb svájci Brown Boveri márkájú berendezésekkel. Ilyenkor csakis abszolút-abszolút biztos megoldásokkal állhatunk elő. Az semmiképp sem engedhető meg, hogy ha teszem azt, Rákosi elvtársunk beszél, vagy teszem azt, Gerő elvtársunk beszél, vagy teszem azt, Révai elvtársunk beszél, akkor ne legyen hallható minden egyes szó. Hálózati árammal dolgozunk, de számítani kell rá, mi történjék, ha és amennyiben a hálózati áram megszakad, teszem azt, szabotázsakció végett! - hatásszünetet tartott, én pedig igyekeztem nem belekacagni, hogy meg ne sértsem. Ha és amennyiben a hálózati árammal befuccsolunk, azonnal működésbe helyezzük a szovjet gyártmányú katonai áramfejlesztő aggregátorunkat…

igen ám, de mi a helyzet, ha és amennyiben a katonai áramfejlesztő aggregátor is lerohad? - újabb hatásszünet. Az én Ballám imádta ezt a ha-és-amennyiben-t. Végszükség esetén bevetjük a hazai fejlesztésű tartalék katonai aggregátorunkat.

Balla elvtárs rajongott a hangosításért, de már nem rajongott annyira Fülesért. Felelősségteljes munkát kell végeznem, bőgte esténként, itthon egy kis nyugtot akarok! Bizalmi állasban vagy, mi? - Dönike. Kaphatsz egy frászt! Balla elvtárs akkor volt a legingerlékenyebb, amikor másnap Rákosi elvtársnak vetített filmet a Hollandiából importált szupermodern masinán. Bölcs vezérünk kiváltképp szerette az olasz és francia filmeket, amelyeket a mozikban nem mutattak be. Balla elvtárs még nála is jobban imádta ezeket. Hazatérvén, aprólékos részletességgel elmesélte. És akkor a főfelügyelő benyitott a pincébe. A piros sportkocsi kisodródott a hajtűkanyarban. A nő ott állt, egy szál szappanban, fölsikoltott, a törülközőt maga elé kapta.

Füles gyanította, Balla elvtárs már rég befűzött magának egy olyasfajta csinibabát, amilyeneket az általa befűzött celluloid szalagokon láthatott, csak nem meri bevallani. Leitattam, s amikor már minden második szó után csuklott, letámadtam: Ugye, teneked van valakid? Hukkolt kettőt, s gyáván bólingatott. Tőle már meg sem kérdeztem, hogy hívják a szerencsés kiválasztottat. Akkora sokkot úgysem okozhatott a név Fülesnek, mint amikor egy úgynevezett jóakarója elpletykálta, hogy Tóth Jóska és Ditke összeállt. Ez a seb sehogyan sem akart begyógyulni.

Ne haragudj, drágaságom, azt hittem, te is tudod, hiszen nyílt titok, mindenki beszéli! - mentegetőzött az a nő. Füles beharapta az ajkát. Jóska már régóta nem volt az övé, mégis szíven találta a hír. Éppen Ditke kellett neki… Á… minden férfit agyon kéne lőni. Kivéve persze Dönikét. De ő még nem férfi, szerencsére. Én meg lassan már nem vagyok nő, gondolta, amikor összecsomagolta a Menyasszony utcai házban mindazt, amit sajátjának tudott.

Harminckilenc voltam akkor, a fiam hét, törtem az agyamat, mihez kezdjek? Legelőször saját vackot kell szereznem, otthont, bármilyen pindurkát is. Füles nem tudta elképzelni, miként kaphatna lakást, amikor

még igénylést sem adott be soha. Mi értelme volna, amikor hattagú családok is hiába várnak évek óta?

Elsírta bánatát a kórház személyzetisének, a középkorú, őszbe csavarodott kontyú asszony rezzenéstelen arccal hallgatta végig. Másnap hívatta. Azt javasolta, Füles kérje át magát a szemészetre, mert azon az osztályon két ügyeletes szoba van. A kisebbikben takarítóeszközöket raktároznak, oda beköltözhet a fiával, ha cserébe éjszakai ügyeleteket vállal.

Így lettem kórházlakó. Megesett, hogy valamelyik kanos ügyeletes orvos be akart kéretőzni az ágyamba, Dönike ilyenkor megfelelő kifogásnak bizonyult. Férfi nélkül éltem, s ez megfelelt. Azt akartam, hátralévő esztendőim bonyodalommentesen múljanak el. Ötvenhat október 23-ikáig sikerült magamat ehhez tartanom.

Amikor Fülest visszafuvarozta a rabomobil Tökölről a Fő utcába, Anton hangya a két melle között utazott, hogy meg ne leljék a motozásnál. Mindketten épségben jutottak a négyszemélyes cellába. Ott egy fiatal, kreol bőrű lány ücsörgött, ráismertem, elterjedt róla, hogy tégla. Anton jól érezte magát, néha betelepedett a köldökömbe. Mély lyuk az, jól elfért. Szeretteit is bekvártélyozhatta volna. Ha vannak. Persze attól függ, hányan, egész bolyra nincsen kapacitásom.

Nincs kapacitásunk! - hányszor, de hányszor hivatkozott erre Balla bajtárs azokban az ötvenhatos zavaros napokban, amikor összevissza száguldoztak a városban a lefoglalt busszal. Balla többé már nem akart elvtárs lenni. Mint egy éjszaka elmondotta, akkor csalódott a szociálizmusban, de totál, amikor vállalatát, a Rafilmet bármely indok vagy magyarázat híján egyik napról a másikra kettévágták, bizonyos részlegeket a Bányaipari Kutatóintézethez csatoltak, a többit, az ő csoportját is, a Postához. Ki fog hangosítani ezután? vagy már ez se fontos? - tette föl a kérdést annak a kollégájának, aki a bányaipariba került. Még a szar is le van szarva, öregem! - amaz a söröskriglit emelgette.

Füles a kórháziakkal együtt ment a Parlamenthez, követve a tömeget, miután elterjedt, hogy az egyetemisták tüntetéséből forradalom lett. Látták Nagy Imrét beszélni, ám egyetlen szót sem hallottak belőle. Balla elvtárs,

merre vagy? -gondolta Füles. A többiek indultak a rádióhoz, ő sietett haza Dönikéhez.

Ötvennégyben kiutaltak neki egy garzont a MÁV Kórház pártbizottságának keretéből a Németvölgyi úton. Élete egyik legszebb napja volt, amikor a hurcolkodás után először zárták magukra az ajtót Dönikével. Ezt a fehérre mázolt ajtót rugdosta valaki szorgosan három évvel később, október végén, hajnalok hajnalán. Füles erre ébredt, nagyon mérgesen. Szabadnapos volt, úgy tervezte, sokáig alszik. Csak a kerek kis ablakot nyitotta ki.

Ismeretlen férfi állt ott, sárszínű viharkabátban: Elnézést, Balla bajtárs üzenetét hozom. Emlegetett szamár, gondolta Füles. Most? - kérdezte. Tessék gyorsan összekészülni, odalenn várom, motorral vagyok. De… miért? A forradalomnak szüksége van magára! Rám? - Füles elkedvetlenedett. Már rég nem számolt Balla Bélával, de azért jobban örült volna, ha a férfinak van rá szüksége, s nem a forradalomnak. Mégis felöltözött. Megpuszilta Dönikét: Micimackó, mézesbödön a spórhelton, tej a párkányon, kenyér a dobozban, reggelizzél, aztán olvasgassál, hallgassad a rádiót, suli máma nincs, majd jövök. Szia, Füleske. mér nincs suli, vasárnap van? Nem, hanem forradalom. Az meg micsoda? Majd elmagyarázom, rohannom kell! - átölelte, búbolta, csókolta.

A viharkabátos férfi az oldalkocsis motorkerékpár nyergén várta, dübörgő dugattyúkkal, leheletnyi kétsége sem volt, hogy Füles engedelmeskedik. Ő arra számított, hogy az illető mögé kell fölülnie, az oldalkocsi nem várt luxus. Amint elhelyezkedett, a férfi gázt adott. Fülesnek fájt a füle a huzattól. Balla elvtárs azt üzente, elfogyott a regimentje. Ha még egyszer azt üzeni, mindnyájunknak el kell menni. most csak nekem. Éljen a magyar szabadság, éljen a haza.

Ijesztő sebességgel zúdultunk alá a Németvölgyi úton. Lánchíd, majd pesti rakpart, ebből kitaláltam, hogy a MÖHOSZ rádióállomása lehet az úti cél, Balla Béla már akkor is járt oda, amikor még nem volt elvtárs. Rögeszmés rádióamatőrök különleges engedélyek birtokában használhatták a Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség masináit. Balla, amikor még az én Ballám volt, olykor azért jött haza éjfél után, mert a

MÖHOSZ-ban igyekezett recsegős-ropogós összeköttetést teremteni hozzá hasonló agyamentekkel a környező országokban. Ha egy csehszlovák férfinak elmondhatta darabos németséggel, hogy nálunk kellemes az idő, madarat lehetett fogatni vele.

A viharkabátos fölkísért, Balla Béla a masina mellett kuporgott, fején fülessel - a páros fejhallgatót becézték így az ő szakmájában. Szerbusz, Balla Bélla, mondtam neki. Hátra se pillantva ingerülten mutatta, hogy üljek le a repedezett bőrözésű fotelra, mert éppen kapcsolatban van. Addigra azonban megszakadt neki. A fülest a pultra rakta. Vérereς szemfehérje jelezte, nem sokat alhatott az éjjel. Na, mi olyan sürgős, Balla elvtárs? Mi már bajtársak vagyunk, mondta a férfi, aki idehozott, Balla bólogatott, s azt mondta: Be kéne olvasnod valamit. Mért nem olvasod te? Magyarul és angolul van! - odacsúsztatta a gépelt cédulkát. Az állott rajta két nyelven, hogy Magyarországon kitört a forradalom, melynek célja a szociálizmus vadhajtásainak, a múltbéli törvénytelenségeknek fölszámolása. Óriási tömeg lázadt föl a Szovjetunió ellen. Nagy Imre vezetésével új kormány alakult. Számítunk az ENSZ és a művelt Nyugat hathatós támogatására. Amennyiben a Magyar Rádió hivatalos adásai hamis híreket is sugároznak, ezen az adón az igazságot sugározzuk, ameddig csak tehetjük. Aki hallja, adja át!

Odaültem a fekete rácsos mikrofon elé, fölolvastam a szöveget. Magyarul, angolul, magyarul, angolul. Angolul Füles alig beszélt, annak idején Ditke tanítgatta egy keveset, de az nagyon régen volt. E néhány mondatot sem tudta volna megfogalmazni. Remélte, gyatra kiejtését megértik azért.

Később a viharkabátos férfi az orra alá dugta az odakünn legépelt német változatot, az persze ment. Azzal nyugtatta a lelkiismeretét, hogy errefelé úgyis többen értenek németül, mint angolul. Negyvenméteres rövidhullámra állította a masinát Balla bajtárs, azon szállott az üzenet, a környező országokban biztosan hallhatta mindenki, aki megfelelő vevővel rendelkezett. Hírügynökségek, hatóságok, rádióamatőrök.

Annyira kimerült a torkom, hogy amikor cigarettaszünetet tartottunk, Füles is rágyújtott, remélve, a füst kissé átmelegíti-fertőtleníti a gigáját. Nem szokott dohányozni, köhögött, el akarta nyomni a staubot, ám a

viharkabátos férfi gyorsabb volt, átvette: Ha nem haragszik a bajtársnő, befejezem! - elégedetten letüdőzte.

Kiemelkedő fontosságú, amit csinálunk, mondotta Balla bajtárs, több kapcsolatot teremtettem az éjjel, és képzeljed, senki, de senki nem tudott arról, mi történik Magyarországon… informálnunk kell a külvilágot az igazságról! - lángolt a tekintete a büszkeségtől. Lelkesedése magával ragadott, másfél órás menetekben olvastam a néhány soros tudósítást újra meg újra, ritmikusan váltogatva a nyelveket. Balla bajtárs folyamatosan ellenőrizte, hogy az adás rendben kikerüljön az antennára. A szünetekben próbált kapcsolatot teremteni valakivel, ellenőrzendő, hallják-e, ám korábbi beszélgetőtársai nem válaszoltak. Talán félnek, dünnyögte.

Füles legszívesebben kettészakadt volna. Egyik része mindenáron kitartana az összeesésig a mikrofon előtt, a másik rohanna haza a fiához, hiszen elsősorban mégiscsak anya vagyok, nem pedig bajtársnő. Késő délutánig olvastam, addigra a hangom szinte teljesen elfogyott, reszelős susogásomra már nem volt szüksége a forradalomnak, elküldtek, és a lelkemre kötötték, hogy másnap reggel térjek vissza állomáshelyemre. Balla bajtárs majd elintézi a kórházzal, hogy helyettesítsenek.

Állomáshelyem lett, gondolta Füles vegyes érzelmekkel, amikor kilépett az utcára. Azért a viharkabátos hazavihetett volna. Nem jártak a buszok. Majd két órába telt, mire megérkezett a négyemeletes házhoz, amelyben lakott. Lábai alig engedelmeskedtek, most soknak bizonyult a négy emelet, máskor szinte futva sietett föl.

A garzon üres. A szomszédasszonytól hallotta, Dönike két házbéli barátjával útnak eredt, hogy megnézzék a tankokat. Milyen tankokat? Hát maga nem tudja? a szovjet csapatok megszállták bennünket! Eddig is itt voltak, gondolta Füles, a kérdés hallatán mégis éles nyomást érzett szívtáján. Nem jó, ha három kamasz kódorog az utcákon forradalom idején, bajba kerülhetnek. Merre mehettek?

A szomszédasszony a vállát vonogatta, nem mondták.

Futkostam a városban, mint pók a falon, noha sejthettem, csodával határos volna, ha Dönikémre bukkannék. Füles eleintén Budán, a Moszkva tér és a Margit-híd környékén bolyongott, maga is láthatta a tankokat és FUG-okat. Sok helyütt egészen békésnek tetszett a kép, a szovjet katonák kimásztak a páncéltornyokból, cigarettázva beszélgettek a magyarokkal. A budai hídfőnél egy testes férfi tucatnyi ember élén magyarázta a tank legénységének tört oroszsággal, hogy menjenek ők haza. Nem akarunk semmi rosszat, hanem csak szabadságot! - kiáltotta a férfi. A kreol bőrű szovjet kiskatonák megkínálták Kazbek cigarettával, s úgy bólogattak, ahogyan az ápolók szoktak az elmegyógyintézetben. Tatároknak tűntek. Lehet, hogy nem is beszélnek oroszul, gondolta Füles. De, náluk is kötelező a suliban.

Elgyalogolt egészen a Nyugati pályaudvarig. Az óra tövében kifújta magát. Ditke jutott eszébe. Ő vajon mit szól a tankokhoz? Összeszedte az erejét, és nagyjából ugyanazon az útvonalon hazatért. Addigra beesteledett. Már messziről látta, hogy a lakásban ég a villany. Hála Istennek! - futóra vette. Istenem, elhanyagoltalak, bocsássál meg, gondolta.

A konyhában öt siheder ücsörgött, pálinkát ittak vizespohárból. Mindannyian orosz dobtáras géppisztolyt tartottak az ölükben. Egyikükben Füles csupán villanásnyi késéssel ismert a fiára - Dönike usánkában ült ott. Ez honnan van? -Füles. A fiú félreértette: A rendőrkapitányságon kaptuk! - mutatta a fegyvert: Meg is tanították, hogyan kell használni. Ne hülyéskedj. - Füles elsápadt. De, de, igazolványt is adtak! - a kis fehér kartonlapot piros-fehér-zöld csík átlózta, tetejére odanyomtatták: NEMZETŐR IGAZOLVÁNY, alá pedig tintával írták: Solti Dénes, 359. sz.

Erről szó sem lehet! - kicsavartam a fiam kezéből a dobtáras géppisztolyt, s a társait fölszólítottam: Iszkiri! Indultak kifelé, noha a tűzerőt tekintve túlerőben voltak. De bennem szerencsére a fölbőszült anyukát látták, nem pedig a fegyveres harcost. Amikor magunkra maradtunk, a fiam rám támadt: Füleske, ezt azért nem kellett volna, leégettél előttük! Ugyan, Micimaci, te sem gondolhatod komolyan, hogy nekiállhattok háborúsdit játszani, valódi fegyverekkel! Már nem vagyok gyerek, elmúltam

tizennégy… különben apa is ott volt. Hol? A főkapitányságon, benne van a Nemzetőrség szervezésében. Ezt nem hiszem el. látott téged, és hagyta, hogy. engedte, hogy elhozzad ezt? -ráztam a fegyvert. Nem. amikor átment a termen, takartak a többiek. Elbújtál mögéjük, mi? - láttam az arcán, hogy beletrafáltam.

Figyelj rám, Solti Dénes, háromszázötvenkilences szám, te most itten maradsz veszteg, míg én visszaviszem a davajgitárt, és ha csak a gangra kiteszed a lábad, letöröm a derekad, megértetted? - Füles úgy ordított, hogy zengtek a falak. Most nem zavar, ha áthallatszik? - érdeklődött Dönike epésen. Az anyja szemében vészjósló lángok lobogtak, egy pillanatra megbénítva a fiút. Ez elég volt ahhoz, hogy Füles, mindkét kulcscsomót magához ragadva, rázárja a bejárati ajtót kívülről, vállán a géppisztollyal. Már csak az ablakon mászhat ki, de olyat azért talán mégsem tesz velem.

Iparkodtam a hegyoldalba vezető keresztutcáig, abba befordultam. Két ház után foghíj következett, valaha egy hegedűművész villája állt rajta, ám a háború végén porig bombázták. A helybéliek szerint a muzsikus ott pusztult a romok alatt a nejével együtt. Az egykori épület még használható tégláit azóta amúgy tisztítatlanul három halomba szortírozták. Addig raktam a téglákat a fegyverre, míg teljesen eltűnt.

Ezt sose bocsátom meg neked! - Dönike ezzel fogadta a lakásban. Lehet… de én meg azt nem bocsátanám meg magamnak, ha engednélek grasszálni azokkal a kis hülyékkel… párdon, a kis társaiddal, állig géppisztolyban. Akkor hagy menjek el így! különben teljesen lemaradok a forradalomról! - a fiú toporzékolt dühében. Arról nem lehet lemaradni, mondta Füles, a lakáskulcsokat a zsebébe dugva.

Később: Na, ne morogjál. éhes vagy? Nem. Akkor sem, ha bundáskenyér lesz? - tudta, az ő bundáskenyerének Micimaci sosem bírna ellenállni. Vacsora után hallgatták a rádiót. Az Egmont-nyitányt adták elő a londoni szimfonikusok. Füles belealudt. Micimaci rázta föl: Csöngettek! A viharkabátos volt. Nem engedtem be: Kérem, mentsen ki Balla bajtársnál, annyira kifáradtam, hogy képtelen vagyok, köszönöm! - rácsuktam az ajtót. Hiába csöngetett és dörömbölt, nem nyitottam ki. A férfi

káromkodott odakünn a folyosón, a maga sajátos módján, azt ismételgetvén: Basszustuba!

Hm.

Füles azzal a bizonytalan érzéssel merült álomba, hogy szerepe a forradalomban talán lezárult. Reggel találtam meg a kézzel írott cetlit, rajta csupa nagybetűvel: LEGKÉSŐBB 9,00-KOR VÁRJUK! A MÖHOSZ FORRADALMI BIZOTTSÁGA NEVÉBEN: SCHRAMM ADALBERT. Képtelen voltam elhinni, hogy a viharkabátos nemcsak Schramm, de Adalbert is. Tejeskávét főztem, s szilárdan elhatároztam, nem megyek én sehová.

Dudáltak az utcán, újra meg újra. Füles a konyhaablakon át látta, egy fakarusz vesztegel a járda mentén. Mit akar ez? A sofőr mellől Balla Béla integetett sürgetőn. Ó, jaj. Tegnap még csak oldalkocsis motorost küldött, ma autóbusszal jön értem… Füles elgyöngült. Mivel vár holnap? vonattal? repülőgéppel?!

Dönikét nem merte egyedül hagyni a lakásban, inkább vitte magával. Mielőtt fölszálltak a fakaruszba, megeskette Balla bajtársat, hogy bárminő akcióra indulnak, száz - ezer - százalékig veszélytelen lesz.

Amikor Balla és ő együtt éltek, Dönike a végén már szinte pajtásának tekintette a férfit, becenevet is adott neki: BéBé. Egy csapásra fölelevenedett az a tónus. Balla kézszorítással és öleléssel fogadta a fiút, s alparancsnoknak titulálta. A BéBé és alparancsnoka közti teljes összhang láttán elandalodtam. Ki ne óhajtana apát a fiának, s ha nincs, akkor legalább egy atyai barátot? Talán ők ketten voltak a legfontosabb férfiak az életemben. A múlt idő Dönikére nem vonatkozik. Ahogyan múltak az órák, Füles már abban sem volt biztos, hogy BéBére áll-e. Balla Béla időközben megnősült és elvált. Tekintetében föllobbant a régi tűz. Vagy csak én hiszem úgy?

Mozgalmas napjuk volt. A fakaruszt a Nyomdagépellátó Vállalat előtt foglalta le Balla Béla, a lehető legbékésebb módon. Ezt Schramm Adalbert mesélte. Bajtársak, mondta Balla Béla a fakaruszból kikászálódó

munkásoknak, a forradalomnak szüksége van e géperejű társaskocsira! Tessék, mondta az egyik munkás. A sofőr, a nyugdíjkor határát súroló, deres barkós férfi önként ajánlotta szolgálatait: Fiacskáim, viszlek, ahova csak köll! Őt az időközben kilenctagúra szaporodott csoport Barkó bácsinak hívta. Az igazi nevét sosem tudtuk meg. Az új emberek részben az egykori RAFILM-nél, részben a postán voltak Balla bajtárs kollégái, valamennyien műszakiak. Schramm Adalbert előadta Fülesnek a buszon az élettörténetét. Hétszilvafás nemesi származék, kvietált horthysta katonatiszt. Ingatta a fejét: Álmomban néha a századom élén lovagolok díszegyenruhában, basszustuba!

Telefonközpontokat kerestünk föl, Balla Béla egy igazolást lobogtatott, hogy ő a forradalom technikai bizottsága nevében jött. Ez majdnem mindenütt elég volt. Csupán a Petőfi Sándor utcában kellett hozzáfűznie: Szétlőjük az ajtót, ha okoskodnak! A négy fegyveres civil nem okoskodott, noha oroszok voltak. A lehallgatóberendezéseket kerestük. Meg is találtuk. Köröttük a plafonig stószolva várták a földolgozást a lehallgatott telefonbeszélgetések átütőpapírra gépelt szövegei. Ezeket kihordtuk az utcára, s meggyújtottuk. Volt valahol a városban egy nagy központi lehallgató, mert mindenünnen vastag kábelkötegek indultak ki az épületekből, ezeket kombinált fogókkal elvagdostuk. A jól végzett munka örömére este hétkor fröccsöztünk a Tulipán presszóban, Dönikének is engedélyeztem egy hosszúlépést. A sofőr és a bajtársak zöme haza sem tért, a fakaruszban éjszakáztak. Balla Béla nálam. Igen.

Jócskán elmúlt éjfél, mire Dönike álomba szenderült. Előtte még szabadon eresztette a sötétségben a kérdést: BéBé, mostantól megint velünk leszel? Én… -Balla Béla köszörülte a torkát: Tudod, most forradalom van, a magánélet háttérbe szorul. Füles épp az ellenkezőjét érezte. Vulkánként tört ki belőle a nő, pedig mindent megtett, hogy hangot ne adjon. A simogatástól remegett valamennyi porcikája. Be szeretem én ezt, gondolta. Agyában végiglapozta élete összes fejezetét, meghökkentően kevésszer volt része benne. Nagyszülei ritkán érintették, ha mégis, leginkább ütötték. Ötéves kora előtt, amíg apjával-anyjával élt, alig-alig simogatták. Pedig ez a legfőbb szükséglete az embernek, jött rá ezen az éjjelen. Annyira

megsajnálta magát, hogy sírni kezdett. A férfi ekkor hatolt belé immár sokadszor, azt hitte, az öröm könnyei ezek, lenyalogatta őket.

Hasonlóan teltek a következő napok és éjszakák. De Dönikét többé nem vitték magukkal, hiába könyörgött. Alparancsnok, a te feladatod, hogy hírközpontot létesítsél, ahol üzenetet hagyhatnak a bajtársak napközben, ha elveszítjük egymást! - BéBé így szerelte le. Megígérte, hogy bevezetteti a hírközpontba a telefont, a legmodernebb svájci készülékkel. Füles ébrenlét és álom határán létezett.

Balla Béla és bajtársai a Magyar-Szovjet Hajózási Társaság Március 15. téri épületében szétszerelték a rádióberendezést, a kéttucatnyi adócsövet óvatosan becsomagolták, levitték a fakaruszba. Ahhoz Balla Béla ragaszkodott, hogy az őrök kapjanak egy hivatalos papírt, Fülesnek diktálta le: „24 db. Brown Boveri svájci adócsövet és 36 egyéb alkatrészt a nép nevében elvittünk." Aláírta mint a Foradalom Technikai Bizotsága Vezetője. Füles mutatta neki, két r kéne, és két t. Basszustuba, mormolta Balla Béla, beszúrta a sor fölé a kimaradt betűket.

Dönike megkapta a telefont, attól fogva naponta többször felhívták. A fiú pedig addig ügyeskedett, míg sikerült membránvégre kapnia Tóth Jóskát. Dönike apja sem volt többé elvtárs, a szabad magyar rendőrség szervezésével foglalkozott a főkapitányságon. Ígérte, valamelyik este fölugrik. Valóban megjelent, hozott kolbásszal töltött karajt. Füles azt hitte, feszeng majd a két férfi közt, ám amazok nevetős komolysággal bajtársozták egymást, s kacifántos pohárköszöntőkkel éltették a forradalmat, illetve Fülest. Picit becsíptem.

Már november volt, mikor közel a Műegyetemhez, egy raktárhelyiségben létrehoztuk a forradalom független hírközpontját. Külön antennával rendelkező rádiókat helyeztünk üzembe, hogy állandóan fogható legyen valamennyi fontos külföldi adó, a párizsi, a londoni, a vatikáni s a többi, ugyanakkor innen is lehessen sugározni kifelé. Olyan jól sikerült, hogy e készülékek még javában működtek, amikor negyedikén este hét tájt a Kossuth rádiót az oroszok csöndbe fojtották.

Basszustuba! - mondta Balla Béla, amikor telefonon lediktálták neki azt a szöveget. Rögtön megszervezte, hogy négy ember négy nyelven olvassa a mikrofonokba, végkimerülésig: „Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak!

A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével."

Füles németül darálta a szöveget - Imre Nagy spricht hier -, ám csak fél nyolcig. Óránként, később annál is gyakrabban hívogatta Dönikét. Háromnegyed hétkor még beszéltek, a fiú panaszkodott, már csak száraz kenyér van otthon. Füles megígérte, hamarosan ott lesz, visz valami vacsorát. Fél nyolckor a garzonban fölszerelt telefon már nem válaszolt. Füles azonnal indulni akart, hiába marasztalták a többiek, hogy most életveszélyes útra kelni. Átölelte, megcsókolta Balla Bélát, s kiszaladt az épületből.

A fakarusz eltűnt a kerítés elől. A hídfőnél szovjet harckocsik állomásoztak, időnként hatalmas dörrenéssel tüzelve Pest felé. Ezt furcsamód biztató jelnek vettem: Budát nem bántják. Falak mentén haladtam előre. A házak tetejéről és az ablakokból puskagolyók, géppisztolysorozatok pásztázták a járdát. Itt pusztulok, gondolta Füles. Mellékutcákon át futott, saroktól kapualjig, kapualjtól sarokig. Szünet nélkül imádkozott. Én Istenem… bocsássad meg, hogy kételkedtem… most az egyszer segítsél, mindent elkövetek. mindent jóváteszek… add, hogy Dönikét otthon leljem épségben!

A lakás azonban üres volt, az ajtó tárva-nyitva. Végigkérdezte a szomszédokat. Egy ismerőse, aki ugyanabban a kórházban volt ápolónő, hallani vélte, hogy a srác néhány haverjával elindult Nyugatnak.

Füles addig bogarászott a Dönike-hírközpont üzenetei közt, míg rábukkant Tóth Jóska hivatali telefonszámára. Hiába tárcsázta, senki nem vette föl. Próbálta hívni a Műegyetem központi számát, ott sem válaszoltak.

Tizenegyig bírt veszteg maradni, akkor nekivágott ugyanannak az útnak visszafelé. Kevéssel éjfél után ért a raktárhelyiséghez, már messziről látta, hogy a bajtársak föltartott kézzel, libasorban vonulnak ki a vaskapun. Orosz katonák terelték őket egy zárt teherautóba. Az arcokat nem vehettem ki, de tudtam, most viszik el az én Balla Bélámat is, talán soha többé nem láthatom. Elbőgtem magam. Nem futottam oda, mi értelme? Gyerünk vissza a Németvölgyire, hátha Dönike megkerül.

Az úton végig fohászkodtam az Úrhoz. Miatyánk. Szűz Máriához. Üdvözlégy. Az ég összes Szentjéhez. Eredménytelenül, Dönikének se híre, se hamva. Hajnalig ültem a konyhaasztalnál, akár egy fadarab. Akkor Tóth Jóska óvakodott be, fekete esőköpenyben. Füles fölugrott, megragadta a karját: Dönike! -sikoltotta. Tóth Jóska búsan bólintott, tudom. A fiú fölhívta, mielőtt elindult. Azt mondta, adjam át neked, ha van egy csöpp eszed, mész utána azonnal… próbáltam én maradásra bírni, nós, nem hallgatott rám. - Tóth Jóska az asztalt simítgatta gépiesen: A barátai fizették be az útra, állítólag Andaunál lépik át a határt.

M. mit g. gondolsz. m. mit tegyek? - kérdeztem. Tóth Jóska tehetetlenül rázta a fejét: Mit lehet itt tenni? ole zánc! - ő a forradalomra gondolt. Füles a fiukra. Ültek a konyhában némán. Beömlött az ablakon a mind vakítóbb nappali fény. Fülesnek az járt a fejében, hogy talán meg kéne kérdezni Tóth Jóskát, nem éhes-e. Ám ehhez sem volt ereje. Mindegy. Úgysincs itthon semmi. Néhány napja még nő voltam, boldog nő, most már vénasszony vagyok.

Kevéssel ezután fegyveresek tódultak be, mindkettejüket letartóztatták. Tóth Jóskát bilincsbe verve vitték le, Fülesre csak ráparancsoltak, fogja össze a két kezét a háta mögött. Már a legelső kihallgatáson megértette, valamennyi telefonközpont jelentett az akcióikról, főbűnéül mégis a rádiózást róják föl. Ellopták az adócsöveket és az alkatrészeket, tehát nem politikaiak, hanem köztörvényesek. Basszustuba.

Imádkozott, hogy hírt kaphasson a fiáról. Add, Uram. ezt az egyet! Százszor, ezerszer elképzelte, miként juthatott át a határon Dönike, s milyen szeretettel fogadták az osztrákok. Még szerencse, hogy egy kicsit megtanult németül. Azt is sokszor átéltem, milyen volna, ha

kettészakadhatnék. Egyikünk rohanhatna Dönike után, s csak a másikunk fogoly itt a Fő utcában.

Anton, a hangya nem volt hajlandó átérezni a helyzet komolyságát, spacírozott föl-alá a ruha ujjának védelmében. Ne gyere ki, drága Anton, mert ha meglátnak… több veszteséget már nem bírok ki. Füles a fejébe vette: amíg a hangyácska él és virul, addig Dönikének sem eshet baja. Ha valakit hoztak vagy vittek a folyosón, állandóan csöngettek, hogy a többi fegyőr tudjon róla. E folytonos csilingelést lélekharangnak tekintettem. Kétszer is úgy rendezték, amikor kihallgatásra vezettek, hogy szembetalálkozzam Tóth Jóskával. Nagyon lefogyott, arcán a rá jellemző pirospozsga hamuszínre váltott. Egyszer Balla Bélát is elkormányozták mellettem. Füles lendült, hogy a nyakába ugorjék, akkor vágták állon ólmos gumibottal.

A fizikai fájdalmat jobban tűrtem, mint a bizonytalanságot. Antont a kihallgatások idejére a pokrócba rejtettem. Legelőször egy orosz tiszt hallgatott ki, tolmács és verőlegény társaságában. Föltűnt, hogy ezeket Füles vagy Solti Éva kevésbé érdekli, mint Balla Béla és Tóth Jóska, úgy látszik, ők a nagyvadak. Igyekeztem mellébeszélni. Adtam az ostoba libát, akit csupán a két férfi iránti vonzalom sodort az eseményekbe, márpedig a szerelem vak és süket. Nem emlékszem, hajtogattam bárgyú mosollyal. Akkora hazugságba keveredtünk, mint még soha. Nincs igazság. Sántakutyázz, mintha könyvből olvasnád, különben életed végéig csücsülhetsz a sitten, ráadásul bajba sodrod BéBét és TéJét. A kihallgatásokon a nevek, de még a kezdőbetűk is lehetőség szerint kikerülendők. Nem csak a tégláknak, a falaknak is van fülük.

Egy reggel hiába kereste a hangyát. Kétségbeesetten túrta föl a priccsét. Alatta találta meg a kőpadlón. A hátán hevert, élettelenül. Megsiratta. Végleg magára maradt. Baljós jel.

Istenem, ugye Dönike viszont rendben van?

Antont a vakolat résébe temettem, a malterporba. Aznap jó is történt: látogatóm érkezett. Ki lehet az? TéJére vagy BéBére tippelnék, ha nem

volnának ugyanebben az épületben. A beszélőben Ditke várt rám, talpig feketében.

Kit gyászolsz? - kérdezte Füles, csöppnyi éllel. Nem kit, hanem mit. az életemet! - majd suttogva: Tudsz valamit Jóskáról? A fegyőr Fülesre mordult: Erre nem felelhet! Értettem. - ingattam a fejem, Ditke pontosan értette, ez a válasz.

Csönd lett. Megtörtem: Ditke, talán érdekel, de én nem haragszom semmiért. Nincs is rá okod. azt mondjad meg, tehetek-e valamit érted? Szerintem bőven elég, ha ő. ha önmagaddal. Őmagaddal törődsz! - Füles hadart, hogy csak Ditke értse. Bízd rám, én mostan csupán azt kérdem, neked segíthetek-e valamiben… ennyi! Füles tétovázott, ha kiejti Dönike nevét, talán ráirányítja a hatóság figyelmét. Úgy tett, mint aki töpreng, a kopott asztalon dobolt az ujjaival, s közben sebes mozdulattal egy D betű körvonalát írta le a hüvelykjével. Ditke biccentett: No persze. - árnyalatnyi mosollyal bólintott. Ebből sejthettem, van híre a fiamról, ám ő sem meri mondani. Akként kapcsolódott össze a tekintetünk, mint a régi szép időkben, a háború előtt, amikor még ő volt a legjobb barátnőm. Sajnáltam, hogy ehhez a jelen körülmények kényszerére volt szükség, mégis örültem: újra számíthatok rá.

Alig tíz percre találkozhattak, Fülesnek ez mégis bearanyozta a következő óráit. Ám este, amikor lehunyta a szemét, gyászolta tovább Antont. Elképzelte, milyen lehet ott benn a vakolat hasadékában, a piszkos tapintású porban heverni holtan. Didergett. Nagyjából én is meg vagyok halva, gondolta. Nem baj, éltem eleget. negyvenhat év nem is olyan rossz. ha Dönike nem volna. Talán figyel engemet egy óriási lény, talán alattam a tenyere, talán be is dug valami nyirkos résbe, ha kihuny bennem az élet.

Istenem, mért taszítottál e balsorsba? Uram, hogyha látsz engem a magas égből, ha eljut hozzád a könyörgésem, kérlek, adj jelet, tégy csodát, mutassad meg magad, hogy hihessek benned, vagy önmagamban, vagy bármiben! - alighogy az ajka megformálta e szavakat, érezte a kézfején egy picurka lény masírozását.

Anton? - suttogtam. Vagy. csak egy rokona? A drótkeretes biztonsági lámpa alig adott fényt, Füles hiába meresztette a szemét, nem dönthette el. A bőre igent mondott, az agya nemet.

Minden eddiginél türelmetlenebbül vártam a hajnalt.

ÁLMODTAM

Rekedt zürrögést hallatott a csöngő csingiling helyett, egy szál dróton lógott, amióta a csavarja kiszakadt a falból. Mintha az érckakas köszörülné a torkát, gondolta Piroskáné. A dohányzóasztal mentén csücsült a földön, tekintetét a szerpentinekre és a két lampionra függesztette, melyekkel még tegnap délután cicomázta föl a lakást. Először azt hitte, érzéki csalódás, hisz ki csöngetne ilyenkor? a vendégek mind hazamentek már, háromnegyed órája búcsúztatták az utolsót, Randó Lacit és a feleségét, Terikét.

Negyed kilenc. A férje tátott szájjal hortyogott a kanapén. Újabb zürrögés hasogatta a levegőt, s még kettő, szabályos időközökben. Gézus, ébresztő! -megfogta a vállát. Amaz a fal felé hengeredett, elomló horkantással. Gézus, valaki jött! - ismételte ő, kicsivel emeltebben. Jézus! - motyogta a férje. Piroskáné elmosolyodott: Semmi Jézus, Gézus, csupáncsak ajtót kéne nyitnunk!

A férfi ásítozott, nehezére esett fölegyenesedni. Piroskáné megszánta: Maradj csak, majd én… - a kezdeti lépéseket még négykézlábazta. Odakint az előszobában üres üvegek és poharak a meztelen parkettán, a szőnyeget itt is fölcsavarták a tánchoz, mesés buli volt, leszámítva azt a kis döccenőt, ami. -ami hirtelenjében nem jutott eszébe, pedig biztosan emlékezett, hogy az éjszaka sűrűjében történt valami pici gikszer, egyetlen fals pendülés a harmonikus összhangban, melybe éjfél után került a társaság. Szerencsére senki nem rúgott be merevre vagy durvára, s még arra is ráálltak, hogy kettő után kissé szordínósabban ontsa Randóék Tesla magnetofonja a Beatles- és Rolling Stones-számokat, melyeket őrajta kívül mindenki ismert, még Gézus is dúdolgatta némelyiket. I can’t get no - - - satisfaction.

Máris! - tartott egy ideig, mire a kulccsal beletalált a zárba s föltárult az ajtó, ám a folyosón nem állt senki. Piroskáné a küszöbről hajolt ki, nem

akart mezítláb a repedezett kövezetre lépni, úgy látszik, hallucináltam, gondolta, s ekkor villant belé, hogy össze sem rezzent az imént, noha váratlanul csöngetett - zürrögött - valaki. Hát ez óriási! pezsgőt kéne bontani! ha maradt volna még zárt üveg, talán akad egy-két korty valamelyiknek az alján. Csukta az ajtót, hogy elújságolja a férjének a csodás fejleményt. Képzeld, Gézus, csöngettek, de. -hirtelen rájött, az ő Gézusa alszik még, a mondatot torzónak hagyta.

Lábujjhegyen tért vissza a szobába. A férje fölült: Ki jött? Nyugi, senki, aludj csak. Ki csöngetett? Nem tudom, mire odaértem, elment. Jó… de valamit mondani kezdtél! Á, nem fontos, aludjál! - feje alá tolta a díszpárnát, s betakargatta a kockás pléddel, melyet esténként a lábukra terítettek, nagyon húzott az erkélyajtó. Ébren vagyok, motyogta Piros Géza, majd hozzáfűzte: Ha nem, akkor azt álmodom épp, hogy ébren vagyok! - szerette vaslogikával elemezni a világ jelenségeit. Ezzel olykor mások agyára ment. A felesége néha toporzékolt is, ő aztán hadilábon áll a logikával.

Piros Géza lehunyta a szemét engedelmesen. Jöjjön az álom, az enyhet adó, gondolta kedves költőjét idézve. Azt álmodta, hogy a felesége befogadott tizenkét kóbor kutyát - törpe uszkárra emlékeztettek - abba a kis lakásba. A kutyák a kádban fürdőztek esténként, a locspocsot már odabenn rázták le magukról a vetett ágyon, mely nappal kanapéként szolgált. Elhelyezkedtek a lepedő kellős közepén, mindannyian szfinxtartásban. Szájukat nagyra tátották, vakító fogaik közül kunkorin lendült előre a tucatnyi rózsaszín nyelv. A kibocsátott hang segélykiáltásnak és fenyegetőzésnek egyként elment. Átkopogtak a szomszédok jobbról, balról, alulról. Piros Géza szorongott és izzadt. Nem baj, hadd kutyázzon. csak az idegei legyenek rendben. Verejtékben úszva ébredt, tíz tájt, iszamósra izzadta a ruháját, a kockás plédet és a kanapé vászonhuzatát.

Megint csöngettek-zürrögtek. Piroskáné már a konyhában matatott, most annak az ajtaján lépett ki a gangra. Sehol senki. Hallucinálok? - csavargatta a nyakát. Pogányék a folyosó végén támasztották a korlátot, pizsamára húzott télikabátban cigarettáztak. A házban az a hír járta, hogy rosszul élnek, válnak. Immár harmadik éve. Boldog új évet, mondta nekik

Piroskáné. Búék! - felelték kánonban. Nem láttak erre valakit? csöngettek, de. - tétova mozdulat. Amazok rázták a fejüket, ahhoz képest, hogy harmadik éve válnak, tökéletes összhangban. Talán csak pletyka. Viszont akár képzeltem, akár tényleg csöngettek, semmi hatása! - szétömlött a testében a boldogság. Befutott a férjéhez. Piros Géza nyitott szemmel hevert a takaró alatt. Képzeld, úgy látszik, múlófélben a csengőfrász! jaj, de jó, hogy ezt is megértük!

Mindig tompa dobbanást érzett a gyomrában, melytől az egész teste görcsbe rándult, ha fölhangzott a zürrögés a bejárati ajtó felől. Különösen, ha váratlanul, illetve éjnek évadján. Hosszú évek óta állandó készenlétben élt, gondosan összekészített sportszatyorral, a túlélőcsomaggal, ahogyan egymás között hívták. Míg Piros Géza az anyakönyvvezető elé nem kormányozta, nagyjából valamennyi nemzeti ünnepen begyűjtötték őt, amiként a többi veszélyes elemet is. Ebben a kerületben mintegy harmincat tartott nyilván a rendőrség, Piroskáné úgy vélte, immár ő a legidősebb a társaságban. A folyosón kellett várniuk, arccal a falnak, míg teljes lett a létszám.

Na, fekete segggűek, meddig kell még kínlódjak veletek? - az őrsparancsnok e költői kérdést sosem mulasztotta el. Nyolcasával zárták őket a fogdákba, melyekben mindössze két emeletes ágy volt, nem számít, egy éjszakát gyerekjáték ülve tölteni. Az utolsó két alkalommal a többieknél hamarább elengedték, mert Gézus érte jött, s valahogyan kiimádkozta a rács mögül a parancsnoknál, személyes garanciát vállalva. Ő mindig enyhe szégyenkezéssel hagyta ott a társait a priccsen, hangsúlyos „viszontlátásra!” köszöntéssel, melynek iróniáját amazok nem értékelték.

Gézus talpig megbízható elvtársnak számított a rend őreinek szemében, irataiból kiderült, hogy az ELTE docense, nyomatékul a párttagkönyvét is meglengette. Valószínűleg nem tudják, mi az a docens, ez a mi nagy szerencsénk! - Piroskáné. Lehet, hogy azt hiszik, olyan, mint a decens, csak még inkább! Á, ezek a decenset sem ismerik.

Nem szólsz semmit? - Piroskáné csalódottnak tűnt. A férje fölült, átölelte: Hogyne szólnék… azt a reborút szivarvégit! csakhogy ezt is

megértük! Piroskáné elkacagta magát. Megtudhatnám, mi olyan vicces? A reborút szivarvég, az nagyon. milyen szivarvég a reborút? Apám mondogatta így, azt a reborút szivarvégit neki! lehet, hogy BAZ megyében jelent valamit, ha akarod, utánanézhetek a tájnyelvi szótárban. Nem érdekes. isteni volna, ha többé sose rándulnék össze a csengőtől! hátha ez most már végleges! Remélem, őszintén remélem - a férfi óvatosan helyezgette egymás mögé a szavakat.

Piroskáné babrálta a kockás pléd sarkát, s közben, csak úgy magának: Ha most vége, akkor hat évig tartott, az sok vagy kevés? Piros Géza persze válaszolt, az ő tanáros módján: Az örökkévalósághoz képest semmi, a mi életünkhöz képest rengeteg. Igen. - Piroskánét idegesítette a tudományos előadásmód. A férfi folytatta: Akadnak olyanok, akik sosem szűnnek meg rettegni, büszke vagyok rád, hogy néked sikerült. Piroskáné tűnődött, mit válaszoljon. Kisvártatva fölfigyelt a férje finoman barázdált hortyogására. Boldogság, ilyen a boldogság, gondolta. Ez az év más lesz. Egészen biztosan más lesz. Idén nem kell félni. Nem fogok. Gézusom eddig se félt. Édes Gézus. nem volt könnyű velem. kibírta. Hiába, három a magyar igazság. Óvatosan a férjéhez hajolt, arcon csókolta, könnyedén, ahogyan egy pillangó száll le. Hrrrrrr - Piros Géza.

Új év, új fejezet. „Az élet szép. Tenéked magyarázzam?” - Ruttkai Éva hangja muzsikált az agyában A néma leventéből. Látta maga előtt a félhomályos színpadot, melyen a bakó - az álbakó - társalgott barátságosan a kivégzésére váró Ruttkaival. Aztán a börtöncella, a sajátja, a végleges, Kalocsán, amelybe negyedmagával zárták. Az ablakon olyan sűrű a rács, hogy csupán szemet erőltetve láthatott át rajta, odakinn egy darab ég, a túloldali épület felső, mindig zárt ablaksora. Amikor eleresztették, esküvel fogadta, hogy nemcsak Kalocsára, de a megyébe sem teszi be többé a lábát. Betartotta. Álmában azonban gyakorta visszajárt. Gyűlölte magát, amiért nem tudott uralkodni az álmain.

Az elsőfokú ítélet után átvitték a Gyűjtőbe, majd hat nap után Kalocsára. Ekkor persze még Füles volt, nem Piroskáné. Ditke leveleket küldött, baráti kezek segítségével, hamis neveken. Feladónak legtöbbször azt írta: Táncos Elizabet. Nem mindet engedték át a cenzorok, a virágnyelv dacára. Kedves É, írta Ditke az elsőben, amit Füles kézhez kapott, valaki itt ül

mellettem, aki inkább melletted szeretne, s csókoltat sokszor. Kitűnően érzi magát, jól halad az angollal.

Csupán évekkel később tudtam meg, hogy Ditke követte Dönikét, ő is Andaunál lépte át az osztrák határt. Az első ember, akivel találkozott, egy magas, amerikai férfi volt. A második a tolmácsa, aki osztrák lévén erősen törte a magyart. Merre kéne keresnem egy magyar fiút? - kérdezte Ditke. A lágerban, mondta a tolmács, először odamennek mindenkik. Szervúsz, éjn Dzsémsz vadjok! - az amerikai nyújtotta a kezét. Ezzel magyar szókincsét kimerítette, angolra váltott. Meg akarja hívni egy jó kávé, mivel könyv ír a szabadságharcosokra! - a tolmács.

Ditke udvariasan elhárította, őneki sietve meg kell találnia Solti Dénest. Harmadnap bukkant rá, a petzlaui lágerban. Dönike két haverjával már föliratkozott az ausztrál kontingensbe, gőzerővel tanulták az angolt. Ditke azt hazudta, hogy őt Tóth Jóska küldte. Apád kér, gyere vissza… sajnálja, hogy idáig keveset törődött veled, szeretné jóvátenni. Dönike gondolkodóba esett. Mióta megszületett, arra vágyott, hogy az apja jóvátegye. De Magyarországra semmiképp nem akart visszatérni. Otthonról egyre riasztóbb hírek érkeztek. Akinek a legcsekélyebb szerep jutott a forradalom időszakában, várhatta, hogy előbb-utóbb beviszik. Dönike biztosra vette, a szülei nem úszhatják meg, s ha visszatér, talán őt is lefogják. Míg az ausztrál vízumra várakozott, hat hónap telt el. A lágerban hozzászegődött egy kis kajla dakszli, Dönike megosztotta vele az ennivalóját és az ágyát. Sokszor gondolt rá, vajon a mama hagyná-e, hogy bevigye a lakásba. Ditke néhány heti töprengés után úgy döntött, ő is a szabadságot választja, föliratkozott az ausztrál kontingensbe.

Füles mindeközben két műszakban varrt Kalocsán, ipari villanygépen. Rabruhákat készítettek a hosszú alagsori műhelyben. Négy évet kapott, az ő perében ez közepes ítéletnek számított. Balla Béla és bűntársainak államellenes összeesküvése címén huszonkét „gyanúsítottat” csoportosítottak együvé, zömüket ő sosem látta eladdig. Az indokolás szerint a bűnbanda a szocialista államrend megdöntésére törekedett, gyilkolt, rabolt, uszított. Balla Béla elsőrendű vádlott életfogytot kapott. Füles összeesett - az ítéletet állva kellett meghallgatniok -, amikor a

szemüveges bíró ezt fölolvasta a papírról, melyen átsütött a délelőtti napfény.

A saját négy évéről csupán később tájékoztatták rabtársnői, miután a betegszobáról visszakerült a cellába. BéBé addig rohad a hűvösön, amíg él -képtelenség ezt megemészteni. Most, amikor újra szerelmesek… Rettenetes.

A másodfokú ítéletig, mely betűre és vesszőhibára megegyezett az elsőfokúval, napi rendszerességgel ájult el, olykor többször is. Önkívületi állapotában sötét árnnyá változott, szabadon röpködhetett ki s be a cella ablakán, a kulcslyukon vagy a fal repedésein, át a férfibörtönbe, BéBéhez, vagy el még messzebb, Dönikéhez.

E sötét árny vagyok én, igen, ez az igazi ÉNem, cellába zárt testem levethetem, itt hagyhatom. Állott maga idegorvosi kezelés alatt odakint? - kérdezte a börtönorvos. Nem. nem, soha. ön szerint kellett volna? - vártam, hogy az orvos rám csap a rabtartók által oly sűrűn alkalmazott ostormondattal: Itt én kérdezek! - esetleg hozzáfűzi a szintén unos-untalan alkalmazott álkérdést: Értve vagyok? Ám a férfi, aki a fehér köpeny alatt tiszti egyenruhát viselt, csak hümmögött: Látok bizonyos jeleket éppenséggel. Milyen jeleket? Nem köll megijedni, de talán egy kis enyhe skizofréniára utalókat, gyakori az idebent.

Füles mérlegelte a hallottakat. A börtönorvos folytatta: Észrevette, hogy önmagáról rendszeresen egyes szám harmadik személyben beszél? Hm. - lesütöttem a szemem. Sajátságos, igaz? - a férfi korábbi párbeszédeink szövegét olvasta vissza. Nem emlékeztem, hogy a börtönorvos valaha jegyzetelt volna, mégis szinte szó szerint ismételte el a mondataimat. Fölvették magnetofonra.

Akkor az a nő, aki voltam, úgy gondolta, ha hívják, kötelessége segíteni a férfiaknak, mert–

Ő, akiben magamra ismerek, jól tájékozódott a telefonközpont kábelrengetegében, mert telefonkészítő-javító segédlevele volt, még a

háború előtt szerezte a Ferenciek terén az Ipartestületben, egyedüli nőként, és–

Az a szerencsétlen, amikor döndülve rácsapódott a cellaajtó, teljesen összetört, aggódott a fia, a szerelme, valamint a fia apja miatt, máig sincs híre róluk, nem tetszik tudni valamit… nem tetszene megérdeklődni, hogy–

A magány kevésbé gyötörte, mint a bizonytalanság, nem az ő sorsa izgatta, hanem három emberé, három férfié, ámbár a fia még nem elég nagy, de a saját lábára kell állnia, az anyja eleped, hogy láthassa, bár talán jobb ez így, ha biztonságban van, hátha biztonságban van–

Igen, a 2002-es számú elítélt jobban érzi magát, itt, a rabkórházban sokkal jobban, mint Kalocsán, ahol a közönséges bűnözők–

Füles a kalocsai börtönben önként jelentkezett túlórázni, mert kihirdették, hogy a munkában élen járók jutalmul eggyel több levelet írhatnak. Százharminc százalékra teljesítette a normát. Zsazsa barátnőjének címezte a borítékokat, aki a megállapodás szerint ollóval vágta ki az Ausztráliába továbbítandó részeket. A metódust BéBé egyik volt munkatársa sugalmazta, leutazott hozzá beszélőre. Ő adta Füles tudtára virágnyelven, hogy T. J. immár nincs az élők sorában. Tenyerét észrevétlen a nyakához illesztette, hogy jelezze, fölakasztották.

Füles aznap újra eszméletét vesztette a műhelyben, a varrógép mögötti padról zuhant a kövezetre, a koponyáját is betörte. Tökölön tért magához, leszíjazva. Mérget vettem vóna rá, hogy úgyis visszakerül! - a börtönorvos maroknyi pirulát írt föl neki. Legutóbb Füles mindent elkövetett, hogy a tablettákat ne szedje be, most engedelmesen nyeldekelte őket. Eszébe jutott Kontra Margit, s a kettészakadt én. SkizofrÉn. Vajon ővele mi történt? SkizofrŐ.

Ezúttal három hónapig tartották a rabkórházban. Ebben az időszakban közel állott az öngyilkossághoz. Álmában sem gondolta volna, hogy - mint azután

Kalocsán rájöhetett - a leveleit a kórházban azért nem adták át neki, mert esetleg olyasvalamire bukkanhat bennük, amitől kárt tesz magában. Azt hitte, mindenki elfeledkezett róla. Vagy ami még rosszabb: nincsen már, aki írjon.

Édes Drága Kedves Füleském, írta Dönike, átölellek mostan az én képzeletemben, és megszorítalak, annyira szeretlek, és nagyon remélem én azt, hogy érzed te az én szeretetemnek a forróságát.

Éreztem. Sütött a sorokból. Az is, hogy a fiam talán már enyhe angol akcentussal beszél, kamaszkorban sebesen tapad az idegen nyelv az agyba. A következő levélben ezt írta, két semleges bekezdés után: Aranyos Fülesem, talán tudod már a szomorú hírt, amit én a Nemzetőrben olvastam, hogy az aranytojást TóJó tyúkocska elpusztult… Dönike a T-t és a J-t icipicivel nagyobbra írta a többi betűnél, árnyalatnyit meg is vastagította. Füles hanyatt feküdt a priccsen. Mélyeket lélegeztem. Az árnyÉn ott körözött fölöttünk.

A börtön parancsnokhelyettese, egy ronda alak, ráadásul Jóskának hívták, nem állhatta a politikaiakat, gyötrésükre minden alkalmat megragadott. Hamar eljárt a keze, s bőven osztogatta a sötétzárkát, ahol csak minden másnap adtak enni, egy darab kenyeret és egy csajka kávét, ám az éhezésnél is húsba vágóbb a sötétzárka szokásos mellékbüntetése, a levélelvonás.

Füles mindent elkövetett, hogy panasz ne legyen rá. Büntetését harmadolták. Szabadulásakor naftalinos kinti ruhái szétfoszlottak a penésztől, amint elővette őket a papírzsákból. Az egyik T34-es - az elhízott smasszernőket hívták így -vásárolt számára többé-kevésbé megfelelő méretű fehér blúzt és sötét rakott szoknyát, továbbá vasúti jegyet Budapestre, ez a varrodabéli keresménye felét emésztette föl. Dohos trottőrcipőjébe belepréselte a lábát, az mintha megnőtt volna, szemben a többi testrészével, melyek határozottan összementek. A haját centisre nyírta a börtönborbély három héttel azelőtt.

A Józsefvárosi pályaudvarra futott be a személyvonat, Füles a peronon szippantott néhányat a füstös levegőből, s leült az első kormos padra,

hogy összeszedje magát. Egész úton próbált valami tervet szőni arra nézvést, most aztán hová? hogyan? miért? - ám az árnyÉn mindig belepofázott: Hagyd a francba, úgysem számíthatod ki a jövőt!

A szolgálati garzonban idegenek laktak, Füles motyóját lerakták a pincébe. Nem baj. Néhány éjszakát Zsazsánál töltött, aki időközben férjhez ment, gyereket szült, s reménytelenül megöregedett. Én is, gondolta Füles, nem, te sokkal inkább, fuvolázta az árnyÉn. Eridj a… eridjek én a francba.

Zsazsa átadta Dönike néhány levelét, melyeket nem küldött be a sajátjai közé csempészve, tartott a lebukástól, ezekből ugyanis kiviláglott, hogy a tengeren túlon íródtak. Az első éjszakán Füles ezeket olvasta el, újra meg újra.

A lényegüket tudta, hiszen Zsazsa szóban azonnal összegezte neki, csupán a részleteket nem. Például azt, hogy Ausztráliába négyen indultak az óceánjáró fedélzetén, Dönike, a két haverja közül az egyik (a másik nem kapott vízumot), Ditke, és a kajla dakszli, akit addigra Doktor Dakszlinak keresztelt. DéDé… -Füles száraz szemmel sírt.

A levél folytatásából kiderült, hogy a kutyust úgy kellett föllopni a hajóra, az ausztrál jog az angol mintát követve a legszigorúbban tiltja élő állat bevitelét. Doktor Dakszli a négyszemélyes fedélközi kabinban az ágy alatt töltötte éjszakáit, újságpapírra végezte szükségét, ezt és a szőrszálait Dönike éjnek évadján szedte össze nagy műgonddal, hogy észrevétlenül a tengerbe dobja. Amíg a kabint takarították, a zakója alatt vitte a fedélzetre az ebet, könyörgött neki, hogy tartsa a száját. Amikor már látszottak Ausztrália partjai, a kapitány a megafonon bemondta, hogy két órán belül kikötnek. Dönike a hajó farában szabadon engedte Doktor Dakszlit, hadd levegőzzék végre.

Egy matróz jött oda hozzá, s azt kérdezte: Önhöz tartozik ez az állat? Dönike megértette, az éneklős ausztrál hangsúlyok dacára. Igen, enyém. Nem tudja Ön, hogy állatot tilos a hajóra fölhozni? De. - Dönike vigyorgott: Csak már késő, igaz? A matróz jeges arccal biccentett: Szabály az szabály! - megragadta s a tengerbe hajította Doktor Dakszlit. Nehéz szavakkal kifejezni nekem, mit éreztem, írta Dönike, üveges szemmel

néztem, amint a kapálózó kutyusom távolodott, végül pici pontként el lett tűnve az óceánnak a kékségében. A sor vége csüggedten lehanyatlott a papíron.

Füles Doktor Dakszlit is megsiratta. A kórházba természetesen nem vették vissza, politikailag megbízhatatlanná vált, csupán alkalmi munkára számíthatott. Zsazsa férjének egyik ismerőse szerezte be a temetőbe, takarítónőnek. Naponta háromszor mosta föl a ravatalozókat, söprögette az avart a betonutakon, kisteherautó platójára gyűjtötte a szeméttárolók tartalmát a sofőr segítségével. Nagyobb temetéseken segédkezett a koszorúk fölrakásánál a sötét furgonra, mely utolsó útjára szállította a megboldogultakat.

Néhány hónappal később előléptették halottdíszítőnek, tekintettel egészségügyi végzettségére. Füles kezei közé csak az otthon elalvók kerültek, amennyiben a halottkém nem rendelte el a boncolást. A kórházakból ideszállított tetemeken a proszektúra dolgozói végezték az utolsó simításokat, így a borravalót is ők kapták.

Eleinte rémálmok gyötörtek, kísértettek az általam rendbe tett hullák, pedig nincs szelídebb s ártalmatlanabb egy földi porhüvelynél. Sok múlott a családtagokon, ha észnél voltak, lezárták a merev szemhéjat s ünneplőbe öltöztették a holtat, egészen rendesen nézett ki, csak a kozmetikázás maradt rám. Ha nem, hiába küszködtem, a kacskán megmerevedett végtagokon vagy az ívbe kunkorodott gerincen nem változtathattam. Az efféle testre, ha öltöztetni kellett, csupán ollóval s férceléssel varázsolhattam rá a ruhát. A férfiak borotválásra szorultak, a szőrzet nem törődött a végzetes fejleménnyel, nőtt tovább rendületlenül. Kifehéredett ajkukat ugyanúgy rúzsoztuk, mint a nőkét, csupán egy árnyalattal halványabbra, használtunk púdert és arcpirosítót is.

Sírásóktól szereztem tudomást a hátsó, elhagyatott parcelláról, ahová ritkán hantoltak, ám mindig szürkület után. Bizonyára a kivégzettek kerülnek oda. Ennek hallatán mindent elkövettem, hogy földerítsem T. J. végső nyughelyét, ha egyáltalán van neki olyan. Az irodán semmiféle kimutatást nem vezettek az ott elhantolt tetemekről. A sírások sem tudtak

útba igazítani, pedig addigra már a kivégzés dátumát is kinyomoztam Bébé egykori munkatársai segítségével.

Sokszor ücsörögtem az elvadult, burgyingos parcellán, melynek szélső sarkára vénséges vén szomorúfűz vetett árnyat. A törzsébe harkály csőre vájt férfiökölnyi odút, abba csúsztattam a maradék virágokból összeállított kurta szárú csokrokat, T. J. emlékére.

Egyszer csak fölbukkant BéBé, amnesztiával szabadult. Füles akkoriban Budakeszin élt, valaha módos sváb család albérlőjeként. Az eredetileg nyári konyhának emelt kis építmény legnagyobb erénye az volt, hogy a háztól százméternyire állt, így ő egészen függetlennek érezhette magát. Az idősebb családtagokkal néha svábul váltott szót, ám nem esett jól a régóta nem használt, berozsdásodott nyelv. Kerülte őket, amennyire lehetett, szégyenkezve, hisz hálával tartozott, amiért jutányos áron kapott náluk födelet. Ámbár az a födél düledezett, a falak omladoztak, a kis dobkályha, mely szintén a gyerekkorára - a fészerre - emlékeztette, alig adott meleget, az üvegbetétes ajtó megvetemedett, dőlt be a huzat. Ezen az ajtón kocogott BéBé, s amikor kinyitottam, nem ismertem rá. Mindkét fogsora hiányzott, ettől az arca olyan beesetté vált, akár a díszítendő hulláké.

Én szegény Balla Bélám… megérett a halálra. Mindketten megértünk a halálra.

Átöleltem, de már csak mint anya a gyermekét, semmi nem maradt bennem a régi tűzből. Rögtön rájött: Füles, te már nem akarsz engemet úgy. ugye? Bólogattam. Basszustuba, dünnyögte, ám a szeme mosolygott, mert azt is érezte, hogy nagyon szeretem. Ágyat vetettem, oda fektettem, én a kopott karosszékben éjszakáztam, talpam a paplan alá dugva, az ő aszott lábszárát melengetve.

Elmúlott az életem. Íme az utolsó férfi, akit szerettem.

Hetekig lakott nálam, anélkül hogy a háziak észrevették volna. Esténként mesélhettem neki Dönikéről, őszinte érdeklődéssel hallgatta végig ugyanazokat a történeteket, azt a keveset, amit tudtam. Néha Tóth Jóskáról is megemlékeztünk, fölidéztük: Nós. - könnyek között. Azután ki-ki

beszélt a börtönévekről, pontosan értettük egymást. Együtt éreztünk, igen, ennyi maradt, ennyi jutott, ez volt a mi életünk.

Tőlem az özvegy nővéréhez költözködött Adyligetre. Meghívtak vasárnapi ebédre, udvariasan kimentettem magam. Nem való már a családi harmónia énnekem. Tiszta erőmből beajánlottam Balla Bélát a temető irodáján, épp kerestek valakit, aki ért a hangosításhoz, nálánál alkalmasabb személyt aligha találhatnak. Attól fogva ő állította föl és be a mikrofonokat a ravatalozókban, illetve szükség esetén a sírgödröknél, így soha többé nem zavarta meg a gyászbeszédet gerjedés, recsegés vagy egyéb hanghiba, s ha mégis lecsapott a technika ördöge, Balla Béla pillanatok alatt korrigált, mert ő mindig gondoskodott pótkábelről, pótakkumulátorról, póttrafóról.

Egy nagy állami temetésen - Kossuth-díjas íróén - ismerkedett össze Füles Piros Gézával. Miután a legalább ezerfős gyásznép szétszéledt, kíméletlenül széttiporva a környező sírokat, a takarítónőket kiküldték, állítsák helyre a rendet. A koszorúk több rétegben borították be a friss hantot. Egyetlen ember maradt ott, a szomszédos sírkamra előtti magánpadon. Hüppögött, ahogyan a gyerekek szoktak.

Fülesnek eszébe ötlött Dönike. Odalépett ahhoz a férfihoz, a vállára eresztette a tenyerét: Ismerte az elhunytat? Iskolatársak voltunk. Füles melléje ült: Igen. barátok elvesztése nagyon tud fájni. A férfi a könnyeket is akként dörgölte szét az öklével, ahogyan annak idején Dönike, trombitálva orrot fújt: Különben már rég nem barátkozott velem… derogáltam a híres írónak… de én azért szerettem! Füles ezt is szívszorítónak találta. Így kezdődött.

Annak a hétnek a végén áthurcolkodtam Piros Géza lakásába, az Élmunkás-híd közelébe. Annak az évnek a végén pedig Pirosné lettem. Az egyik adminisztrátornő a temető irodáján Piroskánénak hívott, sosem derült ki, hogy félreértésből vagy viccből, innen a legújabb becenevem. Édes Gézusnak köszönhetően lassacskán megszabadulhattam az ideggyógyászoktól, annyira jó állapotba kerültem. Hálás voltam.

Délre harangoztak az Élmunkás téri templomban, mire ők ketten fölébredtek a kanapén. Hogy vagy, édes? - Piros Géza. Boldog új évet, édes! - Piroskáné hevesen csókolni kezdte. Gyerekkorában úgy tanították a falusi asszonyok: amivel az év első napját kezded, azzal töltöd majd az egészet.

Nem vagy éhes, édes? - Piros Géza azóta kérdezgette ezt, Kaló Flórián hangsúlyával, mióta látták azt a magyar filmet, Két emelet boldogság, Kaló Flórián, Domján Edit. De igen. és te? Én is! - Piros Géza fürgén fölpattant, trappogott a fürdőszobába fogat s egyebeket mosni, mindig ügyelt a tisztaságra, utána nekilátott, hogy elkészítse az ebédpótló reggelit.

Piroskáné tudta, a férje számára a nap fénypontjának számított, amikor ölébe vehette a Hoffer kávédarálót, ez még a nagyanyjáé volt, négyszögletes faborítása csaknem megfeketedett már. Az S alakú fémkar könnyedén siklott körbe, szinte alig kellett tolni, a függőleges rugó vígan nyekergett. Szolgálatkészen ropogva morzsolódtak össze a kávészemek a masina kúpos öblében, egy-egy menekülő felpattant a fogaskerekek közül, s a fémharangnak ütközött, mely a szerkezetet fölülről zárta, apró tolóajtaját Gézus mindig résre hagyta, hogy láthassa, mint állanak a dolgok odabenn. A kávébabokba zárt illat kiszabadult, terjengett a konyhában. Pogányék világvevő rádiójának muzsikája átszűrődött.

A Bambi kávéfőzőt Piroskáné töltötte be, azzal Piros Géza ellenséges viszonyban volt, hiába cserélgeti az ember a gumiját, oldalt kiszivárog belőle a szürke hab, sistereg a forró vason. Tervezték, hogy beszereznek egy Autopresst, olyat, amilyen a tanszéken van, cserélhető szűrői révén készíthető kettő-négy-hat csészényi, a jénai edénykében szükség esetén az elektromos platni forrón tartja a maradékot. Sajnos az Autopress borsos ára miatt a vétel csak OTP-részletre képzelhető el, Piroskáné nem keresett eleget a hitelhez, Piros Géza fizetését pedig a Szaratové terhelte, majd ha az lejár, akkor lehet.

A férfi évekig vágyakozott elektromos hűtőszekrényre, gyűlölte a sorállást az utcán, már az is ingerültté tette, amikor fölharsant a borízű ordítás: Jegeees! itt a jegees! lányok, asszonyok, siessetek! - úgy hatolt a gondolataiba, akár egy hegyesre faragott rúd. Különben miért csak a

lányokat-asszonyokat sürgeti, amikor a vödörrel lesereglők zöme férfi? Piroskáné folyton fölajánlotta, leugrik ő a jégért, ám Piros Géza köszönettel elhárította, férfimunka.

Néha figyeltem a férjem, amint ott ácsorog a sorban, magába feledkezve. A két dagadt ló kapálta a betont a szürkére pingált, körben rekeszes kocsi előtt, legalább az egyik bő sugárban oda is eresztette sárga levét az utcára, ezt a várakozók üdvrivalgással fogadták. Piros Géza ennek az okát sem értette. Néki a vörös arcú izompacsirták általában csorba jégtáblát adtak, ha felet kért, mindkét végin csorbát. Piroskáné mosolyogva hallgatta a panaszokat: Sebaj, drágám, nekünk így is megteszi. Jégtáblának hívják, magyarázta Piros Géza, pedig hosszúkás és négyzet metszetű, szerintem a gerenda szó jobban illenék rá… bár ahhoz rövid. egy rövid gerenda!

A Szaratov ezeket a problémákat kiiktatta az életükből, remélhetőleg örökre, hiszen a gép, mely működni képes a forró szibériai nyarakban, aligha adja be a kulcsot a mi éghajlati viszonyaink közt. Hűtött rendesen, néha túlzásba vitte, a vaj betontégla, a tejesüveg jégvirágos, annyi baj legyen. Piroskáné legföljebb azt nehezményezte, hogy a Szaratov hegymenetben haladó traktorként zúgott, ám ha az ember becsukja a konyha és az előszoba ajtaját, nagyjából kizárhatja.

Most közvetlen közelről hallgathatták a szovjet ipar dübörgését, nem olyan veszélyes, gondolták mind a ketten. A Bambi kávéfőző csorgatni kezdte a jénai edénykébe a feketelevest, meg-megakadó löketekben, ez Piroskáné agyába vonta a saját pisilését, reggelenként mintha nem ömlene olyan bő sugarakban, ahogyan a jegeslovaké, picit sajog is. Ó, jaj, már nem sokáig halogathatod az urológiai szakrendelést az SZTK-ban.

A friss kávé átható illata feledtette a borús gondolatokat. Piros Géza kenyeret szelt, úgy látszik, pirítósban gondolkodik, az NDK-ból hozta haza a megfelelő célgépet, a Karl-Marx-Stadtban rendezett konferencián spórolta össze a napidíjából. Mesélte, hogy villanyborotvára is fájt a foga, ám arra nem futotta. Pirítunk? - Piroskáné. Nem, bundás! - a férje.

Piroskáné fölvert négy tojást, miközben a férfi a kenyérszeleteket kettévágta, héjukat mérnöki pontossággal távolította el, s a sárga löttybe

merítette. Piroskáné élvezettel szemlélte Piros Géza konyhai ügyködését, soha egyetlen fölösleges csepp nem hullott a padlóra, az élelmiszerek gördülékenyen, szakszerűen és tisztán haladtak végállapotuk felé. Az ünnepire terített konyhaasztal mosolygott, a tányérra sajt- és sonkaszelet is került, mellé a csontgyűrűbe dugott damasztszalvéta, melyről Piros Géza sosem mondana le. Épp csak gyertyát nem gyújtott, noha maradt bőven az esti buliból. Bundáskenyér körözöttel, azaz Piroskáné kedvence! - jelentette a férfi szertartásosan, amiként a filmek inasai szokták: Hölgyeim és uraim, tálalva van!

Evés után visszadőltek a kanapéra. Mire gondolsz, édes? - Piros Géza. Hogy talán nagyszerű év lesz ez… boldogság és nyugalom a jelszavunk ezerkilencszázhatvannyolcra, ismételd! Boldogság, nyugalom, ismételte Piros Géza, oktatói hangján. Piroskáné efölött most átsiklott: Helyes! - a férje mellkasára vackolta magát: Figyeld meg, Gézus, most bevezetik az új gazdasági masinizmust, és aztán politikailag is lazulás lesz. Mechanizmus! - javította a férfi, ám a neje arckifejezését látva rögtön tudta, hibázott, az asszony csak viccelt. Imádkozzunk, hogy igazad legyen, dünnyögte Piros Géza, ránk fér egy boldog és békés esztendő. a tanszéken lecsitulhatnának a kedélyek, meg a világpolitikában is, nékünk nem hiányzik, hogy az amcsik és a szovjetek egymásnak essenek.

Piroskáné helyeselt, ne essenek. Piros Géza belejött: Az izraeliek vonuljanak ki a Gázai övezetből és a Golán-fennsíkról, az is egy világháborús gócponttá válhat. továbbá az én kedves szüleim hagyják abba a marakodást, egészen nevetséges, ahogyan válóperrel fenyegetőznek nékem az ő korukban, főleg ami az apámat illeti, betöltötte a nyolcvankettőt, az isten szerelmére, úgy öltözködik, mint egy parkett-táncos! az anyám pedig. jajjaj, krapekozik az én anyám! nem hajlandó tudomásul venni, hogy apunak már két infarktusa volt! van pofája arra hivatkozni, hogy ő szerelmes! hetvenkilenc évesen! megáll az ész, és ácsorog! -várta Piroskáné egyetértését, de csönd lett.

Piroskáné a másik oldalára fordult, maga sem értette, miért idegesítette annyira Gézus kiselőadása, mérget kiereszteni, pffffff, parancsolt önmagára. Ezúttal sikerült, a feje hűtött görögdinnyévé alakult. Félálomba és tervezgetésbe süppedt.

Újévi fogadalmak - inkább vágyálmok:

1. Tiszta lappal, tiszta pohárral.

2. Ezt a drága embert boldoggá tenni.

3. Nem hagyni, hogy nyugdíjazzanak.

4. Lakást újrameszelni, sk.

5. Lottózni egész évben.

6. Kiravaszkodni legalább két hét nyaralást az ELTE-üdülőben Balatonon, vagy ami még jobb, az NDK-csereprogramban, Georgentalban… mármint ha kapok útlevelet, de kapok, idén minden sikerülni fog, ez egy ilyen év lesz.

7. Valahogyan megszervezni, hogy Dönikét láthassam, legokosabb volna a jugoszláv tengerpartot célba venni, még ott se jártam, sehol se jártam, Gézus talán el tudná intézni. ez esetben a 6. számú vágyálom sztornó, ennyi pénz nincs a világon, kivéve ha az 5. számú teljesedésbe megy. Istenem, intézkedjél, kérlek.

BéBé jutott eszembe, amint mikrofont élesít, majd a tankönyv egy lapja, az ipariskolai, a jellegzetes, fekete szemléltetőábrákkal. A hangnak három alaptulajdonsága van, magasság, mélység, erősség. Terjedési sebessége háromszázharmincegy egész öttized méter per secundum. Az élőlények mindig valamiféle hanggal tartanak kapcsolatot, az emberek például beszéddel, tapssal, dobszóval. - e másodpercben kristálytisztán előhívódon a tegnap éjszakai jelenet, amint Randó Laci a konyhában dobolt a kredenc szélén, a szobából kiszűrődő tánczene ritmusára, damm, da-da-damm, damm, damm, da-da-damm.

Izomrándító vágyat éreztem, hogy ringatni kezdjem a csípőm, szemlehunyva engedelmeskedve a dob és a basszusgitár hajthatatlanságának. Mindeközben Piroskáné poharakat mosogatott a falikútnál. Akkor, akkor. ó, akkor éreztem, vagy csak érezni véltem, hogy a

zene testet öltött egy jó meleg férfikézben, és ez a kéz végigsuhant a fenekemen, körbe-körbe a derekamon, a mellem is megsimítva lüktetett rajtam, velem, sőt szinte bennem.

Mire Piroskáné kinyitotta a szemét, vége szakadt, ugyanolyan hirtelen, ahogyan indult. Valami csilingelt édesen. Hátrasandított a válla fölött, Randó Laci változatlan lelkesedéssel dobolt a kredenc lapján, a pohárszekrény ajtaja himbálózott, ha maradt benne üvegnemű, bizonyára az muzsikált. Megnéztem, a deszkapolcok teljesen üresek, mégis hallottam a tündéri csöngettyűzést, kérdőn pillantottam Randó Lacira, a férfi arcára bennfentes mosoly terült, hunyorított, mintha közös titkunk volna.

Megtörtént ez? vagy csak képzelődtem? Többet ittam a kelleténél, annyi bizonyos. Randó Laci… ugyan már, ez a dagadék? Fölbukkant Randóné Terike örökké savanyú arckifejezése a buli forgatagából, ült a virágmintás fotel karfáján, ugyanolyan körkörösen lötyögtette pohara alján a pezsgőt, amiként a lábfejét forgatta, ám a két mozgás üteme összehangolatlan.

Mi okból vehette el Randó Laci épp ezt a kevés beszédű, színtelen, szagtalan nőszemélyt? Valamit tudhat, az biztos. mindegy! - Piroskáné erőnek erejével kitaszította idegrendszeréből. Randó Laci basszusához képest a többi férfi éneklése cincogásnak hatott, amikor elénekeltük a Himnuszt, s később is, az elmaradhatatlan közös daloláskor. A sorrend szinte kötött, népdalcsokor az első fölvonás (Szegény legény vaaagyok én, erdőn-mezőn jááárok én). Műdalok (Holdvilágos éjszakááán), majd operettáriák (Vááágyom egy nő után). A drámai csúcsponton a közelmúlt slágerei (Jaj, úgy élvezem én a strandot, ottan annyi a szép és jó). A repertoárból nem maradtak ki a mozgalmi dalok (Máááájuskirályra vártunk), annak dacára, hogy ebben a körben a többségre lecsapott már valamiképpen a munkásököl-vasököl, a szövegekben megfogalmazott ideológiai klapanciákat senki nem hitte. A kifinomult fül érzékelhette az iróniát, főként a sorvégi húzásokban.

Január harmadikán aztán csak el kellett kezdeni a hatvannyolcas évet, sok szertartást írtak ki aznapra, úgy látszik, az emberek szeretnek karácsonytájt szenderülni örök álomba, Piroskáné szerint a súlyos ünnepi zabálások is közrejátszanak. Pedig gondolniuk kéne hozzátartozóikra, a

téli temetés nem ideális, fagyott talajban alig lehet megásni a gödröt, jeges hidegben kell ácsorogni hajadonfőtt. Ami még kínosabb, a nedves rögök vastagon a cipőkre ragadnak, ezt nem úszhatja meg, aki a gödröt megközelíti, nemcsak a temetőiek, a gyásznép is kénytelen, hogy bedobhassák a leeresztett koporsóra a virágokat és a maroknyi földet. A rokonság sokszor bokáig süpped a sárba, gallyakkal próbálják tisztogatni a cipőjüket, esetleg a szűz havon csiszatolják. Miután a halottól búcsút vettek, hirtelen a lábbelik állapota válik kulcskérdéssé, mert amilyen buták, vékony ünneplő cipellőkben jönnek ide, a nők nemritkán magassarkúban.

Piroskáné a gyászbeszédek alatt igyekezett ájtatos arcot vágni, noha kétségek gyötörték, vajon tényleg kiszállhat-e a lélek az élettelenné vált testből. Tömérdek hullát látott el, számára megszokottá vált az oszlás, és azok a testek olyan természetesen mentek által a folyamaton, melyet enyészésnek nevezünk, mint bármely más hétköznapi tárgy, korhadó faág, rothadó étel, málló könyv.

Istenhez egyre ritkábban imádkozott, emiatt bűntudatot érzett, mert igaz, hogy a börtönben hiába fohászkodott az Úrhoz Anton hangya életéért, szegényke kimúlt, Dönike viszont eljutott Ausztráliába, épségben-egészségben, s ez volt a fő kérés. Tartozik tehát az Úrnak nagyon sokkal. Elhatározta, hogy idén nem hanyagolja el, pláne hogy oly közel lakik az Ő egyik házához.

Vasárnap délelőtt Piros Géza tudta nélkül leslisszolt a lakásból, részt vett a misén. Ott mindjárt régi ismerősökbe ütközött, két férfiba Balla Béla ötvenhatos technikai brigádjából, most is bemutatkoztak, ám ő ragaszkodott a régi nevükhöz, a „mozgalmi" becéhez: a fakaruszos napokban egyiküket Csőrösnek szólították jelentékeny orrmérete miatt, másikukat Dögésznek, mert a háború előtt katonaorvos volt. Mindketten asszonyostul jöttek a templomba, Csőrösné Ildikó fejet hajtott, egyetlen szót sem nyikkant, csak bámult rá áhítattal. Dögészné Aranka a férjénél több fejjel magasabbnak tűnt, kézfogás helyett magához szorította: Olyan boldog vagyok, hogy megismerhetlek, rengeteget hallottunk rólad!

Csatlakozott ötükhöz a tisztelendő úr is, köpcös, borvirágos orrú férfi, kiderült, hogy szintén ötvenhatos, három évet ült, mint a Kilián laktanyai harcosok gyóntatóatyja. Piroskáné sejtette, minden határon túlmegy, ha nem tér vissza Édes Gézushoz, de képtelen volt elszakadni tőlük. Egy huszárvágással oldotta meg: hívta a társaságot, menjenek föl őhozzájuk. Mielőtt beléptek a kapualjba, szembefordult velük: Tegyétek meg azt a szívességet, hogy a templomról ne essék szó… a férjem… hát (azt, hogy a Tudományos Szocializmus tanszék vezetője, nem bírta kimondani), mindegy, elég annyi, hogy régi ismerősök vagyunk, és kész! Napnál világosabb! - Aranka Piroskáné tenyerére bocsátotta a kezét.

Édes Gézus arcáról leloszlott az aggodalom, amint a csoport a konyhába tódult. Ötvenhatosok! - Piroskáné ezt bemutatásnak szánta, sánta kutya a javából. Piros Géza szerencsére nem bolygatta, illedelmes házigazdaként kínálgatta a kávét és a szilvapálinkát. A kialakuló beszélgetésből Piroskáné meglepve értesülhetett arról, hogy odahaza mindkét lérli legendákat költött személye és tevékenysége köré, akként állították be, mintha ő - Piroskáné, akit Fülesként ismertek - lett volna a csoport lelke, középpontja, mozgatórugója. Az is kiderült, úgy hitték, az általa használt fülhallgató miatt lett Füles.

Mikor a férjével magukra maradtak, s kiszellőztették a dús cigarettafüstöt, csöngettek, a házmesterné zürrögött, kezében agyonragasztgatott kartondobozzal: Má elnézést, de mikor hozom, sosincsenek itthol a professzor úrék, napokkal ezelőtt nálam hagyta a postás! Piroskáné torka elszorult, csakis Dönike küldhette! - megkérdezte, hogy elsején is becsöngetett-e, az igenlő válasz hallatán bólintott, lenyelte epés gondolatát - milyen alapon tartja magánál a házmesterné azt, ami az övék? -, inkább adott neki öt forint borravalót, s rácsukta az ajtót. A pakk bontása elodázta Piros Géza szemrehányását a felesége fölszívódása miatt.

Dönike karácsonyi ajándéka. Gézus tranzisztoros táskarádiót kapott, márkája Trio, made in Hong Kong, továbbá mélyzöld orkánkabátot, Piroskáné kacér szabású hímzett hálóinget, halványkék színben, valamint egy kecses karkötőt, melybe parányi órát is illesztettek, aranynak látszott. Dönike a vámot valamiképpen mindig kiegyenlítette előre, amióta egyszer

egy pakk átvételéhez Piros Géza egész havi fizetését kellett leróniuk. A csomagba - szabályellenesen - levelet is rejtett.

Drága Kedves Gyönyörű Aranyos Édes Füleském, Szülőanyám, Galambocskám! Mióta átverekedtem én magamat a halál unalmas Ausztráliából az Amerikai Egybesült Állatok tágas ketrecébe, mulatságos életet élek. Bizonyára emlékszel, hogy az egyetemet Sydney-ben sehogyan sem sikerült elvégeznem, pedig reményem volt, hogy az elektromosság benne van az én véremben, tehát örököltem, de nem. Az első évvel kétszer kellett próbálkoznom. És minden rossz helyzetet lehet tovább rontani, Los Angelesben a UCLA-n megint nekimenten a villamos szaknak, megint elbuktam, hogy üsse meg őket a váltóáram mind a hatvan hertzével! Fuck, fuck, fuck. Ezt ne nézd meg a szótárban, Füleske. Azt hiszem, már mindent megírt neked a te Micimackód, szerintem többször, csak jólesik az önkínzás. Ezért minden önkínzás, ének… folyton ez jön az én eszembe valami magyar versből, nem tudod, ki írta, és hogy van tovább? Nos hát változatos itt a szituációm. Foglalkoztam porszívókkal, nem ment. Foglalkoztam aranyhalakkal, kicsit ment. Foglalkoztam valamelyik parton hagyott autókkal, tudod, átvezetnek a kontinensen keresztbe, aztán elegük lesz az autózásból, fölszállnak a repülőre, én meg egyetemistákat szerveztem, akik visszavitték a kocsikat a túloldalra, egész jól ment, de nagyon kevés hasznot kaptam vele. Foglalkoztam házasulással is, komplett csőd. Most sofőr vagyok egy csomagvállalatnál, katalógusból lehet vásárolni a holmikat, esténként kisegítek a garázsban is. Egy pick-up van, olyan pici teherautó, szállítanom kell sok csomagot pályaudvarra, röptérre, mikor hogy alakul. Sajnos hogy a teleptől messze lakom. Reggelenkint át kell hajtanom a Völgyön, folyton van nagy tumult, és elkések. A kocsiban (talán nem is írtam még, hogy vettem részletre egy Buickot), míg lassan haladunk előre, szoktam erősen töprengeni, hogy mit hazudjak, mért késtem el. Hivatkoztam én csőrepedésre, karambolra, áramszünetre, rosszullétre, etc. Aztán lassan rájöttem, senkit nem érdekel, mit mesélek éppen, késés után levonnak három dollár büntetést, nem rezzen az arcuk, ennyi.

Odaát a szabad világban tehát nincsenek sánta kutyák, gondolta Piroskáné. Esetleg vannak, de fölöslegesek. Talán csak a vasfüggönyön innen

olyan magától értetődő, hogy rögtön hazudni kell, gátlástalanul. Mit tesznek odakint a házasságtörő asszonyok és férfiak? Mit tesznek a beosztottak a túlélésért? Meg kellene kérdezni Dönikétől.

Piroskáné a fotel támlájára eresztette a fejét. Rosszul vagy? - a férje megtapogatta a homlokát. Igen, felelte ő, fáradt, öreg, beteg… - viccelt, ám a férje komolyan vette: Lázad nincs, feküdj le, betakarlak. talán meg kéne próbálnod nyugdíjba vonulni! - szabatosan magyarázni kezdte, miféle lépések szükségesek ahhoz, tudniillik Piroskáné munkaviszonyban töltött idejéből hiányzanak a börtönévek, s ami a háború előtt történt, azt nem könnyű igazolni.

Alig jutottak el ezek a mondatok Piroskáné agyáig. Ötvennyolc éves vagyok, mit akarhatok még? - kérdezte benne valaki csüggedten. Míg élek, remélek! - vágta rá valaki más. És ez a két fehér alak elindult egymás irányába a lomha délelőtti fényben, a levegőben úszó porszemek raját összekavarva.

Piroskáné gyűlölte a fehér színt, az orvosi-nővéri köpenyét, immár legalább annyira, mint a smasszerszürkét. Ha fehérköpenyes segítségére szorult, haragudott saját magára. Nyelve alig engedelmeskedett, így a legkurtább tőmondatokkal válaszolgatott. Különösen utálta a lélekgyógyászokat, akikhez leglabilisabb hónapjaiban a körzeti orvos kényszerítette. Ha nincsen Édes Gézus, nem is megy, ám a férje tanári szigorral elkísérte. Piroskáné bosszúból nem volt hajlandó megjegyezni, hogy Major Anna pszichológus vagy pszichiáter, s ha Piros Géza kijavította, legyintett: Ole zánc. Major Anna nevét is bojkottálta. Úgy emlegette: Agyanyó. Az intézetet pedig: Dilinyó. Jártunk a Dilinyóban Agyanyónál! Édes Gézusnak ez nagyon tetszett. Az ő előnye, hogy néki szinte minden nagyon tetszik.

Agyanyó Piroskáné lánya lehetett volna, életkora is belejátszott, hogy oly nehezen nyerte meg a bizalmát. Ha ugyan egyáltalán. Sokadik beszélgetésükön Agyanyó többszöri kérdésére - Asszonyom, írja le, tulajdonképpen mit érez? -azt válaszolta: Vesztem el az énem.

Mindketten pontosnak érezték. Piroskáné azonban unszolásra sem fejtette ki bővebben. Mérlegelte a dilemmát, érdemes-e sántakutyázni Agyanyónak? Illetve érdemes-e igazat mondani néki? Ellenség vagy jóbarát? Nehéz bízni bárkiben-bármiben, amit az állami egészségügy nyújt. A kezelés ingyenes, korszerű és teljes körű - a MÁV Kórházban ezen gyakran gúnyolódtak. Agyanyó nem fogadta el Piros Gézától a borítékot, még vitathatóbbá téve, hogy az orvosok körébe sorolható-e.

Talán nem csak teveled történik. Lehetséges, hogy éppen az a sors méretik a nőkre, hogy fokozatosan elveszítsék az ÉN-t, avagy inkább föladják, mert kell bennük a hely az Ő-nek. Férjnek, gyereknek, egérnek, kutyának, hangyának… szeretőnek. Visszatekintve megállapíthatod, minden adandó alkalommal háttérbe szorítottad tenmagad, szabad utat adván valaki másnak. Mikoron nagyapáddal gombásztál az erdőben, úgy hitted, semmi nem fontosabb annál, mint névről ismerni a növényeket, a fákat, az énekesmadarakat. Amidőn a Méltóságáéknál az ízes magyar beszéd volt az eszmény, napok alatt vedletted le a faluról hozott sváb szavakat, s tanultad meg az emelkedett stílt és az ikes ragozást. Tóth Jóska időszakában elszaporodtak ajkadon a mozgalmi frázisok, az egész szociálista (sokáig á-val mondtuk) katyvasz, valamint a nós. illetve: ami szép, az szép. Balla Béla oldalán ellenállhatatlanul izgalmasnak találtad a hangot mint fizikai és természeti jelenséget - BéBé a lélek hallható tükrének nevezte -, s az erősítés egész problémakörét. Mióta Piros Géza felesége lettél, tanáros pontosságra törekszel, s úgy mondod, néked és nékem. nna, erről van szó. Anton hangya fejtartása éppúgy lényedhez ízesült, ahogyan természetesen mindaz, ami Dönikétől ragadt (maradt) rád. Hurcolod még a leveleiben szereplő kifejezéseket is. Becses kincsek. Bogáncsok. Olajfoltok.

Cipelhetem a sok-sok kacatot a sírig, gondolta Piroskáné. Ez mind az ő kacatjuk. hol az enyimé? Lehet, hogy azt meg ők viszik? Nem hinném. Tiszta haszon, ha megoszthatom Fülessel, vagy bárki mással.

Lepergett a hatvannyolcas év is.

Utolsó napján a szovjet Tupoljev százegyvennégyes utasszállító repülőgép elsőként lépte át a hangsebességet, a hírt Piros Géza a szilveszteri készülődéskor olvasta föl a Népszabadságból, azzal az ironikus

megjegyzéssel: A szocialista ipar már megint győzött. Randó Laciékhoz készültek, ám végül mégsem mentek. Átveszekedték az éjszakát. A szomszédok kivételesen nem kopogtak át, buliztak.

Bimm-bamm! - csöngettek odakinn. A zürrögőt nyáron kicseréltették. Ők ketten másfél órája kezdték újra a kiabálást, igazán illetlen dolog az év első napján, amikor az egész ház alszik. Ajtót nyitni nem tanácsos, legokosabb, ha úgy tesznek, nincs senki idehaza, idővel csak elkotródik az illető. Ehelyett dörömbölni kezdett: damm-damm-damm-damm!

Mozdulatlanságba dermedtek, heves lélegzetvételük elárulhatta volna őket, amennyiben az a valaki a linóleumborítású folyosón hallgatózik. Az asszonynak volt sejtése, ki lehet az, elnyomta. További kilenc damm után beszűrődtek a távolodó léptek. Akkor a férfi összeszedte magát: Kérlek, ne… hagyjuk már abba, térj észhez. nem szabad ezt. - zihált.

Az asszony arcra vetette magát az ágyon. Istenem, add, hogy legyen erőm véghez vinni. Nyílt a szája, ne haragudj, akarta mondani. Nem jött ki semmi. A gyomra erősen korgott. Ne haragudj, ismételgette, míg a férfi meghallotta. Hogyhogy ne haragudjak? tönkreteszed az életünket egy ilyen szeszély miatt! térj már észre, te! - rázta, akár egy rongybabát. Az asszony tűrte, végtagjai ernyedten lógtak.

Amikor a férfi végre elengedte, megint a hasára hengerült, fejét a tükrös paplanhuzatba fúrta. Mint egy strucc, gondolta. Nem tudom tovább csinálni, ismételte, immár legalább tizenötödször, kérlek, próbáld szokni a gondolatot. ne haragudjál. A férfi felüvöltött: Hogyne haragudnék! mit gondolsz, még ezt is megúszhatod? te mindent megúszhatol? - amint a helytelen rag kicsusszant a száján, döbbenten pislogott, hiszen ő az, aki rendszeresen javítja a többiek hibáit. Látod, mennyire kivagyok? - az ágyra huppant. Minthogy az asszony nem válaszolt, robbant: Nem szégyelled magadat, az anyád istenit!!! Kérlek, picit halkabban! - az asszony bekapcsolta a Trio tranzisztoros rádiót az éjjeliszekrényen. Himnikus zene végső taktusai úsztak el, majd a pillanatnyi csönd után: Ezerkilencszázhatvankilenc január elsejének hajnalán köszöntöm hallgatóinkat! - a zsíros bariton elakadt, a bemondó köszörülgette a torkát. A férfi lecsapott a fekete bőrtokba bújtatott

készülékre, ütközésig csavarta a tekerentyűt, kussoljál, te barom! - a rádiósra értette: Merevre ihatta magát az éjjel, dünnyögte. Még részeg - mondta vele kánonban az asszony. Egymásra meredtek. Sokszor járt pontosan ugyanaz a fejükben. Eddig így volt - a férfi hatalmasat sóhajtott.

Gézus, ha volna elég erőd, hogy higgadtan megbeszéljük, mind a kettőnknek könnyebb volna. A férfi fölugrott, de nincs! nincs! nincs! - kirohant a lakásból, az útjába kerülő ajtókat teljes erejéből bevágta.

Szívesen utánarohantam volna. Hevertem hasmánt, fülemben dobolt a csönd, de csönd soha nincs, vekker tiktakol, szellők suhognak, ablaküveg mocorog, lélegzetvételem sziszeg. Édes Gézus… - szerettem volna, ha kisebb megrázkódtatással… pedig egész életem arra tanított, hogy semmit nem lehet megúszni. Összerezzentem, amikor egy teherautó dübörgött át az Élmunkás-hídon. Gézus máris hiányzott. Mi lesz, amikor elmegy - nem úgy, ahogyan most, hanem ágytól és asztaltól, örökre?

Elmegy? nem, én megyek el!

Akarod? Valóban ezt akarod? - didergett. Hát. nincsen más megoldás. A súlyos helyzetben, amelyben kerültünk. Kádár János mondta így, a rá oly jellemző nyelvi hibával, ötvenhatban a rádióban, amikor még Nagy Imrével egy követ fújt. Basszustuba, ezt is Gézustól tudod, pedig annak idején saját füleddel hallottad, ám néked nem szúrt szemet - fület! - javítaná ő. Akárhogyan alakul, Gézus hatása örökre rajtad marad, akár egy festő kézjegye a vásznon.

Odakünn szöszölés, majd a kilincs zord csattanása, hálisten, hazajött, nem csinált semmi butaságot. Piroskáné inai megfeszültek, föl akart ugrani, mégis maradt, nem tudta, milyen arckifejezéssel fogadhatná Gézust, mivel biztathatná vagy vigasztalhatná. Hallotta, amint a kabát a vállfára csusszant, de hiányzott a megszokott folytatás, a bakancsduó bedobbanása a kispolc alá - a férje soha nem lépett volna a szobába cipőben.

Piros Géza föltűnt az ajtó nyílásában, szeme véragas, haja kócos, zoknija nedves. Édes Gézus. - az asszony kényszerítette önmagát, hogy ne rohanjon oda hozzá. A férfi az ágy szélére kuporodott, tisztes távolságra a

feleségétől. Arra törekedett, hogy ne látsszon rajta, bévül sír. Az asszonyt nem csaphatta be. Csurogtak szét a hosszú percek. Kár, hogy így kezdődik ez az év. Az előző jobban indult.

Hol jártál? - kérdeztem. Gézus makacsul tartotta a csöndet. Végül mégis elmesélte, így másodszor is átélhettük, mi minden történt az utóbbi harminchét perc során. A templomig futott, ott lefékezett, hogy kilihegje magát.

A vasbetétes ajtó nyikorogva föltárult, szürke szakállú, szemüveges ember jött elő, gumicsizmában. Talán a sekrestyés, gondolta Gézus, bár hirtelenjében fogalma se volt, pontosan mit takar e kifejezés. Az, aki a sekrestyét működteti. És mi az a sekrestye? Föltehetően a latin sacris (szent) szóból ered.

Kedve támadt, hogy belépjen a templomba, annak dacára, hogy ha valaki meglátja és följelenti, talán baj lehet belőle. Nem akkora baj, mint az ötvenes években, de azért… ölég furcsa, ha a tudományos szocializmus tanszék vezetője - egyben a kari párttitkár - templomba jár. Nincs szó járásról, csupán tanulmányi kirándulásról, intézte el aggályait, amikor a jeges érintésű kilincset megfogta.

Odabenn síri félhomály, az oltár derengett a tér távolabbi sarkában, a kereszten függő Jézusnak csupán a szenvedése vehető ki, az arca nem. Blattyogott előre a kövezeten, melyből sugárzott a hideg. Ekkor vette észre, hogy posztópapucsban rohant le az utcára s lépett az Isten házába. Sebaj, Isten megbocsát - talán még a párttitkároknak is. Kullogott a hajó közepéig, beült a padsorba. Isten, vagy valaki, ha volnál odafönn, segítség köllene. Erre nem számítottam. Nem számíthattam rá, hogy. csak így, minden átmenet nélkül bejelenti. most, amikor már minden olyan jól alakult. Persze, én vagyok a hülyebarom. A nők mindig nők maradnak, akárhány évesek.

Meséltem már, hogy gyerekkoromban Bogár, a hittanoktató fejes vonalzóval verte belénk a Bibliát és az imádságokat? - Piros Géza. Nem. még nem -Piroskáné. Kórusban kellett deklamálni, ahhoz hasonlatosan, mint később a Munkás Szavalókórusban József Attila és Radnóti

időmértékeseit, Né-ma gyökér, ki-a-bálj, le-ve-lek, ki-a-bál-ja-tok é-les han-gon, taj-ték-zó ku-tya, zengj, csap-kodd a ha-bot, hal! rázd a sö-ré-nyed, ló! böm-bölj, bi-ka, ríjj, pa-tak á-gya! éb-redj már, a-lu-vó!

A férfinak a templomban ez is fájt, későn ébredt, pontosabban hagyta, hogy fölébresszék, ráébresszék. nagyon fájt. Tétovázott, próbálkozzék-e Miatyánkkal vagy Hiszekeggyel, ő, aki több tanulmányt publikált a dialektikus materializmus tárgykörében, s kötetet szerkesztett A népek ópiuma címmel kollégái esszéiből, melyek az egyházak fondorkodásairól rántották le a leplet. Ártani nem használ, gondolta, a korabeli vicc csattanóját ismételve. Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved, add, hogy megint az legyen, aki volt nékem, add, hogy abbahagyja ezt az őrültséget, egyszóval add vissza őt nékem! Legyen meg a te akaratod, és változtasd meg az övét.

Odakünn távoli robbanások sorozata, melyek morajjá álltak össze, Piros Géza kikövetkeztette: egy teherautó kanyarodott le az Élmunkás-hídról, félrerakott vagy nem rögzített rakománya ütemesen döngölte a platót. Azt már többször mesélte a feleségének, hogy a fronton tanult meg teherautót vezetni egy mezőkövesdi sráctól. A szeme láttára vágta telibe egy orosz vadászgép fedélzeti géppuskája a sofőrfülkében. Nem volt húszesztendős sem.

A templom lassan benépesült. Amikor egy puffadt öregasszony fölállította, hogy bekászálódjék a padsorba, dicsértességéket mormolva, Piros Gézára rájött a mehetnék, a misét mégsem várom meg így papucsban. Kinn szitált valami a szürke égből, a lába még jobban fázott, papucsa pillanatok alatt átnedvesedett.

Nem léphetünk kétszer ugyanabba a folyóba - e sokat emlegetett idézet jutott eszébe. Piros Géza soha nem olvasta az eredetijét, ám a tanszék oktatói annyit hajtogatták, hogy adottnak vette. Tele a fejünk frázisokkal. Jöjjön akkor most egy saját mondat, copyright by Piros Géza: Kedves feleségem, eriggyé te az ótvaros francba! - átlósan keresztezte a széles, macskaköves úttestet. Papucsa cuppogott, akárha élvezné a locspocs ízét.

A West End-raktárak kanárisárga kőkerítése mentén diákkompánia hömpölygött szembe. Csicseregtek, mint egy hajnali madárcsapat. Osztálykirándulás? január elsején? Amikorra a fiúk-lányok körbefolytak rajta, Piros Gézát elöntötte a csüggedés. Mi lesz velem? - kérdezte félhangosan. Az egyik kamasz visszafordult, a szemébe nevetett: Venni kéne egy pár cipőt, apuskám! Piros Géza belátta, ideje hazatérnie. Ne gyerekeskedjél! - a felesége bizonyára ezzel fogadja majd.

Tényleg ezt gondoltad, hogy eriggyek én az ótvaros francba? de hisz ez nagyszerű! akkor már haragszol! - föltérdeltem. A férfi lábából kifutott az erő, le kellett ülnie: Szóval, itt tartunk… örvendezzünk, ha haragszunk a másikra?! Nézd, ha fáj is, meg kell tennünk, ami elkerülhetetlen. bennem a régi érzések kihunytak, így boldoggá többé nem tehetlek, akár tetszik ez nekünk, akár nem. Igen, de. - Piros Géza dühödt mozdulattal kapott a hajához: A mindenségedet, nem vagyunk kamaszok, uralkodhatunk magunkon, én idén leszek hatvan, te jövőre. az isten szerelmére, mit akarsz még? Istent hagyjuk, Édes Gézus. A férfi közbevágott: Az édesgézusozást is hagyjuk, ha kérhetem! - tenyerét az arcára szorította: Tényleg annyira kell neked az a dagadék Randó Laci?

Gézaaa… nincs erre szükség, minden ember szép, te is tudod, és a férfiaknak szabad kissé csúnyának lenniük. Igen, de Randó visszaél ezzel a szabadsággal! Persze. ti meg Ronda Lacinak hívjátok a háta mögött. Én nem hívom sehogy. mi lesz az ő házasságával? és Terike? és a két gyerek???

Ez Randó Laci gondja, túl sok nekem a kettőnké, ki-ki oldja meg a magáét. Honnan tudjam, mi lesz a két pufók gyerekével? azt se tudom, mi lesz énvelem! a lakás Gézusé, a bútorok is, bár lehet, hogy házastársként jár nekem valami, de az én hibámból válunk, talán emiatt mégsem, mindegy, kérni biztosan nem fogom, akármit mond a jog, a lakást őneki utalták ki. Lekerülök az anyagi nulla pontra, sőt inkább a mínusz tartományba, tavaly nyugdíjba küldtek, arra a havi összegre támaszkodhatok. -tom, Gézus kiigazítaná, nna, eztán fütyülhetek az ikes igékre, á, míg élek, fájni fog, ha elrontom, vagy elrontja bárki más, sebaj, ez már igazán nem tétel, mindenekelőtt írnom kell Dönikének, tátva marad a szája, ha olvassa, hogy a kedves nyugdíjas mamája válik, vagyis agylobot kapott, ráadásul a

dagadt Randó Laci miatt, ez nem lehet igaz, mondaná, ha itt volna velem, de ott van, az USA nyugati partján. Az a baj, hogy a júniusra tervezett találkozás is ugrik, nem lesz pénzem arra, hogy a jugó tengerpartra utazzam, az se biztos, hogy kapok útlevelet elvált asszonyként, idáig mögöttem állt Piros Géza tudszoc tanszéki állása és párttitkársága, megint odakerülök a lővonalba egyedül, minden időben szabadon vadászható nyúlként, jaj, Dönike, drága kisfiam, mér nem maradtál Ausztráliában, akkor mostanra már állampolgár volnál s visszajöhetnél, mint Ditke.

Dönikém, légy szíves és azt a kérdést ne tedd föl, hogy megéri-e Randó Laciért, a dagadékért, akit a háta mögött Ronda Lacinak hívnak, nincsen rá válaszom, vagy ha mégis, ócska slágerszövegnek hat, a szívnek nem lehet parancsolni, bla-bla-bla. Én akarom, mégis fáj, fáj, nagyon fáj. fá-fá-fá-fá-fá-fáj, ahogyan Szörnyű Levente énekelte a táncdalfesztiválon, sajnálom, ez van. Értelemszerűen búcsúznom kell Piroskánétól is, pedig imádtam, ha így szólítottak. Elvesztek magamból rém sokat.

Már csak a hervadt hallgatás. Aztán a praktikus ügyek velős megbeszélése.

Füles Ditkéhez költözött. Gyere bátran, anyukám, úgyis csak baszom a rezet egész álló nap! - harsogta Ditke, stílusán nyomokat hagyott az angolszász lendület. Hatvannyolc nyarán települt haza. Mint mondta, unatkozott Ausztráliában, miután Dönike áttette székhelyét Los Angelesbe.

Ditke írogatott odakint cikkeket ötvenhatról az ausztrál és kanadai magyar lapokba, ébren tartva a forradalom lángját, egy vékonyka gyűjteményt is összeállított: Nagy Hősünk alulnézetben (T. J. szabadságharcos emlékezete). Randó László csempészte haza egy müncheni társasutazásról, kabátja bélésébe rejtve, kézről kézre járt a társaságban, rongyosra olvastuk. Ditke tehát a disszidens fáklyavivők maroknyi csapatába tartozott, mégsem félt hazatérni: Ausztrál állampolgár vagyok… az elvtársak tehetnek egy szívességet! ennyi! -mutatta a kezével, hogy pontosan mire gondol.

Alig egy hónappal Ditke hazatérése után a szovjet hadsereg magyar, lengyel, bolgár és keletnémet katonai segédlettel bevonult

Csehszlovákiába, hogy fölszámolja Dubcek reformjait, az „emberarcú szocializmus”-t, melyről oly sok lelkes és irigy szó esett Piros Géza köreiben. Ez a bevonulás az ő ötvenhatuk, jelentette ki Balla Béla. Ditke most először szorongott picit: Ha sejtem, hogy ilyesmi megtörténhetik, dehogy jövök én haza, maradok a valagamon azon a marha nagy szigeten. ha ez megtörténhetik, akkor bármi megtörténhetik! Történhet! - így Piros Géza. Hagyjál nekem békét! - bőgte Ditke.

Budapestre érkezése után eleinte szállodában, majd ismerősöknél tanyázott, Pirosék is befogadták két hétre. Később egy ügyvéd barátja segítségével teremtett magának otthont a Népköztársaság útján, unokaöccse nevére „vette” azt a bérlakást, lelépést fizetve a távozó főbérlőknek, az ehhez szükséges umbuldákat habozás nélkül elkövette, a szokásos refrénnel, miszerint ő ausztrál állampolgár, tehetnek neki egy szívességet. Fülestől nem kérdezte, meddig óhajt maradni, szó nélkül átadta az egyik szobát s a tartalék kulcscsomót. Bért vagy hozzájárulást a számlákhoz nem fogadott el, noha senki nem tudta, miből él.

Fülesnek bizalmasan elárulta azután: odakinn hozzáment egy magyar disszidenshez, akinek két lemezboltja volt Sydney-ben. Bizony, anyukám, de néhány év leforgása alatt a sírba vittem. mindent eladtam, a vagyonkám a bankba tettem odakint, ide meg küldik az értékforgalmiba az özvegységi pensn. nyugdíjat, szóval ne izgassad te magadat! - ha a kinti dolgokról beszélt, a szóvégekre rátelepedett az ausztrál akcentus. Aznap este francia konyakot ittak, Ditke az IKKA-boltban vásárolta. Most már meséljed csak el, drágaságom, hogy ityeg a fityeg a dagi pasasodnál? Jaj, Ditke. nem is annyira dagadt! Annyira nem, de azért eléggé. halljam, mér rohantál fejjel a falnak? mér kellett rögtön beleugranod a forró levesbe? mér vallottál be mindent annak a te derék emberednek?

Megmagyaráztam Ditkének, hogy ez volna életem egyik legharapósabb sánta kutyája, én már nem vagyok képes eljátszani odahaza a boldog feleséget. Lehülyézett, a mi korunkban kár ugrálni, hány és hány párt sorolhat, akiknél nyílt titok a harmadik, esetleg a negyedik is. Gondoljak Irma néniékre, ahol a férj már csak bottal sántikál, mégis minden vasárnap túrabakancsba és bőrnadrágba bújik, kopasz fejébe árvalányhajas

vadászkalapot csap, kijelenti, hogy megy túrázni, s mindenki tudtával átvillamosozik a fix beépített szeretőjéhez, ki egykoron a titkárnője volt.

Lehetséges, én mégis… mégse… talán tehetségtelen színész volnék, talán tisztán szeretném ezt az öregkori kapcsolatot, talán erre az életemre már kimerítettem a saját hazugságkeretem. Ditke leostobázta Fülest, s vonószenekarként húzta a fülébe Piros Géza dicséretét, nem sejtve, hogy őneki még sokkal jobb a véleménye a férjéről - a férfiról, aki férje volt. Úristen, de rémes kimondani. Csak nehogy újra fölbukkanjon az alagút túlfelén az árnyÉn - mióta az idegorvosnak sikerült beállítania a helyes gyógyszeradagot, színét sem láttam.

Ditke szerette volna hallani, mi olyan ellenállhatatlan abban a dagiban, Füles megkutyálta magát, hálószobatitkait megtartja. Talán egyetlen ember él a földön, akinek még ilyesfajta kérdésekre is válaszolna, ám ő Kaliforniában van. Ugyan, édesem, nincs annál izgibb, mint amikor a legjobb barátnők kicserélik a pajzán históriákat!

Így értesültem arról, hogy Ditke a legjobb barátnőjének tekint. Füles ennek dacára sem kötötte az orrára, hogy Randó Laci az ágyban és másutt tulajdonképp semmi különös, ellenben az ágyban és másutt úgy tud figyelni, mint senki más, és amikor őrá függeszti nagy, vizeskék szemét, abban megmártózva oly szépnek, okosnak, vonzónak, sőt fiatalnak érezheti magát, amilyennek még soha. Míg ha a derék, becsületes és édes Gézus néz rá, rebbenékeny tekintetében hiába próbál fürdőzni, nem történik semmi, de semmi.

Fontos tényező még Randó Laci varázsosan mély basszusa, mely, ha padon ülnek, megrezegteti Füles alatt a deszkát, rezeg vele ő egész testi valójában. Végül, de nem utolsósorban, Randó Laci a leghétköznapibb történeteket is úgy adja elő, hogy nevetni kell, az ember földobódik a társaságában, mintha bepityizált volna, épp csak annyira, hogy illatosnak és jóízűnek találja az egész világot, nem pedig rothadtnak és büdösnek, mint általában.

Füles hiába költözött el, hiába vette rá Piros Gézát, hogy adja be a válópert,

Randó László maradt Terike szoknyáján. Változatlan gyakorisággal találkoztak, kedden és pénteken munka után, vagyis amikor Randó Laci végzett az Árpád Gimnáziumban, ahol magyart és oroszt tanított. Füstös presszókban ücsörögtek, moziba jártak, fogták egymás kezét, lopva csókolóztak, véget nem érő beszélgetéseket folytattak, de leginkább csak bámulták egymást. Csodálatos órák, gondolta Füles, köszönöm, Istenem.

Nagy ritkán fölsurrantak Ditke lakásába, Ditke ilyenkor tapintatosan elvonult. Füles beérte ennyivel, esze ágában se volt nyomni a férfit, úgy hitte, a dolgok megoldódnak maguktól, illetve az elszivárgó időtől.

Ötvenkilencedik születésnapját a Kedvesben ünnepelték, Randó Laci szerény rózsacsokrot adott át, majd szinte bocsánatkérőn egy viharvert cipősdobozt, melyből kis méretű akvárium került elő, benne féltenyérnyi teknőc. Az állatka Fülesre emelte kíváncsi tekintetét, és azt mondta: Szzz! Megláttam, megszerettem, s már nem értettem, miként élhettem eddig nélküle. Nna… hogyan hívjalak tégedet? Úgy, hogy gyere! - javasolta Randó Laci, Fülesnek e szakállas poén ellenállhatatlannak tetszett. Az volt a benyomása, hogy az állatka is vele kacagott, fejét függőlegesen himbálva.

A teknőc a keresztségben a Csé nevet kapta, Ernesto Che Guevara nyomán, nem mintha emlékeztetett volna a szakállas gerillavezérre, ám ő is szeretett bujkálni a miniatűr dzsungelban, amit üvegkalickájában berendeztek neki. Füles pontosan emlékezett Che Guevara utolsó fotójára, melyet hatvanhét októberében közöltek a napilapok, ugyanazt a homályos fekete-fehér képet hozta valamennyi, a lelőtt harcos mindkét szeme nyitva merevedett meg. Lezárhatták volna, s ha elkéstek, leszoríthatnák pénzérmékkel, gondolta Füles.

Meddig él egy teknőc? - kérdezte Randó Lacitól. Tovább, mint én, felelte a férfi. Füles dallamosan kacagott.

Randó Laci egy héttel később újra a Kedvesbe hívta. Most is csokrétával érkezett, három szál liliommal. Füles biggyesztette a száját: Miért nem maradsz a rózsánál? ez olyan temetői! Sebaj. éppen azt szeretném megbeszélni, hogy mi legyen énvelem, mondta a férfi. Füles pulzusa

fölgyorsult: Eljössz hazulról? Igen, csak még azt nem tudom, hova menjek. Hozzám? - hiszen Ditke biztosan befogadná, átmenetileg, mint engem, gondolta. Nem volna bennem túl sok örömöd, mert. Füles közbevágott: Dehogynem! Beteg vagyok, mondta Randó Laci. Én is! - gyakran viccelődtek azon, hogy Füles agybeteg, illetve hogy nem vérszegény, hülye szegény. Persze-persze! - a férfi megfogta a kezét: Azonban énnekem májrákom van.

Füles nem hitt a fülének. Máj-rák? - ismételte, akár egy általa nem beszélt nyelv szavát. Agyában föllapozódott az egészségügyi szakiskola tankönyvének megfelelő fejezete, a szemléltető ábrákkal. De hisz… abban meg kell halni! -motyogta. Randó Laci fintorított: Benne vagyok. - a kétértelműség a helyzet dacára megnevettette őket.

Arra készültem, hogy Ditkénél fogom ápolni a férfit, de másként alakult. Randó Laci kórházba vonult, a Jánosba. Füles és Terike szigorú beosztás szerint látogatta, egyikük délelőtt, másikuk délután. Amikor a férfit saját kérésére inkvizítorai (ő mondta így) hazaküldték, mert már nem tehettek érte semmit, Füles szorongott, miképpen láthatja, hiszen Randó Laci annyira legyöngült a négyhetes fekvéstől s betegsége súlyosbodásától, hogy már egyedül aligha botorkálhatott le a négyemeletnyi lépcsőn, lift nem volt abban a tatarozásra váró bérházban, melynek külső fala őrizte még az ötvenhatos golyónyomokat. Ekkor azonban Terike fölkereste Fülest a ravatalozóban, ahol nyugdíjasként besegített, ha helyettesíteni kellett. Minthogy folyt a szertartás, az épület mögött beszélgettek, a falat támasztva. Kihallatszott a hömpölygő gyászzene, Balla Béla a körülményekhez képest tökéletes hangminőséget produkált.

Nézzed, kérlek, kezdte Terike, többé már nem szabad minekünk egymással foglalkoznunk, nem is érdemes, vedd úgy, hogy megbocsátottam, foglalkozzunk inkább ővele, ameddig tehetjük! - nyújtotta a békejobbot. Füles hálásan elfogadta, összeölelkeztek.

Randó Laci se köpni, se nyelni nem tudott, midőn élete két asszonyát megpillantotta az ágyánál. A gyerekeknek azt mondták, Füles ápolónő. Magára vállalta a háztartási munkák egy részét is. Beadta Randó Lacinak az injekciókat, megspórolva neki a gyakori látogatásokat a kopott-fehér

kórházi folyosón, a kínos várakozást betegtársak körében a NE TESSÉK KOPOGNI! föliratú gyűlöletes ajtónál. Ugyancsak ő ágytálazott, kenegette a felfekvéseket, mosdatta a férfit, s elkövetett mindent, hogy szenvedéseit a minimumra csökkentse.

Bearanyozod legrondább férfikoromat! - nyugtázta Randó Laci mindezt. Füles kamaszlányként kacarászott: Nem inkább a második gyermekkorodat? Randó Laci helyeselt, mesélni kezdett azokról az évekről, amikor iskolába járt, vézna testalkatú fiúcska volt, napi rendszerességgel verték a Kalefon az erősebbek.

Kidolgozta azt az önvédelmi taktikát, hogy amikor a bunyó előszelét megérezte, két ökölbe szorított kezével viharosan csapdosta a levegőt, s pipaszár lábaival fölugrott a magasba - olyan vicces látvány volt, hogy a verésére készülő fiúkat nevetésre ingerelte. Akkor, kihasználván e pillanatot, kereket oldott. Néha nem érték utol. Meg is mutatta fektében. Úgy röhögcséltek, mint régen. Terike bejött a másik szobából, mi folyik itt? hadd halljam! én is szeretnék nevetni! A férfi megismételte az egészet. Terike nem értette, mi a humoros abban, hogy egy kisfiút vernek a nagyobbak.

Randó Laci kérésére Füles áthozta Csé teknőcöt akváriumostul. Az állatka rendszerint valamelyik üvegsaroknak támaszkodva bámulta a férfit, moccanatlan szemmel. Fülesnek az volt az érzése, hogy Randó Laci ilyenkor a saját haláláról képzeleg, de nem mert rákérdezni. Azokban a napokban a férfi már nem tudott enni, valamennyi létfontosságú szerve fölmondta a szolgálatot. Órákon át hevert élettelenül, alig tapintható pulzussal, melynek vizsgálata ürügyén Füles foghatta a csuklóját.

A férfi este még fölnyitotta a két szemhéját, de egyenetlenül, a balt tágabbra, mint a jobbat, ez Ernesto Che Guevarát idézte Füles agyába. Kevéssel ezután exitált. Füles higgadtan észlelte a megváltoztathatatlant, gyorsan lezárta Randó Laci szemét, azután domború homlokára tapasztotta a tenyerét, hogy átélje, mint hűl ki belőle minden, amit ő annyira szeretett. Végül nem halogathatta tovább, kiszólt Terikének, aki borzasan, álomittas szemmel dugta be a fejét az ajtón, majd sikoltva vetette magát néhai férje holttestére, úgy zokogva, ahogyan a filmeken szoktak efféle pillanatokban.

Sok, sok, sok, gondolta Füles, túl sok. A gyerekek szerencsére a nagymamánál voltak.

Füles szakavatottan vetkőztette a halottat, Terikét ellentmondást nem tűrőn irányítva, egyedül nem bírta volna forgatni. Általában az emberek valamiképpen súlyosabbá válnak holtukban. Miben akarod temetni? - kérdezte, az újdonsült özvegy képtelennek bizonyult a döntésre, így ő hozta elő Randó Laci ünneplőöltönyét s frissen vasalt fehér pupliningét. A zakó föladásával igen megkínlódtak. A nyakkendőt angol csomóra kötötte, ahogyan a megboldogult szerette. Nna… kész. A két kart keresztbe hajtotta a mellkason. Rájött, hogy a cipőt elfelejtette, gyorsan pótolta a hiányt.

Terike az ágy mellett térdepelt. Mi van. imádkozik? Terike súlyosan párttag volt. Igen, miatyánkozik. Persze. Sánta kutya. Füles nesztelen léptekkel kihátrált a szobából, s távozott a lakásból, otthagyván néhány ruhadarabját, valamint Csé teknőcöt. Immár látni sem bírta. Majd gondját viselik a gyerekek, akikre szintén nem volt kíváncsi többé.

Hajadonfőtt kódorgott Ditke lakása felé, szükségtelen kerülőkkel, alig érzékelve a szembejövőket. Nézett előre, hátra, minden irányba, attól tartván, ha valamikor, most okvetlenül megjelenik az árnyÉn, hogy csúfot űzzön belőle. Helyette azonban Édes Gézussal találkozott össze, kevés híján földöntötte. Mi történt? - Piros Géza zsebkendőt nyújtott. Nem válaszoltam, félretoltam, futóra vettem. Pedig már nincs hová szaladnod, mondta valaki benne, fékezz le, állj meg. Engedelmeskedtem. Hallgattam önnön lihegésem. Reméltem, már nem sokáig.

GÖRNYEDTEM

Mi lesz már? Az ajtó mögött matatás, neszezés, Ditke beakasztotta a láncot, s a tömör fa takarásából kérdezte: Ki az? Én… Solti Éva! Bújj be, mit hoztál? Reggelit, ebédet, vacsorát! - Solti Éva lepakolt a konyhában. Nna, hadd lám! -Ditke föltette a szemüvegét, s akár egy minőségi ellenőr, átvizsgálta a nejlonszatyrok tartalmát. Alma? Vettem. Ruszli? Igen. Sav káp? Azt nem kaptam. Nem kaptál? hogyhogy nem kaptál? miért nem mentél a piacra? ott mindig van savanyú káposzta! Majd délután. Délután, délután, Morgen, morgen, nur niht hajte, zágen álle faule lajten! Jó, jó, időben itt lesz a sav káp! - Solti Éva próbálta lenyelni az ingerültséget, melyet a német közmondásban ejtett nyelvtani és kiejtési hibák csak fokoztak. Kérlelőn: Ditke, szállj le, jó? ma harapós kedviben van az öregasszony! Ditke vállat vont: De mi van, ha ez az öregasszony is? Jó, jó. - rakodott az asztalon.

Ditkével napról napra nehezebb, gondolta. Néha azzal vezette le a gyülemlő feszültséget, hogy szitkozódott magában: Kussoljál, te vén kúrva, mert beléd vágom valamelyik késedet a sok közül! Súlyosabb esetekben pontosan el is képzelte, amint a kenyérvágó beszalad Ditke bordaíve alá, s kibukkan a háta közepén. Bár nem biztos, hogy elég hosszú a penge, Ditke sokat hízott az utóbbi években.

Mikor lesz ebéd? - Ditke. Ha megcsinálom! - Solti Éva türtőztette magát, nem szívom mellre, azért se szívom mellre. Bepakolta a jégszekrénybe, ami odavaló, a többit a spájzba. Ditke minden lépését figyelte, ám ő ennek ellenére sem hajította a piros neccbe bújtatott krumplikat a rekeszbe, mozdulatait lassított filmmé alakította inkább, ebbéli erőfeszítésében csupán a keze remegése akadályozta.

A nagyszobába terítünk, mondta Ditke, ki kell húzni az asztalt, s lehet, hogy még úgy sem elég, Dönike, az egy, Méri, az kettő, a két picike, az négy, átjönnek Béla bácsiék, az hat, meg Csőrösék, az nyolc, és mi ketten,

ennyi! van egyáltalán tíz ülőhelyünk? Igen, a zongoraszékkel együtt, nékem az is jó, felelte Solti Éva, pontosan ugyanazzal a hangsúllyal, mint korábban. A díszvacsora résztevőinek névsorolvasásán most mentek át mintegy huszonhatodszor. Kettő harmincra jön a gép, jelentette be Ditke, akár egy tudományos fölfedezést. Nem tom, egy taxi elég lesz-e, folytatta Solti Éva a mondatot magában, Ditke pedig fennhangon. Három másodperc csönd, aztán: Ki kell telefonálni, hátha késik! - Ditke. Jó, kitelefonálunk. Úgy kábé tizenkettőkor már tudhatják, addigra a kontinens fölé érnek, ha tartják a menetidőt. Solti Éva beharapta az ajkát, kontinens, menetidő… a körösztanyád térdkalácsa. Mindegy, csak lepereg ez a nap is.

Ditke fölolvasta a Népszabadságból a vezércikket és a másnapi ünnepség időrendjét, önelégült arckifejezéssel, legalábbis Solti Éva olyannak látta. Minek nyálazza be? semmi köze az egészhez! - gondolta. Ám rögtön visszavonulót fújt, rengetegen benyálazzák, akiknek végképp nem volt, nem is lehetett közük semmihez, Ditke legalább - hogyan is fejezhető ki finoman? - gyöngéd szálakkal kapcsolódott az eseményekhez, avagy az események egyik mozgatójához, hm, alhasi alapon. Pfúj, randa vagy. Kár, hogy nem Randó. hagyjuk.

Nagy Hősünk tucatnyi ábrázolásban ékesítette a lakást, amelyben sosem járt. Jelen volt mint bronzszobor és olajfestmény, fakult portréfotó és korabeli újságból kivágott, barna árnyalatú riportfölvétel, valamennyi gondosan bekereteztetve. Utóbbin épp lelkesítő beszédet tartott szabad téren, tömeg előtt. Az ajtó fölött a Nagy Hősünk alulnézetben című könyvből kimetszett feketefehér műnyomat lógott, ezen öt másik, hozzá eléggé hasonlító férfi társaságában ácsorgott, valószínűleg a főkapitányság épülete előtt, fejükön svájcisapka, szájuk sarkában cigaretta, nyakukban davajgitár. Ez a kép volt ellene a legfőbb bizonyíték a tárgyalásán, nem mintha okvetlenül bizonyítékra lett volna szükség ahhoz, hogy bárkit elítéljenek.

Sejtettük, hogy ilyesmi lesz a vége. Balla Béla mondogatta: Vagy a történelemkönyvbe kerülünk, vagy a börtönbe. Az nem jutott eszébe, hogy lehetséges mind a kettő.

Mit gondolsz, kérdezte Ditke, adnak most valamit nekünk? Ki az a nekünk? Hát mi, régi ötvenhatosok! Persze, egy maflást az orrodra! - Solti Éva dühbe gurult Ditke önelégült arckifejezésétől, otthagyta, ment a kamrába. Mi, régi ötvenhatosok. - a mondat zenéje makacs darázs dönögéseként kísérte. Ditke, a régi ötvenhatos, naccerű. És kik volnának az új ötvenhatosok?

Nem mindegy? csináld a dolgod! mért köll mindenre odafigyelned? hadd dumáljon, úgysincs sok más szórakozása, mint hogy tégedet bosszantson, hülye vagy, ha ugrasz. Nem ugrom én. már az is szép, ha föl tudok egyenesedni! -törődött csigolyái kínzó fájdalommal adtak hírt állapotukról.

Néhány mély lélegzet után összeállította a porszívót, behúzta a szobába. Gyerünk, gyerünk. A hajlongás nehezére esett, ízületei recsegtek-ropogtak. Meddig fogok még cselédkedni ennél a nőnél, csupán csak azért, mert valaha azzal az emberrel élt, aki utóbb a mi Nagy Hősünk lett? és mert azután egy ideig pátyugatta Dönikét odakinn? Úgy bánik velem, mintha én volnék a fiatalabb, bár ennek talán nincs köze a korhoz, parancsolgat, ahogyan a cselédnek szokás.

Á, mindegy, erre a kis időre már nem érdemes lázongani - Solti Éva hamarjában nem tudta eldönteni, melyikük életének végéig számítja a kis időt. Ditke három infarktuson esett túl az utóbbi hét esztendő alatt. Solti Évának súlyosabb szervi baja még nincs, a sok kopást, a gerincbetegséget, meg azt, hogy összeszáradt, akár a kóró, az orvosok hanyagolható kellemetlenségnek tekintették. Mit akar, hetvenkilenc évesen? - a kardiológus nevetgélt, én jövőre leszek negyven, ha kívánja, megmutathatom a leleteimet! Solti Éva el sem mosolyodott, mennyivel tartozom akkor, doktor úr?

A porszívó az idehaza régebben világmárkának kikiáltott endéká gyár terméke volt, mára azonban éppen úgy kapkodta a levegőt, mint Solti Éva. Pedig amikor Ditke megvásárolta, olyan erővel szívott, hogy a szőnyegeket odább lehetett húzni vele. Solti Éva az ülőgarnitúrához fejet cserélt a cső végén, Ditke ragaszkodott ehhez, mégse ugyanazzal, mint a parkettát!

Solti Éva nem sokat törődött az efféle részletekkel, s általában az őt körülvevő anyagi világgal. Immár hosszabb ideje búcsúzkodott földi életétől. Ha nem volna itt a nyakadon Ditke… Mázsás súly - immár a szó szoros értelmében is. Csüggedt pillanataiban Dönikére gondolt, attól megvigasztalódott.

A legkibírhatatlanabbnak azt érezte, amikor Ditkét el kellett kísérnie a Bazilikába. Ditke jól kicsípte magát az Istennel való randevúra, régi ruhatára elegánsabb darabjaiba passzírozta be magát, a szoknya cipzárját persze már nem sikerült fölhúznia, sebaj, jótékonyan eltakarta a kosztümkabát, melynek gombjait az anyag külső szélére rendelte átvarrni. Solti Éva mérgelődött: Ennél kijjebb már csak a levegőbe tudnám!

A varrás egyébként is kínszenvedés ilyen tremoros ujjakkal. Ditkét ez nem zavarja, előszeretettel kér vagy követel olyasmit, amiről tudhatná, hogy nehezemre esik. Hiába, elkényeztette a sors meg a pasik, köztük Nagy Hősünk is ama néhány év alatt. Hazatérte után újult erővel dédelgették a barátok, az ismerősök, míg végül többé-kevésbé rám maradt.

Igazságtalan vagyok, Dönike is kényezteti, de az nem túl egyszerű ilyen messzeségből. Máma hazajön! - Solti Éva szájában mézes íz fakadt. Érett szőlő és sárgadinnye. E kettőért Nagy Hősünk rajongott. Solti Éva szerette volna tudni, miként áll velük Dönike, képtelen volt visszaemlékezni. Majd megkérdezed. Jöhetett volna a fiad picivel hamarább, a születése napján! Utoljára tizennégy éves korában tölthettétek együtt a szülinapját. Akkor tortát sütöttél néki. Most nem az lesz a meglepi.

Szívesen kiment volna a repülőtérre, de biztosra vette, Ditke másképp utasítja. Teendőit sem képes hiánytalanul bevégezni a várható indulásig - föltéve hogy a gép nem, vagy csak keveset késik -, tiszta haszon az a másfél óra, amíg Ditke kitaxizik értük egy kocsival, s hazatérnek kettővel.

A porzsákot leügyeskedte a szívócsonkról, újságpapírba csomagolva vitte a szemétládába. Közben újra eszébe jutottak a templomi vizitek. Ditke mindig a hajó legelejére csörtetett, s azután úgy trónolt ottan, mintha az Úristen legközelebbi hozzátartozójaként bérelt helye volna. A szentbeszédet egyetértő biccentésekkel hallgatta, akár a stréber diák a tanár

előadását. Megesett, hogy bele is kotyogott. A tisztelendő atya az új időknek új szeleiről prédikált, amelyek immár fújdogálnak, a politikai enyhülésre célozván. És a temetetlen holtakkal mi lesz, atyám? - Ditke. Ki szólt? - a pap meglepetten pillantott híveire. Én voltam! - Ditke iskolás mozdulattal jelentkezett, föl is állt: Az ötvenhatosokkal mi lesz, atyám? Bízzunk a jövendőben, a nagy igazságtévőben, kedves leányom! - így a svungjából kiesett atya. Ditke a „leányom" hallatán elsőáldozós bakfisként vigyorgott. Ennyi, atyám? - kérdezte aztán megrovón.

Solti Éva majd elsüllyedt szégyenében, ülj már le! - sziszegte. Épp elég kínos itt gardedámolni a Bazilikában ezt az omlatag tyúkot, aki vénségére váratlanul szentfazékká ájtatosodott. Ennek igazán nem volt semmi előzménye, Ditke ifjúkorában baloldali körökben mozgott, ahol a materializmus volt a bevett világnézet, Makszim Gorkij és József Attila a bálvány. Mindez Ditkét arra indította, hogy a költőt per „Attila" emlegesse, mi több: „az Attila"-ként. Hittek a proletár internacionalizmusban, a kellően vulgarizált marxizmusban, a női egyenjogúságban, a humanizmusban és még sok mindenben, csak épp a katolicizmusban nem. Ditke ráadásul negyvennégyben izraelita szerelmét követve került a koncentrációs táborba, ha ennek hatására zsinagógába járna, az furcsa volna, de érthető. Mit keres a Bazilikában? mit remél ezektől a látogatásoktól Isten házában? azt hiszi, így bekönyörögheti magát a mennyországba?

Ébresztő, anyukám! elaludtál? - Ditke egy ideje figyelhette, amint ő a szemetesvödör fölé görnyedve, annak peremére támaszkodva liheg. Nem, csak imádkozom kicsinyt zsidó módra! - felelte mérgesen. Ne magyarozzál! - sütötte el Ditke a poént, melyet ők ketten a szegény Buda-Butykostól hallottak, úgy ötven évvel ezelőtt.

Később: Portörlés? - Ditke. Figyelj ide, aranyom, jobb, ha leszállsz, ma harapós kedviben van az öregasszony! Ké-érlek, ké-érlek! - bőgte Ditke, hangja méltatlankodó ívének pengéje Solti Éva idegnyúlványaiba metszett, keresztényi türelem, dünnyögte a bajsza alatt. Igen. Hetvenéves kora tájt vette észre, hogy serken a bajusza, eladdig nem volt ilyen problémája, tejfehér bőréhez illőn alig növesztett szőrzetet, inkább csak szöszke - őszbe forduló - pihéket. Vékony szálú haja is mintha erősödne. Orvosnak

beszámolni erről nem mert, sokáig kételkedett abban, hogy valóban így történik. Stílustalannak érezte volna, hogy ilyen idősen hidrogénnel vagy más kozmetikai trükkel tegye láthatatlanná a bajuszkezdeményt, amúgy sincs jelentősége már a kinézetének.

Fütyült rá, míg Ditke szóvá nem tette: Éva, csinálnod kell valamit! - vaskos mutatóujját a saját orra alá illesztette, mintha viszketne azon a ponton. Solti Éva félrefordult, s aznap este a fürdőszoba tükrénél körömvágó ollóval lenyeste a föltűnőbb sörtéket. A műveletet havonkint, később hetenkint ismételte. Ha így folytatom, megtanulhatok borotválkozni. Talán Ditke hatása ez, nagyjából azóta történik, amióta nála cselédkedsz. Annyira idegesít, hogy nő tőle a bajszod?

Már az asztalt terítette, amikor Ditke fölhívta a MALÉV-tudakozót, azt a hírt kapta, hogy a gép másfél órás késésben van. Solti Éva merengett, erősködjék-e a kimenetel ügyében. Szerelmi vágy erejére emlékeztetett, annyira kívánta Dönikét látni, érinteni, hallgatni. Hét éve nem találkoztak, hét éve és huszonegy napja. Huszonegy és fél. Ditke bezzeg kiutazhatott hozzájuk kétszer is, van pénze bőven. Úgy tesz, mintha puszta jótékonyságból dolgoztatna, közben meg a házban más lakásokba járó többi takarítónő magasabb órabért kap, szoktunk beszélgetni a gangon. Hja, a sors nem igazságszeretetéről híres.

Hamarosan indulni kell, volna kedved kijönni velem? - Ditke csípőre tett kézzel tornyosult elébe. Hm? - elsőre föl sem fogta. A-karsz ki-jön-ni a rep-tér-re? -ahogyan a siketekhez beszélnek. Solti Éva arcára a szíven talált bakfisok zavart mosolya települt: Hát persze! csak még nem vagyok kész. Majd befejezzük, ne izgassad magadat, gyere csak! Kösz! - Ditke nyakába ugrott, arcon csókolta. Na-na-na! föl ne dönts! inkább fésülködj meg, és vágd le a bajuszodat! Máris -hóna alá kapta a retiküljét, szaladt a fürdőszobába, pontosabban bicegett. Napok óta húzta a bal lábát, noha nem emlékezett arra, hogy beütötte vagy megrándította volna. A tükörbe pillantva elment a kedve a szépítkezéstől. Ezzel már nincs mit kezdeni.

Hova lesz a kirándulás? - kedélyeskedett a sofőr, miután besegítette őket a fehér Ladába, melynek hátsó ablakán fóliacsíkra nyomott vörös betűk hirdették: VIGYÁZAT, GYEREKKEL VAGYOK! Két gyerekkel,

gondolta Solti Éva. Ditke magyarázta a sofőrnek, hogy az édes fiacskánk jön haza Amerikából, az egyetemista lányával és a két drága kis ikergyerekével, hogy egyem a lelküket! Solti Éva fölhúzta szemöldökét, mit képzel ez? mégis, kinek az édes kicsi fiacskája Dönike? az enyém! attól, hogy Ditke kiszökhetett hozzá Ausztriába, s követhette a tengeren is túlra, a családi viszonyok nem változtak! mentem volna én is, ha nem zárnak be! talán most Amerikában élnék gondtalanul a fiamékkal, nem kéne cselédkednem ennél a dagadéknál… Erről a szóról Randó Laci jutott eszébe, elszégyellte magát, az mindegy, hogy hány kiló.

Amiért jöhetett ő is, képes volt szinte szeretettel bámulni az ülésen terpeszkedő Ditkét, Istenkém, nem lehet mindenki olyan ösztövér, mint te. Igazából az is tök mindegy, Ditke fiának tekinti-e Dönikét, csak az én vérem, csak én szültem, csak az én génjeimet örökölte, meg persze Tóth Jóskáét, aki jóval hamarabb tette magáévá ezt a Ditkét, mint a forradalom eszméjét. Előbbit túlélhette volna, utóbbiért rövid úton fölakasztották. Solti Éva csöndben elsírta magát. Már csak T. J. miatt is meg kell bocsátanod Ditkének, legyen ez a te hozzájárulásod ötvenhat örökségéhez, ahogyan mostanában emlegetik.

Sok éve folyatták közösen az időt, Ditke ritkán mutatkozott szerethetőnek, rossz tulajdonságait - önzés, lustaság, fontoskodás, önámítás - ugyanúgy fölhizlalta a vénülés, mint a testét, mely fiatalon kemény volt és rugalmas, eredetileg úszóbajnoknak és gyógytornásznak készült, azután modern táncot tanított az Erzsébet körúton a saját magáról elnevezett stúdióban, sosem volt szerény. Mindig irigyeltem. már abbahagyhatnám.

A külföldi légitársaságok a régi reptérre szálltak le, annak a parkolójába kanyarodott a taxi. Ditke kifizette a sofőrt, szűk marokkal mérve a borravalót, mint rendesen. A férfi nem mutatta, hogy csalódott: Viszlát, hölgyeim, sok sikert! Kösz! - Solti Éva merengett, mi számítana sikernek ez alkalommal. Fölmenjünk a teraszra? - Ditke. Föl tudunk menni? - Solti Éva.

Odakinn fújt a szél, cibálta a hajukat, Ditke aggodalmasan kapott a fejéhez, félt, hogy harminc percig készített frizurája tönkremegy. Solti Éva férfiasan rövidre nyírt fürtjeinek semmi nem ártott. Azon tűnődött,

milyennek látja majd Dönike, ha kilép a repülőből a kerekes lépcsőre, megpillantja-e azonnal? Talán, ha rajta lesz a szemüvege. Azóta tovább romolhatott a látása. De én is tovább romlottam. Vizsgálta magát valaki más nézőpontjából. Aszott vénasszony. Ösztövér madár. Harkály, pulykalebernyeggel. Nem csoda, ha folyton kopogtatnom kell.

Végre leszállt a gép. Solti Éva nem remélte, hogy ilyen távolságból fölismerheti Dönikét, biológiai műszerei talán jeleznek, rendkívüli szívrándulással, hőárammal, idegfutammal. Ám nem történt semmi, amíg Ditke el nem bődült: Ott vannak!!! - akkor is csak a hangsérelem miatt lepte be karját-hátát a lúdbőr. Nagyon megváltozott? - kérdezte Solti Éva gondolatban, igen, nagyon, állapíthatta meg hetven hosszú perc múltán, amikor az önműködő ajtó végre őket bocsátotta ki. Dönikéék maradtak utoljára, egy bőröndjüket elveszítette a PanAm légitársaság, soká tartott a bürokrácia.

Dönike haja megszürkült s középen kihullott, arca túlméretezett aszalt szilvává alakult. Mennyi májfolt… - Solti Éva megcsókolta az egyiket, az izzadság sós leve az ajkán maradt. Ditke úgy pattogott a jövevények közt, akár egy gumilabda, a szája be nem állt: Júj, Méri, de jó, hogy itt vagytok! júj, már azt hittem, sose jösztök meg! hát, ti picikék, aludtatok az úton? júj, de álmos a kis szemecskétek!

Éjdes Dithke, őkh semmi nem beszéjl madjarul! - Méri. Júj, de kár, akkor hogyan fogok velük szót érteni? Mutogatsz! - Solti Éva. Esetleg indulhatnánk is! - Dönike taszított egyet a krómozottfém-kocsin, melyre a csomagokat tornyozta.

Az ikrek nem hasonlítottak az apjukra. Méri sem túlzottan, magabiztos nő lett a pirulós bakfisból, ez jobban meglepett, mint a fiam átváltozása.

Előbb a Duna-parti szállodába hajtattak két taxival, majd a szobák elfoglalása és a csomagok gyors kirakása után Ditkéhez, két másikkal. Solti Éva várta az ő idejét, a néhány percet, amikor kettesben maradhat Dönikével. Vacsora előtt ott álltak a konyhában, a mosogatónál. Nagyon összeöregedtem, igen? - kérdezte a férfi. Solti Éva nem akart hazudni: A

tekinteted fiatal maradt… én viszont a saját nagymamám lettem. Á, dehogy! - Dönike. Dédmamám? - incselkedett Solti Éva.

Dönike nem mosolygott: Füleske, túlozol folyton, hiszen te mindig épp pont olyan vagy! Te meg nagyon kedves. szoktatok néha magyarul beszélni Mérivel? Á nem, szinte soha nem is látom, a Stanford Egyetemet végezi, majdnem hogy egynapi vezetés hozzám, inkább az anyjával tart kapcsolatot, és ha véletlenül én is ott vagyok, gyorsan hadarják az angolt, egy nyikkat sem értek!

Nyikkot, javította Solti Éva magában, sejtette, a „nyikkat" bespájzolódik az agyában, s fülébe csöng, mikor Dönikére gondol az eljövendő évek során - ha ugyan mérheti években a néki szabott időt. Az elmúlt hét esztendőben kiváltképp a fia amerikai dallammal és egy l-lel ejtett „pilanat!"-jai muzsikáltak az emlékezetében. Meg a „Füleske", senki más nem hívja így.

Holnap mi fog lenni? - Dönike. Ünnepség. országra szóló ünnepség, szegény apád is glóriát kap, s még Nagyobb Hősünk lesz, mint eddig. Aha - a férfi tétován bólintott: Valójában itt mit jelentsen a glorífja? Fénykarika a fej fölé! -minthogy Dönike ezt sem látszott érteni, hozzáfűzte az angol szót: Héjlou. Pont már csak az hiányzik neki. nekünk! - végre összemosolyogtak, ahogyan a régi szép időkben, s ahogyan csak azok tudnak, akik egymáshoz tartoznak.

Ditke ebben a másodpercben lépett a konyhába: Miről van szó? nekem is mondjátok! Hosszú! - felelték kórusban. Jó, jó, ha titok! - Ditke sértetten kivonult. Sóhajtottak, kánonban. Nagyon nehéz ővele? - Dönike. Solti Éva vállrándított: Bírom. Azt tudom, Füleském, te vagy az, aki mindig bírja! - a férfi megfogta az anyja pici, aszott kezét, csókot lehelt rá. Maradjál, te! - nyakon legyintette. Semmi kedvem sírni. Honnan tudol ilyen ritka angol szókat, mint héjlou? Tanulok. Órákra jársz? Nem, vettem könyvet és hozzá kazettákat, Essential English by C. E. Eckersley, olcsón kaptam az antikváriumban.

Csőrösék telefonáltak, kimentették magukat, Ildikó rosszul lett a szívével, az orvos fekvést javasolt. Béla bácsiék - Balla Béla és a nővére -

alaposan elkéstek, Ditke nem várt rájuk, Solti Éva már a második fogást szervírozta, amikor befutottak. Addig Méri volt a főszereplő meg az ikrek, a két pici lány kevéssel azelőtt tanulta meg európai módra használni a kést s a villát, friss tudományukra büszkén feszítettek az asztalnál az alájuk stószolt díszpárnán.

Tempósan gagyorásztak angolul, Méri fordította, amennyire tőle telt, s Ditke gügyögős kérdéseit is.

Balla Béla és a nővére alig foglalt helyet, máris a holnapi eseményekről beszéltek. A szervezőbizottság fölkérte Béla bácsit, vegyen részt a díszőrségben a koporsóknál, ám ő visszautasította: Mindenféle mostani sehonnaiak is odapofátlankodnak, nem akarok közösséget vállalni velük! Ha állsz a koporsóknál, akkor a hősökkel vállalsz közösséget, nem a többi díszőrrel! -Ditke. Hó-ogyne, a hősök forognak majd a koporsójukban, amiért ezek rendezik nekik az ünnepélyt… már ha egyáltalán benne vannak a koporsókban. Béla!!! -Ditke úgy förmedt rá, mint a rosszalkodó nebulóra a tanárnő, s szemével Dönike felé intett. Miattam lehet, mondta ő, az én papám itt van benn! - a saját szívére bökött.

A vacsora összességében kiválóan sikerült, semmi nem égett oda, és senki nem sértődött meg nyolc napon túl gyógyulón. Béla bácsi nővére - akit e körben Béla néninek csúfoltak, olyannyira a férfi árnyékaként viselkedett - ragaszkodott ahhoz, hogy besegítsen a mosogatásba, s hátráltatta Solti Évát. Ditkének ilyesmi soha nem jutott eszébe.

Amikor a vendégek elmentek, a tányérok, edények és evőeszközök megtisztultan kerültek vissza a konyhai fiókokba, polcokra és rekeszekre. Solti Éva hirtelen búcsút vett Dönléktől és Ditkétől, végigpuszilván mindenkit: Nagyon elfáradtam, haza akarok menni a Köröndre, az albérletembe. egyébként Kodály körönd az most már, tudod, ugye? Dönike tűnődött: Igen, mintha. Emlékszel, amikor szolmizáltál néki? Ditke bekiabált a háttérből: Bizony ám, és kapott a mestertől autogramot!

A pillanat hangulata szappanbuborékként pattant szét. Akkor holnap? - Dönike. Holnap! - Solti Éva. Még egyszer átölelték-megcsókolták

egymást. Solti Éva Dönike fülébe súgta: Ajándékozás nálam, a ceremónia után!

Az utcán kibillentette egyensúlyából a szembeszél. Csurogtak a könnyei, miközben tört előre a szakaszos rohamokban érkező léghullámokkal küzdve, szikár alakja megfeszült, kendője vitorlaként fúvódott föl. A szeme teliment porral, behunyta. Nem lesz könnyű kibírni a holnapot, Ditkével súlyosbítva.

A tűrés művészet, s tenéked volt módod e téren maradandót alkotnod. Kivételesen hosszúra nyúlt a háromsaroknyi út. Kordáék, a főbérlő család, tévéztek odabenn. Solti Éva iszkolt a sarokszobába, a vackába, ahogyan ő nevezte. Barátai nem értették, miért él albérletben, hiszen ha eladná a házacskáját a Lupa-szigeten, vásárolhatna az árából egy tűrhető lakást valamelyik külső kerületben. Csakhogy ő szerette azt a betonlábakra emelt kulipintyót a folyam közepén, s nem izgatta, hogy Budapesten a saját tulajdonában hajtja-e álomra a fejét. Napközben úgyis Ditkénél szolgált - ez a legpontosabb ige. Nem mindegy, honnét temetnek?

A Lupa-szigeti nyaralót romos állapotban vette, a válás után Piros Gézától kapott pénzből, a férfi ekkor is nagyvonalú volt. Eleinte úgy tervezte, kiköltözik állandóra, nyugdíjasként úgysincs dolga a városban, ha mégis Ditkénél vendégeskedett átmenetileg. Akkor még nem lett a cselédje. Hétvégenként hozta rendbe a Lupán a kulipintyót, a két puszta kezével. Több mint két évébe telt. Néha ápolónői munkát vállalt házaknál, ez föllendítette az anyagi helyzetét, így a tatarozás picit fölgyorsulhatott, s futotta albérletre is.

Ditke nehezményezte, hogy otthagyja: Semmi szükségem ekkora térre… ha mindenáron pénzt akarsz kidobni az ablakon, fizess bért! Ő megköszönte az ajánlatot, az eddigi lehetőséget még inkább, de áthurcolkodott a Köröndre. Ditke soha nem értette meg, mi szüksége erre, hiába magyarázta, hogy már nagyon vágyik egy kis függetlenségre.

Miután Randó Lacit elápolgatta a sírig, Dögész kereste föl Solti Évát, arra kérte, foglalkozzék most az ő Ildikójával, akinek a tüdejét támadta meg a végzetes kór. Vállaltam. Azt hittem, szívességből, meglepődtem, amikor a

néhai katonaorvos, aki immár a Kőbányai Gyógyszergyár kutatólaboratóriumában dolgozott, ragaszkodott ahhoz, hogy órabért adhasson: Ne haragudj, Füleském, az orvosok közül is csak abban bízom, akinek fizethetek. Jó, ha annyira akarod. Ildikót kilenc hónap alatt ápolta át a halálba. Rendjén való, hogy addig tartson, mint a terhesség.

Szájról szájra adták a nevét a szűkebb baráti, majd a tágabb ismerősi körben. Idővel oly sok haldoklónak lett szüksége a gondoskodására, hogy mind nehezebben tudott dönteni - egyszerre legföljebb kettőt vállalhatott, hogy megfelelően elláthassa őket.

Hogy bírod te ezt? örökké a halál árnyékában? - kérdezte tőle Ditke szörnyűködve. Bírom! - felelte ő. Van annál rosszabb, gondolta. Ha az embernek élet helyett az élet árnyéka jut. Hogy az élet árnyÉnjéről már ne is beszéljünk.

Sosem hazudott a betegek állapotával kapcsolatban, úgy tartotta, ebben a stádiumban minden ember megérdemli, hogy ne sántakutyázzanak néki. A temetések után valamennyi család kereste a társaságát, hívogatták ebédre, teára, vacsorára, udvariasan kitért előlük. Az Úr adta, az Úr elvette, legyen áldott az Úr neve. Erősen imádkozott, hogy legalább egy ápoltja gyógyulna meg - de sajnos rendre olyanokhoz kerestek fél- vagy egész napos ápolónőt, akikről az orvostudomány már lemondott. Ritka volt az egészségügyi szakképzettséggel rendelkező, házhoz járni hajlandó munkavállaló, pláne aki méltányos fizetségért tette a dolgát, olyan lelkiismeretesen, mint ő. Akadt év, amikor az érintett családtagok szabályosan összevesztek rajta.

Mostanában enyhült a roham. Úgy látszik, már majdnem mindenki meghalt. E szempontból Ditke épp jókor állt elő azzal, hogy őnála viszont takarítani kéne, legalább heti egyszer. Mert eltiltotta az orvos az erőlködéstől. Ráálltam. Sokszor megbántam, pláne amikor majdnem mindennaposra duzzadt a feladat.

Volt Solti Éva zugában egy nagy, kopott berzser fotel, amit annyira szeretett, hogy néha el is szunyókált benne. Füles fotel… druszám! - gondolta, amikor kivette a sarokszobát. Annak öblében szívesen üldögélt.

Most is odakuporodott. Sejtette, aligha jő álom a pilláira ma éjjel. Nagy Hősünkkel és a forradalommal kapcsolatos emlékképek gomolyogtak, betöltötték a légköbmétereket. Bár tudnál egy kicsit örülni. Voltak olyan évek, évtizedek, midőn legszebb álmaidban sem bukkant föl a lehetőség, hogy még a te életedben megtörténhet. Remélted, hogy egyszer, sokára, valamikor a huszonegyedik században kiderül az igazság, dísztemetést kapnak az áldozatok és a hősök, a gyanútlanok éppen úgy, mint a gyanúsak, nem könnyű pontosan szétválasztani őket ennyi év múltán. Hitted, hogy egyszer - majd, egyszer! -tisztára mossa a múlt szennyesét az idő.

A történelmi igazságszolgáltatásnak immár hivatalos bizottsága is van, Solti Éva lelke mégsem könnyebbült meg. Bekövetkezett, amire vártál, amiért sokszor imádkoztál, ujjonganod kéne. nem tudsz. szomorkodsz. Ki érti ezt?

Talán majd holnap. Nagyon elfáradt az öregasszony, okosabb, ha lefekszik. Feeekszik! feeekszik! - visszhangozta Tupoljev, a papagáj. Azt hittem, te már az igazak álmát aluszod! Szépmadárr! jómadárr! - a papagáj fölélénkült a hozzá intézett szavaktól. Édes kis Tupikám, hát hogyan vagy? Szépmadárr! jómadárr! -ismételte Tupoljev harciasan. Solti Éva bedugta az ujja végét a kalicka résén, a papagáj odacsapott a csőrével, dühös füffentést hallatva. Jól van, tudod, hogy szeretlek… aludj tovább.

Tupoljev azonban már teljesen fölébredt, csőrével a kalicka fémdrótjaiba kapaszkodva túrázott fel-alá, körbe-körbe, mondta a magáét, és csivitelt. Solti Éva a Majakovszkij utcai állatkereskedésben találta ezt a madarat. Gyakran betért oda nézelődni. A szürke-kék-zöld papagájnak két különös ismertetőjele volt. Egyik szeme feleakkorácska, mint a másik. Feje búbján negyedkörömnyi területen hiányzott a tollazat. A boltos szerint eladásra hozták be, de nem kell senkinek, mert a kisebbik szemével nem lát, plusz ugye a kopasz folt a fején, pedig szerintem lassan-lassan visszanőnek ott a pihék. Mennyibe kerül? - Solti Éva. Amennyit ad érte! - a boltos.

Ha nem tudott aludni, Solti Éva bekapcsolta a televíziót. Az egyesen már csak a monoszkóp. A kettesen Tarzan-film végére érkezett. Én Tarzan, mondta Johnny Weissmuller. Én Jane, felelte Solti Éva. Az őserdő fekete-

fehér fái hajladoztak, a majom röhögve ugrándozott az ágakon, ugyancsak fekete-fehérben. Aztán hamarosan a stáblista. Az adás a kettesen is bevégződött, monoszkóp, majd sötét pöttyök cikázása szürke alapon.

Az volt a megállapodás, hogy reggel kilenckor találkoznak a Hősök terén, pontosabban a Népköztársaság útja végén, a néhai Tünde étteremnél, Ditke semmiről nem akart lemaradni. Csakhogy Solti Éva elaludt. Ditke negyed tízkor dührohamot kapott, páros lábbal ugrált a betonjárdán: Hogy késhet el, pont ma? Nyugi, talán elaludt! - Dönike. Hogy aludhat el pont ma? PONT MA!!! Fölhívom! - Dönike tett egy lépést a telefonfülke felé: De kéne egy tantusz! Ugyan, édesem, hol van már az? aprót kell bedobni, magyarázta Ditke önérzetesen, tiszta Amerika! Dönike hümmögött, apróm sincsen. Nesze! - Ditke adott. A férfi habozott, és a számát se tudom.

Dönike aztán a nagy nap estéjén részletesen beszámolt mindenről. Hiába hívtalak, nem vetted föl! Kordáék nem vették föl, helyesbítette Solti Éva, a lányuk véletlenül kihúzta a telefont. Ajánlottam, hogy én elugrok érted, de Ditke őrjöngött: Éva már nagylány, odatalál a koporsókhoz! ennyi! - kézen fogta az ikreket: Gyerünk! Dithke, nem is kéjső, várjuk megh a nadjmama! -Méri. Ditke úgy tett, mintha nem hallaná, fúrta magát előre a tömegben. Önkéntelenül követték.

Füles nagyjából ekkor ébredt, mesélte Solti Éva. Álmában Nagy Hősünkkel keringőzött Balatonszabadiban, a Pihenő étteremben (valójában Gézussal jártak ott), mely azonban a Tünde kerthelyiségére emlékeztetett. Csilingelt a zene, a halványpiros vászontetőt széttekerték, óriási madárszárnyként borult föléjük, szórványos esőcseppek doboltak rajta, körben tribünök, ismeretlen iskolás lányok a padsorokban, tölcséres vaníliafagylaltot dobáltak lefelé, őket célozva, némán, megilletődötten, mintha beavatási szertartás volna ez, a jeges gombócok telibe találták az arcukat, nem védekeztek, táncoltak önfeledten forogva, míg lélegzetük elfúlott, s már csupán a cipősarkak dobbanása hallatszott (talán a Körhinta című film nyomán), aztán nyiszatolás, idegesítő sikkanások - mindez fokozatosan csicsergéssé alakult.

Tupoljev, csöndbe maradjál! - Solti Éva tudta, fölszólítása süket fülekre talál. A kalickában cserregő papagáj nagyothallónak tettette magát, amikor

nem akart engedelmeskedni. Tupójev csönbemadár! - rikkantotta diadalittasan, refrénként biggyesztve hozzá: Szépmadárr! jómadárr!!!

Solti Éva habozott, mit tegyen. A kalickára dobhatná a fényvédő vásznat, este elfelejtette, a sötétben a papagáj befogná a csőrét, ehhez azonban föl kéne kelni. Ekkor döbbent rá, hogy immár percek óta várják a Tünde étteremnél! Tagjain ólmos ernyedtség. Szépmadárr! jómadárr! Tupika, ha most kiröpülnél az ablakon, s elvinnéd az üzenetet, hogy én… én most nem… nem vagyok képes. Jómadárr! - újrázott a papagáj, a lehetetlen kérést eleresztve a füle mellett. Amióta idekerült, nem hagyta el ezt a szobát.

Ha itthon maradnál? - vetette föl Füles önmagának. Úgyse nagyon kellesz te oda. Nagy Hősünk megbocsátja - elvégre valójában ő sem lesz ott. Igen, de mit szól Solti Éva? És Dönike? Ditke? Balla Béla? Csőrösék?

Á. - az oldalára fordult, bordái furcsamód hanyatt fekvésben fájtak nagyon, s legkevésbé, amikor rajtuk hevert. Kinyújtotta a lábát, öregujjával megnyomta a televízió bekapcsológombját. Ezeket a Sony készülékeket föltehetően a lengyeleknek gyártották, a márkajelzés az egyetlen a fekete kávába égetett ezüstbetűs feliratok közül, ami nem lengyelül olvasható.

A képernyőn sötét oszlop tetején álló angyal. Köszöntöm nézőinket a Hősök teréről ezerkilencszáznyolcvankilenc június tizenhatodikán, a nemzeti gyász és megemlékezés napján! - kenetteljes férfihang tudósított. Mutatják az egészet, hát persze. Semmiről nem maradunk le, nyugtatta Füles Solti Évát.

A téren máris rengeteg ember. A Műcsarnok épülete alig fölismerhető, mintha teljesen átépítették volna. Óriási kandeláber kavargó lángjának művészire életlenített közelképe. Fújt a szél, cibálta a füstöt és az emberek haját. Búbánatos zene, ő Schubertnek tippelte. Talán a Befejezetlen szimfónia. A tévétudósító csak mondta, mondta, rekedtre fojtott hangon. Azt hiszik, gyász esetén nem beszélhetnek normálisan. Annak idején a börtönben, ha megtudtuk, hogy valakit végső útjára visznek, elébb

igyekeztünk zajt csapni, s amikorra már túleshetett rajta, hirtelen csönd lett, mély, süket csönd.

Solti Éva sok apró részletről értesülhetett, például hogy a koporsókat hajnali négykor helyezték el, a teret hétkor vehették át a rendőrségtől a szervezők. Hétig mit csinált a rendőrség a téren? Átadás, átvétel - lelki szemei előtt néhány magas rangú rendőr mélybordó díszpárnán nyújtotta át a szervezőknek az aranykulcsot. A múzeumét? Vagy a Hősök tereét? Rajkék temetése jutott eszébe ötvenhatból, mélybordó díszpárnán vitték a kitüntetéseiket. Ne zagyválj össze mindent, jó? -szólt Füles Solti Évára. Jó, felelte az, de akkor te meg hallgass el végre. Rendben.

Tizenegykor kezdődik a koszorúzás, fél egykor a hivatalos búcsúztatás, jelentette a tévébemondó. Ráérünk. Solti Éva fürkészte a koporsók előtt hömpölygő embereket, várta, mikor bukkan ismerős arcra. Sok a fiatal. Tudják ezek, miről van itten szó? Szinte kivétel nélkül csokorral vagy szál virággal jöttek, mintha ballagás volna. A lányok szoknyáján átjárt a szél, hajukon a napfény.

Solti Éva elzokogta magát. Nagyon jólesett. Korda Erzsi, a főbérlőék gimnazista lánya a konyhában szöszmötölt, átkopogott: Éva néni, baj van? Minden rendben, kiáltotta, ne aggódjál! - igyekezett a hangját simára fegyelmezni. Fölerősítette a tévét, s a takaró alá húzódva alaposan kisírta magát. A nyitott ablakot ráncigálta a szél, csikorogtak a becsapódásgátló kallantyúk. Itt is fúj, nemcsak ott, gondolta Solti Éva. Háromsaroknyira lakom a tértől, következésképp ez éppen ugyanaz a szél. Onnan fúj.

Nagy Hősünk már az ágy szélén ült, göthös háttal, ahogyan szokott. Mozgékony ujjai közt a munkás módra befelé fordított, körömre szítt cigaretta. Nézte ő is a tévét, bólogatva. Nem szólalt meg, Solti Éva mégis hallotta a véleményét: Mit tehetnek jóvá abból, ami véglegesen elszaródott? - igen, Rajkék temetésén mondta ezt a barátainak. A közelben álló Solti Éva megrettent, ha ilyeneket beszél, a végén megint lecsukják. Hm_ lehet, hogy inkább úgy kérdezte: Mit tehetnénk jóvá. Vagy: Tehetünk…?

Solti Éva elbizonytalanodott. Mindegy. Akkor is szép, hogy megünnepli őket az egész ország. Ami szép, az szép! - ez is az ő szavajárása volt. Szegényke… hetvenhét éves volna. kettővel fiatalabb nálam. ha élne.

Mutatták a tévében a temetőt, fölülről. Hol lesz az övé? - találgatta Solti Éva, amint a kamera a parcella különböző részeire közelített. Egy másik, valamivel mélyebb, az előzőnél is kenetteljesebb férfihang magyarázta, hogy délután rendezik itt a szertartást, amikor a síroknál és emléktábláknál családtagok, barátok, harcostársak, elvtársak vesznek végső búcsút a harmincegy évvel ezelőtt megölt hősöktől.

Mit elvtársozik ez? pont arról van szó, hogy nix elvtárs! nix ávó! nix, nix, nix! Mirnix dirnix. Várta, hogy a vén fűzfa a képmezőbe kerüljön a parcella szélén, de hiába. Pedig fölismerte azt a sarkot. Talán elpusztult, kivágták.

Ditke az ikrek kezét fogva nyomult előre, mesélte Dönike, Mérivel követték őket. Színészek sorolták a vértanúk nevét, foglalkozását, életkorát, szólt a gyászzene. Karszalagosok terelték a tömeget az Állatkert felé, óriási félkörben kanyarodtak vissza az emlékmű mögött. Még sose láttam a királyoknak a fenekét! - mondta Dönike Mérinek angolul, mesélte magyarul. Ezek itt a magyar királyok? Persze, bemutattam őket, nem emlékszel? Igen, de az tíz éve volt! Hét.

Gyertek már! - sürgette őket Ditke. Miről lehet itth lekhésni? - Méri. Meg kell értened Ditkét, neki ez óriási elégtétel, az apám miatt. És nekhed, papa? Nekem is az, csak valahogyan nem élem át. Miért nem hoztunk virághot? Nem tudtam. eszembe se jutott, hogy lehet, nekem csak azt mondták, ünnepség lesz.

Solti Éva fölfedezte a képernyőn az első ismerőst, Schramm Adalbert közelített a koporsókhoz, s amikor a vértanú miniszterelnökhöz ért, a szó szoros értelmében térdre rogyott előtte. Két szervező segítette föl. Istenem, hogy megöregedett ez is, alig bírja a koszorút.

Schramm Adalbert mögött egy tolókocsis rokkant kormányozta magát oda. A következő bizonyára hordágyon érkezik, szirénázó mentő hozza az

intenzív osztályról, gondolta Solti Éva. Ne csinálj viccet mindenből! - rótta meg Füles. De hiába, már javában játszott a lehetőséggel, milyen volna, ha valaki épp a dísztemetésen halna meg, a koporsók tövében. Immár Ditkét rogyasztotta a kandeláberek alá, olyasféleképpen, ahogyan az operaénekesnők szokták kilehelni a lelküket a színpadon. Zúgtak a fúvósok teli tüdőből, Ditke forgatta a szemeit, mindkét kezével a szívéhez kapott, s azt énekelte: mond-já-tok meg Sol-ti É-vá-nak, hogy a-mi-kor föl-me-le-gí-ti a va-cso-rát, ka-var-gas-sa, nehogy oda-kap-jon, mint a múlt-ko-ri-ban! Á-győ! - még vonaglott egy keveset. A zenekar tust húzott. Taps.

Milesz márr? - Tupoljev a csőrével ütögette a rudat a kalickában, amelyen állt. Fogjad be, Tupika, vagy csomót kötök rá! Szarrok rrád! - Tupoljev hátat fordított a tévének.

A díszvendégek kerti székeken üldögéltek a téren, mesélte Dönike. Azt a részt fémkorlátokkal kerítették el, várható volt, hogy Ditke reklamálni fog, amiért ő oda nem kapott meghívást: Micsoda? az én Nagy Hősöm nem elég nagy hős maguknak? Kínos volna.

Az ezredévi emlékmű ívének végénél Balla bácsi álldogált, rövidujjú fehér ingben és karszalagban. Amint meglátta őket, intett a segítőjének, egy harminc körüli nőnek, aki valamennyiüknek átnyújtott néhány szál vörös szegfűt. Mindenkhi kap? - Méri. Nem, csak aki megérdemli! - Béla bácsi. Figyeljetek, mindjárt ő jön! Ő jön!!! - Ditke. Az ábécésorrendben a T betűhöz értek.

Egyszer csak elhangzott. Ditke figyelmet kérőn döfte a magasba a mutatóujját. Dönike megszorította Méri karját, olyan erősen, hogy a lány fölszisszent.

Amikor az Ő neve elhangzott, Solti Évával egészen más történt, mint amire készült. Megkönnyebbült. A képernyőn a jugoszláv nagykövetséget mutatták. Mentőautó vesztegelt előtte a széles a járdán. Ha ott volnék, és rosszul lennék, rögtön kezelésbe vehetnének. De nem vagy ott.

A Dózsa György úton kék autóbuszok várakoztak, tripla sorokban, rengeteg busz, bizonyára ezek viszik a népet a temetőbe. A koporsóknál két férfi bukkant fel, öles koszorút hoztak, e szöveggel: TISZTELETTEL KEGYELETTEL CSABACSÜD. Valaki az ötből Csabacsüdön született? Csüdálatos. A fölirat is olyan kéknek látszott, mint a buszok, s mint az ég. Az én tévém lehet rosszul beállítva. Csak jönnek, egyre jönnek, szavalta a tudósító, lerójják kegyeletüket a vértanúk előtt, az ország apraja-nagyja, koszorúkkal, zászlókkal, de transzparensek nincsenek, a szervezők a rokonok kifejezett kérésére döntöttek így, hogy a politika semmilyen módon ne szennyezze be a nemzeti gyász és megemlékezés napját.

Agyamban idézetek kavalkádja. Piros a vér a pesti utcán. Temetni jöttem Cézárt, nem dicsérni. Hazudtunk minden hullámhosszon. Éljen a magyar szabadság, éljen a haza! A mi országunk híres arról, hogy csak temetni tudjuk nagyjainkat, megérteni nem… Ki mondta ezt, kinek az újratemetésén? Talán a Bajcsy-Zsilinszky Endréén.

Dönike szégyenkezett Ditke miatt, pótmamája volt az egyetlen, aki úgy tolakodott, ahogyan a villamoson szokott. Ditke kevéssé hasonlított arra a személyre, ki csupán Dönike emlékeiben létezett, ám ő ezt sehogyan sem akarta tudomásul venni. Mintha abban bízott volna, hogy Ditke idővel visszaalakul a drága, jószívű, könnyen imádható lélekké, akivé ő növesztette az évek folyamán. Mindegy, oly mindegy, ez a pár nap gyorsan eltelik, kicsire nem nézünk, nagy meg nem számít, mondogatta önmagának.

Ditke ismerősökre bukkant a betonra állított széksorokban, a fehérre mázolt fémlábak és a sötétbarnára pácolt lécek a régi margitszigeti Casino étterem berendezését hívták Dönike agyába. Jártak ki oda fagyizni Fülessel. Solti Éva is látta a képernyőn: Buchwald székek! - motyogta. Süldőlány korában voltak kitéve ilyen ülőhelyek a Dunakorzón, ha az ember rájuk telepedett, húsz fillért kellett fizetni a Buchwald-néniknek, így hívták a pestiek az asszonyokat, akik beszedték a díjat.

Sajnos Ditke integetését és biccentéseit kevéssé viszonozták a díszvendégek, ezen rögtön megsértődött, bökdöste Dönike karját: Mit képzelnek magukról? visszaköszönni akkor is illik, ha mi nem kaptunk

jegyet oda be, a protekciósok közé! éppenséggel nekünk is járt volna, Jóska legalább akkora hős volt, mint. mint bármelyik! - mire ezt végigsziszegte, már levegő után kapkodott. Dönike és Méri azonos ritmusban nyúlt a két karja után, támogatni kezdték, ahogyan a nagybetegeket szokás. Lerázta őket: Hagyjatok, nincs semmi bajom. le vannak szarva! - nyomult a lépcsősorra erősített koporsók felé, melyek negyvenöt fokos szögben dőltek a gyászolók irányába. A kamerák gyakran időztek rajtuk. Solti Éva tartott tőle, hogy a hősök maradványai lecsúsztak az alsó sarkokba, képzeletében meztelen koponyák és lábszárcsontok jelentek meg, s már nem bánta, hogy az ő halottja nincsen közöttük. T. J. földi maradványait a gondos kutatás dacára sem találták meg, így ő csupán fejfát és emléktáblát kap a háromszázegyes parcellában.

Solti Éva képernyőjén egészen közeli képet mutattak Ditkéről, szája dacos ívbe rándult, egy fürtje kibomlott a kontyból, s dühödt zászlócskaként lobogott. Ditke is enyhén kékes árnyalatú volt azon a televízión, különösen a bőre, mintha

számtalan ütés nyomát viselné. Egy pillanatra föltűntek a többiek, Solti Éva örvendezett. Amikor Dönikéék a lépcsősor széléhez értek, hirtelen taps kezdődött a hátuk mögött. Ditke megfordult, réveteg mosollyal kereste, kik örülnek neki ennyire, kecsesen fejet és térdet hajtott, mintha színpadon állna. Solti Éva nem hitt a szemének-fülének. Mi van???

Király Bélát köszönti a taps, jelentette a tudósító, a nemzetőrség egykori parancsnoka Amerikából tért haza. Solti Éva a párnába fúrta a fejét. Dönike igyekezett úgy tenni, mintha nem ismerné ezt a pukedliző asszonyt. Király Béla elvonult a széksorok előtt, egy fejjel magasodott az őt kísérők fölé, sötét napszemüveget és hófehér frizurát hordott, utóbbi Solti Éva tévéjén márványosan csillogott.

Kétszer is találkoztam Király Bélával, mesélte Dönike, először Los Angelesben, a konferencián, melyet az amerikás magyarok ötvenhat harmincadik évfordulójára szerveztek, másodszor pedig a Catskill-hegységben, a Hattyú-tó partján, térdig a vízben, véletlenül. Meglátja, kérem, mondta Király Béla, a szovjet birodalom fölrobban, és mi, régi ötvenhatosok, hősök leszünk, főleg a holtak, így a maga édesatyja is.

Dönike csak hallgatott, tartott tőle, hogy a válasza - és mire lesz az nekem jó? - felbőszítené Király Bélát.

Amint a szervezők továbbterelték őket a hat koporsótól a Dózsa György út felé, Dönikének a helyszínen, Solti Évának a tévé előtt eszébe villant, hogy ha nem Hősök tere volna a neve, a mai nap emlékére biztosan erre keresztelnék át. Most, amikor az egész ország az ötvenhatos mártírokra emlékezik, köztük az ő édesapjára, gondolta Dönike, de jó volna, ha legalább az arcvonásait pontosan fölidézhetné, ám ami az agya albumában található az apjáról, kétharmadrészt az azóta látott fotók és az utóbb hallott történetek elegyéből rakódott össze.

Solti Éva karján minden egyes szőrszál tűként meredezett az idegességtől. Ditke újfent hülyét csinált magából, ezúttal kábé a fél ország szeme láttára. De miért bánt tégedet ennyire? nékik csupán egy idegen öregasszony.

Ne öregasszonyozzad, vénebb vagy nála. Próbáld megérteni! - ajánlotta Füles. Ditke világéletében primadonna volt, mostanára teljesen elfogyott a közönsége. Solti Éva próbálta megérteni, ám Ditke alakítása a Hősök terén jéghideg borzongást hagyott benne, mely sehogyan sem akart oszlani. Még soha nem irtózott tőle ennyire. Ditkének Nagy Hősünk emlékénél fontosabb a rivaldafény, hogy ünnepeljék, s dobálhassa hajtűit. Ő ilyen. Talán az emberek többsége is ilyen. Csak te nem kívánkozol soha semmiféle színre. Lehet, hogy ők a normálisak. A rovarok ösztönösen keresik a fényt, noha elégnek benne. Bennebenne! - harsogta Tupoljev. Solti Éva ebből értette meg, hogy megint fennhangon beszélt. Istenem, már itt tartok. Tupójev szépmadárr! jómadárr! Csöndbe maradjál!!! - Solti Éva. Csönbemadár, visszhangozta letörten a papagáj.

Solti Éva hallgatta a gyászbeszédeket, s egyre rosszabbul érezte magát. Fájt a gerince, a feje, a szíve. Lehunyta szemét.

Dönike hallgatta a gyászbeszédeket, s egyre rosszabbul érezte magát. Baj lesz ebből. Azért itt még mindig a kommunisták vannak uralmon, az országban szovjet csapatok állomásoznak, Moszkvában bármikor megelégelhetik a lázadozást, és akkor újra piros lesz a vér a pesti utcán, ahogy a költő írta. Híres költő. Híres magyar költő! - a nevére nem

emlékezett. Csörtetik itt a kardot… vagy csörgetik? Nem kéne. Gyásznap ez, minek használnak ilyen fenyegető tónust? Jobbra sandított, majd balra, úgy találta, rajta kívül senki nem aggódik. Ha nem ismételgetné a master of ceremony, hogy tartózkodjunk a tetszésnyilvánítástól, vastapsolnának. Füttyögnének is, mint a Rolling Stones koncertjén? Talán nem.

Solti Éva álmában Nagy Hősünk szónokolt egy népgyűlésen, ahová ő közvetlenül a tegnapi Tarzan-film őserdejéből ereszkedett alá, ugyanabban a kifogásolható öltözékben - rafiaszoknya, felül csak egy banánkoszorú -, szerencsére senki nem nézett föl, Nagy Hősünket hallgatták áhítattal. Nagy Hősünk papírból beszélt, ami sosem volt szokása. Olyan kormányt választhatunk magunknak, mennydörögte, amely azonnali tárgyalásokat kezd az orosz csapatok kivonásának haladéktalan megkezdéséről. A tömegben itt is, ott is tapsolni kezdtek. Solti Éva már rájött, hogy ébren van, a tévében látja e beszédet. A szónok nem hasonlított Nagy Hősünkre, borostás fiatalember, sötét zakóban, fehér ingben, a nyakkendőt elfelejtette. A mai fiatalok meghajtják fejüket emléketek előtt, mondta a fiatalember, nyugodjatok békében! - ellépett a mikrofontól, mely döndült egyet. A téren szétömlött a csend. Füles sírva fakadt.

Solti Éva szintén. Nagyon sajnáljuk magunkat, ugye?

Idegennek éreztem magamat, mesélte Dönike. Mire Mérivel és az ikrekkel a Műcsarnok oldalához ért, mindannyian azt hitték, vége, mehetnek a szállodába vagy ebédelni. Megfeledkeztek a temetőről. Ditke azonban már kiderítette, melyik buszra szállhatnak föl, hogy részt vehessenek a zárt körű - ezt újra meg újra elmondta - temetésen. Még szerencse, hogy Béla bácsi mindent elintézett! kaptunk meghívót! - Ditke szembogarában kigyúlt a gyönyör rőzsetüze, a bennfentesség bármely válfaja így hatott rá. Éva meghívója is itt van! csak Éva nincs itt! szégyellhetné magát! - hirdette ki Ditke a buszon, valamennyi útitárs hallhatta. Dönike mindent elkövetett, hogy ne undorodjék tőle. Gondolatait másfelé terelte. Amerika keleti partján járt, választott hazájában, egy hullámmuzsikás hajókázáson a napsöpörte Chesapeake-öbölben.

Solti Éva merev tagokkal riadt föl. A tévé már a sírokat mutatta, különböző papok búcsúztatták a vértanúkat. Solti Éva a könyökére

támaszkodott. Akár egy késszúrás: A temetőben azért ott kell lenned! míg élsz, gyötörni fog, ha ezt is elblicceled! gyerünk, tápászkodjál! mindennek van határa! - felkönyökölt, latolgatta, most rögtön hívjon-e taxit, vagy majd ha elkészült. Füles nógatta: Most kéne, úgy nem lesz módod másképp dönteni.

Eh, indulás! - recsegtek a bordái, amíg ülő helyzetbe tolta a törzsét. A nehezén túl vagyok, gondolta. Mikor tetőtől talpig puccba vágva, kevéssé sikerült frizuráját egyengette ujjaival az előszoba tükrénél, hallotta odabentről Tupoljev rikácsolását: Sietekhaza! sietekhaza Tupikához! jómadárr! szépmadárr!!! Solti Éva tűnődött, visszabaktasson-e, hogy a kalickára borítsa a sötétítőt. Á, nappal van, hadd csipogjon.

Szeszélyes rohamokban zúdult a városra a szél, az ónszürke fellegek egyre vaskosabb párnává sűrűsödtek. Esni fog. A taxit a rendőrök jóval a főkapu előtt félreállították, innét már csak behajtási engedéllyel. Belépésije van legalább? -az egyik. Nincs. Akkor hiába tetszett idejönni! Nem baj - retiküljét marokra fogva kerülgette az embereket. Remélte, összefut valakivel a régi temetői munkatársak közül, aki pártfogásába veszi. Ehelyett karszalagos-jelvényes szervezők tartóztatták föl, s minthogy semmiféle papírral nem tudta igazolni jogosultságát, szelíd erőszakkal igyekeztek visszafordítani. De értsék meg, a fiaméknál van odabenn, csak lekéstem a találkát! Amazok sajnálkoztak, nem hittek neki. Solti Éva bedobta az adu ászt, életében először Nagy Hősünktől kért protekciót: arra hivatkozott, hogy az ő legközelebbi hozzátartozója.

A szervezőket ez sem hatotta meg, csak engedéllyel, ismételgették, Tupoljevet juttatva eszébe. Nna, elszúrtad! - Füles Solti Évát hibáztatta. Elszúrtam ezt is, ahogy szoktam… - leült a járda szélére, hova máshová?

A szervezők ettől már zavarba jöttek: Jaj, drága asszonyom, ne tessék. ne itt! -együttes erővel fölcibálták, áttámogatták az út túlsó oldalára, ahol egy pindurka mentőautó várakozott, hátsó ajtaja széttárva. Mi a bibi, nénike? - fehérköpenyes suhanc pattant ki a sofőr melletti ülésről. Orvos? - az egyik karszalagos.

Az vagyok, doktor Abonyi. Solti Éva kiszabadította magát, hagyjanak békén! -indult a széles járdaszigeten visszafelé. Mindent megtett, hogy léptei határozottak legyenek, érezte a férfiak tekintetét a hátán.

Maga sem tudta, miképpen ért haza, egyszer csak ott állt a bejárat előtt, a kulcskeresést megúszta, Korda Erzsi érkezett a kákabélű udvarlójával: Szintén a Hősök teréről? - kérdezte. Solti Éva fejmozdulatát igennek és nemnek is érthette, előbbit választotta: Éva néni, kérem, ugye milyen klassz, hogy most már békében nyughatnak? Klassz, mondta Solti Éva. Többé nem lesznek ilyen hazug dolgok, tette hozzá az udvarló. Reméljük - Solti Éva a szobájába menekült.

Tupoljev táncra perdült a kalitkában: Szerrbusz, Szalvusz, gyógyítóvíz! Jól van, Tupika, most nincs kedvem - az ágyra csüccsent.

Mit vagy úgy oda, kibírod, hogy ma nem láttad azt az újonnan faragott fejfát és a márványlapot. Majd megnézed holnap. Vagy holnapután. Amúgy is értesülsz a részletekről hamarost. Ha átmegyek, ami nem biztos - lerúgta cipőit. Keskeny lábai, akár két ellenséges idegen. Az utóbbi időkben a bokája táját belepték az elfeketült hajszálerek, megannyi végvonaglásba merevült kukac. Rohad minden.

Éva néni, telefon! - Korda Erzsi: Bevigyem? Ne, jövök inkább! - papucsba bújt, s fölkészült Ditke szemrehányás-áradatára. Végighallgatni, nem vitázni.

Ám Dönike volt az, hogy feljönnek. Tartom szerencsémnek! - Solti Éva önmagát is meglepte e kifejezéssel.

A fia hozta magával az ikreket. Két minifotel volt a sarokszobában, azokra telepedtek. Dönike fogta az anyja kezét, sokáig meg se szólalt. Az ikrek a papagájra összpontosítottak, kocogtatták a kalickát. Szépmadárr, jómadárr! -recsegte Tupoljev, utálta, ha az otthonához érnek, pláne ha rázzák. Igazán megtaníthattam volna néki egy-két szót angolul, gondolta Solti Éva, az ikrek kedvéért. Álmában sem remélte, hogy az unokái meglátogatják.

Solti Éva nem árulta el, hogy próbált bejutni a temetőbe. Hallgatta Dönike suttogósra fogott beszámolóját, nem értette, miért nem mondja rendesen, az ikrek úgysem értenék. Egyetlen kérdést sem tett föl. Biztosra vette, nem úszhatja meg sírás nélkül. Derekasan tartotta magát, egészen addig, míg kiderült, hogy a temetőben két híres színész - Dönike persze akkor sem ismert volna rájuk, ha nem csupán a hangjuk jut el hozzá - újra fölolvasta a névsort, az ötvenhatos mártírokét, név, foglalkozás, élt ennyi és ennyi évet. Te tudtad, hogy a papa az idősebbek közé tartozott? egészen hihetetlen, csupa huszonéves! - az angolszász hangsúlyozás paródiává változtatta a mondatokat.

A sírkeresztnél beszélt egy pap, mondta Dönike, egy ilyen ketholik pap… egy pléjbános! Ditke akarta? Nem tudom. De hiszen az apád nem is hitt Istenben! Dönike vállat vont: Szerintem ole zenc. Zánc! - javította Solti Éva. Ezek fontos szavak.

Az esti hírműsorban megnézték a dísztemetésről készült összefoglalót. Ditke kétszer tűnt föl benne, hajlongott először, vonult az embermagasságú vaskorlátok mentén másodszor. Egyikük sem fűzött hozzá kommentárt. Titeket nem mutatnak! - Solti Éva. Jobb is - Dönike.

A temetői jelenetekben Nagy Hősünk fejfájának közelképén is megállapodott a kamera. Közöttünk vagy, nem távozol! - kiáltotta egy szálkás férfihang. Solti Éva újra elsírta magát. Dönike vigasztalta. Az ikrek odajöttek: Baj van? -kérdezték angolul. Minden rendben, mondta Dönike, Solti néni elérzékenyült! Néj-ni? - az ikrek. Csak viccből hívom így, tudjátok, Solti a neve, és a magyarban nénizzük az idősebb hölgyeket, akiket szeretünk. Aha. Óti néjni, ne sírjál! - így az ikrek, kórusban.

Füles már szólt volna, hogy ő nem akar Solti néni lenni, de az Óti néjni régi kedves ismerősnek tűnt, talán az OTI miatt. Csodálatos volna, ha ti mind itt laknátok ebben az országban! - szipogott. Jó is lenne! - Dönike játszadozott e gondolattal. Nem bánná, ha újra magyarul beszélhetne. Ha megtalálná kamaszkora barátait. Ha nem kéne napi nyolc órát töltenie azzal, hogy a szerencsétlen vásárlókra rásózza a koreai autóipar legújabb gyártmányait. Igen, uram, tud annyit, mint a japcsi kocsik, a koreaiak most jönnek fölfelé, épp ezért mindent bedobnak, érti! higgye el, önnek

megmondom az igazat, én évek óta koreai autóval járok, de nem a kedvezmény miatt, árulunk mi amerikai kocsikat, azokból is olcsóbban kaphatnék, vagy vannak itt becserélt japcsi csodák, de a koreaiak tényleg többet tudnak! - míg ezt hadarta, igyekezett a kuncsaft kezébe nyomni az indítókulcsot, s ráhajlítani az ujjait, hadd érezze, hogy szinte már az övé. Így tanulták a három hónapos ügynöki tréningen.

Mit csinálhatnék én Magyarországon? Méri sosem telepedne haza, az anyja miatt, Sally azt megakadályozná. Az ikreket Sharon most is alig akarta elengedni. Nem sokat láthatná őket, a feleségek csöppet sem rugalmasak. Éljen a gyerekei nélkül Budapesten? Túl nagy ár ez azért, hogy otthon érezhesse magát. És hogy ő temethesse el Füleskét és Ditkét.

Solti Éva bólogatott, mint aki ért mindent.

Óti néni, van itt orindzs dzsúsz? - az ikrek. Szomjasak, fordította Dönike, találunk narancslét nálad? Nálam nem, de ha kimégy a konyhába, a fridzsiderben kéne lennie! Míg a férfi odakinn vacakolt, Solti Éva úgy döntött, kapcsolatot teremt az ikrekkel, noha eleddig szinte szót sem értett az angol beszédjükből: Well… hogyan érzitek magatokat Magyarországon? - a kérdés nyelvtana és hangsúlya jól sikerült. Ó, csodálatosan! - felelték kórusban, és te, Óti néni, hogy vagy? Ó, csodálatosan! - utánozta őket, ám a gyerekek nem vették észre az iróniát: Ez igazán nagyszerű! És a ti anyátok? - kimaradt az állítmány, gondolta.

Dönike ekkor tért vissza a poharakkal, amerikai módra szalvétát is hozott alájuk, kezében megrezzent a tálca, a négy pohárban csilingeltek a jégkockák. Sharon most haragszik rám, mondta. Miért? Mert átbukkoltattam a jegyeket, pedig ő már nagyon várja vissza az ikreket - Dönike finoman szívogatta az orrát, mint óvodáskorában, majd hozzáfűzte: Viszont én meg akarom várni a bájopszi - e szót halkra fogta - eredményét. By. micsoda? Tudod. - tétova mozdulat. Nem tudom. Bájopszi, amikor kivesznek egy darabot, vizsgálódni, nincsen-e rosszindulat. érted! Kinek vettek ki? - Solti Éva megfeszült, mint a rugó. Ditkének. azt hittem, ti bizalmasak vagytok egymás felé - Dönike a dohányzóasztalra eresztette a tálcát.

Az ikrek megragadták a poharaikat, szürcsölve ittak. Te mondjad már, mer fejbe váglak! - Solti Éva. Mondom én. találtak egy daganat itt a mellében, már volt két kicsi operáció, kivágták. aggódtam, megkerestem a körzeti doktorát levélben, aztán telefonon, nem akart beszélni, csak mikor tudtára adtam, hogy a nevelt fia vagyok, egyetlen rokonja. Beszéltél doktor Ágostonnal? Nem. doktor Ágoston meghalt. semmit se tudsz te? Meghalt? a doktor Ágoston? mikor? Tavasszal, most egy nő lett már helyette, Garaminé doktor Fűz Hilda. hogyhogy erről se nem hallottál? Nem járok orvoshoz. mi van a daganattal? Pont az, hogy még nem lehet tudni, a biopsy eredményét kell várni, a jövő hétre kész.

Solti Éva még most sem hitte el: Ditkéről beszélsz? egészen biztosan? nagyjából heti öt napon át vele vagyok! mindent elmesél! mindent többször! olyat is, amit nem szeretnék hallani! lehetséges, hogy épp ezt nem… lehetséges, hogy ő maga se tudja?

Dönike kínmosollyal: Ugyan, hiszen a doktorától hallottam, a körzeti doktorától! Jó, de Magyarországon nem szokták közölni a beteggel az ilyesmit. Nem szokták? - Dönike meg ezt nem akarta elhinni. Solti Éva faggatta, Ditke pontosan mit mondott néki, Dönike igyekezett fölidézni: Lényegében csak annyit, hogy volt egy kis problémája, de megoldották, amikor kérdeztem, miféle kis probléma, azt felelte, daganatocska. Nem mondta, milyen indulatú? Nem. És te nem is érdeklődtél? Nem. De miért nem? Hát, telefonon voltunk, és tudod, milyen türelmetlen akkor. akkor is. de nem értem, kivel közlik itten, ha nem pont épp azzal, akivel történik? A legközelebbi hozzátartozóval. kérik, hogy az ember küldje be a férjét, ha van, az anyját, a fiát. És mit mondanak a betegnek? Sántakutyáznak. Tessék? Hazudnak. De. ha kérik a hozzátartozót, akkor a beteg rájöhet ebből, vagy nem? A beteg általában nem akar rájönni. Értem. minálunk viszont mért akar? Néked kell tudnod, te élsz ott. Igen. tehát. eszerint. Ditkének talán fogalma sincs. - Dönike kétségbeesetten pislogott: Hogyha ez a helyzet, akkor nekem kéne őt felvilágosítanom… jajistenem.

Már nem volt mit beszélni a témáról. Hallgattak róla. A lecke föl van adva. Kiderítendő, Ditke mit tud, azután eldöntendő, melyikük és hogyan tájékoztatja. Dönike segélykérőn sóhajtozott. Solti Éva gyanította, felajánlást várna tőle. Ez már tényleg a te ügyed, Dönikém, gondolta.

Óti néni, hogy hívják a papagájt? - az ikrek. Tupoljev. vagyis Tupi. Ó, de jó neve van, Tupi-Tupi-Tupi, beszéljél! - csipogták, a madár bizalmatlanul pislogott, mintha azt gondolná, úgysem értitek. Szabad kivenni? Ha tudjátok! -Solti Éva aggódva leste, amint az ikrek fölpattintják a kalicka ajtaját, benyújtják az odakészített - Tupoljev által már alaposan megrágcsált - fakanalat. A papagáj rákapaszkodott, tűrte, hogy kihúzzák, farkasszemezett az ikrekkel, majd: Szarrok rrád! Az ikrek kacarásztak: Papa, mit mondott? Hogy szeret benneteket! -Dönike. Fordítsad le, hogy mi is szeret őt! OK, imádnak! - vetette oda Dönike a papagájnak magyarul. Én is imádlak, válaszolta Solti Éva.

Éva néni, kérem, megint telefonja van! - Korda Erzsi. Köszi, jövök! Erzsi már kinyitotta az ajtót, benyújtotta a készüléket. A vonal végén Ditke. Hosszú percekig méltatlankodott, szinte egyetlen levegővel, amiért Solti Éva nem volt ott a Tündénél. Gyöngélkedem! - akarta közbeszúrni Solti Éva, ám egyelőre nem talált rést Ditke szózáporában. Vannak alkalmak, amikor semmiféle indok nem elég nyomós, a mai nap ezek közé tartozik, soha többé nem fogják újratemetni Nagy Imrééket, ő, mármint Ditke, csodálkozik, hogy ezt Solti Évának el kell magyarázni, ne szóljon közbe, úgysincs olyan érv vagy mentség, amit elfogadhatna - és így tovább. Solti Éva nézte az órát, hét percig zuhogott rá a szemrehányás. Akkor oly hirtelen, ahogyan indult, bevégződött a hagyományos ditkei zárlattal: Ennyi!

Solti Éva nem törte meg a csöndet. A túlvégen Ditke szaggatott lélegzése. Aztán: Ott vagy még egyáltalán? Itt. Tupoljev fülhasogató csiviteléssel jelezte létezését. Befoghatná az a hülye papagájod! - Ditke. Nem hülye - Solti Éva. Szépmadárr! jómadárr! - Tupoljev. Megint a zajos lélegzetvétel: Nos… holnap hányra is jössz akkor? Solti Éva beharapta az ajkát. Amióta Ditkéhez járt, néhány kivételt leszámítva rendre tízkor érkezett, mégis minden alkalommal megtárgyalták, hányra is jön ő holnap. Délre, mondta. Csak délre? Lehet, hogy jóval később, mert előtte kimegyek a temetőbe. Szerbusz akkor! - Ditke az ő köszönését meg sem várva lerakta.

Nincs igazság. már nem is haragudhatok rá.

Az ikrek göcögve figyelték Tupoljevet. A papagáj peckesen masírozott föl-alá az asztalon, az elébe helyezett akadályokat - gyertyatartó, golyóstoll, szemüvegtok - ügyesen kikerülte. Hirtelen nekilódult, röpült egy kört, majd az egyik pohár szélén landolt, ujjaival ügyesen markolva a peremét, beleivott a narancslébe, kajla csőrét csattogtatva. Ezt az ikrek őrülten mulatságosnak találták. Solti Éva látta, a fia nem képes eldönteni, rájuk szóljon-e, a gyerekeknek fogalmuk sincs arról, hogy a halál fuvallata érződik a szobában. Hagyjad őket, súgta. Szoktam vele kávézni. abból is iszik! - mondta akadozva angolul. Az ikrek tapsikoltak.

Szerrbusz, Szalvusz, gyógyítóvíz! - rikkantotta Tupoljev. Lobogtatta a szárnyát, fölemelkedett, körözött felettük, majd Solti Éva feje búbjára szállt, kijelentette: Szarrok rrád! - és megtette. Ezt Dönike sem bírta nevetés nélkül. Papír zsebkendővel távolította el Füleske választékáról a még nedves fekete-fehér lencsét, kivitte a konyhai szemetesbe. Az ikrek már nem akarták annyira, hogy Tupoljev az ő kobakjukat is reptérnek tekintse. Solti Éva visszarakta a madarat a kalickájába, s ráterítette a fényvédőt. Kuss legyen. Siess haza, cserregte Tupoljev búsan.

Ülj le a fotelba! - Solti Éva. Miért? - a fia. Csak ülj le. mert én kérem! és csukd be a szemed! - Solti Éva a komód fiókjából húzta elő azt a régóta összekészített kis csomagot. Odatette az asztalra elébe: Kinyithatod… - énekelni kezdte: Happy birthday to you! - a második sortól az ikrek bekapcsolódtak. Dönike bután mosolygott: Már elmúlott kicsit a születésnapom. igazán nem kellett volna! De, kellett, mondta Solti Éva. Nézte a fiát, amint óvatosan a karjára próbálja az apja óráját, hallott róla eleget, illetve olvasott, a levelekben. Orosz gyártmány, a számlapon a márkanév vörös betűkkel: Pobeda.

Az ötvenes években a Pobedát inkább autóként ismerték, Solti Éva emlékezett a bumfordi, kerekded kocsikra, melyeken a másodosztályú elvtársak közlekedtek, az elsőosztályúaknak Csajka járt. Pobeda volt a taxik többsége, úgy rémlik, farmotorral készültek, valahol a nagy Szovjetunióban.

Az órát Tóth Jóska nővére vette át a kivégzést követően, Solti Éva tőle kapta meg, amikor a börtön után először találkoztak. Egyetlen szó nélkül

nyújtotta át, tekintetében szemrehányással, mintha éppenséggel Solti Éva tehetne arról, hogy T. J.-t fölakasztották. Többé nem keresték egymást.

Apa órája. - motyogta Dönike, zavarba jött, dézsavü. Látta San Franciscóban a magyar Szabó István Apa című filmjét, amelyben sokszor elhangzott ez a birtokos szerkezet, s jelképpé magasztosult. A főszereplő nem hasonlított Tóth Józsefre, Dönikét mégis rá emlékeztette minden gesztusa. Szabó papa órája sokkal szebb volt, közelképeket mutattak róla, hajlított ívű, kecses téglalap, Dönike biztosra vette, hogy patinás és értékes, föltehetően svájci gyártmány. Nagy Hősünk órája - a szovjet ipar remeke - éppolyan murugya és sajnálatra méltó, ahogyan minden ővele kapcsolatos tárgy. Például a tőle örökölt két könyv. Első lapjukra odakörmölte nyakigláb betűkkel: Tóth Jóska tulajdona, ne fájjon rá senki foga! - a t-k keresztvonalkáit oly hosszúra húzta, hogy óvón takarták be az egész szót.

Azsajev: Távol Moszkvától. Böhöm kötet, drapp félvászon kötésben, a borítón japán metszetet utánzó színezett tollrajz. Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig, olcsókönyvtár, három forint, alaposan lekávézva, amitől a lapok fölpúposodtak. Apa az egész életét alaposan lekávézta, mondta Solti Éva, amikor átadta.

Dönike legutóbb kivitte a két regényt Amerikába, s mint levélben tudatta az anyjával, el is olvasta, egészen lassan araszolva, szinte soronként, hogy közben az apjáról képzeleghessen, ahogyan az a kisfiú a Szabó-filmben. Volt egy lényeges különbség: Tóth József azon kevesek közé tartozott, akik valóban részt vettek a magyar ellenállásban partizánként. Ötvenhatban is igazi hősként viselkedett, tényleg Nagy Hős tehát, kétszeresen az.

Tupoljev szokta ébreszteni a gazdáját reggelenként, most nem, Solti Éva egész éjjel csak forgolódott. Talán kéne nekem egy fényvédő takaró. Kalickám már van. A kávét ott főzte a szobájában az elektromos masinával, amit Dönike hét éve hozott Amerikából. Keserűn itta, kanálnyi tejporral. Tupit kiengedte, a papagáj az asztalon masírozott, belekortyintott a feketelevesbe, s rázta a fejét, parányi csöppeket spriccelve szét a viaszosvászon abroszon. Édesszájú állat, talán a cukrot reklamálja.

Solti Éva tíz évvel idősebbnek érezte magát, mint tegnap. Lehet, hogy nyolcvanhoz közeledvén már ole zánc.

A villamoson akkora volt a tumultus, hogy legszívesebben visszafordult volna. Remélte, hétvégén ilyen kora reggel nem kelnek föl az emberek. Úgy tűnt, rajta kívül sok ezren okoskodtak így. Rendőrök irányították a tömeget a főbejáratnál, ugyanúgy, mint tegnap. Solti Éva egészen gyorsan bejutott. Föltételezte, hogy mindenki a háromszázas-háromszázegyes parcellához tart, ám rengetegen morzsolódtak le útközben, ők a hétköznapi halottakhoz jöttek. A tévéből már ismerős kopjafák alig látszottak a sokadalomtól. Merre van az Ő sírja? Kérdezősködni nem volt kitől, sodródott az emberekkel, bízván ösztöneiben, előbb-utóbb úgyis rátalál. A fejfákon és márványtáblákon olvasott nevek némelyike visszarántotta a múltba, azokba a napokba, melyeket annyi szenvedés követett, hogy talán máig sem sikerült kihevernünk.

Solti Éva megszomjazott, nézte, van-e a közelben nyomókút vagy kerti csap. Tekintete a cipőjére tévedt: pontosan Nagy Hősünk emlékkövén állt. Akkorát ugrott, amekkorát már régóta nem képes. Aztán leguggolt. Ujjait járatta a frissen aranyozott betűkön. TÓTH JÓZSEF. Hát itt vagyok, dünnyögte hangtalanul, itt vagyok nálad… remélem, örülsz nékem. Hallani vélte a választ: Örülök, de mostan már ole zánc. Tehetnék valamit a kedvedre? Nós. vigyázzál Ditkére és Dönikére. Könnyű azt mondani, gondolta ő, mikor kibőgte magát.

Jó napot! - kettő előtt öt perccel nyomta meg a csengő gombját. Hamarosan résre nyílt az ajtó, a lánc megakasztotta. Ki az? - Ditke. A római pápa. Bújj be, mit hoztál? Ezt, azt - Solti Éva lepakolt a konyhában. Hol vásároltál? - Ditke föltette a szemüvegét, hogy egyenként véleményezhesse az árucikkeket.

A piacon. hogy vagy? - Solti Éva. Mint rendesen. - Ditke pápaszeme az orra legvégére csúszott.

Darab ideig csak a tárgyak adtak hangot, nyikorogva nyílt a Lehel jégszekrény ajtaja, dobszólóztak a citromok, amint az alsó tartóba

hullottak, szisszent a teavaj, becsusszanván a rácsos polcra, csobbant a zacskós tej.

Solti Éva kávét kanalazott a kotyogó szűrőjébe, Ditke sosem találta elegendőnek, kivette a kezéből, rápúpozott s ütögette. Surrogott a gáz, csikorgott a kovaköves gyújtó, dohogott a lángrózsa. Várták a főzőbéli szelep első tétova plittyeit, melyek azután folyamatos kluttyogássá sűrűsödnek, mire a kávé megtölti a fölső fémöblöt.

Ditke, nem akarsz mondani valamit? Nem értem - Ditke kerülte a tekintetét. Nézz rám! Pillantásuk találkozott. Ditke hallgatott, Solti Éva nem bírta tovább: Mi van azzal a daganattal? Ja, nem érdekes. Nem érdekes? amikor a héten lesz csak eredmény?? már ott tartunk, hogy titkolózol előttem??? Ugyan, Éva, azt mondták, kétezreléknyi esély sincs arra, hogy malignus legyen, nem kell fölfújni a dolgot. Malignus… - Solti Éva lenyelte ingerültségét. Ditke mindenünnen fölcsipegette a szakkifejezéseket, s előszeretettel dobta be, ez is a bennfentesség látszatához tartozott.

Ketten kísérték el a Kékgolyó utcába Dönikével. Másfél órás várakozás után kerültek sorra. A vizsgáló két egymásból nyíló szobából állt, őket, vagyis „a tisztelt rokonokat” a külsőben ültették le. Két biciklikerekes hordágy támasztotta az almazöld csempesort, annyira mocskosan, hogy Solti Éva erős késztetést érzett a lecsutakolásukra. Olyanok, mint a magyar egészségügy, gondolta.

Minden a legnagyobb rendben, mondta Ditkének odabenn egy rekedt férfihang, de megvizsgáljuk, ha már itt van, Gabika, adja csak a leleteket. Gabika energikus léptei, papírlap zizzenése, ruhadarab műanyagos percegése. Solti Éva látta maga előtt, hogy amikor Ditke kibújik a pulóveréből, igyekszik beszívni rengeteg hasát. Ezt is? - Ditke, vértanúként. Igen - az orvos, krákogva. Erős dohányos, tippelte Solti Éva. Az orvos újra harákolt, s azt mondta: Hát. izé. nem értem. Hosszabb csönd után folytatta: De hisz. asszonyom, úgy látom. magának van melle! Miért ne volna? - Ditke. Ööö. mert a leletek szerint levették. Ez csak valami tévedés lehet! - Ditke méltatlankodó hangja falzettba szökött. Természetesen, valami tévedés. na jól van, Gabika, de akkor kinek

nincs melle?! Én tudjam? - Gabika klumpája önérzetesen csattogott a kövön.

Dönike Solti Évára pillantott, hiheti-e, amit hall. Valamiféle zizegést követően Gabika: Akkor talán ez lesz az, doktor úr!

Nem sokra rá kezdődött a vizsgálat, gép zúgott, s Gabika, akár egy parancsokat osztó tiszt: Egyenesen! sóhajt! nem mozdul! így! lehet kilépni, most ez kicsit kellemetlen lesz, de nem nagyon! fáj? és ez? és ez? és ez? akkor lehet öltözni. A doktor köhögött, és: Tehát, mint mondottam, minden rendben, a daganathoz hozzá se kell nyúlni, majd figyeljük, változik-e, jó? Jó, felelte Ditke. Fáradjon a folyosóra, szeretnék beszélni a tisztelt hozzátartozókkal.

Solti Éva nem értette, Ditke miért távozik olyan készségesen, mint a rosszalkodó nebuló, akit az osztályteremből kiküldtek. Az orvos becsukta az ajtót. Sokkal fiatalabb volt, mint a hangja alapján képzelték, torzonborz hajkoronája rőten virított s a vállát verdeste. Legyenek erősek! - így indított, Solti Éva sejtette a folytatást. Ami rossz kiderülhet egy efféle daganatról, az mind elhangzott latinul, metasztázis, malignus, inoperábilis. De hiszen egy dekát sem fogyott! - szaladt ki belőle. Az most következik! - az orvos összekulcsolta ujjait az íróasztalon, a fehér köpeny alatt nem viselt inget. Nem tudom vigasztalni önöket mással, csak azzal, hogy a páciens nem szorul beavatkozásra, vagyis az orvostudományi kínzásokat megússza, s hála a gondosan összeállított fájdalomcsillapító koktéloknak, nem fog szenvedni, legalábbis a végső napokig.

És mennyire számíthatunk? - Solti Éva. Hogyhogy? Mennyi ideje lehet még? Nem vagyok jós, de hónapokban gondolkodjanak. Dönike egészen váratlanul megragadta Solti Éva kezét, és úgy szorította, ahogyan a szerelmesek szokták. Legyenek bátrak, ajánlotta az orvos, rázva egyet a sörényén. Solti Évából kitört a zokogás. Mindketten azt hiszik, Ditke miatt, gondolta. Pedig annyira jólesett a testi közelség Dönikével, hogy föl kellett készülnie arra a pillanatra, amikor az erős férfiujjak - a fiú apjának is ilyen kubikostenyere volt - eleresztik.

Doktor úr, mennyivel tartozunk? - Dönike. Nem tartoznak, én nem adtam kölcsön! Ezt Dönike nem értette, Solti Éva megbökte a könyökét, „mire vársz?” Dönike előhúzta farzsebéből a tárcáját, kivillant belőle hat-hét színes műanyag lapocska, melyekről sem a tengeri medve, sem Solti Éva nem tudta, micsodák. Az egyiken azt olvashatták: VISA. Ilyen az amerikai vízum? - tűnődött Solti Éva. Dönike százdolláros bankjegyet simított az íróasztalra: Bocsánat, én az itteni árfekvéssel tisztába nem vagyok, elég lesz? Ha ragaszkodik hozzá, köszönöm! - az orvos egy bűvész sebességével csapott a pénzre, s a fiókba söprintette. Solti Éva mélyet nyögött. Most föl kell állnunk, odakint Ditke vár, arckifejezése egyetlen kérdőjel, nehéz lesz, nagyon nehéz.

Ditke egészen higgadtan fogadta őket, Dönike azt mondta neki: Minden OK, megbeszéltük, hogy biztonság kedvéért kímélő életmódra kell fognunk tégedet! Úgy tetszett, Ditke habozás nélkül elhitte. A mai délutánról csacsogott, az ikrekkel az Angol Parkba készült, vagyis a Vidám Parkba, most így hívják. Kímélő életmód, nem érted? - Dönike a szigorú atyát játszotta: Majd mi kivisszük őket. Ej, ne csináljatok belőlem halálos beteget! - Ditke. Solti Éva és Dönike mereven előrenézett.

Amikor végre kettesben maradtak Ditke konyhájában, Dönike tétován megkérdezte Solti Évától: Mért hitte a doktor, hogy nincsen melle? Ugyan, Dönikém, nem lehetsz annyira amerikai, hogy ne értsed, hát összecserélte a leleteket! Összecserélte? Persze, egy másik mellrákosnak le kellett venni… az is lehet, hogy akinek nincs melle, annak a papírok szerint van. esetleg mégis Ditke lelete volt, és le akarták venni, csak aztán kiderültek az áttétek.

Ne beszélj olyan erősen, hallhatja! Jó - Solti Éva csörömpölt az edényekkel. Nagyon megráz, hogy. elveszítjük őtet, motyogta Dönike. Most Solti Éva ragadta meg a kubikosujjakat: Legyünk erősek! - ám e javaslat épp az ellenkezőjét váltotta ki, hüppögtek, mint a gyerekek. Istenem, annyira jó sírni vele, gondolta Solti Éva. Még Ditkének is több jutott a felnőtt Dönikéből, mint néked, az anyjának, Ditke odakinn évekig a közelében élhetett.

Eh. ne irigyeljed, éppen most. Én vagyok az idősebb, az volna természetes, ha Ditke temetne el, nem pedig fordítva. Bár. én vagyok az erősebb. Görnyedek a terhek alatt, de nem esem össze. Újabb emberi próba: Ditke is rád marad. Gyakorolhatod ápolónői tudásod, gondoskodhatsz róla a koporsóig, teljesen egyedül, hisz Dönikéék hamarosan elhagyják a légteret. Solti Éva meg fogja oldani. Úgyse számíthat senki másra. Még mindig jobb teljesen egyedül, mint az árnyÉnnel a sarkadban. Szedjed csak szépen a dilibogyókat reggel-délben-este, most semmiképp sem dőlhetsz ki a sorból, akár Füles vagy, akár Solti Éva.

Az ikrek boldog sikongatással vetették magukat a Vidám Park forgatagába. Óti néni, gyere velünk oda föl! - a hullámvasútra mutogattak. A világ minden kincséért sem! - leült egy padra, nézte, amint a fia és gyermekei beszállnak, hogy azután visítozva bukkanjanak föl a lejtőkön kattogó szerelvényen. Óti néni, Óti néni! - kiáltotta a két cérnahang, amint észrevették. Solti Éva bólogatott, arra is fáradtnak érezte magát, hogy integessen. Ma százéves lettem, és senki se tud róla, azt hiszik, hetvenkilenc vagyok. Pedig már százegy. Száztíz. Százötven éves lettem én, meglepetés e költemény.

Amikor a nap végén hazakísérték, fölhívta őket egy italra. Az ikrek ugyanolyan szenvedéllyel vetették magukat a papagáj kalickájára, mint legutóbb. Tupoljev segélykérőn csirregett. Dönike kapacitálni kezdte Solti Évát, jöjjön el vacsorázni. Ő vonakodott, testét súlyos kőtömbként préselte a százötven év. Dönike mindent bedobott, az ikrek is kérlelték, végül ráállt. Rendbe szedem magam! - cicamosdott a sarokba erősített parányi kagylónál. Miért nem a fürdőszobában? - az ikrek egyike. Ez bérlet, közös a fürdőszoba, én akkor használ csak, ha nagyon kell, magyarázta Solti Éva angolul, darabos kiejtéssel, kevés nyelvtani hibával. A szekrényajtó takarásában felöltözött, a külső oldalra csavarozott tükörben megigazgatta a frizuráját. Rúzst, púdert már régóta nem tett föl, a szemét azonban halványan kiceruzázta.

A Duna-parti szálloda halljában Solti Éva megvárta, míg Dönike fölvitte az ikreket a szobába. Bámulta a földig érő üvegablakon át, hogyan szállta

meg Budát a teljes sötétség, miközben itt is, ott is felparázslottak a pici fénypontok.

Dönike egyedül tért vissza: Méri majd esetleg csatlakozik! Beültek az étterembe, melyet itt „Grill”-nek hívtak. A férfi két pohár száraz pezsgőt rendelt a szmokingos pincértől, anélkül hogy Solti Évára pillantott volna. Mire iszunk? Rád! - Dönike mutatta is az ujjával. Ne mutogassál, mert rászoksz a lopásra. Igen… - a férfi már elfelejtette ezt a mondást, vállat vont: Örömünkben pezsgőzünk, amiért élsz, meg amiért legalább teneked nincsen bajod.

Kérdezted, hogy van-e?

Koccintottak. Remélem, Ditke nem fog megsértődni, hogy nélküle mulatozunk! Dönikém, néha úgy viselkedsz, mintha a titkos szeretőd volnék, nem pedig az anyád! Dehogy, csak nem akarom feszíteni a húrt! Milyen húrt, ennyi év után? Nos. - a férfi újra vállat vont: Butaságot mondtam - rendelt még két pohárral. Solti Éva olyan éles tisztasággal fedezte föl Dönike kutyatekintetében Nagy Hősünk szembogarának fényét, hogy nem sikerült visszatartania a könnyeit. Valami baj van? - Dönike az iménti vizslából pincsivé változott. Hagyjál békén, hülyegyerek! harapós kedviben van az öregasszony. - zsebkendő után kotorászott fekete lakkretiküljében.

Eléjük csúsztatták a bőrkötésű, négynyelvű étlapot, Solti Éva nehezen igazodott el a fantázianeveken, a Kék Duna Bélszín és a Hortobágyi Csikósok Kedvence között ingadozott. Dönike érdeklődött a pincértől: Tartanak-e olyat, hogy tráfl? sajnos hogy a magyar neve nem akar eszembe jönni. Tráfl, ismételte a pincér tűnődve, akárha obszcén kifejezés volna. Dönike Solti Évához fordult: Segítsél már, mi az a tráfl? Na igen, én is azt kérdem! - Solti Éva. Olyan… különleges gomba, tudod, amit a nagypapád talált a tölgyfáknál, és méregdrága. - Dönike. Szarvasgomba? - próbálkozott a pincér. Igen! Van, kérem, szarvasgombás pulykapástétomunk, az előételek közt. Dönike mindkettejüknek kért.

Amit kaptak, nem hasonlított a gyerekkori csemegére. A pástétom sűrű barnamártásban úszott, a benne fölfedezhető gombostűfejnyi sötét reszelék képviselte a földi kenyeret. Dönike nem tűnt csalódottnak. Villájával aprólékosan összekeverte a tányérján a masszát a mártással, s így szólt: Oda kéne költöznöd. Micsoda? Ditkéhez. Nem, drágaságom, tenéked kéne odaköltöznöd. most az egyszer oldjad meg te. Igen, de én Kaliforniában lakok, nem itten. Ezt a kis nehézséget igazán leküzdheted - Solti Éva mosolygott, mintha komolyan gondolná. Férfiakat cukkolni pompás mulatság. Szóval. -Dönike kereste a szavakat: Nem fogsz segíteni? Solti Éva legyintett a késsel: Egyél szépen, Dönikém, mert kihűl! - e réges-régi mondattól sajogni kezdett a nyakában egy ér, s a szívében sok-sok emlék.

Tudtad, most sem hagyhatod cserben Ditkét, nemcsak Dönike, de saját magad miatt sem, pontosabban az íratlan szabályok okán, amelyek szerint élsz. Ha fordítva alakul, bizonyára Ditke is kitartana melletted a végsőkig, talán dölyfösen és leereszkedőn, talán városszerte kérkedvén, de tenné, amire képes, viselné gondod a legeslegutolsó pillanatig - hiába, mi már ilyenek vagyunk, ilyennek születtünk, ezen nem változtathat sem a kor, sem a sors, sem az életveszély.

? (KÉRDEZTEM)

Csöngettek. Oti néni úgy tett, mintha nem hallaná. Valami házaló, gondolta. Esetleg a postás. Sebaj, majd bedobja. Újra csöngettek. Wanda ott hevert a vackán, a konyhaasztal alatt. Oti néni nem moccant, akárki vagy, menjél tovább, bite zer. Wanda csapott kettőt a farkával, jelezvén, ébren van. Mi lesz mááár, nincs benn a hallókád? - Wanda. De benn van. Akkor nem jóóó az eleme? De jó.

Harmadszor is fölhangzott a csingling. Wanda, ne tégy föl több kérdést, nincs kedvem senkihez! - Oti néni. Hááát, ahogy gondolod - Wanda lehunyta a szemét. A bebocsátást kérő nem nyughatott, ráfeküdt a gombra, majd rugdosni kezdte az ajtót. Ki kééééne nyitnod, mer ez ránk töri - Wanda. Jóvan! - Oti néni mélyről jövő nyögéssel egyenesedett föl, az asztal peremébe kapaszkodva: Kume glájh! - csak a bejárati ajtó ablakát nyitotta ki, annyi ijesztő históriát rebesgetnek a házban, jobb félni, mint megijedni, ami ugyan marhaság, mert félni a legeslegrosszabb, de mindegy.

Bandányi idegen a gangon. Keszcsókolom! - az elöl álló verejtékes homlokú férfi bemutatkozott, Kendelényi vagy efféle, Oti néni érezte a szagát. A tévétől jöttünk, mondotta jelentőségteljesen. Ábe vusz! hetven fölött nem köll fizetni a díjat! de el is törlik, hallottam a híradóban. Nem arról van szó, magyarázta a férfi, az önkormányzatiak köszöntik a nénit a kilencvenkettedik születésnapján, a tévések pedig mindezt fölveszik.

Oti nénit nem hatotta meg ez a beszéd: Arról én semmit sem tudok. A hátsó sorból egy nő nyomakodott előre: A kerületi önkormányzat szociális osztályáról vagyunk. Kormányzat? - Oti néni nem értette. Írtunk hivatalos levelet a néninek, hoztuk az ajándékot! - mutatta a díszpapírba burkolt csomagokat.

Erre már Wanda is odatipegett, körme kocogott a padlócsempéken: Ajándéééékot örömmel veszünk, köszi széééépen, tessék csak letenni. Az önkormányzati nő főbekólintottan pillogott, az arcára szűrődő fényben kitetszett, inkább negyvenes, mint harmincas.

Hm, kezdte Oti néni, ezek talán mégse besurranók, te mit gondolsz, Wanda? Ha ajándékot hoztak, jóóó emberek! Oti néni ebből értette, Wanda már nagyon szeretné látni, mi van a csomagokban. Az izzatag férfi kockás zsebkendővel törölgette a nyakát: Most akkor bemehetünk, vagy itt fogunk megöregedni a gangon? - a végét már csak sziszegte. Wanda azonban meghallotta: Kellőőő tiszteletet, jóóóember, igen? Mi a kerületi önkormányzattól, ismételte a nő, sokkal hangosabban, az urak és a hölgy a televíziótól, ők pedig a kék iskolából -maga elé tolt néhány ünneplőbe öltöztetett kisfiút és kislányt a bukétával. Jóvan, jóvan, de mit akarnak töllem? - Oti néni. A születésnap végett! - a tévésekhez tartozó nő. Nem köll úgy ordibálni, nem vagyok süket! Főőőleg hogy benn van a hallóóókája - Wanda.

A néni a kutyus helyett is beszél, súgta egy kisfiú egy kislánynak. Isten éltesse! -kiáltotta az önkormányzati nő. Oti néni nem nyúlt a kulcsért: Honnat tudják maguk az én születésnapomat? Az anyakönyvből! hiszen írtunk, és aztán telefonáltunk, hogy fölugrunk! nem tetszik emlékezni rá a néninek? Ne nénizzél, galambom, gondolta Oti néni, nem tetszem, dünnyögte. Vagy várjunk, mintha télleg… basszustuba, Wanda, te emlékszöl, hogy telefonáltak? Nem szokááásom fölvenni.

Oti néni eldöntötte, hogy e csoport nem lehet betörő, hozta a kulcsot, harmadjára a zárba talált vele, a föltáruló ajtószárny látni engedte, annál is többen vannak, mint eddig. De mit akar töllem a tévé? Tessen csak nyugodtnak lenni, megörökítjük az ünnepélyes eseményt! - az ifjú riporter. Oti néninek derengett, régebben, amíg a szeme jobban működött, látta néhányszor a reggeli műsorokban ezt az embert. Milyen ünnep? - kérdezte.

Amazok betódultak, dugig telt velük a lakás. Az egyik hivatalos ember zsolozsmázta a köszöntőbeszédet, kerületünk egyik legidősebb polgárát emlegette, aki tisztességben és becsületben végigdolgozta egész életét. Oti néni lassan rájött, hogy őróla van szó, no hiszen, jól mondja, bár

az utóbbi években már nem sokra futotta az erőmből. Addigra a vén füles fotelban gubbasztott, s csak azzal törődött, hogy lehetőség szerint kihúzza magát, mert nagyjából húsz esztendeje majd minden fotón bántóan görnyedt háttal szerepelt, ő, aki egy életen át igyekezett egyenes gerincű maradni.

Wanda odakuporodott mellé: Most bekerülünk a tééévébe, és meg se fééésültél! Igazad van, én is a takarítós otthonkában vagyok, uraim és hölgyeim, moment mál, néhány perc szünetet kérünk, míg rendbe hozzuk magunkat! -föltápászkodott, összpontosított, hogy ne tántorogjon, amíg eljut a fürdőszobába. Nem mert szólni Wandának, hogy azért nézzen a látogatók körmire, remélte, a kutya magától is így tesz.

A tévések két pártra szakadtak, az asszisztensnő úgy vélte, meg lehetne kérni a nénit, hogy a fölvétel idejére küldjék ki az ebet a konyhába, rossz fényt vetne rá, ha elkezdene a kutyája nevében vakerálni, azt hinnék a nézők, hogy elmentek neki otthonról. Az ifjú riporter szerint viszont tök jó, figyelj, kis színest kértek, és tök emberi, ahogy dumál vele, a kutya is tök jó, kár, hogy ilyen büdös. Wanda ennek hallatán fölmordult, valamennyien rámeredtek, s a vitát halkabban folytatták.

Wanda meglátása szerint Oti néni több évvel ifjabban ült vissza a fotelba. Szájára rúzst kent, szemét kiceruzázta, egyik sem sikerült maradéktalanul. Nyakában gyöngysor, ujján piros köves gyűrű. Azt a selyemkimonót vette föl, amit két évvel ezelőtt küldött a fia Amerikából, a kilencvenedik születésnapjára. Télleg, mért nem márciusban tyüttek, akkor vót a szülinapom… és mért nem kilencvenediknél? Most tetszett sorra kerülni! - a riporter ezt nagyon viccesnek találta. Beszélj valamit! - szólt rá a hangmérnök. Ezer, tízezer, százezer, szavalta a riporter. Majd azzal a kérdéssel indított, hogy mi a hosszú élet titka. Háááát ez nem igaz, dünnyögte Wanda, ilyen ütőőődöttet küldtek a nyakunkra! Oti néni azt válaszolta: A hosszú élet titka az, hogy semmiképp sem szabad meghalni. E poénnal óriási sikert aratott, csupán Wanda húzta föl a szemöldökét, kábé századszor hallotta.

A kamerás kamerázott, a mikrofonos mikrofonozott, a kisiskolások pedig átadták a csokrot, Oti néni gyanította, föl kéne állnia, hogy vázába tegye,

ám nem érzett hozzá elegendő erőt. Celofánba csomagolt élelmiszeres kosarat is kapott, a kerek asztalra rakták. Mindezt jó alaposan fölvették a tévések. Azt is, amikor átadták a ropogós borítékot, föltehetően pénzzel a hasában, a szürke kosztümös nő somolygott: Biztosan hasznát tetszik venni, jól jön a mai időkben. Wanda a tévéfölvétel alatt csöndben maradt, már nem bírta tovább: Basszustuba, milyen időkre céééloz? léteznek olyan idők, amikor az ember a péééznek nem veszi hasznát?

Az úttörők szavaltak. Nem, úttörők már nincsenek, mostan cserkészek vannak megint, gondolta Oti néni. Elszenderedett. Az önkormányzati pasas tapintatos torokköszörülésére rebbent föl. Ööö. hát, hogyan érzi magát a néni e nevezetes napon? Néééénizzed a drágalátos körösztanyádat! - Wanda. Az iskolások nevettek. A tévések már elkotródtak.

Amikor a többi idegen végre követte példájukat, Oti néni lehuppant az előszobában a szőnyegre. Miért ne ücsöröghetnél itt egy darabig? I Ráérsz… szükség esetén fölhívhatod doktor Sebestyént a másodikról. A konyhai telefonig könnyen elkúszhatsz. Jó vastag ez a szőnyeg. - hanyatt dőlt. Válla a plafont szakaszoló boltív függőleges betongerendájához ért. Valaha dupla ajtó volt itten, míg Ditke ki nem verette. Nagyobb tér kell, hajtogatta. Mintha nem vóna gánc egál, hogy az embernek kis előszobája és közepes hallja van, avagy egy nagyobb, immár nehezen meghatározható helyisége. Ditke ebédlőnek használta. Szegény Ditke, hol van ő már. gestorbn.

Abban az óbudai templomban van Ditke, ahol az ő ötletére vásároltatok sírhelyet. Ennél jobb megoldás nincsen, állította Ditke, a kápolna pincéjében ténylegesen örök a nyugalom, nem úgy, mint a temetőben, ahol egyszer csak lejár a befizetett idő, ha a hozzátartozók nincsenek résen, kihajítják az embert. A templomban viszont egyszeri megváltással mindigre adják a helyet, bár csak protekciósoknak, de számukra Csőrös barátja, a plébánatos úr, aki az Élmunkás térről került Óbudára, szíves örömest biztosítja a lehetőséget. Huszonötezerbe kerül, a hülyének is megéri. További előny, hogy az obligát virágcsokorral vagy koszorúval sem kell foglalkozniuk a túlélő rokonoknak, növényt bevinni tilos. Milyen túlélők? milyen rokonok? milyen virágok? - kérdezte ő, Ditke legyintett: Kár, hogy nem érted, ez a legjobb, majd rájössz! Oti néni

lassacskán megbarátkozott a gondolattal, így két helyet vettek. Ditke erre hivatkozva kedvezményt akart kicsikarni. Templomban nem illendő az alkudozás! - a sekrestyés.

Igaza volt Ditkének, megnyugtató érzés. Amíg Oti néni lábai jobban szolgálták, havi rendszerességgel ellátogatott Ditke sírjához, s egyúttal a sajátjához is, a plébánatos úr régi kedves ismerősként köszöntötte, biztató mosollyal, épp csak azt nem mondta: Már nagyon várjuk, drága asszonyom!

Bénító fáradtság szállott reá, kimerítette az iménti siserahad. Izgalmas kérdés jutott eszébe, minek hatására a vérkeringése fölgyorsult: Mennyi pénzt adtak ezek? ha legalább ötszázat, akkor. dehogy ötszázat, ötezret! ha ötöt vagy többet, holnap taxival mehetsz! hátha nincs pofájuk tíznél kevesebbet. az ember elagg, és dől a pénz! - behunyta a szemét, hogy szundítson kicsikét.

Mééér itt durmikálsz az előszobááában? Kájne ánung. Beszéljél magyarul, ha azt akarod, hogy ééértsem! - a kutya odatelepedett melléje, Oti néni a hátán érezte az állat lélegzetvételének ritmikus légoszlopát. Szuszogásuk összekeveredett.

Álmában Oti néni gyerekkora falujának végiben járt, az óriási tölgyfánál, melynek makkjaira Diósiék rá-ráküldték a disznaikat, hiába zúgolódtak sokan, hogy a temető közvetlen szomszédságában azér ezt mégse kőne. Diósi bácsinak az ádámcsutkája az átlagosnál nagyobb volt, a többi része kisebb. Sajnálom, ez az egy tölgyfám van, nem húzhatom odább! Nem is a magáé, hanem a közé! -vetették ellene. Diósi bácsi dühbe gurult: De az enyimé! csak a kerítést a nagyapáék beljebb rakták, hogy a Schullerék szolgalmi útja szabadon maradjon! várjanak, hozom a papírokat! nem köll nekem a másé! - kacsázott befelé fachwerkes házába, amit még a népes Schneider család első generációja épített, több száz éve, akkoriban itt volt a falu vége. Mindehhez a malacok fújtatása és ropogtatása a háttérzene. Diósi bácsit nem szerették, a kisközség izgága magyarjai közé tartozott, a svábok voltak többségben. A boltban és a kocsmában főleg németül vitatkoztak, ha fejükbe szállt a helyi dombok sűrű leve. Matyarul lehet

matyarázni, de veszekedni jobb svábul! - mondta Schneider néni, a bótos Schneider felesége.

Besötétedett, mire Oti néni magához tért, a gangon égtek a dupla csövű, neonutánzatú világítótestek. Nna, most aztááán föl! - vezényelt Wanda. Gazdája nem moccant. Föl, vigyááázz! - ismételte a kutya. Oti néninek térdelésig sikerült az első szuszra. A hűvös falra tenyerelve, centiről centire jutott álló helyzetbe. A villanyórába kapaszkodott. Ne ölelgessed az áramméről, pajtikám, dünnyögte, ellendült a rideg műanyag alkotmánytól, imbolygó léptekkel indult a fürdőszoba felé. Az ajtófélfánál szünetet tartott. Amundsen expedíciója ez nékem! - lihegett. Wanda követte: Ki fia vóóóna az az Amundzen? Mindjárt. - Oti néni próbálta fölidézni, mit hódított meg Amundsen a maga idejében, ám nem jutott eszébe.

Nem baj, gondolta, holnap megkérem Lilikét, keresse ki a lexikonban. Nem ééérdekes, mondta Wanda nagyvonalún. Oti néni mintha álomba merült volna, a félfára dőlve. Talán eleget tipródtál itten! - szólt magára, és indult befelé. Sikerült a kanapéig jutnia, lezöttyent. Oldalára dőlt, lábát kinyújtóztatta. Mélyeket sóhajtott. A támla felé fordult, szemét bántotta a fény.

Arra ébredt, hogy Wanda körmei a hátába nyomódtak. A kutya időközben nesztelenül fölugrott a kanapéra, gazdája mellé vackolódott. Már aszúsodtak a fények, benne jártak a délutánban. Itt vagy, te híres?! Persze, hááát hol volnék? Ne röhögtess… különben is aluskálok. Szééép álmokat! - Wanda. Pedig tudták mind a ketten, ha egyszer Oti néni fölébredt, nemigen sikerül újra elaludnia.

Fészkelődtek. Oti néni morfondírozott, merre járhatott a kutyája, amíg ő itt hevert. Wanda kialakította a maga életét, nem szorult segítségre. A személyzeti szoba nyitott ablakán át közlekedett, csodával határos módon sérülés nélkül préselődött át a rácson. A házban négy-öt helyen is etették, ennek dacára olyan kecses és nyúlánk maradt, mint amikor fölbukkant Oti néni életében. Leügetett az udvarba, várta, hogy jöjjön egy lakó, eressze ki az utcára. Megsétáltatta magát, s dolgai végeztével ugyanígy tért vissza.

A kutya nyalogatni kezdte a gazdája arcát. Köszönöm, drága kis kutyatehénkém! - a foltjai miatt tehénkézte, ámbár ezt Wanda nem szerette. Pedig pontosan úgy nézett ki, mint egy miniatűr svájci tehén, már ami a színeket illeti. Mééég nem kaptam vacsorááát! - Wandának e nyúlós, hízelkedős hanggal általában sikerült levennie a lábáról a gazdáját. Hol van még az este? különben is, biztos összekoldultál ezt-azt, igaz? Háát… jószívűek az emberek! de te vagy a mamám, a többieké nem szááámít! a rakott krumpli, amit tegnap félretettél, pont jóóó lesz, köszönöm. Rakott krumpli, az eszed tokja, kutyáknak nem való. Mááás kutyákról nem nyilatkozhatom, nékem nagyon is megfelel. Mit vacsizzam akkor én? Adok belőle, arról a pááár falatról, amennyit te eszel, lemondhatok. Wanda, egyre szemtelenebb vagy! Hogy lehetnék én szemtelen? megvan mind a kééét szemem.

Eldiskurálgattak sokáig. Oti néni nem hülyült meg, tudta, mindkettejük szavait az ő szája képezi, mégsem volt kétsége afelől, hogy Wanda kutya beszél. Úgy megy ez, hogy érzed a kutyus gondolatait. Te lettél a szája… a szócsöve, zó isz gesén. Wanda hangja olyan, mint a mutáló kamaszoké, s ennek dacára kislányos. Oti néni soha senkit nem ismert, aki így beszélt - Wanda stílusa magától alakult ilyenné.

Végignéztek a tévében egy ismeretterjesztő összeállítást japán kutatók vizsgálatairól, azok a szorgos emberek száz különböző kutyamondatot voltak képesek megkülönböztetni. Száááz kutyamondat, a seggem, én spec több ezret tudok! Wanda, hogy beszélsz? Basszustuba, csak kicsúúúszott.

Milyen nap van ma? - Oti néni. Gyönyörűűű nap. Ja. péntek, holnap lesz Borcsika bérmálkodása, össze köll kapnom magamat. Ééén persze itthon kuksolhatok, olyan nap lesz, morogta Wanda. Kutyatehénkéket sajna nem erisztenek be a templomba. Nem vagyok kutyateheéénke!!! Jó, jó, ne húzzad föl magadat.

Oti néni arra riadt, hogy a kora hajnali szél cibálja a nehéz klöpl függönyöket, csikorogtak az alumíniumgurigák a karnison. Tagjai élettelenül nyomódtak a kanapé érdes huzatába. Hiába döntött az agya a fölülésről, az idegpályák mintha nem továbbítanák a parancsot. Ábe vusz! megbénultam én az éjjel? szépen vagyunk… - nem esett kétségbe, volt,

hogy a keze vagy a lába fölmondta a szolgálatot. Ha forró víz alá tartotta őket, általában megemberelték magukat.

Hogyan érek ki a fürdőszobába, ez itt a kérdés - motyogta. Aludjunk még egy kicsit. vagy pihengessünk behunyt szemmel, az se rossz - eszébe jutott Ditke szélütése, szegénykének az arca jobb oldala több centivel lejjebb csúszott, rémes volt. Úgy érezte, az ő fején minden a helyén, végigtapogatni azonban most képtelen. Majdcsak valahogyan. nem izgul, nem lát rémeket, dirigálta önmagát.

Fogadkozott, ma reggel már télleg eszik valamit, nem is vacsorázott. Kár, hogy csöppet sem éhes. Hova lett a híres evőkém? - kérdezte a plafontól. De sokat korgott a gyomra ebben az életben! Főleg kicsi korában, aztán a háború alatt, majd a börtönben, megevett bármit, ami emészthető. Kalocsán néha olyat is, ami nem. Egyszer mosószappant, hogy a betegszobába kerülhessen, egész nap buborékok jöttek a szájából.

Amióta alulra-fölülre protkót kapott, nem esett jól a rágás. Már pépesre sincs étvágya, pedig úgy szereti a tejbegrízt, a spenótot, a krumplipürét, mégse fáj a foga - a műfoga - egyikre sem. Ettől függetlenül be kéne tenned, gondolta. A fogsor ázott a vizespohárban. Ábe vusz. hadd ázzon.

Tupoljev, a hős papagáj képes volt kihorgászni a protézist a pohárból, s elcibálni az asztal széléig. Szegényke, még élt, amikor Oti néni utolsó fogát is kihúzta doktor Vadas, az a mészáros. Tupika fiatalon pusztult el, egy este a hátára zuhant a kalickájában, hosszan tartó exitusában soká rezegtette a farktollait.

Az állatorvos szerint megrágcsálhatta valamelyik számára ártalmas szobanövényt. A drága Tupika sosem válogatott, ez lett a veszte. Oti néni elérzékenyült, nagyon szerette azt a cserfes madarat.

Keserű érzés, hogy akárhány élőlényt társadul fogadsz, idővel el köll siratnod, föltéve, hogy ilyen ménkű sokáig vergődsz ezen a földön. Csé teknőc, akit a néhai Randó Laci gyerekeinél hagytál, jó eséllyel indult a versenyben, hogy túlélje Oti nénit, de már ő is halott, Balla Béla mesélte, hogy nem sokat törődtek vele. Csé egy ősszel behúzódott az előszobai

radiátor alá, téli álmot aludni, az a fűtőtest eladdig soha nem működött, ám azon az őszön rejtélyes módon fölforrósodott, Csé teknős tavaszig kiszáradt.

Az emberekről ne is beszéljünk, mind odalett, aki számított. Utoljára szegény Ditke. Hónapokig húzta haláltusáját, s amikor már szinte nem is lélegzett, a szíve vert még negyvennyolc óráig. Oti nénire és Dönikére végrendelkezte mindenét, eleinte mégsem akartál a lakásába költözni, úgy érezted, megfulladnál itt. Dönike hazajött a temetésre, próbált rábeszélni, hogy menjél ki vele Amerikába. Nem akartál a terhére lenni. Segített berendezkedni Ditke otthonában. Érdekes, halálesetkor mindig haza képes utazni, életesetkor soha.

Órákkal később sem javult a helyzet, ugyanabban a pózban hevert a kanapén. Most tééényleg ennyire kivagy? - Wanda. Oti néni legyintett volna, ha tud. Végül a jobb karja megtette azt a szívességet, hogy kinyúljon a telefonasztalkáig, belekapaszkodjék a kagylóba, s mutatóujjbeggyel vaktában benyomogassa a gombokat. Szerencse, hogy a Matáv lecserélte a régi tárcsás telefont, avval nem boldogulna. Szilasékat hívta, az innenső szomszédokat. A kislány vette föl: Hálló - mondta dallamosan. Lilike? Én vagyok, az Oti néninek tetszik lenni? Igen, van ott más is? Csak a papa. Adjad, légyszí.

Szilas Lajos hamar megértette, hogy át kell jönnie, még Ditke vezette be, hogy legyen a szomszédban kulcs, szükség esetére. Szilas Lajos hívta volna a mentőket kapásból, Oti néni lebeszélte, csak a retiküljét adja ide a komódról, hogy telefonálhasson Garaminé dr. Fűz Hildának, a háziorvosnak, talán hajlandó kiszállni. Szilas Lajos nyomkodta a gombokat Oti néni helyett, s tartotta a kagylót.

Szerencsééénk van! - összegezte Wanda, amikor kiderült, hogy a doktornő épp a szomszéd utcában tartózkodott betegnél. Szilas Lajos bólogatott, az járt a fejében, hogy amíg a kutya is beszél, nagy baj nem lehet. Ragaszkodott ahhoz, hogy megvárja az orvost. Leült a fotelba, s Wandával évődött. Mér nem mondod meg a gazdádnak, hogy egyen egy kicsit többet? már oly soványka, hogy ha a hasát szappanozza, a háta habzik! Mondom ééén, de nem hallgat rám, nem szeret már kajálni, ééén viszont

imádok, az este se kaptam vacsoráááát. Na ne, nálunk is falatoztál! - az egész Szilas família el volt ragadtatva Wandától, élen jártak a házbéli etetők sorában.

Félóra múltán befutott Garaminé dr. Fűz Hilda, kezet mosott a konyhában, aztán megvizsgálta Oti nénit, Szilas Lajos tapintatosan kilépett az előszobába. Wanda a doktornő jelenlétében ellenségesen hallgatott, Oti néni legnagyobb örömére.

Már csak az hiányzik, hogy bevitessen a sárga házba, gondolta. Megint fogyott, állapította meg Garaminé dr. Fűz Hilda, legszívesebben azonnal kórházba utalta volna a nénikét, de tudta, rosszabb dolga lenne ott, mint idehaza. Hát, kérem szépen, legokosabb volna szépen bemenni a kórházba, mondotta. Nem, az a legbutább vóna, ma okvetlenül talpra köll állnom, egy kis fogadott leánykám bérmálkodik, muszáj megjelennem, hétfőre amúgy is be vagyok jelentve a klinikára. - Oti néninek elfúlt a lélegzete, várt néhány pillanatig. Adjon valamit, doktornő, amitől erőre kapok, csak ma estig, elég délutánig! Mit adjak én magának? csinálok egy jó kis turmixot! - Garaminé dr. Fűz Hilda előkészítette a fecskendőt, fölszívott beléje ezt-azt. Turmix, az nagyon jó lesz, dánke! - Oti néni megnyugodva lehunyta a szemét. Töprengett, hol lehet a TAJ-kártya? Hátha nem kéri.

Az injekció bevált, Oti néni hamarosan erőre kapott, előásta a retikülből a tárcáját, kifizette a doktornőt, dánke fílmálsz! Ugyan, erre semmi szükség! -Garaminé dr. Fűz Hilda zsebre gyűrte az ezrest. Szilas Lajos kikísérte. Oti néni megköszönte a férfi szolgálatait: Most már minden a legnagyobb rendben! -sikeresen fölkelt, pongyolába bújt. Amikor becsukta Szilas Lajos mögött az ajtót, a konyhába vette útját. Nem sietünk, lassan, biztonsáááágosan! - diktálta Wanda, és sorolta: Früstük, plusz dilibogyóóók! gyerünk! Oti néni bólogatott. Mióta egyedül - Wandával - élt, az árnyÉn békén hagyta.

Wanda újabban feladatösszegző monológokkal buzdította. Nna, kis gazdám… júúúnius huszonmásodika, szombat, kettőezerkettő. A Nap kél túl korán, nyugszik túl későőőn, s a kettő közt nem nyugszik, hanem süt, mint az endéká partigrill. Föl a fejjel, vén csoroszlya! Szív, küldj elegendő vért a szikkadt tenyerekbe, kééérlek. Erősnek köll lennünk, gyomor,

embereld meg magadat, emésztőrendszer, gerincvelőőő, idegek, mindenki, elsőfokú harckészültség. Figyelj, máááma nem láthatod viszont sem a reggelidet, sem az ebédedet, hát úgy iparkodjék valamennyi érintett szerv. A dííszebéden okvetlenül fogyasztasz valamit, jópofát vágsz a ceremóniához. Reggeli után szépen beveszed a Valeriááána-csöppeket is, hadd örvendezzék az a kisleány, ez az őőő napja. Utána idehaza lehet ökrendezni, kamillateázni, homlokborogatni, vagy kirakni az ételmaradékokat a vécébe, ha baj van, Wanda segííít!

Összpontosítsunk a ritka alkalmakra, amikor még örömet okozhatunk valakinek.

Mit imbolyogsz te? - szólt rá a bal kezére, mely a kiskanalat szorongatta. A másikra a műanyag fiolát bízta, hiszen az a jobbik, ugyebár. Kedvelte az efféle gondolatfűzéseket, amíg jönnek, nyilvánvalóan működik az agy. Már a jobb keze is vészesen remegett. Pindurkát várni kell, különben szétlocsolná a konyhakövön a Pulsotil-csöppeket, pedig olyan drágák a gyógyszerek. Kár belém, gondolta. Talán hagyni kéne, menjen minden a maga természetes módján. Van abban egy kis erőszakosság, ahogyan az orvostudomány bármi áron életben tartja az ilyen matuzsálemokat. Vagy matuzsálemeket? Várjunk, mi is a szabály? - kérdezte a jobbik eszétől. Nyolcvanévesen Oti néni egy nehéz nyögéssel a könyvespolchoz sietett volna, fölteszi az ókulárét, megnézi a helyesírási tanácsadóban. Hetvenévesen jóval halkabb nyögéssel. Hatvanévesen még tudta fejből.

Amióta Wanda beköltözött hozzá, immár volt kiért fölkelnie, kinek gondját viselnie, kihez szólnia. A kutya az utcán szegődött hozzá. Éhes volt, mocskos, elgyötört. Hát te? - Oti néni szemügyre vette: Hol a gazdád? A kutya sóhajtott: Nincsen olyan éééjnnekem! És mi a neved? Mééér tőlem kérdezed? szerinted?

Kár megöregedni - dünnyögte Oti néni. Jóóókor jut eszedbe! - Wanda.

Ne pimaszkodjál! szegény ember vízzel főz, sötétben szerelmeskedik, s még az ág is húzza! így mondják ezt mifelénk. Csudás vóna még egyszer fölbaktatni a gyerekkori domboldalakra, Wanda nagyon élvezné. Oti néni

azonban messze volt attól, hogy kirándulhasson. Bau, horkantotta Wanda, fölemelte a fejét. Valaki végigcsörtetett a konyha előtt a gangon, a szúrós kopogásból Oti néni nőre tippelt, harminc-negyven közt. Bendánééé jött haza időnek előtte! -jelentette Wanda. Sajátságos munkafegyelem uralkodhat a pénzverdében.

Vén csotrogány, szedd össze magadat, nem vallhatsz szégyent! - remegő kézzel rágyújtott. Ne cigizzééél reggeli előtt! Hagyjál békibe… mintha Garaminé dr. Fűz Hildát hallanám. Dobja el azt a ronda bűzrudat, Oti néni! - szólt rá a doktornő minden egyes alkalommal. A kilencvenkettedikbe vagyok, aranyom, minek kínlódjak én már? Ez nem jött be! - Garaminé dr. Fűz Hilda mosolygott. Amúgy ő is dohányzik, gyakran kiszalad a rendelő épülete mögötti játszótérre, s ott gyújt rá, ezt Oti néni kábé négy éve látta utoljára, akkor még szépen levitték oda a lábai.

A doktornő hosszú, egészen vékony cigarettát szívott, Oti néni szeretné kipróbálni, tervezi egy ideje. Cigeretta. - süldőlány korában így mondták. Prohászka Elemér, a Méltóságáék igen távoli és nagyon elszegényedett rokona, akinek őt kommendálgatták, lágy zengéssel kérdezte: Óhajt egy cigerettát, Évike kedves? Néki azonban a világ minden kincséért sem köllött az a bájgúnár. Hogyha a Méltósága tanintézete nem szűnik meg, talán hozzáerőltetik.

Hagyjuk, szólt önmagára, ami szar vót, az vót, csak a szépre emlékezem. Káäár, hogy nem így van! Maradjál, Wanda… kérsz pirítóst? Kéééerek bizony, köszönöm, vajjal, vékonyan kenve. Jó, kapsz. én meg iszom teát. Talán az a fél citrom, ami a múlt hétről maradt, még nem keményedett kővé a fridzsiderben. Fridzsider… - agyába ötlött szegény Gézus. Gestorbn. Az öreg Lehel duruzsolt a sarokban, talán kitart, amíg. ámbár tizenhárom éves. Kutyusnál héttel szorozzák, jégszekrénynél mi a helyzet?

Nyiszatolta a kenyeret az idők során félcentisre kopott pengéjű nagykéssel, minden erejére szüksége volt, hogy a serclit a deszkához szoríthassa, és ne a saját ujjait vagdossa le. Elképzelte a csonkokat a bal tenyerén. Mennyire fájhat, ha a kés metszi az inat, az izmot, a csontot? Milyen hangot ad a legalsó ujjperc, amikor az éles fém beléhatol? Bau, szúrta közbe Wanda, odatipogva a konyhapulthoz. Jóvan, úgyis te kapod az egészet! - Oti néni

levagdosta a két szelet héját, aztán a pirítóba dugta őket. Hallgatta az átmelegedő fűtőszálak csöndes ropogását, két engedetlen kezét összeszorította: Nyugodjatok le, srácok, bite, nincsen semmi okotok erre a tremorra.

Wanda Oti néni térdére csúsztatta a fejét. Jó kutya vagy, csoda jó kutya, zsolozsmázta, Isten éltessen sokáig, nőjön a füled bokáig! Nem vagyok én spááániel! - tiltakozott Wanda. Végszóra elkészültek a pirítósok, Oti néni megvajazta az egyiket, beleharapott. Wanda rögtön odacsücsült elébe, a nyála csöpögött. Oti néni adogatta a kutya szájába a falatkákat. Kedves vagy, de fölhííívom becses figyelmed, hogy megint elblicceled a reggelit! Annyi baj legyen, ettem már eleget életemben.

Nyögdösve összekészült, búcsút vett Wandától, útnak indult. Szerencséje volt, a buszok és villamosok épp akkor érkeztek a megállóba, amikor ő, így csupán tíz percet késett a templomból, pedig háromszor kellett átszállnia. A többi sétagalopp, a szertartást végigülhette a jó hűvös templomban, utána Borcsiék kocsin vitték haza magukhoz. Oti néni Borcsi nagymamáját is ápolta, napi három órára fizették, általában jóval tovább maradt, s elhárította a borravalót.

Az az idős hölgy Oti néni lánya lehetett volna. Szegény, a szó szoros értelmében megfulladt, ennek dacára rá-rágyújtott, élete legutolsó napjain is. Olyan élvezettel és stílussal szívta, hogy Oti néni megkívánta tőle. A család korholta, ám Borcsi - és Oti néni - a pártjára állt: A Nagyinak már mindent szabad!

A haldokló az unokáját Oti nénire bízta, így ő erkölcsi kötelességének érezte, hogy elvállalja a bérma-mamaságot. Erkölcsi kötelességeit egész életében teljesítette, a többit nem mindig.

Az ünnepi ebédre a csöppnyi kertben terítettek, ahol asztalnyi vízszintes terület sem akadt, az egyik láb alá téglát kellett rakni, hogy az aranyozott szegélyű levesestál tartalma ne csorogjon a hímzett abroszra. A döglesztő kánikulában Oti néninek üstdobverők klopfolták a koponyáját belülről. Rossz itt főni a kertben a tűző napon, gondolta, aztán módosított: Ne morogjál, örülj, hogy élsz.

Újházy-tyúklevest készítettek, nyilván tekintettel őrá, betegnek-öregnek gyönge húsleves dukál a közhiedelem szerint. Kár, hogy nem kérdezték meg, basszustuba, kínos lesz, amikor vissza kell utasítania a főtt húst, már csak pépeset tud enni. Különben sincs semmi értelme a húslevesnek, a meleg löttyben jobban tenyésznek a bacik, ezt még a MÁV Kórházban hallotta a belgyógyászoktól. De csak a mazochista gondol kórházra.

Oti néni engedelmesen gubbasztott a nádazott karosszékben, várta, hogy a többiek is helyet foglaljanak. E családban végenincs futkorászással indult az ebéd, hol a háziasszony robogott vissza a konyhába valamiért, hol a két lány egyikét küldte. A fakeretre szögezett zöld szúnyoghálót vastag rugó rögzítette, minden alkalommal kemény csattanással zárult a hátuk megett, Oti néni a hangra összerándult. Tarkójába fúródtak a napsütés forró nyilai, de nem szólt, ki köll bírni. Irigyelte Wandát, aki a konyhaasztal alatt heverészhet ilyenkor, ott a leghűvösebb, a nyoszolyáján, vagyis a lyukverte lópokrócon, mely még a második világháborúban kezdte szolgálatát. Régebben, amikor még le tudott hajolni, Oti néni forró nyári napokon be-bebújt hozzá, feküdtek ott nagy egyetértésben, Wanda nyalogatta a gazdáját, oly óvatosan, ahogyan a kölykeit tisztogathatta, ha voltak néki valaha. Nem valószínű, másfél éves lehetett, amikor Oti néni befogadta.

Borcsi hálás mosolyokat küldözgetett a bérmaanyjának, ő csak akkor vette észre, amikor a lány meg is simogatta a karját, rögtön visszacirógatta, hiszen ez az ő napja, nem köll tudnia, milyen pocsékul vagyok. Ugyan mitől érezné jól magát az ember ebben a korban, ilyen körülmények között?

Minden nap ajándék, mondogatta szegény jó Ditke, míg ezeket az ajándékokat örökre meg nem vonták tölle. Oti néni nem érezte ajándéknak a huszonnégy órás szakaszokat, melyeknek külön lap jutott a kalendáriumban, de értékelte, ha örömet szereztek néki. Ma például lesz egy kellemes ebéd, gondolta, ha ezek a népek nem sértődnek meg, amiért össze köll turmixolniuk a főtt húst, lesz egy kis traccsparti, és talán hazavihetem Wandának a csontokat, hálálkodni fog, amiért gondolok rá. Mindig gondolok, mégis meglepődik, nem képes hozzászokni a szeretethez.

Oti néni, egy kis szíverősítőt? - Borcsi. Köszönöm, drágaságom, alkoholt én nem, ilyen hőségben akkor sem innék, ha innék. Egy pohár dzsúszt? Kösz, azt sem, ellenben vóna valami, amit meglehetnél… - előadta a turmixolást. Borcsi cinkosan bólintott, halántékáról izzadságcsöpp hullott Oti néni térdére, amikor fölpattant, hogy újra beszaladjon a házba. Pakk, a szúnyogháló. Oti néni sóhajtott. A háziasszony hozta a levesben főtt zöldségeket egy tégla formájú porcelántálon, pakk, róla is csorgott a víz. Ideteszem Ottília néni elé. Kedves vagy, de Borcsival már megbeszéltem, egyébként nem vagyok én Ottília. Nem? - a nő zavarba jött, azt hittem, az Oti néni. Az csak úgy rám ragadt, mert. eccer majd elmesélem.

Borcsi visszafutott, pakk, szedett egy kistányérra a zöldségekből meg a mellehúsából. Mi a fenét csinálsz? - az anyja hangsúlyában korábbi veszekedések emléke parázslott föl. Oti néninek! - mondta a lány sejtelmesen, és beszaladt, pakk. Mindjárt eszünk! - Borcsi húga. Oti néni reménykedett, csak vége szakad a rohangászásnak. Borcsi anyjához fordult: Hát a kedves férje? Mostan ő. majd. - a háziasszony vállat vont, csöppet sem örült a kérdésnek.

Ajjaj, gondolta Oti néni, beletrafáltam, bajok vannak itten. Borcsi húga két fordulóval később kerek fémtálcán hozta az italokat, neszeztek az üvegek: Mit tölthetek? Oti néni megérintette a párás üvegkancsót, amelyben jégkockák zörömböltek: Ebben mi van? Tiszta víz. Kérek szépen. tégedet hogy is hívnak? Orsolya. Tudtam már, csak. - bizonytalan mozdulat a halánték felé.

Elérkezett a pillanat, midőn Oti néni megkapta az összeturmixolt húst és zöldségeket, ugyanakkor a háziasszony és a két lány is épp az asztalnál ült. Csodálnám, ha a három közül valamelyik nem ugrana föl ismét, és pakk! -gondolta, ám ünnepélyes csönd lett, a háziasszony imára kulcsolta a kezét, a lányok követték a példát, Oti néni nemkülönben. Jó étvágyat! - A háziasszony merte a levest a tányérokba, elsőként Oti néniébe, s igen meglepődött, látván, hogy már van benne valami. Oti néni pépeset kért! - tette közhírré Borcsi. Pépeset? - az anyja elakadt: Akkor a leves? Egy kis levét! - Oti néni biztatóan mosolygott.

Az asztalnál többször elhangzott, hogy Oti néni milyen nagyszerűen néz ki, szellemileg is egészen friss, csodásan tartja magát, ahhoz képest. Na igen, ahhoz képest, gondolta ő. Vajon miből tudták leszűrni, hogy szellemileg friss-e vagy állott, amikor jóformán meg sem szólalt? Mindegy. Az a fő, hogy a kis Borcsi boldog.

Oti néni hasában éles rúgások. Ne kezdd, ne kezdjed, bite zer! - odaszorította a bal tenyerét. Még legalább egy órát tartsál ki, jó? Az emésztőrészleg nem válaszolt, de rángatózása kissé csillapult. Dánke.

A desszert vaníliapuding volt, Oti néni azzal lepte meg önmagát, hogy a ráerőltetett repetát is bekanalazta. A kávéval nem kísérletezett, kérte inkább, hogy vigyék már haza, kutyuskájára hivatkozott, aki bezárva várja. Nem árulta el, hogy Wanda önjáró.

Borcsi mamája vitte haza, egész úton a férjére panaszkodott. Oti néni minden igyekezete dacára sem tudott odafigyelni, amikor úgy érezte, meg kéne nyikkannia, azt dobta be: Bizony, így van ez, aranyom! A történet azért körvonalazódott, a férfi évek óta viszonyt tart fönn egy fiatalabb nővel, időről időre esküvel ígéri, hogy most aztán vége, de hazudik, az ő életük erről szól. Meddig lehet ezt csinálni? meddig lehet hazugságban élni? mondja, Oti néni, meddig? - ismételgette Borcsi mamája. Bizony, így van ez, aranyom, felelte. Bármeddig, gondolta.

Wanda a gangon fogadta, heves és körkörös farkcsapásokkal. Jóvan, kicsi kutyatehenem, itten vónék, erisszél, igen sietős! - remegő ujjaira kétszer kellett ráparancsolnia, míg a kulcsot beügyeskedték a zárba, loholt a vécé irányába, letérdelt mellé, arra nem maradt ideje, hogy az ülőkét fölhajtsa. Átölelte a fehér porcelán hűs oldalát, s szakaszos rohamokban adta ki mindazt, amit az ünnepi ebéden a hasába diktált. Ez nem jött be, ahogyan Borcsi mondaná. Tuttam, éresztem, gondolta.

A turmixolt pép nem sokat változott, míg az emésztőrendszerében tartózkodott, a puding azonban megbarnult, vagy inkább elvörösödött. Szégyenli magát, amiért visszajött. Jóóól vagy? - érdeklődött Wanda. Hagyj békén… az a minimum, hogy most békén hagysz. Kéééérlek. De ne sértődj meg! Mikor sértődtem ééén meg? Minden alkalommal, ha találtál

rá okot. Csúúúnya vagy, morogta Wanda, bekocogott a nagyszobába, hallatszott a gyönge puffanás, amint ledobta magát a szőnyegre a dohányzóasztal alatt.

Nem akaródzott föltápászkodnia, maradt a hűvös kagylóhoz bújva. Elaggott nyugdíjasok légkondicionálója, gondolta. Később ezt elsüti majd Wandának, hadd nevessen.

Csöngött a telefon odabenn. Oti néninek nulla kedve volt szót váltani bárkivel, mégis benégykézlábazott a készülékhez. Borcsi volt az, zokogva kérdezte, följöhet-e? Oti néni megrémült: Baj van? A lány nem tudott felelni, annyira bömbölt. Borcsi, hallasz engem? merre vagy? - kiáltotta Oti néni. Itt… lenn a kapu előtt. Ő nem értette: De akkor hogyan telefonálsz? A lány hangjába csöppnyi fölény vegyült: Mobilról, Oti néni. Nós. kumm. gyere föl.

Mire Borcsi a fotelba zuttyant, már alig szipogott. Nem lehet kibírni odahaza, magyarázta, ha volna hová, még ma elköltözne. Oti néni latolgatta, fölajánlja-e a saját otthonát. Amikor a mama visszaért a házhoz, mesélte Borcsi, a papa ott terpeszkedett az asztalnál, azon a karosszéken, amelyben korábban Oti néni ült. Tömte magába a rétest, parasztosan, két kézzel. Kigombolt ingére sötét foltokat rajzolt a verejték, a mák fekete pöttyei belepték a fogsorát. A mama ordított: Most bezzeg előtolod a képed, hogy megzabáljad a főztömet, mi? erre jó vagyok! de amíg Oti néni itt volt, kuksoltál odabenn, nehogy kiderüljön, milyen rohadt állat vagy! hánynom kell tőled! Anya, ne csináld! - kérlelte Orsolya. Miért ne csináljam? mit ne csináljak? így viselkedni, a saját lánya bérmálkozását is leszarja! nem ember az ilyen, hanem állat!!! Anya, ezt ne. - Borcsi. Ne? miért nem az apádnak ne-zel? az miért nem zavar, hogy szívja a vérem! hogy pokollá teszi az otthonunkat!!

A mamát nem érdekelte, hallják-e ezt Palotásék, az ikerház túlsó felének lakói. A papa fölkelt, álláról rétesdarabkák peregtek az abroszra, nem a lakásba indult, hanem ki a kocsihoz. A mama kárörvendőn figyelte, mint esik pofára a férje, amikor rájön, hogy nincs nála a slusszkulcs, mivel a slusszkulcs a mama zsebében volt. A papa persze fölrobbant, amint megértette, hogy ezúttal nem hajthat el nagy gázzal, a gumiabroncsokat

csikorgatva. Tiszta erőből rángatni kezdte a kilincset, s amikor ez nem vezetett eredményre, belerúgott a bal első dísztárcsába, az behorpadt, a papának fájt jobban, összegörnyedve, sziszegve tapogatta a bokáját, fél lábon, mint a gólya.

Orsi meg én nevettünk sajnos, a papa őrjöngött, a mama meg sajnos célba vette a papa fejét a slusszkulccsal, a papa a lábára figyelt, így a karikán lógó fatigrisre nem számított, jól szemöldökön találta, az egy dolog, de meg is tántorodott, el is esett, halántékát az utcakőbe verte. Ilyen nincs, Oti néni, nincsen ilyen. -

Borcsi már megint bőgött.

Mind odafutottak, a papa nem moccant, és ő egészen biztosra vette, hogy a mama megölte, látszott, hogy nem is bánja… az Oti néninek mit tetszik szólni ehhez?

Oti néni nem szólt semmit. Szerencsétlen asszony talán azt képzeli, hogy miután leüli a börtönbüntetést, új életet kezdhet, gondolta. Borcsikám, szörnyűek lehetnek a szüleid, de élnek! Persze hogy élnek, mondta a lány megütközve, és a mama nem szörnyű, csak a papa, ő se mindig! Bocs, nem úgy értettem, folytassad.

A papa magához tért hála istennek, a sebe erősen vérzett. Míg a lányok betámogatták a nappaliba a garnitúrára, szünet nélkül átkozódott, a mamát és a mama anyját két büdös ribancnak nevezte, fenyegetőzött orvosi látlelettel, följelentéssel, válással. Ő kérlelte: Legalább az Istent ne szidjad, apuska, éppen ma! Miért ne szidhatnám? úgyse létezik! csak anyátok mételyez titeket ezzel a hülyeséggel!

A mama vérgúnyos arccal bólogatott: Te persze tudod! te mindent tudsz! te okosabb vagy a pápánál és a hárommilliárd hívőnél! Hol van hárommilliárd hívő? a mesekönyvben! Nem, a világban! Az eszed tokja! A tiedé! Fogd be, te gyilkos! Milyen szerencse, hogy ezt Oti néni nem hallja! És ha hallaná, akkor mi volna? szarok én egy hibbant vénasszonyra! - ordította a papa, idézte Borcsi. Már bocsánat, de így, szó szerint! mire én:

Apuska! most aztán már tényleg! az Oti néni egyáltalán nem hibbant! bár az apuska olvasott volna el annyi könyvet életében, mint ő!

Rég volt az, hogy én annyi könyvet olvastam, gondolta Oti néni. Előállott a farbával: Jöhetsz ide hozzám lakni, ha akarsz! Borcsi a kezét csókolgatta: Nem is tudom, mit feleljek. nincs még egy ilyen aranyszívű teremtés ezen a földön! - ölelgette. Nyughassál, összetöröd a csontjaim! Jaj, ne tessék haragudni. annyira zavarban vagyok. lehet, hogy élek az ajánlattal, ha rákényszerülök. Rendben, de mostan már menjél szépen, igen elfáradtam! - minden erejét össze kellett szednie, hogy kikísérhesse. Amint az ajtót becsukta, újra támadt a hányinger, s ő visszatért barátjához, a vécécsészéhez. Már csak köpködni bírt.

Wanda föltűnt a kádnál, söprűző farokkal: Meddig akarsz mééég ott kushadni? Hagyjál. Hát ez nem igaz, azért, mert ééén kutya vagyok, még lehet normálisan válaszolni. Nincs kedvem beszélgetni. Akkor páää! - sértetten otthagyta, a személyzeti szobába ügetett, kinyomakodott a rácson. Lemegyek, megsétáltatom magamat, hátha elmúúúlik, mire visszajövök.

Oti néni gyűjtögette erejét, előbb térdre, utóbb lábra kapott, áttette székhelyét a berzser fotelba, fejét a támlára hajtotta. Várta zihálása csillapodtát. Wandának is épp most köllött egyedül hagynia… sebaj, nem fogok könyörögni egy kutyának, gondolta. Nézem a tévét. Vagy olvasok, hogy megfeleljek a Borcsi által rólam alkotott képnek. Bár ezzel a szemmel olvasni kínszenvedés. Az ember minél többet olvas, annál többet kérdez! - mondta. valaki. Talán Randó Laci? - Oti néni nem tudta. Hátranyújtotta a karját, elérte a polcot, találomra kimarkolt egy kötetet. Mélyvörös fedele megfakult, a bőr repedezett. Nem hitt a szemének. Ez volt a legelső könyv, ami a tulajdonába került, a falusi iskolában kapta a tanító úrtól, akit úgy hívtak, hogy. Nagy nehezen eszébe jutott: Schipecz.

Először csak olvasásra adta oda Schipecz tanító úr, később, mikor Vuca elkerült onnat, örökbe. Oti néni a lábával húzta magához a szemüvegét és a nagyítót a dohányzóasztal végéről, hogy láthassa a dedikációt: Szépreményű tanítványomnak, nagy jövőt kívánva: Schipecz Demeter. Vuca kezet csókolt érte, ilyen drága ajándékot még senkitől nem kapott.

A pórul járt házasságszédelgő, Maureau Pál humoros regénye, franczia eredetiből fordítá Hazaffy Sámuel. Kiadá Erdélyi Károly, Bpest, Sándor-ucca 15. Az első oldalon billog: ifj. Kömíves Ferencz kölcsön könyvtára, alapítva 1910, 1. sorozat 417. szám. Oti néni akkor is, most is megörült a születési éve láttán. Fölütötte. Az első fejezet kezdete félsoronként vált ismerőssé. Ha férfi tönkre jut, az asszony végett esik, ha ellenben asszony vízbe öli magát, avagy megmérgezi széngőzzel, az férfi miatt esik.

Mire Wanda fújtatva a lábfejére gömbölyödött, már besötétedett. Hol jártál, merre jártál? mesélj! - Oti néni. Jóóó. - Wanda dobolt a farkával a padlón: Kinn a gangon csudááás illat volt, Szilasék paprikás csirkét főznek vacsorára, abból talán majd kapok egy kicsikééét, viszont a Pogányné süteménye odaégett, lenn a kapualjban megteltek a kukák, följönnek az illatok, pazarolnak az emberek, kidobják a sok fiíínomságot, a fordulóban Ricsi, tudod, a második emeleti tacskó névjegye, a postaládáknál tegnap valaki elejtett egy adag fagylaltot, még mindig érdemes nyalogatni a hűűűlt helyét. Nyitva volt a kapu? Nem, Kondorossy mama eresztett ki, csak ketten voltak lenn most, Tina, a zsömlyeszín labrador, tudod, aki nem szeret futkosni, Róóóbert, az öreg foxi,

jááátszottunk, aztán végeztem dolgaim, kicsit, nagyot, s jöttem, Süpek bácsi engedett be, ennyi! nem kéne már vacsoráááznunk? Még nem vagyok éhes. De ééén annál inkább. Jóvan, mikor nem vagy te éhes? Háááát, amikor alszom.

Vonultak a konyhába, Oti néni megmelegítette a rakott krumplit a spórhelton, harmadát kikanalazta egy tányérra, a többit Wanda bödönkéjébe: Jó étvágyat! Nézte, ahogyan a kutya rózsaszín nyelve gyors csapásaival söpörte a szájába az ételt, s rágás nélkül nyeldekelte. Mellső lába enyhén begörbítve, zászlós farka ívbe lóg. Édes kis kutyatehénkém - motyogta Oti néni ellágyultan. Wanda most nem tiltakozott, míg evett, se látott, se hallott.

A következő nap úgyszólván teljesen kimaradt az életéből. Pirkadatkor eszeveszett szirénázásra kapta föl a fejét, nem biztos, hogy az utcáról jött, mert ő előtte-utána ötvenhatról álmodott. Déltájt Wanda lamentált, hogy a gazdájának föl kééééne kelnie végre, ám hamar beletörődött, hogy Oti néni

ma fütyül a kutyájára és a külvilágra. Nem evett, nem ivott, nem mosakodott, mindezt csupán hétfőn reggel sommázta, amikor kitámolygott a fürdőszobába, a klinikára mégsem mehet piszkosan. Wanda szundikált az ágy végében, mikor Oti néni búcsút intett: Vigyázz magadra és a lakásra, majd jövök. A kutya dobbintott a farkával.

Baj nélkül jutott a taximegállóhoz, csupán félsaroknyi járás. Nem parkolt egyetlen kocsi sem a sárga csík mentén, amellyel az utóbbi években jelölik a drosztokat. Közepes terpeszbe kényszerítette a lábát, igyekezett nem imbolyogni. Talán nem köll túl sokáig várni - csípejében lüktetni kezdett a fájdalom az erőlködéstől. Mire háromig számolsz, idekanyarodik egy kocsi. Ájnsz. Cváj. Dráj. Jó, akkor mire kilencig… - az is kevésnek bizonyult. Toll a fületekbe, tovább én már nem számolok! - tűnődött, visszamásszon-e a lakásba, hogy telefonon rendeljen taxit, ez is igen kimerítő változat.

Maga sem tudta, hogyan történt, egyszer csak ott ült a járda szélén, azon a sárga vonalon. Ez az én helyem - gondolta. Néni, rosszul van? - agyondohányzott férfihang. Nem, csak várom a taxit, addig lepihentem. Hová tetszene menni? Oti néni mondta a klinika címét. Elviszem - ajánlotta a hang, erre már vette ő a fáradságot, hogy ránézzen. Nem tudta rögzíteni a férfi arcvonásait az ellenfényben, mégis hagyta, hogy az illető fölhúzza, s eltámogassa a kocsihoz, melynek a fenekén Oti néni szemüveg nélkül hiába próbálta kibetűzni a márkanevet. Nahát, autóstoppal mész a klinikára! Ha ezt Wandának elmeséled!

Az ismeretlen jótevő nem mutatkozott be, és egyetlen szót sem szólt az úton. A kocsiban döngicsélt a rádió: A dollár és az euró árfolyama paritásba került, amit piaci elemzők csupán az év végére vártak. Euró… - Oti néni hátradőlt, még nem volt a kezében olyan. Tudta, a hagyományos európai valuták megszűntek, így az a tízmárkás is értékét vesztette, melyet az útlevelében őrzött. Ditkétől maradt rá.

Amikor megérkeztek, az az ember udvariasan kiszállt vele, egészen a főbejáratig kísérte. Oti néni nem tudta, miként hálálja meg a fuvart, pénzt ajánlott, a férfi elhárította: Iz nem erről szólt. az én anyukámnak is ide kellett járnia. - sírva fakadt. Oti néni zavartan hümmögött, hiába

nyújtogatta vézna karját, sehogyan sem érte el. Iddig nem tűnt föl, hogy a férfi ilyen magas. Uram, hajoljon kicsit lejjebb! - amikor a férfi engedelmeskedett, végighúzta töpörödött ujjait a borostás bőrön: Áldja meg magát az Isten. Rám férne, felelte az, tegnap este kidobott az asszony, és nem is akar visszaereszteni. Volt rá jó oka? Vóni volt. de egy hites feleség előbb-utóbb megbocsát, nem gondolja? Biztosan megbocsát. csak persze türelmesen ki köll azt várni. Várok én, csókolom, azon nem fog múlni.

Oti néni a teherlifttel vitette föl magát, az jóval közelébb esett úti céljához. A folyosón két pad szegélyezte a falat, leült az egyiknek a végibe, kifújta magát. Öten vártak előtte, kábé egy óra, saccolta. Minden egyes léc nyomását érezte a csontjain. Balsejtelem gyötörte: Fogytam megint? majd ezek megmérnek -sosem volt problémája a súlyával, nem úgy, mint szegény Ditkének, aki betegsége előtt súrolta a mázsát, időnként felülről.

Hogy van az, hogy némelyek csak ránéznek egy zserbószeletre, s rögvest híznak, te viszont egy életen át ehettél, ami beléd fért, a súlyod nem nőtt. Mi lett azzal a sok orosz krémtortával, amit fölhabzsoltál? Nincs nyomuk. Orosz krémtorta-evésből Oti néni világbajnok volt, mégse növesztett belőlük egy kis hájat, pedig ő aztán nem tornázott, nem futott, pláne nem erobikolt, amit mostanában szoktak, csak élt bele a világba, s falt, mint a kutyák.

Régi nagy evészetekre emlékezett most, születésnapra terített asztalokra, egylevegővel elfújt gyertyákra, szorbetre és rizskochra, besamelmártásra és hortobágyi palacsintára, gesztenyével töltött pulykára és nyárson sült pisztrángra, végül az erdbrót rőt ízére. Cuppogott csöndesen.

Ide tetszik várni? - kérdezte a nővér, immár emelt hangon és harmadszor. Oti néni szeme alig akart fölnyílni, mintha összeragadtak volna a héjak. M… máris… - betotyogott a vizsgálóba. Jöjjön csak, csókolom! - biztatta az orvos: Épp a leleteit nézegetem.

Ezt a középkorú pasast Oti néni még nem ismerte. Az üveges szekrénynél fehérköpenyes gyakornok ücsörgött. Szép lány, gondolta Oti néni. Várakozó arccal: Nós, doktor úr, mi van azokban a leletekben? Van

bennük ez meg az. szólóban tetszett jönni? Mér érdekes az? Csak mert szeretnék beszélni egy közeli hozzátartozóval is. Ábe vusz. doktor úr, ne kerteljünk, tetszett találni valami súlyosat? Nincs semmi új, amit eddig még nem tudtunk, de biztonság kedvéért. vigyáznia kell magára. remélem, az előírt diétára a néni rokonai ügyelni fognak, szóval. be tetszik küldeni valakit? Jó, majd beküldöm Wandát.

A kedves lánya? - az orvos szája óvatos vigyorra húzódott. Oti néni a fejét rázta. Unoka? Oti néni megint nemet intett, tétovábban. Dédunoka?! - ez már nem kérdés, kijelentés volt.

Az orvos a tollával játszadozott: Szép dolog a nagy család! Bizony - Oti néni köszörülte a torkát: Álzó, miféle újabb kínzást talált ki nékem, drága doktor úr? Hosszabb szünet után: Semmilyet. Az jó, a múltkori tortúra felőrölte az erőm, különösen amikor kihullott a hajam, tetszik tudni. Tudom, nem egy leányálom. Visszanő az még valaha? Egészen biztosan, csak türelmesen ki kell várni. Aha. gyűlölöm ezt a parókát, de nélküle nem lehet, nagyon megbámulnának. Már nem tart soká. Jóvan… új gyógyszer? Arra sincs szükség. Dánke zer. Tessék? Köszönöm! Vigyázzon magára a néni. Rendben. mehetek? Persze. Csókolom! - mondta a gyakornok.

Oti néni indult a dupla csapóajtó felé, majd lecsücsült a kiürült padra. A rendelő ajtaja résre nyitva maradt. A nagybetűs tiltó táblát - NE TESSÉK KOPOGNI! -valaki filctollal átjavította, így már ez állt rajta: NE TESSÉK ZOKOGNI!

Odabenn társalogtak. Oti néni tölcsérré kerekítette mindkét fülét az ujjaival, hogy tisztán hallja. Doktor úr, miért nem adtunk neki semmit? Mit adhatnánk, drágaságom, amikor kilencvenkét éves, és csupa áttét? Az egy dolog, de mégis, valamit, ami csillapítja a fájdalmait?! Nem mondta, hogy fájdalmai vannak. Nem kérdeztük. Tanulja meg, édesem, ha a betegnek fáj valami, azt nem titkolja! - az orvos elnevette magát.

Oti néni tudta, e torokból kiszökő gurgulázás már nem a jövendőbeli kolleginának szólt, hanem a szép szőke lánynak. Ha huszonnégyóráznak, az orvos az éjszaka közepin igyekezni fog az ügyeletes szobába hívni a gyakornokot, s elfordítani a kulcsot a zárban. Oti

néni emlékezett, milyen nehéz mesterség a kanos doktorokat lekoptatni. Föltápászkodott. Tuttam, éresztem, gondolta, kár volt ezért idetyünnöm.

Simán hazajutott az onkológiáról, csak a ház előtt történt egy kis baj. Kevés híján elütötte egy teherautó. A sofőr - tagbaszakadt férfi - kiüvöltött az ablakon: Vak vagy, bazmeg?! Igen, felelte Oti néni huncut mosollyal, lényegében vak vagyok, csak körvonalakat látok, de mostanában maga az egyetlen, akinek föltűnt. A férfi elbizonytalanodott: Hordjál akkor fehér botot! - továbbhajtott. Oti néni csóválta a fejét: Hordjon maga! - kiáltotta a teherautó hátrahagyta porfellegbe.

Kapunyitás, lépcsőmászás, ajtózár, megannyi akadály az életnek nevezett vesszőfutásban. Immár huzamosabb ideje sikerült mindenkit becsapnia a látásával kapcsolatban. Segítségére siettek az illatok, a tapasztalatok, a testek által kisugárzott hőhullámok, s legfőbbképp az őrangyala, aki most is kézen fogva vezette fölfelé a csorba kőlépcsőkön.

Minden okééé? - Wanda az előszobában fogadta. Többé-kevésbé. Mit mondtak? Semmit, illetve hogy küldjelek be. Jóóó, majd bemegyek, hehe… nem romlott az ááállapotod? Ezek szerint. Az is lehet, hogy nincs is olyan izééééd… tudod, amitől tartottunk. Lehet. Akkor mééér nem örülünk? Örülünk. Halljam mááá az igazat, valami rossz derült ki? Nem. Akkor mitőőől vagy letörve, mint a bili füle? Elfáradtam - Oti néni a kanapéra feküdt, lábát a kéztámaszra emelte. Mennyei boldogságnak érezte, hogy itt lehet a hűvös szobában. Wanda fölszökkent hozzá, a csípejéhez kucorodott. Oti néni simogatta.

Órákkal később Wanda tolvaj léptekkel kisurrant, megtette szokásos körútját. Amikor visszatért, Oti néni még mindig aluskálni látszott. A kutya megnyalta az arcát. Én is, igen, mondta Oti néni, magához húzta Wanda kecses koponyáját.

Újabb nyelveseket kapott, azokat is megköszönte. Nem kééééne valamit enned? -Wanda. Majd. Innod? Ráér.

További idők múlottak, besötétedett. Oti néni mélyet sóhajtott. Nem dögölhetsz itt reggelig. Egy hang belül ellentmondott: Miért ne

dögölhetnél? a dolgod felől! Nézd meg, mi van a tévében, ajánlotta egy harmadik hang. De hisz úgyse látod! - egy negyedik. Hallgasd, a dumából következteted, mit mutatnak, ahogyan szoktad! - egy ötödik. Ti mind kussoljatok! - így Oti néni. Kitapogatta a távkapcsolót az asztalon, megnyomta a hármas gombot, Szilas szomszéd arra programozta be az m1-et.

Saját magát hallotta. Azt hitte, elment az esze. A hosszú élet titka az, hogy semmiképp sem szabad meghalni, mondta Oti néni. Ah… engemet adnak a tévében! - ám ezek voltak az utolsó szavai, érzelmes aláfestő zene szólt, a bemondónő sok szeretettel gratulált a születésnapjához, és hosszú, tevékeny, boldog aranykort kívánt. A dallamív fölhangosodott, azután megismételték a legfontosabb híreket röviden.

Hííiresek lettünk! - Wanda. Hogyhogy lettünk? téged is mutattak? Naná, hogy mutattak, ilyen alkalmat mér hagynának ki, amikor adhatják a kerület széééépét a műsorukban! Nem vagy te nagyon beképzelt? Tehetek én rolla, hogy ennyire tetszem az embereknek? feküdtem a lábadnál, és jeleket adtam a farkammal a kedves nézőknek. de mééér csinálták ilyen rövidre? Nem mindegy? Benne voltunk a tévében! hííiresek vagyunk! Nyughassál. A téééri kutyákból még senkit nem adtak a tévében, remélem, mindenki nézte!

Oti néni egyre távolabbról hallotta a televíziót. Az ördög barlangjában járt, így hívták a nagyszülei faluja melletti elhagyott kőfejtőt. Eccer a glüklihesz kindl betévedt oda alkonyatkor, teste megkékült a hidegben. Most déli fényben fürdött a sziklakaréj. Kutyák gyülekeztek a laposon, tíz, húsz, száz, szűköltek, pofájukat égnek meresztve. Honnat tyüttök? mért ríttok? vusz isz gesén?? A kutyák csak jöttek, jöttek egyre, körbevették. Mindnek lógott a nyelve, és mind húzta a lábát.

Kume glájh.

Wanda várta, hogy a gazdája megnyomja a csatornaváltó gombját, ahogyan szokta, ám nem történt semmi. Elaludt?

Időjárásjelentés. Műsorismertetés. Hamarost kezdődik a film, ha Oti néni nem kapcsolgat, Wanda ezúttal zavartalanul végignézheti. Sejtette, miért ugrabugrált a gazdája a csatornák között: minden műsort elunt, hisz jóformán alig látott már. Előtte is titkolta, de kutyát nehéz becsapni. Nyalogatta Oti néni arcát. A paróka félrecsúszott. Wanda óvatosan a helyére igazgatta a fogával, tudta, a gazdája szégyelli, hogy nincs se haja, se szőre, szemöldökét ceruzavonásokkal helyettesítette, a pilláit nem pótolhatta.

Wanda ismerte ezt az érzést, ő sem szerette, ha. Mázlija volt, amiért fekhetett a fotel tövében, míg a tévések itt voltak, így nem derült ki, hogy a bal hátsó lábára sántít. Két éve átment rajta a busz. Azóta leplezi, bármi áron. Nemcsak beképzelt, hiú is.

A forróság nyomása jottányit sem csillapult az éjszakában. Izzadtak az emberek, a falak, a vízcsövek. A kutyák lankadtan hevertek a szobák leghűsebb pontján, ha találtak olyat egyáltalán. A mentők nem győzték teljesíteni a segélykérő hívásokat, e napon megdőlt az évszázados hőcsúcs.

Kiadta az Athenaeum Kiadó, 2023-ban
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó u. 4-8.
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado
Felelős kiadó: Dian Viktória
Felelős szerkesztő: Besze Barbara
Műszaki vezető: Dubecz Adrienn
Borító: Földi Andrea

ISBN 978 963 543 305 6